

รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

โครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย
และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

เสนอต่อ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

โดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา

แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พฤศจิกายน ๒๕๖๗

รายนามคณะผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติพงศ์ กมลธรรมวงศ์ หัวหน้าคณะผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเรือง นักวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน นักวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)	ก
บทคัดย่อ (Abstract)	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตและกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัย	๒
๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาวิจัย	๒
๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรของการศึกษาวิจัย	๖
๑.๓.๓ กรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัย	๗
๑.๔ ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานตามโครงการ	๑๑
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๓
บทที่ ๒ กรอบแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๕
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีในการประเมินผล (Evaluation)	๑๕
๒.๒ หลักการเกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย	๒๓
๒.๒.๑ แนวคิดการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในต่างประเทศ	๒๓
๒.๒.๒ ที่มาและพัฒนาการการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในประเทศไทย	๒๕
๒.๓ หลักการรับฟังความคิดเห็น	๒๘
๒.๓.๑ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย	๒๙
๒.๓.๒ รูปแบบและเทคนิควิธีการจัดรับฟังความคิดเห็น	๓๐
๒.๓.๓ การเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลให้เหมาะสม	๓๑
๒.๓.๔ การเตรียมการสำหรับการรับฟังความคิดเห็น	๓๓
๒.๔ หลักการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย	๓๕
๒.๔.๑ กฎหมายต้องมีเท่าที่จำเป็น	๓๗
๒.๔.๒ กฎหมายต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์	๓๗
๒.๔.๓ กฎหมายต้องไม่สร้างภาระแก่ประชาชน	๓๘
๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงกฎหมาย	๓๘

สารบัญ

	หน้า
๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายที่ประเมินผลสัมฤทธิ์	๓๙
๒.๖.๑ เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๓๙
(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ	๔๐
(๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง	๔๖
(๓) พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒	๔๙
๒.๖.๒ หลักการพื้นฐานกฎหมายที่ใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ	๖๑
๒.๖.๓ แนวความเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขากฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย	๗๒
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย	๑๐๗
๓.๑ วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย	๑๐๗
๓.๒ การกำหนดประเด็นที่ใช้ศึกษา กลุ่มเป้าหมาย และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	๑๑๑
๓.๒.๑ การกำหนดประเด็นที่ใช้ในการศึกษา	๑๑๑
๓.๒.๒ กลุ่มเป้าหมาย	๑๑๘
๓.๒.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	๑๑๙
๓.๓ การเก็บข้อมูล	๑๒๑
๓.๓.๑ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	๑๒๑
๓.๓.๒ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	๑๒๒
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๓
๓.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	๑๒๓
๓.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	๑๒๔
๓.๕ การนำเสนอข้อมูล	๑๒๔

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย	๑๒๖
๔.๑ ผลการรับฟังความคิดเห็นจากแบบสอบถาม (Questionnaire)	๑๒๗
๔.๑.๑ การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย	๑๒๗
๑) ความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑	๑๒๙
๒) ความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ในการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒	๑๕๑
๓) ผลการรับฟังความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒	๑๖๑
๔.๑.๒ การรับฟังความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถาม	๑๖๖
๑) ผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑	๑๖๙
๒) ผลสัมฤทธิ์ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒	๑๗๕
๓) ผลสัมฤทธิ์ของระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒	๑๘๐
๔.๒ ผลการรับฟังความคิดเห็นจากการจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง	๑๘๓
๔.๓ ผลการรับฟังความคิดเห็นการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว	๑๘๗
๔.๔ บทสรุปและวิเคราะห์ผลการรับฟังความคิดเห็น	๒๐๙
บทที่ ๕ บทวิเคราะห์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย	๒๒๐
๕.๑ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว	๒๒๑
๕.๑.๑ ความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน	๒๒๑
๕.๑.๒ ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้	๒๒๓

สารบัญ

	หน้า
๕.๒ ประเด็นการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย	๒๒๖
๕.๒.๑ ความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายอื่น	๒๒๖
๕.๒.๒ ความเหมาะสมของการใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ และโทษอาญาในกฎหมายนี้	๒๒๗
๕.๓ การวิเคราะห์ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย	๒๒๙
๕.๓.๑ ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้สำหรับการบังคับใช้กฎหมายนี้	๒๒๙
๕.๓.๒ ภาระของประชาชนหรือต้นทุนของรัฐที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตาม และบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย	๒๓๑
๕.๓.๓ ผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์ของการบังคับใช้กฎหมายนี้	๒๓๓
๕.๓.๔ การพิจารณาถึงความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระ ของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย	๒๓๔
๕.๓.๕ การพิจารณาถึงการยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือกฎ	๒๓๖
๕.๓.๖ การดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและ บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือข้อเสนออื่น	๒๔๓
๕.๔ การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือ ขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย	๒๔๔
๕.๔.๑ การแยกประเภทการเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นคำร้องและ หนังสือราชการ	๒๔๔
๕.๔.๒ คำร้องที่ต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาล	๒๔๕
๕.๔.๓ การจัดทำสำเนาคำร้อง	๒๔๖
๕.๔.๔ การให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องและการให้คำปรึกษาแก่ประชาชนของสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล	๒๔๗
๕.๕ การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้อง ในคดีบางประเภท	๒๔๘
๕.๕.๑ การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑	๒๔๘
๕.๕.๒ การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓	๒๔๙
๕.๖ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับมาตรการและวิธีการชั่วคราว และการออกคำบังคับ	๒๕๐
๕.๗ ประเด็นปัญหาของบทบัญญัติในเรื่องการละเมิดอำนาจศาล	๒๕๑
๕.๘ ปัญหาการที่ไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญออกเผยแพร่ในวันอ่านคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญ	๒๕๓
๕.๙ ปัญหาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล	๒๕๕

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๒๕๘
๖.๑ บทสรุป	๒๕๘
๖.๒ ข้อเสนอแนะ	๒๖๑
บรรณานุกรม	๒๖๙
ภาคผนวก	๒๗๓
ภาคผนวก ก. ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การรับฟังความคิดเห็น ในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑	๒๗๔
ภาคผนวก ข. แบบและข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมิน ผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว	๒๘๕
ภาคผนวก ค. แบบสอบถามความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์การ บังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธี พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออก ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว	๓๑๑

สารบาญ

หน้า

๓๒๐

ภาคผนวก ง. รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาปรับปรุงความคิดเห็นโครงการ
การประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย
และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒
เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗
(ณ ห้องออติทอเรียม ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทารา
ไพลี ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ถนน แจ้งวัฒนะ
กรุงเทพมหานคร)

ภาคผนวก จ. รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญดังกล่าว

๓๒๘

ภาคผนวก ฉ. รายงานสรุปผลการปรับปรุงความคิดเห็นการประเมินผลสัมฤทธิ์
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ
ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๓๗๔

ภาคผนวก ช. รายงานสรุปผลการสัมมนานำเสนอผลการวิจัยโครงการ
การประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า
ด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎ
ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่
นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย จำนวน ๒ ฉบับ เมื่อวันที่
๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ห้องรับรอง ชั้น ๙
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๔๕๑

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

โครงการศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นการดำเนินงานวิจัยในลักษณะการติดตามประเมินผล (Evaluation Research) โดยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ยึดหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ออกมารองรับบทบัญญัติมาตรา ๗๗ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้ “เมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการศึกษารวม ๔ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่หรือได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้ รวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๒. เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๓. เพื่อรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ ความเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๔. เพื่อนำผลการรับฟังความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค ความเห็นทางวิชาการ รวมถึงข้อมูลใด ๆ ที่ได้รับการดำเนินการมาวิเคราะห์และประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ว่ามีการบังคับใช้ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย มีความคุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นทั้งกับภาครัฐและภาคประชาชน หรือมีผลกระทบอื่น ๆ อันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด หรือสมควรต้องยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมายหรือกฎดังกล่าวหรือไม่ หรือสมควรดำเนินการอื่นใดเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ทั้งนี้ ขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาวิจัยตามโครงการศึกษาวิจัยนี้เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ที่เข้าข่ายที่จะต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่า คงมีเฉพาะข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำกา

ศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ต้องนำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายลำดับรอง ตามหลักเกณฑ์ของการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายลำดับด้วยเข้าลักษณะของกฎตามนิยามมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่กำหนดว่า “กฎ” หมายความว่า กฎตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง บรรดาที่มีผลให้เกิดภาระแก่ประชาชน หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิ หรือกระทบต่อสถานะของบุคคล

สำหรับการกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยในโครงการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้ยึดตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎเกณฑ์ที่ออกมารองรับ ได้แก่ แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ แบบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและกฎ กฎกระทรวงกำหนดรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และตารางคู่มือประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย โดยแบ่งเนื้อหาที่ต้องศึกษาวิเคราะห์ออกเป็น ๔ ส่วน ได้แก่

ส่วนแรก เป็นการจัดทำข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับเหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยรวมถึง

๑) ขั้นตอนและกระบวนการของการทบทวนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๒) สภาพปัญหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๓) ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการทบทวนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประกอบด้วย

๑) มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย กฎหมายมีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำหรือไม่ อย่างไร

๒) กฎหมายมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ เพียงใด

๓) ประโยชน์ที่ได้รับจากกฎหมาย กฎหมายก่อให้เกิดผลในเชิงที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชนหรือมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะอย่างไร

๔) ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย และการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนทั่วไป ผู้ได้รับทุน ภาษี เครือข่าย และหน่วยงานของรัฐ ประกอบกับสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ เป็นต้น

ส่วนที่ ๓ รายงานบทวิเคราะห์ประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ ข้อมูลเบื้องต้นประกอบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๓.๒ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมาย ประกอบด้วย

๓.๒.๑ กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด

๓.๒.๒ มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์กฎหมายนี้

๓.๒.๓ กฎหมายนี้ มีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ อย่างไร

๓.๒.๔ กฎหมายนี้มีความจำเป็น และสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ อย่างไร

๓.๒.๕ ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้

๓.๒.๖ กฎหมายนี้ก่อให้เกิดผล ปัญหาอุปสรรค ต่อการประกอบอาชีพ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เศรษฐกิจ สังคม สุขภาวะ สิ่งแวดล้อม หรือผลกระทบอื่น ๆ ที่สำคัญ หรือไม่ อย่างไร

๓.๒.๗ สถิติการดำเนินคดี และการลงโทษทางกฎหมาย หรือสถิติการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

๓.๒.๘ ปัญหา อุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย

๓.๓ การตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย ประกอบด้วย

๓.๓.๑ กฎหมายนี้ มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายอื่นหรือไม่ อย่างไร

๓.๓.๒ มีการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับกฎหมายนี้กี่เรื่องและในประเด็นใด

๓.๓.๓ การใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ อย่างไร

๓.๔ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมาย ประกอบด้วย

๓.๔.๑ ผลการรับฟังความคิดเห็นตามโครงการวิจัยและการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (Law Portal) และเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๔.๒ ผลการนำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว มาพิจารณา

๓.๔.๓ การดำเนินงานของหน่วยงานในการ (๑) ออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายหรือไม่ อย่างไร (๒) ดำเนินการอื่นเพื่อปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

๓.๔.๔ ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๓.๔.๕ กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

๓.๔.๖ สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือกฎหรือไม่ อย่างไร และในกรณีมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายจะต้องจัดทำข้อเสนอแนะในรูปแบบร่างกฎหมาย

โดยผลการศึกษาเมื่อแล้วเสร็จก็ได้มีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำเสนอผลการศึกษาต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และได้แจ้งผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ไว้ในระบบกลางทางกฎหมายต่อไป

ในการรับฟังความคิดเห็นเพื่อรวบรวมข้อมูลของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายและกฎที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ตามโครงการนี้เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายของคณะผู้วิจัย ได้ดำเนินงานผ่านช่องทางที่สำคัญ ๔ ช่องทางได้แก่

(๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (www.constitutionalcourt.or.th) ระหว่างวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ถึงวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ รวมระยะเวลา ๓๐ วัน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งหมด ๖๘ คน

(๒) การสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถามไปยังหน่วยงานรัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้และกฎที่ออกตามให้นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย รวมถึงประชาชนทั่วไป โดยมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้น ๒๒๒ คน

(๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็นหน่วยงานของรัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตัวแทนองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตัวแทนศาลต่าง ๆ ตัวแทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานอัยการสูงสุด และประชาชนทั่วไป โดยได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ อาคารทรงกลม ชั้น ๒ ห้องออติทอเรีย โรงแรมเซ็นทารา ไหล่ฟ้าศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งสิ้น ๑๗๐ คน

(๔) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวม ๔ ท่าน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเพิ่มเติมจากบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการบังคับใช้กฎหมาย เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ที่ทำการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญโดยการรับฟังความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ข้างต้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้ ๖ ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายและกฎนั้นมากน้อยเพียงใด

ประเด็นที่ ๒ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น คุ่มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ ๓ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

ประเด็นที่ ๔ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้นเกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

ประเด็นที่ ๕ สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ หรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ ๖ สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ หรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร

จากการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากระบบกลางทางกฎหมาย การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นทั้งบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอก ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก ปรากฏความเห็นพ้องตรงกันว่า

การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และ กฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของ การตรากฎหมายอย่างมาก ซึ่งมีความจำเป็นในฐานะกฎหมายวิธีพิจารณาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้รองรับ การพิจารณาวินิจฉัยคดีตามหน้าที่และอำนาจที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้หลายประการ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐ ไว้ได้

ทั้งนี้การผลักดันให้เกิดกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ผ่านมาซึ่งมีต่อศาลรัฐธรรมนูญในอดีต เนื่องจากมีเพียงข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ใช้ในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ใช่มีกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นการตรากฎหมายที่ได้คำนึงถึง หลักการพื้นฐานในการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและออกแบบกลไกเพื่อให้รองรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตลอดจนทำการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตของการดำเนินงาน ศาลรัฐธรรมนูญ เช่น การเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อคุ้มครองกระบวนการ ยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ ให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและไม่มีการบิดเบือนสร้างความ เข้าใจผิดในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ดังนั้นการกำหนดให้มีความผิดทางอาญฐานละเมิดอำนาจศาลและอัตราโทษอาญาในกฎหมายนี้ยัง มีความเหมาะสมจำเป็นอยู่ ซึ่งลักษณะการกระทำความผิดที่ต้องห้ามตามกฎหมายนี้กระทบต่อกระบวนการ พิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่อาจทำให้เกิดปัญหาอุปสรรค ที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวย ความยุติธรรมในคดีรัฐธรรมนูญโดยผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจะกระทบต่อประเทศชาติและประชาชน อันจะ กระทบต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อนส่วนรวม ตลอดจนเป็นกรณีที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใดเพื่อบังคับใช้ กฎหมายอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้ โดยการกำหนด โทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้สอดคล้องกับหลักการในพระราชบัญญัติ หลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๒๑ (๘) แล้ว

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังมีความ จำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เนื่องจาก เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดรองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็น องค์การตุลาการที่มีหน้าที่สำคัญในการพิจารณาคดีตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติ มอบหมายเอาไว้ โดยเป็นไปเพื่อคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและรักษาไว้ในหลักความเป็น กฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้ประชาชนถูกล่วงละเมิดจากการตรากฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมาย ที่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอัน เป็นการใช้บังคับมิได้

ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ยังได้ให้อำนาจประธานศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๘ ออกข้อกำหนด ของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญนี้

แต่ข้อกำหนดของศาลดังกล่าวต้องไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ซึ่งตามข้อกำหนดดังกล่าวได้กำหนดให้มีระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นระบบงานที่ศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีขึ้น เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การยื่นคำร้อง เอกสาร ประกอบคำร้อง หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินการพิจารณาของศาล รวมถึงการส่ง สำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินการพิจารณาของศาลในรูปแบบ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนี้ยังได้มีการออกกฎที่มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิต ของประชาชนอื่น ๆ อีกได้แก่ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๔ และประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การไต่สวนพยานซึ่งอยู่นอกที่ทำการ ศาลด้วยระบบการประชุมทางจอภาพ ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นถึงการบัญญัติกฎหมายที่มีความทันสมัยรองรับ พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนปัจจุบันในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะเป็นการ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและหน่วยงานที่เข้ามาใช้บริการของศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎ ที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน ๒ ฉบับ ที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ไม่ได้ก่อให้เกิดผลที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพของประชาชนเพราะเป็นกฎหมาย ที่ไม่ได้มุ่งหมายไปบังคับเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพใด ๆ แต่เป็นกฎหมายที่ใช้สำหรับการดำเนินงานวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเกี่ยวข้องเฉพาะคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งกฎหมายนี้จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการทำหน้าที่ในฐานะองค์กร ตุลาการเพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและ สร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย ในการรักษาไว้ซึ่งหลักนิติรัฐและคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ได้

ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการ แข่งขันของประเทศแต่อย่างใด โดยเป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่าง ประเทศ ในกระบวนการยุติธรรมทางคดีรัฐธรรมนูญตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ต่างประเทศที่ยึดถือและยอมรับในหลักการสากล เช่น หลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวน หลักการพิจารณาคดีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หลักการคัดค้านตุลาการ หลักการรับฟังคู่ความ และหลักการพิจารณาคดีโดย เปิดเผย เป็นต้น อีกทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญแต่ประการใดเพราะไม่ได้มีเนื้อหาของกฎหมายที่มุ่งเข้าไปกำหนดกฎเกณฑ์ที่ส่งผลกระทบในเรื่องดังกล่าว

เมื่อพิจารณาในด้านภาระของประชาชนและชุมชนที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น ก็พบว่าไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชนและชุมชนจนเกิน สมควร เนื่องจากการดำเนินงานตามกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับรองนั้น

ยึดหลักการพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้ยื่นเรื่องหรือคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เว้นในส่วนการขอสำเนาเอกสารและการขอรับรองความถูกต้องของสำเนาเอกสาร ที่มีอัตราเรียกเก็บอยู่บ้างแต่ก็เป็นอัตราที่ต่ำ ขณะที่บทบัญญัติที่มีการเข้าไปกระทบกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกฎหมายก็มีน้อยมากและเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นตามอำนาจและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้สามารถจำกัดได้เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความปลอดภัย รวดเร็ว และเป็นธรรม ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล อีกทั้งก็ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควรแก่เหตุแต่อย่างใด

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น ไม่มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนแต่อย่างใด เพราะกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่มุ่งหมายในการใช้บังคับกับการพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่ของศาล และคู่กรณีจะเป็นผู้ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้นประชาชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการบังคับใช้กฎหมายจึงมีอยู่อย่างจำกัด และหลักในการพิจารณาคดีในกฎหมายก็คำนึงถึงหลักการที่ใช้ในการสร้างความเป็นธรรมแก่คู่กรณีในการพิจารณาคดีเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามด้วยการเป็นพิจารณาแบบไต่สวนที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาลรัฐธรรมนูญ จึงอาจทำให้ผู้คนในสังคมไทยไม่คุ้นชิน และเกิดความเข้าใจผิดว่าศาลไม่ได้ให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาคดีในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น โดยภาพรวมไม่ได้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์มากนัก อย่างไรก็ตามเนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายได้มีส่วนรองรับการบังคับใช้หลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะกรณีมาตรา ๒๑๓ ที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่าต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ และต้องมีใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้กล่าว คือ

(๑) การกระทำของรัฐบาล

(๒) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว

(๓) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน

(๔) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว

(๕) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๒

(๖) การกระทำที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

ดังนั้น จากบทบัญญัติมาตรา ๔๗ ข้างต้น จึงส่งผลให้ในความเป็นจริง แม้จะมีประชาชนจำนวนมากที่ได้ยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ท้ายที่สุดก็มีเรื่องที่สามารรถขึ้นสู่การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้จริง ๆ น้อยมาก เพราะคำร้องส่วนใหญ่จะตกไปเพราะเข้าลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๔๗ ของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาบททวนว่าจะยังคงเงื่อนไขกรณีเรื่องที่ต้องห้ามในการยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ไว้ หรือเปิดกว้างมากขึ้นโดยกำหนดข้อยกเว้นเพิ่มเติมให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถรับคำร้องไว้พิจารณาได้ ถ้าเป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะ

หากกล่าวโดยสรุปจากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยพบว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งนำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายไม่สมควรถูกยกเลิก แต่มีความจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงบทบัญญัติบางประการเพื่อให้กฎหมายยังคงสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยควรแก้ไขปัญหาอุปสรรคในประเด็นกฎหมายสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดี ซึ่งอาจเกิดความทับซ้อนกัน ในบางประเภทคดี เช่น คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีที่การละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ มีความใกล้เคียงกับคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๑ (๑) ที่เป็นกรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เป็นต้น จึงควรบัญญัติรายละเอียดอธิบายลักษณะของเรื่องแยกออกให้ชัดเจนโดยนำหลักการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพิ่มเติม ดังนี้

ร่างมาตรา ๒๑๓ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้โดยตรง อันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอธิปไตยที่มีผลมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (หมายเหตุ: ข้อความที่ขีดเส้นใต้คือถ้อยคำที่เพิ่ม)

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ เช่น การกำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนดข้อยกเว้นการใช้สิทธิยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๔๗ เป็นต้น ดังนั้นปัญหาการยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้สร้างเงื่อนไขที่เป็นภาระและข้อจำกัดอย่างมากในการยื่นคำร้องต่อศาล ส่งผลให้เรื่องจำนวนมาก

ศาลไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้ ดังนั้นจึงควรพิจารณาเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา ๔๗ เป็นความอีกอนุมาตราหนึ่งว่า “ในกรณีที่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นประโยชน์สาธารณะสมควรรับก็สามารถรับคำร้องไว้พิจารณาได้” ก็จะเป็นการเปิดช่องให้สามารถร้องมาช่องทางนี้ได้ ก็จะทำให้เรื่องขึ้นสู่การพิจารณาเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นของเรื่องที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม

๓) ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามมาตรา ๔๘ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่กำหนดไว้ ๖๐ วัน ในความเป็นจริงเกิดปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการพิจารณาในส่วนผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่ไม่สามารถพิจารณาได้ทันและรอบคอบ เพราะมีเรื่องที่ยื่นเข้ามาและบางเรื่องมีความซับซ้อน จึงควรแก้ไขกำหนดเวลาเพิ่มเป็น ๙๐ วันแทน ซึ่งข้อเสนอแนะนี้มาจากตัวแทนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินที่สะท้อนให้ปัญหาในทางปฏิบัติจริงที่เกิดขึ้น

๔) ปัญหาการกำหนดมาตรา ๔๒ วรรคสอง ให้การทำคำร้องต้องมีต้นฉบับและสำเนา ซึ่งโยงไปข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญใน ข้อ ๑๕ ที่กำหนดให้ต้องทำสำเนาทั้งหมด ๙ ชุด ทำให้เกิดปัญหาการตรวจคำร้องสำเนาและต้นฉบับที่จะต้องตรงกัน บางครั้งมีคำร้องเป็นจำนวนมาก และมีหลายหน้านับเป็นพัน ๆ แผ่น จึงใช้เวลานาน ขณะเดียวกันผู้ร้องเองก็เป็นอุปสรรคและภาระในการต้องทำต้นฉบับ และสำเนาหลายชุด เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังเกิดมีความเข้าใจไม่ตรงกัน เช่น ไม่ได้ทำเอกสารแนบมา ขณะที่ปัจจุบันศาลมีการพัฒนาระบบการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น โดยสามารถสแกนเอกสารส่ง ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาการตรวจสอบได้และเป็นทางเลือกที่ดี

ดังนั้น การทำสำเนาเอกสารจึงหมดความจำเป็นไป เพราะมีต้นฉบับ ๑ ชุด ก็สามารถทำสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายเป็นเช่นเดียวกับกรณีศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศก็ใช้วิธีสแกนต้นฉบับ ซึ่งจะได้ลดปัญหาการตรวจทาน เอกสารและต้องทำลายสำเนาจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นการลดภาระและขั้นตอนของประชาชนอีกด้วย

๕) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้องในการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชน ตามมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการตรวจสอบกรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ การกำหนดหน้าที่ของรัฐยังไม่ชัดเจน การตรวจสอบหน้าที่ของรัฐยังมีข้อความที่ต้องตีความ ว่ากรณีที่มีการทำหน้าที่แล้วแต่ไม่ครบถ้วนเป็นอย่างไร มาตรา ๔๕ ควรที่จะนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายผู้ตรวจการแผ่นดินเพราะบางเรื่องเป็นขั้นตอนของผู้ตรวจการแผ่นดิน ถ้าไม่มีขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีก็อาจจะทำให้คดีเข้ามามาก จึงต้องสร้างขั้นตอนขึ้น ถ้าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ส่งเรื่องก็ต้องยุติไป กระบวนการนี้ควรมีการทบทวนโดยในกรณีที่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินก็สามารถยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยได้ และควรกำหนดระยะเวลาพิจารณาเรื่องของคณะรัฐมนตรีไว้ให้ชัดเจน

๖) ปัญหาการกำหนดให้ตุลาการต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา และการกำหนดช้อยกเว้นที่ไม่เหมาะสม ในกรณีที่ถ้าไม่ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา ตามความในมาตรา ๒๓ วรรคสอง ซึ่งถ้าพิจารณาเทียบกับศาลอื่น ก็จะได้มีการกำหนดไว้ในลักษณะที่เป็นการบังคับอย่างเคร่งครัดตายตัวเช่นนี้ และไม่มี ความจำเป็นที่ต้องบัญญัติเป็นข้อผูกมัดแต่อย่างใด ทั้งนี้การกำหนดให้การเข้ารับการศึกษาหรืออบรมในหลักสูตรหรือ

โครงการใด ๆ ที่จัดในเวลาราชการทั้งหมดหรือบางส่วนให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา เว้นแต่เป็นหลักสูตรหรือโครงการที่ศาลเป็นผู้จัดขึ้นโดยเฉพาะสำหรับตุลาการ นั้น ในทางปฏิบัตินับว่าเป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นจริงที่ศาลจะจัดหลักสูตรหรือโครงการอบรมขึ้นมาเองให้กับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะเจาะจงที่มีจำนวน เพียง ๙ ท่าน ขณะที่การเข้ารับการศึกษหรืออบรมในเวลาราชการ ซึ่งมักจะมีการจัดขึ้นในวันธรรมดาเป็นปกติวิสัยกลับถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา นั้น ก็ส่งผลให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถเข้าร่วมอบรมใด ๆ ในวันธรรมดาได้เลยถ้าศาลไม่ได้จัดหลักสูตรขึ้นมาเอง เพราะจะเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย

ดังนั้นจึงควรแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตราดังกล่าวให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความและการปฏิบัติ โดยควรอธิบายความให้ชัดเจนว่า การปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลามีความหมายเพียงใด และควรเพิ่มเติมข้อยกเว้นให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในเวลาราชการได้ เช่น การบรรยายพิเศษ การเป็นวิทยากรสอนหนังสือในมหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยที่ไม่กระทบต่อการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

๗) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าบังคับและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ ซึ่งบัญญัติให้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจยังไม่ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ จึงควรกำหนดขอบเขต เงื่อนไขให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในดับบทบัญญัติกฎหมาย

๘) ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้น้อยเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนต้น และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนท้าย และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่งมีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

โดยการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเป็นกำหนดเวลาที่น้อยเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร จึงควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้มากยิ่งขึ้นโดยให้นับตามวันทำการของศาลรัฐธรรมนูญ โดยไม่นับรวมวันหยุดราชการ กล่าวคือ จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา

๙) ควรพิจารณายกเลิกการกำหนดให้มีการปิดประกาศคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญไว้เผยแพร่ ณ ที่ทำการ เพราะการเผยแพร่คำวินิจฉัยหรือคำสั่งผ่านเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญก็ถือว่าเป็นการประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปแล้วและประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากกว่า ที่จะเข้ามาดูที่ป้ายประกาศของศาล และนอกจากนี้ควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยกลางให้เร็วขึ้นโดยลดเวลาให้เหลือเพียง ๑๕ วัน ก็น่าจะเหมาะสม อีกทั้งความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรประกาศภายใน ๗ วัน โดยคำวินิจฉัยควรระบุด้วยว่าใครเป็นเสียงข้างมากและข้างน้อยถ้ามีเพื่อให้เกิดความครบถ้วนชัดเจนในคำวินิจฉัย

นอกจากนี้สมควรที่ต้องมีการดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ให้มีผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น โดยจากการรวบรวมข้อมูลการรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายของคณะผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเข้ามาในประเด็นที่สำคัญ กล่าวคือ

๑) ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพัฒนาส่งเสริมให้มีงานวิชาการและงานวิจัยมารองรับในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุมและเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้งานวิจัยของศาลควรมีนักวิจัยของศาลเอง โดยต้องฝึกฝนเจ้าหน้าที่ให้ทำวิจัยได้เองขึ้นมาเพื่อให้งานวิชาการของศาลมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

๒) การพัฒนานำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมให้ก้าวหน้าและรวดเร็ว เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) ซึ่งปัจจุบันนี้ทั่วโลกได้มีการใช้เทคโนโลยีนี้เข้ามาทำงานที่ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก ช่วยทำให้ได้คำตอบที่รวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น โดยงานกฎหมายก็เริ่มเห็นนำมาใช้ในต่างประเทศเกี่ยวกับการวิเคราะห์คำพิพากษาและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่ไม่ซับซ้อน ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญจึงควรจำเป็นต้องศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้สนับสนุนการทำงานต่อไป

๓) การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการเผยแพร่ สื่อสารไปยังสังคมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญก็มีความจำเป็นที่ต้องทำควบคู่กัน เพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญต่อสังคมทั้งในและนอกประเทศและประชาชนโดยทั่วไปให้รับทราบเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิด อคติต่าง ๆ และการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับคำวินิจฉัยศาลที่มีอยู่ในสังคมไทย อันจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญและการบังคับใช้กฎหมาย

๔) การพิจารณากำหนดให้มีตำแหน่งพนักงานคดีรัฐธรรมนูญ เพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เช่นเดียวกับพนักงานคดีปกครองในศาลปกครอง เพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่และแบ่งเบาภาระของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มากยิ่งขึ้น

๕) การพิจารณากำหนดให้เกิดความชัดเจนของอำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนเดียวไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่ามีอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการในเรื่องใดได้บ้าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในบางเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องเป็นการพิจารณาแบบเต็มองค์คณะแทนการใช้วิธีการมอบหมายโดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นการดำเนินงานวิจัยในลักษณะการติดตามประเมินผล โดยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ยึดหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ออกมารองรับบทบัญญัติมาตรา ๗๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้ “เมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป”

การรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับนี้ได้ดำเนินงานผ่าน ๔ วิธี คือ ๑. การรับฟังผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ๒. การจัดเก็บแบบสอบถาม ๓. การจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็น และ ๔. การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผลการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น มีการบังคับใช้ได้ผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายซึ่งมีความจำเป็นในฐานะกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้รองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีตามหน้าที่และอำนาจให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐไว้ได้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังมีความจำเป็นและเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตประชาชน ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน เป็นกฎหมายที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยเป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ ไม่ได้เป็นกฎหมายที่สร้างภาระให้กับประชาชน หรือทำให้รัฐมีต้นทุนที่มากเกินไปในการบังคับใช้กฎหมาย และไม่ได้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ ขณะที่บทบัญญัติก็ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควรแก่เหตุ โทษทางอาญาในกฎหมายนี้ มีเฉพาะความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพียงความผิดเดียว ที่มีเหตุผลความจำเป็นต้องกำหนดไว้ นอกจากนี้กฎหมายยังมีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่รัฐใช้ดำเนินงานไป

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวทั้ง ๒ ฉบับ ไม่ควรมีการยกเลิก แต่ควรที่จะต้องทำการแก้ไข ปรับปรุงปัญหาที่มีอยู่ในเรื่องความชัดเจนของบทบัญญัติ การกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมในกฎหมาย การยกเลิกการจัดทำสำเนาคำร้องจำนวน ๙ ชุด โดยให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

มีหน้าที่จัดทำสำเนาเอกสาร โดยศาลรัฐธรรมนูญต้องพัฒนางานด้านวิจัยให้เข้มแข็ง และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้มากขึ้น รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับประชาชนทั้งในและนอกประเทศเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

Abstract

The study project for Evaluation of Legal Achievement of the Organic Act on Procedures of Constitutional Court, B.E. 2561 (2018) is an evaluative research of quantitative and qualitative data study which has been carried out in accordance with section 77 paragraph two of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017) stating that “When the law has come into force, the State should undertake an evaluation of the outcomes of the law at every specified period of time, for which consultation with stakeholders shall be conducted, with a view to developing all laws to be suitable to and appropriate for the changing contexts”.

Stakeholders consultation process was conducted with four following methods; 1. Law Portal and the Constitutional Court’s website 2. Questionnaires 3. Public Hearing Seminar 4. In-depth Interview. The research study found that the Organic Act on Procedures of Constitutional Court, B.E. 2561 (2018) and its subordinate laws, namely, the Rules of the Constitutional Court on Procedures of Constitutional Case, B.E. 2562 (2019) and the Regulation of the Constitutional Court on the Maintenance of Security and Order of Court Premises, B.E. 2562 (2019) have been successfully enforced in alignment with each law’s objectives contributing to the Constitutional Court’s achievement in exercising its duties and powers to uphold the principle of the Supremacy of the Constitution and the rule of law.

It was found that the aforesaid laws are essential and beneficial to situation and development of technology and people’s way of life. It was also found that the laws do not obstruct people from living their lives or engaging in their occupations. The laws contribute to mitigating social disparity and building social justice as well as aligning with universal principles and international obligation. They are not laws that create a burden for the people, nor do they impose excessive costs on the government for their enforcement. Additionally, there have been no economic, social, environmental or health impacts nor any excessive limitations on liberties as there is only an offence of violation of the Court’s power. The only criminal offence stipulated in the aforementioned laws is the offence of contempt of court, which was enacted for necessary reasons. Furthermore, when comparing the benefits gained to the burden that the people have to bear including resources used by the government, the laws are deemed worthwhile and proportionate.

In conclusion, the Organic Act and its subordinate laws should not be annulled. However, they should be amended to address certain issues by clarifying the provisions,

prescribing suitable time periods in the provisions, and canceling the requirement to make nine copies of application and accompanying documents. Instead, the Office of the Constitutional Court should be assign to make the said copies. The Constitutional Court should strengthen its research affairs and increasingly employ modern technology. Additionally, it should promote public understanding both domestically and internationally regarding the roles, duties and rulings of the Constitutional Court.

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งทำการประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างน้อยทุกห้าปีนับแต่วันที่กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับตามมาตรา ๓๒ ซึ่งการประเมินดังกล่าวเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายและกฎว่าได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้นมากน้อยเพียงใด คำนึงถึงภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่ หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด ซึ่งการดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า

“...เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป”

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ นับเป็นกฎหมายสำคัญฉบับหนึ่งซึ่งตราขึ้นด้วยเหตุผลเพื่อรองรับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด ๑๑ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยได้กำหนดสาระสำคัญในเรื่องการสรรหา การวินิจฉัย การพ้นจากตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ และการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจุบันกฎหมายฉบับนี้ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานถึง ๖ ปีแล้ว นับแต่ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป คือ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ จึงเข้าเงื่อนไขระยะเวลาที่ต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ดังนั้น เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สามารถดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ อันจะนำไปสู่การบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายเพื่อมิให้สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น โดยยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็น ล้าสมัย หรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้เป็นการแก่ประชาชน เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ตลอดจนบรรลุเจตนารมณ์ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ให้ดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นที่มาของโครงการศึกษาวิจัยนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่ หรือได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้ รวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๑.๒.๒ เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๑.๒.๓ เพื่อรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ ความเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๑.๒.๔ เพื่อนำผลการรับฟังความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค ความเห็นทางวิชาการ รวมถึงข้อมูลใด ๆ ที่ได้รับการดำเนินการประเมินโครงการมาวิเคราะห์และประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ว่ามีการบังคับใช้ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย มีความคุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นทั้งกับภาครัฐและภาคประชาชน หรือมีผลกระทบอื่น ๆ อันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่เพียงใด หรือสมควรต้องยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมายหรือกฎดังกล่าวหรือไม่ หรือสมควรดำเนินการอื่นใดเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๓ ขอบเขตและกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาวิจัย

โครงการศึกษานี้มีลักษณะสำคัญเป็นงานวิจัยติดตามประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อประเมินถึงผลสำเร็จในการดำเนินงานบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยจะมีการผสมผสานกันระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วนและรอบด้านในการนำไปศึกษาวิเคราะห์ถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์และข้อเสนอแนะแนวทางต่อการปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว พร้อมแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อไป

ทั้งนี้ ขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาวิจัยตามโครงการศึกษานี้เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่เข้าข่ายจะต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยโดยพิจารณาร่วมกับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เบื้องต้นได้สรุปกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่จะนำไปประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎได้ ๕ ฉบับ ดังต่อไปนี้

๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒
๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

๓) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับการละเมิด
อำนาจศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

๔) ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๓

๕) ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ข้อปฏิบัติและเงื่อนไข ประเภท รูปแบบ และขนาด
ของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของกฎหมายลำดับรองดังกล่าว ประกอบ
กับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ
กฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎเกณฑ์ที่ออกมารองรับ ได้แก่ แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ แบบ
รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและกฎ กฎกระทรวงกำหนดรอบระยะเวลาการประเมินผล
สัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และตารางคู่มือประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย นั้น คณะผู้วิจัยพิจารณา
เห็นว่ามีเฉพาะข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ
ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ต้องนำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายลำดับรองตามหลักเกณฑ์ของการประเมินผล
สัมฤทธิ์ของกฎหมายลำดับรองด้วย เข้าลักษณะของกฎตามนิยามมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติ
หลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่กำหนดว่า
“กฎ” หมายความว่า กฎตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง บรรดาที่มีผลให้เกิดภาระแก่
ประชาชน หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิ หรือกระทบต่อสถานะของบุคคล

ดังนั้น เมื่อหาหลักเกณฑ์ความหมายของ “กฎ” ข้างต้นมาพิจารณาถึงเนื้อหาของระเบียบศาลรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ
เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๓
และประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ข้อปฏิบัติและเงื่อนไข ประเภท รูปแบบ และขนาดของข้อมูล
อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารอื่นใด
ทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖
จะพบปัญหาการไม่เข้าลักษณะองค์ประกอบของกฎที่ต้องนำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในแต่ละฉบับ
ดังต่อไปนี้

กรณีแรก ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับการละเมิด
อำนาจศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

เนื้อหาของระเบียบดังกล่าวเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นตอนปฏิบัติภายในของศาลรัฐธรรมนูญ
และสำนักงานของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่มีการละเมิดอำนาจศาลขึ้น ว่าจะต้องดำเนินการในทางคดี
อย่างไร บทบัญญัติในระเบียบฉบับนี้ ไม่ได้เป็นการใช้บังคับกับบุคคลภายนอกเป็นการทั่วไป ไม่ได้เป็นผล
ให้เกิดภาระแก่ประชาชนในการปฏิบัติ หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิ
หรือกระทบต่อสถานะของบุคคลแต่อย่างใด

กรณีที่สอง ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ และที่แก้ไขเพิ่ม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๓

เนื้อหาของประกาศศาลรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แม้จะเป็นกฎที่มีผลใช้บังคับกับบุคคลทั่วไปที่จะดำเนินการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ศาลรัฐธรรมนูญประกาศไว้ แต่เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของประกาศดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่าไม่ได้เป็นผลให้เกิดภาระแก่ประชาชนในการปฏิบัติ หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิหรือกระทบต่อสถานะของบุคคลแต่อย่างใด หลักเกณฑ์ปฏิบัติในประกาศนี้เป็นการกำหนดให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกับในหลักเกณฑ์และวิธีการทั้งในส่วนของประชาชนภายนอกที่จะใช้บริการและการปฏิบัติภายในของเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ เช่น

ข้อ ๓ ผู้ประสงค์จะยื่นคำร้องผ่านทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์จะต้องยอมรับและปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ในระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ และให้ถือว่าผู้ที่ได้ยื่นคำร้องผ่านทางระบบดังกล่าวได้รับรองความถูกต้องของข้อมูลที่ให้ไว้ในระบบดังกล่าวนั้น ประเภท รูปแบบ และขนาดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการยื่นคำร้องทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนด โดยไม่ต้องจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

ข้อ ๔ การยื่นคำร้องผ่านทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ เป็นอันเสร็จสมบูรณ์เมื่อระบบได้แจ้งข้อความยืนยันการรับเอกสารเข้าสู่ระบบไปยังที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือได้ออกเอกสารยืนยันการรับเอกสารเข้าสู่ระบบ ซึ่งข้อความดังกล่าวจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารที่ได้ยื่นทางระบบ รวมถึงวันเวลาที่ยื่นคำร้องเสร็จสมบูรณ์เพื่อเป็นหลักฐานในการยื่นเอกสาร หากผู้ร้องประสงค์จะยื่นคำร้องเพิ่มเติมผ่านทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ร้องจะต้องระบุเลขเรื่องพิจารณาที่ได้รับแจ้งและดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนด

กรณีที่สาม ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ข้อปฏิบัติและเงื่อนไข ประเภท รูปแบบ และขนาดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารอื่นใดทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖

เนื้อหาของประกาศศาลรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แม้จะเป็นกฎที่มีผลใช้บังคับกับบุคคลทั่วไป โดยกำหนดเกี่ยวกับข้อปฏิบัติและเงื่อนไข ประเภท รูปแบบ และขนาดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเนื้อหาของประกาศฉบับนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าไม่ได้เป็นการกำหนดที่ส่งเป็นผลให้เกิดภาระแก่ประชาชนในการปฏิบัติ หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิ หรือกระทบต่อสถานะของบุคคลแต่อย่างใด เพราะรายละเอียดของการปฏิบัติตามประกาศฉบับนี้มุ่งหมายให้เกิดหลักเกณฑ์ ขั้นตอนการปฏิบัติที่ตรงกัน และมาตรฐานของประเภท รูปแบบ และขนาดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ที่ประชาชนจะได้ปฏิบัติไปในทางเดียวกัน เพื่อช่วยในการดำเนินงานด้านข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นระบบระเบียบมากกว่า ดังนี้

ข้อ ๔ ข้อปฏิบัติและเงื่อนไขก่อนการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารอื่นใดทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ มีดังนี้

(๑) ผู้ที่ประสงค์จะยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารอื่นใดทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องยอมรับข้อปฏิบัติและเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ในระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ โดยจะต้องทำการลงทะเบียนและยืนยันตัวตนผ่านทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือช่องทางอื่นที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนด เพื่อกำหนดรหัสผู้ใช้และรหัสผ่านก่อนเข้าสู่ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นการลงทะเบียนเพียงครั้งเดียว

(๒) ชื่อผู้ใช้ระบบและรหัสผ่านสำหรับระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ลงทะเบียนได้รับสามารถใช้ในการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารอื่นใดในคดีรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการบริการแจ้งเตือนความเคลื่อนไหวของคดีและการติดตามความคืบหน้าของคดีหรือผลของคำวินิจฉัยหรือคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารที่ได้ยื่นไว้ผ่านทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ลงทะเบียนจะต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ การนำชื่อผู้ใช้ระบบและรหัสผ่านเข้าใช้งานในระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่าผู้ลงทะเบียนเป็นผู้ใช้ระบบงานดังกล่าว

(๓) ผู้ลงทะเบียนที่ไม่ได้ปฏิบัติหรือฝ่าฝืนข้อกำหนดการใช้งาน สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญขอสงวนสิทธิ์ในการระงับการใช้งานระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ของผู้นั้น

ข้อ ๖ ประเภท รูปแบบ และขนาดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารอื่นใดทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ มีดังนี้

(๑) กรณีเอกสาร ให้ใช้รูปแบบไฟล์ประเภท PDF โดยมีมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับความละเอียดของภาพอย่างน้อย ๒๐๐ จุดต่อนิ้ว (dot per inch หรือ dpi)

(๒) กรณีภาพถ่าย ให้ใช้รูปแบบไฟล์ประเภท JPG JPEG หรือ PNG กรณีภาพเคลื่อนไหว ให้ใช้รูปแบบไฟล์ประเภท MP4 MPEG หรือ WMV หรือกรณีเสียง ให้ใช้รูปแบบไฟล์ประเภท MP 3 MP 4 หรือ WMV จำนวนไม่เกิน ๒ ไฟล์

(๓) ขนาดของไฟล์ทั้งหมดรวมต้องไม่เกิน ๕๐ เมกะไบต์ (Megabyte)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ จึงมีเพียง ๒ ฉบับ ได้แก่

(๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

(๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรของการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้มีขอบเขตของการศึกษาด้านประชากรที่มุ่งเน้นไปยังบุคคลและหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากการใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ จำนวน ๒ ฉบับ ได้แก่ (๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ (๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยสามารถแบ่งกลุ่มประชากรที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น ๒ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ เป็นบุคคลภายในของศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

กลุ่มที่ ๒ เป็นบุคคลภายนอกศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย หน่วยงานของรัฐและประชาชน ซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่ หรือได้รับผลกระทบที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ได้แก่

(๑) นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๓) สมาชิกวุฒิสภา (๔) ศาลยุติธรรม (๕) ศาลปกครอง (๖) ศาลทหาร (๗) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๘) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (๙) ผู้ตรวจการแผ่นดิน (๑๐) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (๑๑) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (๑๒) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (๑๓) อัยการสูงสุด (๑๔) หน่วยงานของรัฐ (๑๕) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (๑๖) ชุมชน และ (๑๗) ประชาชน

๑.๓.๓ กรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัย

กรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว คณะผู้วิจัยยึดตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ออกมารองรับ ได้แก่ แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ แบบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและกฎกระทรวงกำหนดรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และตารางคู่มือประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

การศึกษาวิจัยตามโครงการ ทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของโครงการศึกษาวิจัย (TOR) โดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องนำเสนอที่สำคัญเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับเหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยรวมถึง

๑) ขั้นตอนและกระบวนการของการทบทวนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๒) สภาพปัญหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๓) ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการทบทวนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประกอบด้วย

๑) มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย กฎหมายมีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำหรือไม่ อย่างไร

๒) กฎหมายมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ เพียงใด

๓) ประโยชน์ที่ได้รับจากกฎหมาย กฎหมายก่อให้เกิดผลในเชิงที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพของประชาชนหรือมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะอย่างไร

๔) ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย และการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนทั่วไป ผู้ได้รับทุน ภาษี เครือข่าย และหน่วยงานของรัฐ ประกอบกับสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ เป็นต้น

ส่วนที่ ๓ รายงานบทวิเคราะห์ประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ ข้อมูลเบื้องต้นประกอบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

๓.๒ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมาย ประกอบด้วย

๓.๒.๑ กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด

๓.๒.๒ มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์กฎหมายนี้

๓.๒.๓ กฎหมายนี้ มีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างไร อย่างหนึ่งหรือไม่ อย่างไร

๓.๒.๔ กฎหมายนี้มีความจำเป็น และสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ อย่างไร

๓.๒.๕ ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้

๓.๒.๖ กฎหมายนี้ก่อให้เกิดผล ปัญหาอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เศรษฐกิจ สังคม สุขภาวะ สิ่งแวดล้อม หรือผลกระทบอื่น ๆ ที่สำคัญหรือไม่ อย่างไร

๓.๒.๗ สถิติการดำเนินคดี และการลงโทษทางกฎหมาย หรือสถิติการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

๓.๒.๘ ปัญหา อุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย

๓.๓ การตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย ประกอบด้วย

๓.๓.๑ กฎหมายนี้ มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายอื่นหรือไม่ อย่างไร

๓.๓.๒ มีการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับกฎหมายนี้กี่เรื่อง และในประเด็นใด

๓.๓.๓ การใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ อย่างไร

๓.๔ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมาย ประกอบด้วย

๓.๔.๑ ผลการรับฟังความคิดเห็นตามโครงการวิจัยและการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (Law Portal) และเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๔.๒ ผลการนำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว มาพิจารณา

๓.๔.๓ การดำเนินงานของหน่วยงานในการ (๑) ออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อให้ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายหรือไม่ อย่างไร (๒) ดำเนินการอื่นเพื่อปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

๓.๔.๔ ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๓.๔.๕ กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับการะของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

๓.๔.๖ สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือกฎหรือไม่ อย่างไร และในกรณีมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายจะต้องจัดทำข้อเสนอแนะในรูปแบบร่างกฎหมาย

โดยผลการศึกษาเมื่อแล้วเสร็จจะได้จัดทำให้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำเสนอผลการศึกษาตามโครงการต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญขึ้นด้วย

ทั้งนี้ ตามขอบเขตการดำเนินงานตามโครงการที่ปรากฏในข้อกำหนดโครงการ ที่คณะผู้วิจัยได้ยึดถือในการทำการศึกษาวิจัย มีดังต่อไปนี้

๑. ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว บรรดาที่มีผลให้เกิดภาระแก่ประชาชน หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิ หรือกระทบต่อสถานะของบุคคล รวมถึงศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ความเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขากฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญด้วย

๒. จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง ประกอบด้วย คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย หน่วยงานของรัฐและประชาชนซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่ หรือได้รับผลกระทบที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๓. การรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่ม คณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินงานโดยยึดหลักเกณฑ์ตามข้อกำหนดโครงการศึกษาวิจัย ดังนี้

๓.๑ การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ อย่างน้อย ๑ ครั้ง โดยรับฟังความคิดเห็นไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

๓.๒ การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น โดยกำหนดจัดการประชุม ณ โรงแรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น ๑ ครั้ง และมีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน

คณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางการจัดรับฟังความคิดเห็น วิธีการ รูปแบบ สถานที่ ขั้นตอนของทั้ง ๒ กลุ่มเป้าหมายให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเห็นชอบก่อนดำเนินการ ทั้งนี้ การดำเนินการรับฟังความคิดเห็นตามโครงการศึกษาวิจัยนี้ จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามวิธีการและขั้นตอนที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายกำหนด และคำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย รวมทั้งดำเนินการให้มีผู้มาแสดงความคิดเห็นรวมกันทั้งสองวิธีการไม่น้อยกว่า ๑๕๐ คน

๔. คณะผู้วิจัยจะได้นำผลที่ได้จากการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นข้างต้นตามโครงการมาจัดทำสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และเมื่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเห็นชอบสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นจะได้นำเข้าสู่ระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต่อไป

๕. นำผลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นตามโครงการทั้งหมดมาจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และเมื่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเห็นชอบรายงานประเมินผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวจะได้นำเข้าสู่ระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต่อไป

๖. การนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยตามโครงการมาเรียบเรียงจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เพื่อส่งมอบต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๗. ทั้งนี้ภายหลังโครงการศึกษาวิจัยแล้วเสร็จ คณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลผลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และผลการรับฟังความเห็นรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และผลการศึกษาจากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มานำเสนอต่อกลุ่มเป้าหมายหรือผู้แทน ได้แก่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ณ ที่ทำการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ๑ ครั้ง โดยคณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอวัน เวลา แนวทางการนำเสนอ ขั้นตอน วิธีการเอกสารประกอบการนำเสนอให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเห็นชอบก่อนดำเนินการ

๑.๔ ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานตามโครงการ

๒๔๐ วัน นับแต่ลงนามสัญญา โดยมีการวางแผนการดำเนินงานดังนี้

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

การดำเนินงาน / ระยะเวลา (เดือน)	พ.ศ. ๒๕๖๗							
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.
๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยและออกแบบจัดทำแผนการดำเนินงานตามโครงการ จัดทำประเด็นและคำถามเก็บข้อมูล นำเสนอเป็นรายงานการศึกษาขั้นต้น	→							
๒. การศึกษาวิเคราะห์สภาพข้อเท็จจริงในการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ และกฎที่ออกมารองรับที่ผ่านมา การจัดทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องและการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น กลุ่มย่อย ๑ ครั้ง และกลุ่มใหญ่ ๑ ครั้ง รวมถึงการจัดทำข้อมูลเพื่อรับฟังความคิดเห็นในระบบกลางทางกฎหมายและเว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและนำข้อมูลมาศึกษาจัดทำเป็นรายงานการศึกษาระดับกลาง				→				
๓. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมไว้เพื่อจัดทำเป็นร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามประเด็นที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการวิจัยและนำข้อมูลมาเรียบเรียงจัดทำเป็นรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้						→		

การดำเนินงาน / ระยะเวลา (เดือน)	พ.ศ. ๒๕๖๗							
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.
๔. การนำเสนอรายงานประเมินผลสัมฤทธิ์ ผลการรับฟังความคิดเห็น และรายงาน ผลการศึกษาวิจัยที่จัดทำขึ้นตามโครงการ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อรับฟัง ความคิดเห็นจากคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ และเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาศึกษา วิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขและส่งมอบเป็น รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ต่อไป								→

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ได้ทราบข้อมูลความคิดเห็นจากผู้มีสิทธิหรือหน้าที่หรือได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้
รวมทั้งหน่วยงานรัฐที่ปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธี
พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๑.๕.๒ ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๑.๕.๓ สามารถนำผลการรับฟังความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค ความเห็นทางวิชาการ รวมถึงข้อมูลใด ๆ
ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการมาวิเคราะห์และประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ดังกล่าว ว่ามีการบังคับใช้ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย มีความคุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นอันอาจ
ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด สมควรต้องยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย
หรือกฎดังกล่าวหรือไม่ หรือสมควรดำเนินการอื่นใดเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับ
การให้เป็นไปตามกฎหมายหรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์
การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยจัดทำเป็นรายงาน
การประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อเผยแพร่ให้สาธารณชน
ได้รับทราบผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบสารสนเทศ (เว็บไซต์) ของศาลรัฐธรรมนูญต่อไป

๑.๕.๔ สามารถนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกฎหมาย
และการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทที่ ๒

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเพื่อทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่เข้าข่ายต้องประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายในโครงการนี้ มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่คณะผู้วิจัยได้ใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีในการประเมินผล (Evaluation)

เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของโครงการศึกษาวิจัยนี้ ซึ่งเป็นโครงการศึกษาประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ด้วยลักษณะของวิธีการดำเนินงานตามจึงเป็นการศึกษาเพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในที่นี้คือการประเมินผลของการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ที่ผ่านมา ดังนั้น แนวคิดในการประเมินผลจึงเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่คณะผู้วิจัยจะได้นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วย

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล (Evaluation) มักใช้ควบคู่กับ “การติดตาม” (Monitoring) ซึ่ง ๒ แนวคิดนี้มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันอยู่ โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายที่เป็นวัตถุประสงค์ของโครงการศึกษาวิจัยนี้ จะไม่ใช่เพียงแค่การติดตามผลการบังคับใช้กฎหมายที่ผ่านมาด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น ซึ่งความแตกต่างและความใกล้เคียงกันระหว่างการติดตามและประเมินผลอาจสรุปได้ ดังนี้

การติดตามเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตลอดงาน/โครงการ ส่วนการประเมินผลอาจจะประเมินได้ในทุกช่วงของแผนหรืองาน/โครงการนับตั้งแต่ก่อนตัดสินใจจัดทำแผนหรืองาน/โครงการ ขณะดำเนินงานในจุดต่าง ๆ และเมื่อสิ้นสุดแผน สิ้นปีงบประมาณ หรืองาน/โครงการดำเนินการแล้วเสร็จ ในขณะที่ส่วนใกล้เคียงกัน คือ การประเมินกระบวนการ เพราะดำเนินการขณะงาน/โครงการยังดำเนินการอยู่ แต่ก็ยังมีความแตกต่าง กล่าวคือ การติดตามเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดงาน/โครงการ เพื่อให้ได้ข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ในการเร่งรัดให้การทำงานแล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด ส่วนการประเมินกระบวนการต้องการทราบว่าทำไมสิ่งนั้นเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น จึงมีลักษณะเฉพาะกิจเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง *

ทั้งนี้ จากการทบทวนแนวคิดว่าด้วยการประเมินผล ทั้งในส่วนของนิยาม และทฤษฎีการประเมินที่คณะผู้วิจัยจะได้นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยตามโครงการนี้ มีสาระสำคัญดังนี้

(๒.๑) ความหมาย การประเมิน (evaluation) หมายถึง (๑) การวัด (๒) เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมการประเมินแล้ว การประเมิน มีลักษณะใกล้เคียงกับกิจกรรมการวิจัยอย่างมาก ทั้งการใช้ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ การออกแบบเครื่องมือ และการวิเคราะห์ การประเมินจึง หมายถึง การวิจัยประยุกต์ (๓) นอกจากนี้การประเมินยังหมายถึงการตรวจสอบความสอดคล้อง ด้วยการประเมินอาจหมายถึง กระบวนการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (๔) การประเมินเป็นการช่วยในการตัดสินใจ การประเมินจึง

* อริศรา เล็กสรเสรีญ, การประเมินกลางน้ำ (Midstream Evaluation) แนวคิดและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), ๑๒.

หมายถึง กระบวนการในการระบุ และเสนอสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจ (๕) การประเมิน คือ การบรรยายสิ่งที่มุ่งประเมินอย่างลึกซึ้งรอบด้าน เป็นการบรรยายความสัมพันธ์ และความสอดคล้องของสิ่งที่คาดหวังสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และมาตรฐานให้ครอบคลุมสิ่งที่มุ่งประเมิน ทั้งในแง่เงื่อนไขก่อนเริ่มโครงการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์ของโครงการ เพื่อสะท้อนทักษะ และการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการประเมินอย่างกว้างขวาง (๖) การประเมิน เป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน^๒

ส่วนการประเมินผล หมายถึงการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่เรากระทำกับสิ่งที่เราคิด หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือหมายถึง การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน^๓

(๒.๒) ทฤษฎีในการประเมิน ด้วยการประเมินมีหลากหลายทฤษฎี อาทิ ทฤษฎีจุดมุ่งหมายของการประเมิน ทฤษฎีการกำหนดคุณค่า ทฤษฎีเกณฑ์การประเมิน ทฤษฎีรูปแบบการประเมิน ทฤษฎีการประเมินผลการดำเนินงาน ทฤษฎีการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ ทฤษฎีการประเมินงานประเมิน สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ทฤษฎีที่เหมาะสม ได้แก่ ทฤษฎีการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งมีสาระสำคัญของทฤษฎี ดังต่อไปนี้^๔

ทฤษฎีการประเมินผลการดำเนินงาน (Theory of Performance Evaluation) เป็นทฤษฎีที่มองไปที่ความสำเร็จขององค์กร ผ่านวงจรบริหารให้เกิดผลสำเร็จ ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย และมาตรฐานของความสำเร็จที่ชัดเจน การวางแผนดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติงาน และการติดตามกำกับผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการ ผลสำเร็จของการดำเนินงาน หรือผลสัมฤทธิ์ เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับผลผลิต (Outputs) เป็นผลโดยตรงจากการดำเนินกิจกรรม ผลกระทบ (Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากผลผลิต และผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นผลที่เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่เกิดขึ้นเนื่องจากผลกระทบ

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่สำคัญ ตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรหรือค่าที่สังเกตได้ วัดได้ และช่วยให้ได้สารสนเทศที่บ่งชี้สถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะของทรัพยากร การดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เมื่อเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้^๕ ในการประเมินผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การตัดสินใจคุณค่าของผลการดำเนินงานโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณค่าของการดำเนินงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่สำคัญซึ่งสามารถสะท้อนความสำเร็จของการดำเนินงานจึงครอบคลุมถึง

(๑) ตัวชี้วัดกระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ ประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการดำเนินงาน หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากร และกระบวนการปฏิบัติงานในการสร้างผลผลิต ประสิทธิภาพเป็นตัวชี้วัดกระบวนการดำเนินงาน เป็นสิ่งที่สะท้อนคุณภาพของการใช้ทรัพยากรและคุณภาพของกระบวนการปฏิบัติงานในการสร้างผลผลิต ซึ่งประกอบด้วย

(๑.๑) ประสิทธิภาพในการประหยัด หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือใช้อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

^๒ ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการประเมิน, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๔), ๑๑-๒๐.

^๓ ประดิษฐ์ ด้วงนกุล, นโยบายสาธารณะและการวางแผน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖), ๒๕๔๘.

^๔ ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการประเมิน, ๑๒๗-๑๔๕.

^๕ พิชิต ฤทธิ์เจริญ, การประเมินโครงการ แนวคิด และการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพฯ: บริษัทเฮาส์ ออฟ เคอร์มิสส์ จำกัด, ๒๕๖๒), ๘๘.

(๑.๒) **ประสิทธิภาพในการผลิต** หมายถึง ความสามารถในการลดค่าใช้จ่ายต่อการสร้างผลผลิตหนึ่งหน่วยผลิต

(๒) **ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน** เป็นสิ่งสะท้อนคุณภาพของการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย อันได้แก่ ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา นั่นคือ ผลการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นผลผลิต ผลกระทบ หรือผลลัพธ์ ได้ผลตรงตามผลที่คาดหวัง และเป็นที่ยอมรับ (Satisfaction) ของผู้รับบริการ ผู้บริโภค และผู้ปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความมุ่งหวัง การดำเนินงาน และผลการดำเนินงานแล้ว ยังพบว่า ความมุ่งหวังมีหลายลักษณะ ทั้งความมุ่งหวังที่เป็นนามธรรมที่กว้างไกล และความมุ่งหวังที่เป็นรูปธรรมที่อยู่ใกล้ โดยที่เป้าหมายของการดำเนินงานพิจารณาจาก

(๒.๑) **ผลการดำเนินงานที่คาดหวัง (Expected Performance)** ประกอบไปด้วย ผลผลิต (Outputs) อันเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการดำเนินกิจกรรม ผลกระทบ (Impacts) เป็นผลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากการเกิดผลผลิต และผลลัพธ์ (Outcomes) ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่เกิดเนื่องมาจากผลกระทบ

(๒.๒) **ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง (Actual Performance)** เมื่อกลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกันในองค์กรลงมือปฏิบัติงาน ย่อมทำให้เกิดผลงาน โดยสามารถจำแนกเป็นผลระยะต้น ผลระยะกลาง และผลระยะยาว อันได้แก่ ผลผลิต ผลกระทบ และผลลัพธ์ ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานที่คาดหวัง สำหรับตัดสินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน

องค์ประกอบของผลสัมฤทธิ์ ผลสัมฤทธิ์ (Results) เป็นคำรวมของสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมด อันเนื่องมาจากการดำเนินงาน ซึ่งได้แก่ ผลผลิต ผลกระทบ และผลลัพธ์ โดย (๑) ผลผลิต (Output) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นทันทีจากการดำเนินงาน (Initial or immediate outputs) หรือผลเบื้องต้น เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงอันเนื่องมาจากกิจกรรม หรือการปฏิบัติงาน ส่วนตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงผลผลิต หรือตัวบ่งชี้ที่แสดงผลการดำเนินงาน เช่น ผลงานในเชิงปริมาณ ผลงานในเชิงคุณภาพ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เหล่านี้เป็นต้น^๖ (๒) ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ผลระยะกลาง (Inter-mediate outputs) อันเป็นผลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากผลผลิต และ (๓) ผลลัพธ์ (Outcome) หมายถึง ผลระยะยาว (Long Term Outputs) หรือผลจุดมุ่งหมายปลายทาง (Ultimate Outputs) อันเป็นผลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากผลกระทบ

เกณฑ์ในการประเมินผลในมิตินโยบายสาธารณะ หากเทียบเคียงกฎหมายกับนโยบายสาธารณะ การประเมินผลนโยบายสาธารณะมีหลากหลายเกณฑ์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการประเมินกฎหมาย ได้แก่^๗

๑) **เกณฑ์ประสิทธิภาพ** เป็น อัตราส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ หรือปัจจัยนำออกของนโยบาย แผนงาน โครงการ กับความพยายาม หรือปัจจัยนำเข้าสู่ นโยบาย แผนงาน โครงการ โดยมุ่งเน้น การเพิ่มผลผลิตในระดับสูงต่อหนึ่งหน่วยการลงทุน ดังนั้นนโยบายที่มีประสิทธิภาพ คือ นโยบายที่ปฏิบัติแล้วได้ประโยชน์ตอบแทนสูงสุด เสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด และเน้นประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน ซึ่งโดยทั่วไปนโยบายสาธารณะที่มีวัตถุประสงค์หรือมุ่งผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน มักนิยมประเมินผลโดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพของนโยบาย เช่น นโยบายเพิ่มผลผลิตภาพทางการเกษตร นโยบายสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น

^๖ เรื่องเดียวกัน, ๙๐.

^๗ Dunn ๑๙๗๐, p. ๔๗ อ้างถึงใน ประดิษฐ์ ตีพัฒนกุล, นโยบายสาธารณะและการวางแผน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖), ๒๕๕๒-๒๕๕๖.

๒) **เกณฑ์ประสิทธิผล** โดยทั่วไปผลการประเมินนโยบายสาธารณะที่ใช้เกณฑ์ประสิทธิผลนั้น ไม่สามารถวัดผลประโยชน์ตอบแทนเป็นตัวเงินได้ แต่วัดระหว่างผลลัพธ์กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น นโยบายการให้การสงเคราะห์คนชรา นโยบายโอกาสทางการศึกษา นโยบายสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น

๓) **เกณฑ์ความพอเพียง (Adequacy)** ความพอเพียง หมายถึงความพึงพอใจที่นโยบายสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยรวมได้ ผลการประเมินนโยบายสาธารณะโดยยึดเกณฑ์ความพอเพียงนั้น สามารถพิจารณาได้จากผลลัพธ์ เปรียบเทียบกับความต้องการทั้งหมดของสังคม ถ้าผลลัพธ์ของนโยบายมีน้อย แต่ความต้องการทั้งหมดของสังคมมีมาก แสดงว่านโยบายนั้นยังไม่บรรลุตามเกณฑ์ความพอเพียง

๔) **เกณฑ์ความเป็นธรรม (Equity)** ความเป็นธรรมหมายถึง การให้บริการสาธารณะแก่คนส่วนใหญ่ที่เสียเปรียบ หรือด้อยโอกาสในสังคม เป็นการประเมินผลนโยบายที่พิจารณาว่านโยบายสาธารณะนั้น ๆ เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ที่เสียเปรียบในสังคมเพียงใด ถ้านโยบายนั้น ประโยชน์ตกอยู่กับคนส่วนใหญ่ที่เสียเปรียบ เช่น คนยากจน คนพิการ เด็ก คนชรา ฯลฯ แสดงว่านโยบายนั้นสร้างความเป็นธรรมในสังคม

๕) **เกณฑ์ความเสมอภาค (Equality)** ความเสมอภาค คือ โอกาสที่จะให้ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ทั้งคนรวย และคนจนได้รับบริการของรัฐเท่าเทียมกัน

๖) **เกณฑ์ความพอใจ (Satisfaction)** ความพอใจ หมายถึง อัตราส่วนระหว่างความคาดหวังกับความจริง ถ้าเราคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากนโยบายสาธารณะ ๑๐ หน่วย แต่เมื่อนานนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติแล้วปรากฏว่าได้ประโยชน์เกินกว่า ๑๐๐ หน่วย ประชาชนส่วนใหญ่จะเกิดความพึงพอใจกับนโยบายสาธารณะนั้น เพราะนโยบายสาธารณะนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ได้

(๒.๓) **การประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย** สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้นิยามการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย คือ การที่หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมาย จะต้องประเมินว่ากฎหมายที่ตนรับผิดชอบในการบังคับใช้นั้น หมดความจำเป็น ล้าสมัย หรือไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมหรือไม่ หากประเมินแล้วพบว่ากฎหมายฉบับนั้นยังมีความจำเป็น ไม่ล้าสมัย หน่วยงานจะต้องมีการประเมินต่อว่ามาตรการในกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบัน บรรลุวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายหรือไม่ หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต หรือการประกอบอาชีพของประชาชน หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่^๔

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดในการประเมินผลการดำเนินงานที่น่าเสนอมาข้างต้น ในทางวิชาการของการติดตามประเมินผล จะมีสิ่งที่เรียกว่า “การประเมินผลโครงการ” (Project Evaluation)^๕ ที่มีความใกล้เคียงกัน โดยเมื่อกล่าวถึงการประเมินผลโครงการ นับเป็นสิ่งที่องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้นำมาใช้ในการประเมินผลโครงการที่ได้ดำเนินงานไปตามภารกิจหน้าที่หลังจบโครงการ เพื่อสรุปถึงผลความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการนั้น ๆ ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าวมากน้อยเพียงใด รวมถึงมีปัญหอุปสรรคที่เกิดขึ้นอะไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินการตามโครงการให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และจะเป็นข้อมูลย้อนกลับให้ผู้บริหารได้พิจารณาทบทวนโครงการ

^๔ กองพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, คำอธิบายสาระสำคัญของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๖๒), ๓๒.

^๕ การประเมินผลโครงการ (Project Evaluation) หมายถึง การประเมินว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ภายในทรัพยากรและระยะเวลาที่กำหนดไว้

ดังกล่าวว่าจะดำเนินการต่อไปหรือยุติโครงการได้ ซึ่งถ้าพิจารณาถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย จะเห็นได้ว่ามีลักษณะบางประการที่ร่วมกัน และยึดหลักของการประเมินผลบางประการที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กฎหมายตั้งไว้ เช่นเดียวกับการให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์โครงการ โดยพิจารณา ถึงความสำเร็จของโครงการและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น มีการรวบรวมปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติ นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขโครงการ เช่นเดียวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ที่ต้องทำการติดตามผลการ บังคับใช้กฎหมาย

หากกล่าวโดยสรุปจากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์ เมื่อพิจารณา ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าพบว่า

(๑) การประเมิน คือ กระบวนการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ส่วนการประเมินผลหมายถึง การเปรียบเทียบ ผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน ดังนั้น การประเมินผลสัมฤทธิ์ ของกฎหมายในที่นี้ จึงเป็น กระบวนการในการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการบังคับใช้กฎหมายกับวัตถุประสงค์ ของกฎหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้หน่วยงานที่ออกกฎหมายนั้น ๆ ได้มาซึ่งสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจ

(๒) เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เทียบกับแนวคิดทฤษฎีในการประเมิน ทฤษฎีที่เหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ ทฤษฎีการประเมินผลการดำเนินงาน ในส่วนของการประเมินผล ความสำเร็จของการดำเนินงาน หรือผลสัมฤทธิ์ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ (๑) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness) ของกฎหมาย ซึ่งหมายถึง การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนาของกฎหมาย ทั้งผลผลิต ผลกระทบ หรือผลลัพธ์ ผลที่ตรงตามผลที่คาดหวัง และความพึงพอใจ (Satisfaction) ของผู้รับบริการ และผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังได้นำเอาแนวคิดการประเมินผลในมิตินโยบายสาธารณะมาใช้ ได้แก่ (๒) เกณฑ์ความเป็นธรรม (Equity) เป็นการประเมินการบังคับใช้กฎหมายโดยพิจารณาว่ากฎหมายนั้น ๆ ได้ก่อให้เกิด ประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ที่เสียเปรียบในสังคมเพียงใด กฎหมายได้สร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างไร (๓) เกณฑ์ความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาค คือ โอกาสที่จะให้ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ทั้งคนรวย และ คนจนได้รับจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และ (๔) เกณฑ์ความพอใจ (Satisfaction) เป็นการพิจารณา ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อกฎหมายนั้น ๆ

(๔) จากคำอธิบายสาระสำคัญของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และจากคู่มือการจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ ของกฎหมาย สามารถสรุปถึงประเด็นสำคัญที่ต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ได้ว่า การประเมิน ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย เป็นการประเมินว่า

(๑) กฎหมายนั้น หมดความจำเป็น ล้าสมัย หรือไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมหรือไม่

(๒) มาตรการในกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบัน บรรลุวัตถุประสงค์ของการ ตรากฎหมายหรือไม่

(๓) มาตรการในกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต หรือการประกอบอาชีพของประชาชนหรือไม่

(๔) มาตรการในกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิด ความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่

(๕) ประชาชนมีภาระ หรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตาม และบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร

(๖) เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิด หรือไม่พึงประสงค์หรือไม่ และ

(๗) รัฐมีต้นทุนที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎหมาย และบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร (ต้นทุน หรือค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการปฏิบัติการ และบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย) เช่น งบประมาณสำหรับค่าอาคารสำนักงาน และอุปกรณ์ งบประมาณ งบดำเนินงาน งบประมาณสำหรับการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ฯลฯ

เมื่อนำแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานมาใช้กับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นการประเมินผลโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ว่าผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวในรอบระยะเวลาที่ครบกำหนด ๕ ปี นับตั้งแต่กฎหมายมีผลบังคับใช้สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ของกฎหมายและกฎที่ตราขึ้นได้มากน้อยเพียงใด โดยคณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินการประเมินผล สัมฤทธิ์กฎหมายตามแนวคิดกระบวนการประเมินผลที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้^{๑๐}

ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดคุณค่า

ขั้นตอนที่ ๒ การวิเคราะห์วัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ ๓ การกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัด

ขั้นตอนที่ ๔ การวางแผนดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ ๕ การรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ ๖ การวิเคราะห์ประเมินผลและจัดทำรายงานการประเมินผล

เนื่องจากพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดประเด็นที่ต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายไว้แล้ว คือตัวชี้วัดในการประเมินผลกฎหมายนั่นเอง รวมถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็น การรับฟังความคิดเห็น ของผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดรูปแบบการจัดทำรายงาน การประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายไว้เป็นการเฉพาะ คณะผู้วิจัยก็จะยึดถือเป็นกรอบในการประเมินผลต่อไป

๒.๒ หลักการเกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๒.๒.๑ แนวคิดการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในต่างประเทศ

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนับเป็นเรื่องใหม่มากในสังคมไทย ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้น ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ โดยแรงผลักดันสำคัญ อาจกล่าวได้ว่ามาจากคณะกรรมการพัฒนากฎหมายโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งเล็งเห็นปัญหา ของกฎหมายในสังคมไทยที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนานที่มักจะพูดถึงปัญหาของ “กฎหมายชราภาพ” หรือก็คือ การที่กฎหมายมีปัญหาการบังคับใช้เนื่องจากมีความไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จนส่งผล ให้กฎหมายที่ตราขึ้นล้าสมัยไม่สามารถบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลนั่นเอง

แนวคิดของการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายมีจุดเริ่มมาจากต่างประเทศ กล่าวคือ เป็นกรณีที่เกี่ยวข้อง กับหลักการเรื่องการวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมายซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังจากการสิ้นสุดยุค

^{๑๐} สมชาย ดุรงค์เดช, การประเมินผลโครงการ, (กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), ๒๖-๒๘.

สงครามเย็น (ค.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๙๑) ที่หลายประเทศในทวีปยุโรปและอเมริกาเร่งฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง จึงมีการตรากฎหมายออกมาเป็นจำนวนมาก และหลายประเทศก็พบว่าการมีกฎหมายจำนวนมากเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงมีแนวคิดในการลดจำนวนกฎหมาย (Deregulation) เพื่อลดต้นทุนทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้น อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาต่อมาแนวคิดการลดจำนวนกฎหมาย มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการ “พัฒนาคุณภาพของกฎหมาย” ที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ (Better Regulation) ดังนั้น จึงเริ่มมีการคิดค้นเครื่องมือที่เรียกว่า “การวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment : RIA)” ที่ใช้ตรวจสอบและประเมินผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการออกกฎหมายโดยใช้เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจทางนโยบายของรัฐบาลรวมถึงประกอบการพิจารณาในเชิงนโยบาย^{๑๑}

ทั้งนี้ หลักการของการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่นำมาใช้ในประเศไทยนั้น ได้รับอิทธิพลสำคัญจากแนวทางที่ปรากฏในประเทศที่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) ที่ได้พัฒนาหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment : RIA) ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพิจารณาข้อเสนอให้มีกฎหมายและทบทวนกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ว่าเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือไม่ หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้รับการพัฒนาและนำมาใช้ในการพิจารณาตรวจสอบและทบทวนกฎหมายที่ไม่เหมาะสม ซึ่งส่งผลให้กฎหมายของกลุ่มประเทศ OECD พัฒนาเป็นกฎหมายที่ดี (Better Regulation) ที่สามารถตอบสนองนโยบายของฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น^{๑๒}

OECD ได้ให้ความหมายของ RIA ว่าเป็นกระบวนการที่ใช้ระบุและประเมินผลกระทบจากการออกกฎหมายอย่างเป็นระบบ โดยต้องมีการใช้วิธีการในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนอย่างต่อเนื่อง โดย RIA นั้นคือกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างเป้าหมายที่รัฐต้องการแทรกแซงกับนโยบายทางเลือกต่าง ๆ ที่ใช้ในการบรรลุเป้าหมายนั้น นโยบายทางเลือกทั้งหมดนั้นต้องถูกวิเคราะห์และประเมินด้วยวิธีการเดียวกันและผู้ออกกฎหมายต้องทราบถึงผลการวิเคราะห์ทั้งหมดก่อนจะตัดสินใจอย่างเป็นระบบเพื่อเลือกนโยบายที่ดีที่สุด^{๑๓}

OECD ระบุว่าขั้นตอนในการจัดทำ RIA นั้น สามารถแบ่งได้เป็นสองขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนประเมินความจำเป็นในการออกกฎหมายและขั้นตอนประเมินความคุ้มค่าของกฎหมายเมื่อได้เปรียบเทียบผลกระทบของ

^{๑๑} สุพิชญา กันกา, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment: RIA) ตามมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๑), ๒๔.

^{๑๒} สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, รายงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมาย’ เสนอต่อ กองพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๕๗ <<https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2015/04/ria-final.pdf>> สืบค้นเมื่อ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๗, ๑.

^{๑๓} OECD ‘Introductory Handbook for Undertaking Regulatory Impact Analysis (RIA)’ <<https://regulatoryreform.com/wp-content/uploads/2015/02/OECD-HANDBOOK-FOR-UNDERTAKING-RIA.pdf>> สืบค้นเมื่อ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๗.

กฎหมายกับนโยบายทางเลือกอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจว่าทางเลือกใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุด โดย OECD มีข้อเสนอในการวางแผนการจัดทำ RIA เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดความหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย โดยการกำหนดความหมายและวัตถุประสงค์ควรมีการศึกษาถึงปัญหาและสภาพแวดล้อมของปัญหาอย่างถี่ถ้วน ก่อนจะมีการกำหนดความหมายและวัตถุประสงค์ที่เป็นระบบและเชื่อมโยงกัน โดยความหมายและวัตถุประสงค์จะต้องนำไปสู่คำอธิบายว่าเพราะเหตุใดภาครัฐจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและแก้ไขปัญหา

(๒) กำหนดและให้คำนิยามกับทางเลือกในการดำเนินการ โดยตัวเลือกควรมีทั้งตัวเลือกที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎและตัวเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎ ตัวเลือกทั้งหมดจะต้องมีหลักฐานสนับสนุนว่านำไปสู่จุดประสงค์ที่ถูกกำหนดไว้ในขั้นแรกได้

(๓) เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ต้นทุนและผลกระทบที่เกิดจากทางเลือกแต่ละทาง

(๔) พัฒนาวិธีการควบคุมการบังคับใช้และสร้างแรงจูงใจในการทำตามทางเลือกแต่ละทาง โดยจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพของการบังคับใช้และการสร้างแรงจูงใจด้วย

(๕) คิดหาวิธีการควบคุมการดำเนินการตามทางเลือกแต่ละทางเลือกเพื่อให้นโยบายถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

(๖) ในระหว่างการดำเนินการจัดทำ RIA ควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะอยู่เสมอ และควรเปิดกว้างให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมพัฒนาและออกแบบทางเลือกและวิเคราะห์ทางเลือก เนื่องจากข้อมูลที่ได้มาจากการรับฟังความคิดเห็นนั้นจะเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการจัดทำ RIA และในขณะเดียวกันแนวคิดและความเข้าใจของผู้มีส่วนได้เสียจะช่วยตรวจสอบเหตุผลและความถูกต้องของการวิเคราะห์ RIA จากมุมมองของผู้ออกกฎได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น การทำ RIA ที่ดีจึงควรจัดทำและปรับปรุงไปพร้อมกับการรับฟังความคิดเห็นแทนที่จะรับฟังความคิดเห็นหลังจัดทำ RIA เสร็จเรียบร้อยแล้ว

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่ากระบวนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย (ex post evaluation) นั้น เป็นการประเมินผลกฎหมายภายหลังจากการตรารับขึ้นและผ่านการบังคับใช้มาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว ซึ่งต่างจากกระบวนการทำ RIA ในการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (ex ante impact assessment) ที่เป็นขั้นตอนก่อนที่กฎหมายจะได้ตรารับขึ้นอันเป็นการประเมินความจำเป็นในการออกกฎหมายและการประเมินความคุ้มค่าของกฎหมายเมื่อได้เปรียบเทียบผลกระทบของกฎหมายกับนโยบายทางเลือกอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจว่าทางเลือกใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุด และจำต้องตรากฎหมายดังกล่าวขึ้นใช้บังคับหรือไม่ ขณะเดียวกันเมื่อเห็นว่าการกฎหมายนั้นมีความจำเป็นต้องตรารับขึ้น ก็จะไปสู่การพิจารณาถึงเนื้อหาของกฎหมายที่ควรจะเป็นโดยมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดผลกระทบจากบทบัญญัติของกฎหมายและแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการบัญญัติกฎหมายโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ควรถูกระงับหรือถูกจำกัดเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

หากกล่าวโดยสรุป แนวคิดการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย มีพื้นฐานจากหลักการสำคัญ ๒ ประการ คือแนวคิดของการทบทวนกฎหมายควบคู่กับการออกแบบและใช้กฎหมาย “Evaluate, don't just regulate” และแนวคิดว่าด้วยวงจรชีวิตของกฎหมาย (regulatory life cycle) ซึ่งมองว่ากฎหมายมีวงจรชีวิต ตั้งแต่การเริ่มเกิดขึ้นของการตรากฎหมายที่ยังคงเป็นเพียงร่างกฎหมาย เมื่อผ่านการพิจารณาของรัฐสภา ก็จะเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับ เมื่อกฎหมายผ่านเวลาการใช้ก็จะต้องมีการติดตามประเมินผลกฎหมายเพื่อให้ได้รับทราบปัญหา เพื่อนำไปสู่กระบวนการทบทวนปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ซึ่งอาจจะแก้ไขกฎหมายเดิมหรือยกเลิก

และประกาศใช้กฎหมายฉบับใหม่ก็ได้ ซึ่งกระบวนการ RIA จะมีส่วนช่วยทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นมีคุณภาพ และยิ่งจะช่วยให้มีการทบทวนปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ยังคงมีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบังคับใช้อย่างต่อเนื่อง ไม่เกิดปัญหาขึ้นในทางปฏิบัติจริงมากนัก

๒.๒.๒ ที่มาและพัฒนาการการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในประเทศไทย

ในประเทศไทยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายมีที่มาจากการบัญญัติไว้เป็นหลักการสำคัญในมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และการประกาศใช้พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดในการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยก่อนหน้านั้น แนวคิดของการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายได้มีการกล่าวถึงในคณะกรรมการพัฒนากฎหมายและสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น หากจะนำมาใช้ในประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหากฎหมายที่อาจมีมากจนเกินความจำเป็นและกฎหมายที่มีความล้าสมัย ขาดการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก

ทั้งนี้ ได้ปรากฏรายงานการศึกษาวิจัยที่นำเสนอให้เห็นถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหากมีการนำหลักการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment : RIA) ตามแนวทางของต่างประเทศโดยเฉพาะกลุ่มประเทศ OECD มาปรับใช้ โดยมีการตรากฎหมายระดับพระราชบัญญัติมารองรับ คือ รายงานโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulatory Impact Analysis) โดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๗ ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหากระบวนการตรากฎหมายในประเทศไทยในอดีต ที่แม้จะมีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๓๑ กำหนดให้ “ส่วนราชการเจ้าของเรื่องที่จะเสนอร่างกฎหมายให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาต้องจัดทำ บันทึกวิเคราะห์สรุปในการเสนอร่างกฎหมาย ที่ต้องมีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และแสดงเหตุผลความจำเป็นในการเสนอให้มีกฎหมายโดยมีรายละเอียดตามที่ระบุไว้ในข้อ ๑๖ ของประกาศ นั้น ก็ยังไม่มีข้อมูลที่มากพอและสร้างการมีส่วนร่วมที่จะทำให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ที่ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ และอาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชกฤษฎีกาออกระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ ที่ได้กำหนดให้ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติโดยหน่วยงานของรัฐเพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาต้องจัดทำคำชี้แจงตาม “หลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติ” ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ นั้นก็ยังคงมีปัญหาคือระเบียบฉบับนี้ไม่ได้กำหนดวิธีการดำเนินการและการสอบทานการตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมายไว้ว่าต้องดำเนินการด้วยวิธีการอย่างไร การตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมายจึงเกิดขึ้นภายหลังการร่างกฎหมาย อีกทั้ง การจัดทำคำชี้แจงความจำเป็นในการตรากฎหมายนั้นเป็นเพียงการจัดทำเอกสารประกอบร่างกฎหมายเพื่อประกอบการเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเท่านั้น^{๑๔}

^{๑๔} อูชา จันทลอย บุญเปี่ยม, รายงานการศึกษาศาสตร์บุคคล เรื่อง กระบวนการก่อนการตรากฎหมายของประเทศไทย ศึกษาเปรียบเทียบประเทศมาเลเซีย และประเทศออสเตรเลีย, เสนอต่อสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๖๐ , ๑๔.

นอกจากนี้ ก็ไม่ปรากฏเนื้อหาในระเบียบฉบับนี้ และกฎหมายอื่นใดในประเทศไทยที่กำหนดให้มีการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายหลังจากตราขึ้นใช้บังคับแล้วอย่างเป็นทางการ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่อาจมีปัญหาในการบังคับใช้ หรือยกเลิกแก้ไขด้วยการตรากฎหมายใหม่ทั้งฉบับ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ก่อนหน้าปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเทศไทยคงมีกระบวนการตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมายที่เป็นการประเมินผลกระทบเฉพาะก่อนการตรากฎหมาย แต่ไม่มีกระบวนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายภายหลังการตราขึ้นบังคับใช้ ขณะที่กระบวนการขั้นตอนที่กำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ ก็ยังมีเนื้อหาที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่มีการยอมรับกันในสากล

ดังนั้น เมื่อเวลาผ่านมาถึงในช่วงการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ที่มี ท่านอาจารย์มีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธานกรรมการ และยังมีกรรมการบุคคลสำคัญที่เป็นเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา คือ คุณปกรณ์ นิลประพันธ์ ประกอบกับแนวคิดของการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ ที่มุ่งแก้ไขปัญหของประเทศไทยด้วยการปฏิรูปประเทศ ซึ่งทั้งอาจารย์มีชัยฯ และคุณปกรณ์ฯ ต่างก็เป็นบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาโดยตลอด จึงนำไปสู่การผลักดันให้เกิดมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ขึ้น โดยกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบของกฎหมายทั้งก่อนการตรากฎหมายและภายหลังการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับแล้ว ซึ่งหลักการสำคัญของมาตรา ๗๗ ในส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ได้แก่ “การกำหนดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามรอบระยะเวลาที่จะมีกฎหมายกำหนด โดยจะต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การประเมินผลสัมฤทธิ์นี้จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ผลที่คาดหวังในการตรากฎหมายนั้นได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดเพียงใด และที่สำคัญหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมากน้อยเพียงใด”^{๔๔}

ต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เห็นชอบการกำหนดแนวทางการจัดทำและการเสนอร่างกฎหมายตามบทบัญญัติมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญตามที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นกรอบหรือแนวทางการดำเนินการในการจัดทำร่างกฎหมายและการเสนอร่างกฎหมาย อย่างไรก็ตามมติคณะรัฐมนตรีมิได้มีสภาพบังคับดังเช่นกฎหมายและมีผลบังคับครอบคลุม เฉพาะหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในฝ่ายบริหารเพียงเท่านั้น และคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายมีหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งครอบคลุมการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีได้อยู่ในฝ่ายบริหารด้วยจึงจัดทำร่างพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. เสนอต่อคณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ต่อมาสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีมติผ่านการพิจารณาและเห็นสมควร ให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายและได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ แต่โดยผลของมาตรา ๒ แห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งบัญญัติ

^{๔๔} กองพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, คำอธิบายสาระสำคัญของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๖๒), ๓.

ให้พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป ดังนั้น พระราชบัญญัตินี้จึงมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นต้นไป^{๑๖}

๒.๓ หลักการรับฟังความคิดเห็น

เมื่อพิจารณาถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย นั้น สภาพข้อเท็จจริงของการบังคับใช้กฎหมายที่ผ่านมา ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ย่อมเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับนำมาใช้ติดตามประเมินผลความสำเร็จของการปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมายในแต่ละมาตรา โดยข้อมูลดังกล่าวต้องมีกระบวนการได้มาซึ่งการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไปหรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่มีบทบาทในการดำเนินงานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อันนำมาสู่หลักการพื้นฐานสำคัญในการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย นั่นคือ “หลักการรับฟังความคิดเห็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง”

ทั้งนี้ เราอาจให้ความหมายและความสำคัญของหลักการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders Consultation) ได้แก่^{๑๗} กระบวนการในการแสวงหาหรือรวบรวมข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบหรืออาจได้รับผลกระทบหรือมีส่วนได้เสียกับเรื่องนั้นอย่างแท้จริง (Stakeholders) ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับประเด็นหรือเรื่องที่รัฐจะดำเนินการ เพื่อนำข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะมาใช้ประกอบการพิจารณาหรือตัดสินใจของฝ่ายบริหารว่าการตรากฎหมายในเรื่องนั้นจะส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ประโยชน์ที่จะได้รับมีความคุ้มค่าหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ผลที่ได้รับจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการบริหารราชการแผ่นดิน การออกกฎหมาย หรือการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

นอกจากนี้การรับฟังความคิดเห็นของ ผู้เกี่ยวข้องยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ของฝ่ายบริหาร อันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของประเทศที่ปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตย และเป็นช่องทางที่จะทำให้หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้ร่างกฎหมายได้รับทราบความเห็น ของผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าผู้เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นประชาชน หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ อันจะช่วยให้กฎหมายนั้นมีเนื้อหาสาระและกลไกที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสังคม โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องมีด้วยกัน ๓ ประการ ได้แก่

ประการที่ ๑ เพื่อแจ้งหรือบอกเล่าข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้อง (Information) โดยหน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการแจ้งข้อมูลต่อบุคคลซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่หรืออาจจะสิทธิ หรือหน้าที่ รวมทั้งบุคคลที่ได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมาย เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถเข้าร่วมให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

ประการที่ ๒ เพื่อให้ข้อมูลและดึงข้อมูล (Eliciting Opinion) โดยหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้ร่างกฎหมายหรือกฎ จะมีหน้าที่ในการให้ข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้องและหน้าที่ในการดึงข้อมูล ซึ่งอาจประกอบด้วยปัญหาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนจากการมีกฎหมายนั้น ตลอดจนเหตุผล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐได้รับข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายที่

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, ๓.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, ๙-๑๐.

ครบถ้วน และนำมาประกอบการพิจารณาในการจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายได้อย่างเหมาะสมและโปร่งใส

ประการที่ ๓ เพื่อให้อำนาจแก่ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ต่อสภาพปัญหานั้นอย่างจริงจัง (Involvement and Dialogue) โดยในการจัดทำร่างกฎหมายของหน่วยงานของรัฐควรเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายหรือกลไกของการดำเนินการตามร่างกฎหมาย กฎหมาย หรือกฎ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการแท้จริงของประชาชนและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชนในเรื่องนั้น ๆ ด้วย

๒.๓.๑ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย

สืบเนื่องจากหลักการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น มีความจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ถึงผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายฉบับนั้น ๆ ที่จะไปรับฟังความคิดเห็นว่ามีใครบ้าง แน่นอนว่า ประชาชน ทั่วไป ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในฐานะเป็นผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ รวมถึงหน่วยงานของรัฐผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าว ตามที่กฎหมายได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของหน่วยงานรัฐ อย่างไรก็ตามผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง คือ ประชาชนทั่วไป และหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ก็อาจมีผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวโดยอ้อมอีกก็ได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๓ ได้มีการบัญญัตินิยามศัพท์ของ “ผู้เกี่ยวข้อง” และ “องค์กรที่เกี่ยวข้อง” ไว้ ดังนี้

“ผู้เกี่ยวข้อง” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีหรืออาจมีสิทธิหรือหน้าที่ หรือได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมาย กฎหมาย หรือกฎ อันมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ประกอบการ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีหรืออาจมีสิทธิหรือหน้าที่ หรือได้รับ หรืออาจได้รับผลกระทบ รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้อง

(๒) กลุ่มบุคคลหรือชุมชนซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบ รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งมีวัตถุประสงค์กระทำการเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลหรือชุมชนดังกล่าว

(๓) หน่วยงานของรัฐซึ่งมีภารกิจเกี่ยวข้องหรือที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ที่ได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบ

(๔) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น

“องค์กรที่เกี่ยวข้อง” หมายความว่า สมาคมหรือมูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สภาหรือนิติบุคคลที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะที่ได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมาย

๒.๓.๒ รูปแบบและเทคนิควิธีการจัดรับฟังความคิดเห็น

ในการรับฟังความคิดเห็นบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น เมื่อพิจารณาจากการดำเนินงานของต่างประเทศจะพบว่า มีรูปแบบและเทคนิควิธีการจัดรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย ซึ่งถ้าพิจารณาถึงรูปแบบและเทคนิควิธีการจัดรับฟังความคิดเห็นที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น จะปรากฏใน

มาตรา ๑๓ โดยกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางเป็นวิธีการหลัก แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็เปิดช่องให้จะใช้วิธีการอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ ต่อไปนี้ ก็ได้ ได้แก่

- (๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานของรัฐนั้น
- (๒) การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น
- (๓) การสัมภาษณ์ หรือการเชิญให้เข้าร่วมชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็น
- (๔) การสำรวจความคิดเห็น
- (๕) วิธีการอื่นใดที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าเหมาะสม

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงวิธีการรับฟังความคิดเห็นที่ปรากฏอยู่หลายรูปแบบข้างต้น ในการรับฟังความคิดเห็น เพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย จึงควรกำหนดให้มีช่องทางหรือวิธีการอย่างน้อย สองวิธีการ คือ ช่องทางแรกเป็นการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย ที่เป็นช่องทางกลางของพระราชบัญญัติ ที่จัดให้มีขึ้นที่หน่วยงานของรัฐต้องดำเนินการผ่านช่องทางนี้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ขณะเดียวกันช่องทางที่สอง คือ การเลือกใช้ช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมตามมาตรา ๑๓ โดยเลือกมาหนึ่งวิธีการ หรือหลายวิธีการโดยพิจารณาตามความเหมาะสมจำเป็น ซึ่งควรเป็นวิธีการที่จะทำให้สามารถรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายได้อย่างครอบคลุม ครบถ้วนและมีจำนวนปริมาณผู้แสดงความคิดเห็นมากพอสมควร

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงเทคนิควิธีการจัดรับฟังความคิดเห็น ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น ปัจจุบันยังไม่มีมีการประกาศกำหนดไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการพัฒนากฎหมายได้มีการออกคำแนะนำ เรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย จำนวน ๖ ข้อ ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่า แม้คำแนะนำดังกล่าวระบุว่าเป็นการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย แต่คำแนะนำดังกล่าวก็สามารถนำมาปรับใช้กับการรับฟังความคิดเห็นเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายภายหลังจากกฎหมายประกาศใช้ไปแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่งได้เช่นกัน เพราะเป็นคำแนะนำที่จะช่วยให้สามารถเก็บรวบรวม ข้อมูลการรับฟังความคิดเห็นได้อย่างครบถ้วนถูกต้องเพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไป ซึ่งคำแนะนำทั้ง ๖ ข้อ มีเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ควรดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน ไม่ปกปิดข้อมูล ต่อประชาชน

ข้อ ๒ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าใจ และแลกเปลี่ยน ข้อมูลได้โดยง่าย

ข้อ ๓ ควรให้โอกาสผู้เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นและเหตุผลประกอบอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็น ผู้สนับสนุนหรือคัดค้าน ความคิดเห็นที่หลากหลายจะเป็นประโยชน์ต่อทางราชการมากกว่าจะเป็นโทษ

ข้อ ๔ ควรมีระยะเวลาเพียงพอในการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องคิดวิเคราะห์ ตรึกตรอง และ ร่วมแสดงความคิดเห็นได้ การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศควรมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า สิบห้าวัน เว้นแต่มีเหตุผลความจำเป็นอื่น ซึ่งหน่วยงานของรัฐควรระบุเหตุผลและประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปด้วย

ข้อ ๕ การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางอาจไม่สามารถเข้าถึงผู้เกี่ยวข้องได้ครบถ้วนทุกกลุ่ม จึงควรใช้เป็นวิธีการพื้นฐานควบคู่กับการรับฟังความคิดเห็นผ่านวิธีการอื่นด้วย เช่น การสัมภาษณ์ การเชิญ มาให้ข้อมูล หรือการประชุม ในกรณีที่สมควรก็อาจจัดการรับฟังความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กร อื่นที่มีเทคโนโลยีเพื่อให้การรับฟังความคิดเห็นนั้นเข้าถึงผู้เกี่ยวข้องได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ในการรับฟังความคิดเห็นต้องคำนึงถึงลักษณะและจำนวนของผู้เกี่ยวข้อง เนื้อหาของร่างกฎหมาย และการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการแสดง ความคิดเห็นอย่างเพียงพอและไม่เป็นการสร้างภาระจนเกินความจำเป็น

ข้อ ๖ ในการนำผลการรับฟังความคิดเห็นมาประกอบการพิจารณา ผู้แสดงความคิดเห็นจะเป็นใคร ระบุชื่อหรือไม่ ใช้ชื่อจริงหรือชื่อปลอม ไม่ควรถือเป็นสาระสำคัญ สิ่งที่เป็นข้อสำคัญคือ ข้อคิดเห็นนั้น เกี่ยวข้องและนำมาใช้ประกอบการพิจารณาได้มากน้อยเพียงใด

๒.๓.๓ การเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลให้เหมาะสม

ในการรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายหรือได้รับผลกระทบ จากการบังคับใช้กฎหมายมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย เนื่องจากวิธีการเก็บข้อมูลมีได้หลายวิธีการ ซึ่งในหัวข้อก่อนหน้านี้ได้นำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบและเทคนิควิธีการจัดรับฟังความคิดเห็นที่ปรากฏ ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานของรัฐที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายต้องเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลให้ เหมาะสมเพื่อให้สามารถรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ ของกฎหมายได้อย่างครอบคลุมครบถ้วนในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้องในกฎหมายนั้น ๆ

สำหรับหลักในการเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลให้เหมาะสมในการรับฟังความคิดเห็นนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า สามารถนำหลักการทั่วไปที่ใช้กันอยู่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยมาปรับใช้ได้ เพราะมี หลักการพื้นฐานในการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การจัดเก็บข้อมูลเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น จะต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ถึงกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลว่าเป็น ใครบ้าง และเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลใดให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว โดยเงื่อนไขสำคัญในวิธีการ เก็บข้อมูลหลักในการรับฟังความคิดเห็น คือ การจัดเก็บข้อมูลผ่านระบบกลางทางกฎหมาย ที่จะต้องมีการ จัดเตรียมข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็น ได้แก่คำอธิบาย สรุปประเด็นสำคัญของกฎหมาย และ ประเด็นคำถามในการรับฟังความคิดเห็นของกฎหมายหรือกฎ ซึ่งรายละเอียดส่วนนี้จะได้นำเสนอในหัวข้อ ถัดไปของรายงานวิจัยฉบับนี้

จากประสบการณ์ของการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายที่ได้ดำเนินการผ่านมาของ คณะผู้วิจัย ตลอดจนการติดตามผลการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่เกิดขึ้น จะพบปัญหาสำคัญคือ ผู้ที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นมีค่อนข้างน้อยในแต่ละกฎหมาย บางฉบับจำเป็นต้อง ขยายระยะเวลาการรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติม แต่ก็ยังมีจำนวนบุคคลที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ดังนั้นหน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ จึงเลือกใช้วิธีการรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยที่ใช้กันมาก คือ การจัดประชุม รับฟังความคิดเห็นบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งสามารถเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นที่จะได้ข้อมูลผลการบังคับใช้กฎหมายจากผู้ปฏิบัติงานจริงโดยตรง อย่างไรก็ตาม อาจมีปัญหว่าผู้ที่เข้าร่วมประชุมนี้เป็นเพียงเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เข้าประชุมแทน ดังนั้นจึง จำเป็นต้องระบุเจาะจงให้ชัดเจนในการขอความร่วมมือหน่วยงานส่งบุคคลเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น ที่จำเป็นต้องเป็นผู้รับผิดชอบงานในหน้าที่ตามกฎหมายที่รับฟังโดยตรง

นอกจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นที่จะทำให้ได้ข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานจริงแล้ว วิธีการรับฟัง ความคิดเห็นที่คณะผู้วิจัยได้พบอีก คือ การจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นส่งตรงไปยังประชาชนและบุคคล ที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย ก็จะสามารถเก็บรวบรวมความคิดเห็นในกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมากขึ้น โดยความสำเร็จในการใช้วิธีการรับฟังความคิดเห็นนี้ คือ การออกแบบสอบถามที่ครอบคลุมประเด็นในการรับ

ฟังความคิดเห็น และสามารถสื่อสารให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เข้าใจประเด็นคำถามได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการได้แบบสอบถามกลับมาในจำนวนมากพอสมควรที่นำไปใช้ประมวลผลเพื่อความเที่ยงตรงของผลลัพธ์

ขณะเดียวกันในการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น คณะผู้วิจัยยังพบว่าบางหน่วยงานของรัฐก็ได้ใช้วิธีทำหนังสือราชการสอบถามโดยตรงไปยังหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายก็เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลวิธีการหนึ่งที่ใช้และมีข้อดี คือเป็นความคิดเห็นที่ตอบมาอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถใช้อ้างอิงได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น หากกล่าวโดยสรุปถึงหลักการสำคัญในการเลือกวิธีเก็บข้อมูลให้เหมาะสมในการรวบรวมความคิดเห็นเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น คือการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย และใช้วิธีการรับฟังความคิดเห็นที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยการออกแบบเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลนั้น จะต้องสร้างเครื่องมือที่มีประเด็นคำถามที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการจัดเก็บ โดยการใช้วิธีการจัดเก็บควรมีอย่างน้อย ๒ วิธีการ คือ วิธีการแรก การผ่านระบบกลางทางกฎหมายที่เป็นวิธีการบังคับหลักตามกฎหมาย และวิธีการที่สองเป็นการรับฟังความคิดเห็นผ่านช่องทางอื่นที่หน่วยงานรัฐเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งหากหน่วยงานของรัฐมีเวลาและทรัพยากรสนับสนุนที่มากพอ วิธีการจัดเก็บข้อมูลก็สามารถเพิ่มเติมวิธีการรับฟังความคิดเห็นอื่น ๆ เข้าไปได้อีก หนึ่ง คณะผู้วิจัยได้เห็นตัวอย่างของหลายหน่วยงานรัฐเช่นกันที่ได้เลือกใช้วิธีการจัดจ้างที่ปรึกษาภายนอกที่เป็นสถาบันการศึกษามาทำการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดยคณะผู้วิจัยก็จะมาช่วยแบ่งเบาภาระได้เป็นอย่างมากในการจัดเก็บข้อมูลรับฟังความคิดเห็นและช่วยเป็นที่ปรึกษาในการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายของหน่วยงานรัฐ

ทั้งนี้ในการรับฟังความคิดเห็นนั้น หน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องมีการประชุมรับฟังความคิดเห็นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้มีการพูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงานโดยตรงที่จะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ขณะที่ในส่วนของประชาชนผู้ซึ่งถูกกฎหมายบังคับให้ต้องปฏิบัติตามนั้น นับเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่หน่วยงานของรัฐต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งหน่วยงานสามารถจัดเก็บข้อมูลจากผู้มาใช้บริการของหน่วยงานได้ หรือการสร้างช่องทางแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน โดยทั้งหมดต้องมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนอย่างทั่วถึงให้ประชาชนให้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒.๓.๔ การเตรียมการสำหรับการรับฟังความคิดเห็น

ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๓๑ กำหนดให้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ต้องดำเนินการโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักการตามหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๓ การตรวจสอบเนื้อหาของร่างกฎหมาย ฉะนั้นเมื่อย้อนกลับไปพิจารณาในบทบัญญัติดังกล่าว การเตรียมการสำหรับการรับฟังความคิดเห็นจะปรากฏในมาตรา ๑๔ ที่ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องนำหลักการและประเด็นสำคัญของร่างกฎหมายไปรับฟังความคิดเห็นและต้องกำหนดประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นให้ครบถ้วนและครอบคลุมหลักการหรือสาระสำคัญของร่างกฎหมายที่จะจัดทำขึ้น โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และคำนึงถึงความรู้ ความเข้าใจและความเกี่ยวข้องกับกฎหมายในเรื่องนั้นของผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มด้วย ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการรับฟังความคิดเห็น หน่วยงานของรัฐต้องจัดทำ

ข้อมูลเพื่อประกอบการรับฟังความคิดเห็น และเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องหรือประชาชนทราบอย่างน้อยในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) สภาพปัญหาและความจำเป็นที่ต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาหรือทำภารกิจในเรื่องนั้น รวมทั้งความมุ่งหมายและผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์

(๒) คำอธิบายหลักการและประเด็นสำคัญของกฎหมายโดยใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย

(๓) บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบหรืออาจได้รับผลกระทบ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ หรือผลกระทบในทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ

(๔) เหตุผลความจำเป็นในการกำหนดให้มีระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ หรือการกำหนดโทษทางอาญา รวมทั้งการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สำหรับการเตรียมการรับฟังความคิดเห็นหน่วยงานของรัฐที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนในการรับฟังความคิดเห็นตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การจัดทำประกาศเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานของรัฐ

จุดเริ่มของการเตรียมการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น หน่วยงานของรัฐจะต้องมีการประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นในระบบกลางทางกฎหมาย โดยจัดทำเป็นเอกสารประกาศของหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้องค์กรเกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปทราบถึงกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น และสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้ โดยมีสาระสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) วิธีการรับฟังความคิดเห็น เช่น การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานของรัฐนั้น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น การสัมภาษณ์ หรือการเชิญให้เข้าร่วมชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น หรือวิธีการอื่นใด ที่หน่วยงานรัฐได้เลือกใช้

(๒) ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดในการรับฟังความคิดเห็น โดยในกรณีที่เป็นการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางหรือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานของรัฐนั้น ควรมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

(๓) ข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

(๔) สถานที่จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น

(๕) รายละเอียดเพิ่มเติม เช่น ชื่อหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นและช่องทางการติดต่อสอบถามหรือขอข้อมูลเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็นตามวิธีการที่หน่วยงานของรัฐได้ประกาศไว้

ในขั้นตอนนี้ คือการที่หน่วยงานได้ไปดำเนินการรับฟังความคิดเห็นตามช่องทางต่าง ๆ ที่ได้ประกาศไว้ ซึ่งสามารถทำไปพร้อม ๆ กันในหลายช่องทางตามที่ประกาศเอาไว้ได้ อย่างไรก็ตามระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็นนี้ต้องไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ทั้งนี้ถ้าพิจารณาในความเป็นจริงเมื่อรวมการรับฟังความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ด้วยแล้ว ควรมีระยะเวลาในขั้นตอนนี้ไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน หรือประมาณ ๑ เดือน เพื่อให้มีเวลาที่มีมากเพียงพอสำหรับผู้แสดงความคิดเห็นที่จะเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นให้ได้จำนวนที่มากพอสมควร

ขั้นตอนที่ ๓ การจัดทำรายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น

เมื่อรับฟังความคิดเห็นแล้ว หน่วยงานของรัฐจะต้องนำผลการรับฟังความคิดเห็นที่ได้ไปประกอบการจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย และจัดทำสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น รวมทั้งเผยแพร่สรุปผล ดังกล่าวในระบบกลางทางกฎหมายและเว็บไซต์ของหน่วยงานให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและให้ผู้เกี่ยวข้องหรือประชาชนสามารถตรวจสอบ การดำเนินการดังกล่าวของ หน่วยงานของรัฐได้ โดยในสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นจะต้อง ประกอบด้วยเนื้อหาตามมาตรา ๑๖ ดังนี้

(๑) ประเด็นที่มีการแสดงความคิดเห็น

(๒) สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งได้แก่ วิธีการในการรับฟังความคิดเห็น จำนวนครั้ง ระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็นแต่ละครั้ง และพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมาย ในการรับฟังความคิดเห็น จำนวนบุคคลที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นในแต่ละช่องทาง

(๓) สรุปความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ในแต่ละประเด็นที่ได้ทำการจัดเก็บข้อมูลของ แต่ละกฎหมายและกฎที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือที่มีความคิดเห็นเป็นอย่างอื่น

ขั้นตอนที่ ๔ การเผยแพร่รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

หลังจากที่หน่วยงานของรัฐจัดทำรายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นเสร็จแล้วจะต้องมีการนำสรุปผลรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้นมาเผยแพร่ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบเป็นการทั่วไป และอาจมีการเผยแพร่โดยวิธีการอื่นด้วยก็ได้ เช่น การเผยแพร่รายงานสรุปผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงานของรัฐนั่นเอง หรือการจัดประชุมเพื่อเผยแพร่นำเสนอรายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นกับบุคลากรทั้งภายในหรือภายนอกองค์กรตลอดจนประชาชนทั่วไปที่สนใจก็ได้ เป็นต้น

๒.๔ หลักการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย

จำเป็นต้องมีการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย หรือกฎที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ เพื่อให้ได้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังจากกฎหมายดังกล่าวได้ผ่านการบังคับใช้จริงมาแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่ง กล่าวคือ ในรอบระยะเวลา ๕ ปี หรือเกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายขึ้นด้วยมีการร้องเรียน หรือข้อเสนอแนะจากองค์กรหรือประชาชนที่มีเหตุผลอันสมควร รวมถึงข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการพัฒนา กฎหมาย หรือมีคดีที่มีการฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นสัญญาณที่บ่งบอกสำคัญถึงปัญหาของกฎหมาย ที่จำเป็นต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนจะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต่อไป

ดังนั้น หลักการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อทำการตรวจสอบถึงเนื้อหาของกฎหมายที่ตราขึ้นที่ผ่านการบังคับใช้มาชั่วระยะเวลาหนึ่ง ว่าได้ผลสำเร็จหรือสัมฤทธิ์ตามเจตนารมณ์ของการตรากฎหมายนั้นมากน้อยเพียงใด หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคใดบ้างที่เกิดขึ้นในการบังคับใช้ หรือกฎหมายนั้นได้สร้างให้เกิดปัญหาอื่นใดในสังคมอันเป็นสิ่งที่ไม่คาดคิดหรือไม่ โดยผลที่ได้จากการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย ก็จะนำไปสู่บทสรุปที่ว่ากฎหมายนั้นจำเป็นต้องยกเลิก หรือแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติม ในมาตราใดบ้างหรือไม่ อย่างไร

ทั้งนี้ หลักการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมายในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์

ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๓๐ ที่กำหนดให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ให้ดำเนินการประเมินผลที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย และกฎที่ออกตามกฎหมายนั้นในคราวเดียวกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังต่อไปนี้

(๑) การมีกฎหมายเพียงพอที่จำเป็น โดยยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็น ล้าสมัย หรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้เป็นการแก่ประชาชน

(๒) การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ

(๓) การลดความซ้ำซ้อนและขัดแย้งกันของกฎหมาย

(๔) การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม

(๕) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบบังคับใช้กฎใดเห็นว่ากฎนั้นก่อให้เกิดการแก่ประชาชน หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิหรือกระทบต่อสถานะของบุคคลอย่างร้ายแรงให้ดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์เฉพาะกฎนั้นเป็นการเฉพาะ หรือในกรณีที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย พบว่ามีกฎตามวรรคสอง จะแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎนั้นเป็นการเฉพาะภายในเวลาที่กำหนดก็ได้

นอกจากมาตรา ๓๐ แล้ว การตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมายเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายนั้น ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๓๑ ที่กำหนดให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ต้องดำเนินการโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักการตามหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๓ ตลอดจนการตรวจสอบเนื้อหาของร่างกฎหมาย รวมทั้งต้องคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) ความได้สัดส่วนระหว่างประโยชน์ที่ได้รับจากการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเทียบกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการตามกฎหมาย

(๒) สถิติการดำเนินคดีและการลงโทษอาญาตามกฎหมาย

(๓) ความสอดคล้องหรือการอนุวัติการตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามภายใต้บังคับกฎหมายระหว่างประเทศ

(๔) เรื่องอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

หากพิจารณาต่อตามบทบัญญัติมาตรา ๓๕ ของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ จะพบว่า ภายหลังจากหน่วยงานของรัฐได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดยมีการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมายด้วยแล้ว และปรากฏจากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ว่า กฎหมายใดมิได้ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้น หรือไม่คุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐหรือประชาชน หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนอย่างร้ายแรง ให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิก ปรับปรุง หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนั้นโดยทันที

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายโดยการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมายข้างต้นเราอาจสรุปถึงความมุ่งหมายสำคัญได้สามประการตามที่ปรากฏในมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ กฎหมายต้องมีเท่าที่จำเป็น กฎหมายต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์ และกฎหมายต้องไม่สร้างการแก่ประชาชน ซึ่งรายละเอียดของหลักการแต่ละข้อที่เป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายต้องตอบคำถามตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมายแต่ละประเด็นให้ได้ มีดังนี้

๒.๔.๑ กฎหมายต้องมีเท่าที่จำเป็น

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๗๗ จะนำไปสู่ความมุ่งหมายที่ต้องการทำให้ประเทศไทยมีกฎหมายที่ใช้บังคับเพียงเท่าที่จำเป็น ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ทั้งประชาชนและภาครัฐ เพราะกฎหมายที่มากจนเกินความจำเป็นจะทำให้เกิดสภาวะของกฎหมายที่ล้นเกินเป็นอันตรายต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และเป็นภาระแก่การบริหารงานภาครัฐที่ต้องมีการใช้ทรัพยากรจำนวนมากเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายที่ตราขึ้นมากมาย ซึ่งท้ายที่สุดก็เป็นภาระทั้งประชาชนและภาครัฐ ไม่เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและส่วนร่วมอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบว่า กฎหมายที่ใช้อยู่ในฉบับใดบ้างที่หมดความจำเป็นที่ต้องใช้บังคับต่อ ก็จำเป็นต้องออกกฎหมายยกเลิกไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับประชาชนและภาครัฐมากกว่าที่จะไม่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพและมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายฉบับดังกล่าว

๒.๔.๒ กฎหมายต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยแก้ไขปัญหาค้างอยู่ในสังคมไทย มาอย่างยาวนาน คือ “ปัญหากฎหมายชราภาพ” ในอดีตกฎหมายของประเทศไทยส่วนใหญ่เผชิญกับปัญหาความล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้จริงในทางปฏิบัติ เมื่อเวลาผ่านไปความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมอาจมีการเปลี่ยนแปลง แต่กฎหมายที่ใช้กลับไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กฎหมายจึงกลายเป็นตัวปัญหาอุปสรรคแทนที่จะช่วยแก้ไขปัญหาค้างในระบบกฎหมายไทยที่ผ่านมาไม่ได้มีการสร้างกลไกในการติดตามตรวจสอบประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ทำให้กฎหมายไทยมีความล้าหลังเกิดผลกระทบต่อประชาชนผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างยิ่ง กฎหมายจำนวนมากไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้ทันสมัย จึงไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบังคับใช้ โดยหน่วยงานภาครัฐขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย เพราะขาดการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่อไป

๒.๔.๓ กฎหมายต้องไม่สร้างภาระแก่ประชาชน

นอกเหนือจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ ที่ต้องการให้กฎหมายในประเทศไทยมีเท่าที่จำเป็น อันจะช่วยคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน และเป็นกฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทย ที่จะช่วยให้กฎหมายมีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบังคับใช้แล้ว หลักการอีกประการหนึ่งที่สำคัญในการตรวจสอบเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายก็จะนำไปสู่การการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้กฎหมายที่ประกาศใช้ขึ้นต้องไม่สร้างภาระแก่ประชาชน เพราะหากกฎหมายใดที่ประกาศใช้ได้สร้างให้เกิดภาระแก่ประชาชนจนเกินสมควรแก่เหตุแล้ว กฎหมายนั้นย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้อย่างแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ประชาชนไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย ก่อให้เกิดการฝ่าฝืนและเป็นความผิดทางกฎหมายขึ้น หรือหากมีการยอมปฏิบัติตามกฎหมาย แต่กลับเป็นว่าประชาชนเกิดความเดือดร้อนในการปฏิบัติตามกฎหมายนั้นกลายเป็นภาระจนเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ซึ่งก็จะส่งผลโดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมายในภาพรวมที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหให้กับประชาชนหรือบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนได้

๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงกฎหมาย

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงกฎหมาย นับเป็นอีกหลักการหนึ่งที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ และพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งต้องการให้ประชาชนทั่วไป ในฐานะผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่รัฐตราขึ้นใช้บังคับ สามารถรับรู้เข้าถึงกฎหมายที่ประกาศใช้ ในประเทศไทยได้ ไม่ว่าจะเป็นการรับทราบว่ามีกฎหมายอะไรบ้างที่ตนเองต้องปฏิบัติ และจะต้องปฏิบัติ อย่างไรให้ถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดจนตนเองได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยกฎหมายในเรื่องใดบ้าง ซึ่งตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๗๗ ได้ขยายความต่อว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าถึงกฎหมายนั้น “รัฐพึงดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้ โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง”

ทั้งนี้ การเข้าถึงบทบัญญัติของกฎหมายของประชาชนได้รับการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ หมวด ๖ มาตรา ๓๖ ที่ได้กำหนดวิธีการและรายละเอียดของการเผยแพร่ข้อมูลของกฎหมายที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมเข้าถึงกฎหมาย ดังต่อไปนี้

มาตรา ๓๖ เพื่อประโยชน์ในการให้ประชาชนเข้าถึงกฎหมายได้อย่างทั่วถึง ให้หน่วยงานของรัฐ ที่รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามมาตรา ๓๒ จัดให้มีและเผยแพร่ข้อมูลดังต่อไปนี้ไว้ในระบบกลาง

- (๑) ตัวบทกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่อยู่ในความรับผิดชอบที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน
- (๒) คำแปลของกฎหมายเป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียน
- (๓) คำอธิบายโดยสรุปสาระสำคัญของกฎหมายในลักษณะที่ประชาชนจะสามารถเข้าใจได้
- (๔) ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขตการมีผลบังคับใช้ของกฎหมาย

กฎเกณฑ์ตาม (๑) ให้หมายความถึงพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ประกาศ หนังสือเวียน หนังสือสั่งการ คำสั่ง คำพิพากษา คำวินิจฉัยของศาล หรือคณะกรรมการ การตีความกฎหมาย การตอบข้อหารือ หรือแนวปฏิบัติ และให้หมายความรวมถึง เอกสารหรือการสั่งการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีผลต่อการบังคับใช้หรือปฏิบัติตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐหรือประชาชนตามที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายกำหนด

การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลที่เกี่ยวกับกฎหมายใด ให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการบังคับใช้กฎหมายนั้น เป็นผู้เผยแพร่

ในกรณีที่มีการเผยแพร่ข้อมูลตามวรรคหนึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อความมั่นคง ปลอดภัยหรือประโยชน์ของประเทศหรือเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคล หน่วยงานของรัฐจะไม่เผยแพร่รายละเอียดบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

กฎหมายใดไม่มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโดยตรง ให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานที่จะเป็นผู้จัดทำตามวรรคหนึ่ง

การดำเนินการตามมาตรานี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และรูปแบบที่สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) และสำนักงานร่วมกันกำหนด

๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายที่ประเมินผลสัมฤทธิ์

๒.๖.๑ เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในที่นี้เมื่อพิจารณาถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในผลการบังคับใช้ทางกฎหมาย ย่อมจะต้องพิจารณาถึงประเด็นการบังคับใช้กฎหมายที่สามารถช่วยให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันซึ่งได้จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นและกำหนดให้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมารองรับในการดำเนินงานว่าการบังคับใช้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวโดยศาลรัฐธรรมนูญและบุคคลที่เกี่ยวข้อง สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนมีปัญหาอุปสรรคใดบ้างที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนข้อกฎหมายที่บัญญัติ หรือปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายลำดับรองที่ตราขึ้นรองรับ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้เป็นเป็นลำดับดังนี้

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

ในการวิเคราะห์ถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เราสามารถพิจารณาได้จากส่วนคำปรารภของรัฐธรรมนูญที่จะทำให้ค้นพบเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่สำคัญที่บ่งบอกถึงความเป็นมาและความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งขอยกมาให้เห็นดังนี้

“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่านายกรัฐมนตรีนได้้นำความกราบบังคมทูลว่า นับแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การปกครองของประเทศไทยได้ดำรงเจตนารมณียึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขต่อเนื่องมาโดยตลอด แม้ได้มีการยกเลิก แก้ไขเพิ่มเติม และประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพื่อจัดระเบียบการปกครองให้เหมาะสมหลายครั้ง แต่การปกครองก็มิได้มีเสถียรภาพหรือราบรื่นเรียบร้อยเพราะยังคงประสบปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ บางครั้งเป็นวิกฤติทางรัฐธรรมนูญที่หาทางออกไม่ได้ เหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มีผู้ไม่นำพาหรือไม่คำนึงยำเกรงกฎเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ทุจริตฉ้อฉล หรือบิดเบือนอำนาจ หรือขาดความตระหนักสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติและประชาชนจนทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นผล ซึ่งจำต้องป้องกันและแก้ไขด้วยการปฏิรูปการศึกษาและการบังคับใช้กฎหมาย และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบคุณธรรมและจริยธรรม แต่เหตุอีกส่วนหนึ่งเกิดจากกฎเกณฑ์การเมืองการปกครองที่ยังไม่เหมาะสมแก่สภาวะการณ์บ้านเมืองและกาลสมัย ให้ความสำคัญแก่รูปแบบและวิธีการยิ่งกว่าหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่อาจนำกฎเกณฑ์ที่มีอยู่มาใช้แก้พฤติกรรมของบุคคลและสถานการณ์ในยามวิกฤติที่มีรูปแบบและวิธีการแตกต่างไปจากเดิมให้ได้ผล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ จึงได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครอง และเป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น โดยได้กำหนดกลไกเพื่อจัดระเบียบและสร้างความเข้มแข็งแก่การปกครองประเทศขึ้นใหม่ด้วยการจัดโครงสร้างของหน้าที่และอำนาจขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และสัมพันธ์ภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้เหมาะสม การให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เทียบธรรม และมีส่วนในการป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็นและความเหมาะสม การรับรอง ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้ชัดเจน

และครอบคลุมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการ จำกัดดัดสิทธิเสรีภาพ เป็นข้อยกเว้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองส่วนรวม การกำหนดให้ รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชนเช่นเดียวกับการให้ประชาชนมีหน้าที่ต่อรัฐ การวางกลไกป้องกัน ตรวจสอบ และขจัด การทุจริตและประพฤติดีมิชอบที่เข้มงวด เด็ดขาด เพื่อมิให้ผู้บริหารที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม และ ธรรมาภิบาลเข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองหรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ และการกำหนดมาตรการ ป้องกันและบริหารจัดการวิกฤติการณ์ของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนได้กำหนดกลไกอื่น ๆ ตามแนวทางที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ระบุไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบ ในการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ชาติซึ่งผู้เข้ามาบริหารประเทศแต่ละคณะ จะได้กำหนดนโยบายและวิธีดำเนินการที่เหมาะสมต่อไป ทั้งยังสร้างกลไกในการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นอย่างร่วมมือร่วมใจกัน รวมตลอดทั้งการลดเงื่อนไขความขัดแย้งเพื่อให้ประเทศมีความสงบสุข บนพื้นฐานของความรู้รักสามัคคีปรองดอง การจะดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ให้ลุล่วงไปได้ จำต้องอาศัยความร่วมมือ ระหว่างประชาชนทุกภาคส่วนกับหน่วยงานทั้งหลายของรัฐตามแนวทางพระราชบัญญัติกฎเกณฑ์ ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและประเพณีการปกครองที่เหมาะสมกับสถานการณ์และลักษณะ สังคมไทย หลักความสุจริต หลักสิทธิมนุษยชน และหลักธรรมาภิบาล อันจะทำให้สามารถขับเคลื่อนประเทศ ให้พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ทั้งในทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ”

จากคำปรารภข้างต้นสามารถสรุปเจตนารมณ์หลักที่สำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ ๔ ประการ ดังนี้^{๑๔}

๑. สภาพของปัญหาการปกครองประเทศไทยที่ผ่านมานับแต่มีรัฐธรรมนูญฉบับแรก แม้มีการยกเลิก แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายฉบับ ก็มีได้มีเสถียรภาพหรือราบรื่นเรียบร้อยจากปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งก็เป็นวิกฤตรัฐธรรมนูญที่หาทางออกไม่ได้ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากมีผู้ไม่นำพาหรือไม่ใส่ใจยำเกรง กฎเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ทุจริตฉ้อฉลหรือบิดเบือนอำนาจ หรือขาดความตระหนักสำนึกรับผิดชอบต่อ ประเทศชาติและประชาชนจนทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นผล ซึ่งอาจกล่าวสรุปได้ว่า คือการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือการละเมิดหลักนิติรัฐนั่นเอง โดยเฉพาะการละเมิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เป็นกฎหมายสูงสุด ขณะที่อีกส่วนหนึ่งก็เกิดจากปัญหาการเมืองการปกครองที่ยังไม่เหมาะสม แก่สภาวะการบ้านเมืองและกาลสมัย โดยให้ความสำคัญแก่รูปแบบและวิธีการยิ่งกว่าหลักการพื้นฐาน ในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่อาจนำกฎเกณฑ์ที่มีอยู่มาใช้แก้พฤติกรรมของบุคคลและสถานการณ์ ในยามวิกฤติที่มีรูปแบบและวิธีการแตกต่างไปจากเดิมให้ได้ผล

ดังนั้น บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงเป็นความพยายามออกแบบกติกาการปกครอง บ้านเมืองคือรัฐธรรมนูญให้สามารถแก้ไขปัญหาวิกฤตการเมืองการปกครองประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาให้ได้

๒. เพื่อแก้ไขปัญหการปกครองของประเทศไทยในอดีต รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดกลไกเพื่อจัดระเบียบ และสร้างความเข้มแข็งแก่การปกครองประเทศขึ้นใหม่ในหลายประการ ด้วยการจัดโครงสร้างของหน้าที่และ อำนาจขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และสัมพันธ์ภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้เหมาะสม

^{๑๔} กิตติพงศ์ กมลธรรมาวงศ์, หลักการใหม่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, ๒๕๖๕), ๑๑๒-๑๑๕.

การให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เที่ยงธรรม และมีส่วนในการป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็นและความเหมาะสม การรับรอง ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้ชัดเจนและครอบคลุมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการจำกัดตัดสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองส่วนรวม การกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชน เช่นเดียวกับการให้ประชาชนมีหน้าที่ต่อรัฐ การวางกลไกป้องกัน ตรวจสอบ และจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวด เต็มขนาด เพื่อมิให้ผู้บริหารที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองหรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ และการกำหนดมาตรการป้องกันและบริหารจัดการวิกฤติการณ์ของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๓. นอกเหนือจากการสร้างกลไกเพื่อจัดระเบียบและสร้างความเข้มแข็งแก่การปกครองประเทศขึ้นใหม่แล้ว รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดกลไกอื่น ๆ ตามแนวทางที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ระบุไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ชาติซึ่งผู้เข้ามาบริหารประเทศแต่ละคณะจะได้กำหนดนโยบายและวิธีดำเนินการที่เหมาะสมต่อไป ทั้งยังสร้างกลไกในการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นอย่างร่วมมือร่วมใจกัน รวมตลอดทั้งการลดเงื่อนไขความขัดแย้งเพื่อให้ประเทศมีความสงบสุขบนพื้นฐานของความรักสามัคคีปรองดอง

๔. คำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยังได้ระบุถึงเจตนารมณ์ถึงการจะดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ให้ลุล่วงไปได้ จำต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนทุกภาคส่วนกับหน่วยงานทั้งหลายของรัฐตามแนวทางประชารัฐภายใต้กฎเกณฑ์ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและประเพณีการปกครองที่เหมาะสมกับสถานการณ์และลักษณะสังคมไทย หลักความสุจริต หลักสิทธิมนุษยชน และหลักธรรมาภิบาล อันจะทำให้สามารถขับเคลื่อนประเทศให้พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ทั้งในทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ซึ่งในส่วนนี้สามารถตีความได้ว่าเป็นความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ซึ่งต้องการให้เกิดขึ้นโดยอาศัยหลักการต่าง ๆ ได้แก่ หลักประชารัฐหรือหลักการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนทุกภาคส่วนกับหน่วยงานทั้งหลายของรัฐ หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและประเพณีการปกครองที่เหมาะสมกับสถานการณ์และลักษณะสังคมไทย หลักความสุจริต หลักสิทธิมนุษยชน และหลักธรรมาภิบาล

ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึง “ศาลรัฐธรรมนูญ” ในฐานะองค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น ก็มีความเป็นพิเศษขององค์กรในฐานะองค์กรตุลาการ ที่ใช้อำนาจตุลาการ ในการพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาททางกฎหมายที่เป็นคดีรัฐธรรมนูญ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและการกระทำตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กำหนดเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเอาไว้

ดังนั้น การศึกษาเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ก็จำเป็นต้องพิจารณาถึงความสำเร็จในบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ให้มากที่สุด ซึ่งอาจสรุปได้โดยเชื่อมโยงกับภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญในการ

จัดตั้ง คือ การทำหน้าที่ในฐานะองค์กรตุลาการเพื่อคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ให้กฎหมายและการกระทำต่าง ๆ เป็นไปโดยไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันจะเป็นการช่วยคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญในเวลาที่เกิดปัญหาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญว่ากฎหมายหรือการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งจะได้รับ การชี้ขาดเป็นที่ยุติโดยศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐาน ที่สำคัญในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะองค์กรตุลาการผู้ทำหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญให้คงไว้ ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยกฎหมายอื่นที่ต่ำกว่าหรือการกระทำขององค์กรรัฐต่าง ๆ จะขัดหรือแย้ง กับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จะต้องมีบทบัญญัติรองรับหรือสนับสนุนให้การทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลนั้น จากการศึกษา วิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยมีหลักการสำคัญอยู่ในหลายมาตรา โดยสามารถจำแนกหลักการพื้นฐานได้ ดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ หลักประกันความเป็นอิสระของศาลตามมาตรา ๑๘๘ ของรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงได้รับการคุ้มครองรับรอง ในหลักความเป็นอิสระของศาลเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ ในประเทศไทยที่จัดตั้งขึ้นตามมาตราดังกล่าวที่ บัญญัติไว้ว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง”

โดยเมื่อพิจารณาถึงเนื้อหามาตรานี้ เราจะพบหลักการย่อย ๆ ที่ได้รับการกำหนดไว้ ได้แก่ ๑) หลักอำนาจในการพิจารณาคดีเป็นของศาลซึ่งต้องทำตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ๒) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาคดี ๓) หลักความรวดเร็วในการพิจารณาคดี ๔) หลักความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี และ ๕) หลักปราศจากอคติในการพิจารณาคดี

ประการที่ ๒ หลักการปฏิบัติหน้าที่ในคำถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ตามมาตรา ๑๙๑ ของรัฐธรรมนูญ

ภายใต้มาตราดังกล่าวได้กำหนดให้ผู้พิพากษาและตุลาการของทุกศาลที่จัดตั้งขึ้นต้องทำการถวาย สัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริตโดยปราศจากอคติทั้งปวงเพื่อให้เกิดความยุติธรรม แก่ประชาชน และความสงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุกประการ”

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคำปฏิญาณข้างต้นของผู้พิพากษาและตุลาการ ก็จะมีผลผูกพันที่จำเป็นต้อง ยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ด้วย โดยเนื้อหาของคำปฏิญาณ ก็จะพบกับหลักการสำคัญที่ต้องยึดถือ ๔ ประการ คือ ๑) หลักความซื่อสัตย์สุจริต ๒) หลักปราศจากอคติทั้งปวง ๓) หลักความยุติธรรมและความสงบสุข ของราชอาณาจักร ๔) หลักการรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมาย

ประการที่ ๓ หลักเรื่ององค์คณะในการพิจารณาคดี และการลงมติตามมาตรา ๒๑๑ ของรัฐธรรมนูญ

มาตราดังกล่าวได้กำหนดจำนวนองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ซึ่งเป็นการกำหนดไว้เป็นครั้งแรกโดยในอดีตตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดไว้เพียง ๕ คน ซึ่งเป็นจำนวนองค์ประชุมตามหลักทั่วไปของคณะกรรมการที่ต้องมีองค์ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของคดีรัฐธรรมนูญแล้ว การกำหนดองค์ประชุมไว้เพียงกึ่งหนึ่งย่อมดูว่าน้อยเกินไปไม่เหมาะสมกับลักษณะคดีดังกล่าว

นอกจากนี้ ในมาตรานี้ยังกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยโดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมิได้

ทั้งนี้ การกำหนดให้เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยโดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมิได้ หลักการนี้กำหนดไว้เพื่อแก้ไขปัญหาในอดีตที่เคยเกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่มีกรณีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางท่านได้มาวินิจฉัยภายหลังในตอนที่ทำคำวินิจฉัย ทั้งที่ศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องว่าอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแล้วแต่ตุลาการบางท่านวินิจฉัยว่าไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ จึงเกิดสภาวะที่ขัดแย้งกันในทางกฎหมายที่ไม่อาจยอมรับได้และจะส่งผลกระทบต่อการนับคะแนนเสียงในการลงมติดังกล่าวจะนับเสียงนั้นอยู่ฝั่งใดอีกด้วย

ประการที่ ๔ หลักการมีผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลตามมาตรา ๒๑๑ วรรคท้ายของรัฐธรรมนูญ

หลักการนี้เป็นหลักการเดิมที่มีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติให้ “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ” ส่งผลให้เกิดสภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในทางกฎหมายที่มีผลให้องค์กรต่าง ๆ ของรัฐต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จะไม่ปฏิบัติไม่ได้ โดยเป็นการบังคับด้วยตัวคำวินิจฉัยเองไม่ต้องมีองค์กรอื่นมาทำหน้าที่บังคับคดีตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอีก ซึ่งประเด็นนี้จะแตกต่างจากศาลยุติธรรม และศาลปกครองที่จำเป็นต้องมีหน่วยงานในการบังคับคดีแยกออกไปเพื่อทำหน้าที่บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล เช่น กรมบังคับคดีในคดีทางแพ่ง หรือ กรมราชทัณฑ์ในคดีทางอาญา

ประการที่ ๕ หลักการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชั่วคราวตามมาตรา ๒๑๔ ของรัฐธรรมนูญ

หลักการนี้กำหนดไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อเป็นหลักประกันให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องกรณีเกิดปัญหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางท่านต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ชั่วคราวด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ส่งผลให้เหลือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ถึง ๗ คน ที่เป็นจำนวนองค์ประชุมที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ หากไม่มีบทบัญญัติในมาตรานี้ไว้แล้วจะส่งผลกระทบต่อการประชุมเพื่อพิจารณาความต่าง ๆ ของศาลรัฐธรรมนูญจะไม่สามารถทำหน้าที่ได้เลยเพราะองค์ประชุมเหลือไม่ถึง ๗ คน

ดังนั้นมาตรา ๒๑๔ จึงได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลืออยู่ไม่ถึงเจ็ดคน ให้ประธานศาลฎีกาและ

ประธานศาลปกครองสูงสุดร่วมกันแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นการชั่วคราวให้ครบถ้วน โดยให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งทำหน้าที่ในฐานะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้จนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ตนทำหน้าที่แทนจะปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือจนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งแทน ”

(๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประกาศใช้นั้น โดยส่วนใหญ่ก็คือการพิจารณาถึงเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติซึ่งปรากฏอยู่ตอนท้ายพระราชบัญญัติ สำหรับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่พบอยู่ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คือ

“โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้การสรรหาและการวินิจฉัยการพ้นจากตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ และการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้”

ดังนั้น หากกล่าวโดยสรุป เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ การตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๓๐ กำหนดให้กฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ต้องตราเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หนึ่งในจำนวนทั้งหมดสิบฉบับ และในส่วบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๗ ได้กำหนดให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่สร้างขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๘ เป็นผู้จัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งหมดรวม ๑๐ ฉบับให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป

ทั้งนี้ มีสิ่งที่น่าสนใจอยู่ในความวรรคสอง ของมาตรา ๒๖๗ ที่บัญญัติให้ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ จะจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวขึ้นใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และต้องมุ่งหมายให้มีการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ ดังนั้นจากบทบัญญัติดังกล่าวจึงเน้นย้ำความเชื่อมโยงระหว่างเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างชัดเจนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด ซึ่งการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามโครงการนี้จะต้องคำนึงถึงและนำเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาพิจารณาประกอบเป็นสำคัญด้วย

สำหรับเนื้อหาสาระสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นหลักทั่วไปในวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญที่ปรากฏในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีอยู่หลายเรื่อง ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้นำเนื้อหาของบทบัญญัติที่สำคัญรับฟัง

ความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้กฎหมายว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใด ดังต่อไปนี้

๑. หลักทั่วไปในการปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๓
๒. หลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและความรวดเร็วตามมาตรา ๒๗
๓. หลักการเกี่ยวกับสถานที่ในการพิจารณาคดีและชื่อยกเว้นตามมาตรา ๒๙
๔. หลักการนับระยะเวลาและชื่อยกเว้นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามมาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑
๕. หลักการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเมื่อมีเหตุตามมาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓
๖. หลักการห้ามถอนตัวจากการพิจารณาคดีเว้นแต่มีเหตุตามมาตรา ๓๔
๗. หลักการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดีและการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙
๘. หลักเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและประเภทแห่งคดีตามมาตรา ๗
๙. หลักการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา ได้แก่
 - ๙.๑ หลักผู้มีสิทธิยื่นคำร้องหรือยื่นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๔๑
 - ๙.๒ ข้อกำหนดในการทำคำร้องและหนังสือต่อศาลตามมาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓
 - ๙.๓ เงื่อนไขการยื่นเรื่องให้ศาลวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจขององค์กรตามมาตรา ๗ (๒) และตามมาตรา ๔๔
- ๙.๔ เงื่อนไขการยื่นเรื่องของบุคคลหรือชุมชนตามมาตรา ๔๕
๑๐. หลักเรื่ององค์คณะและการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่
 - ๑๐.๑ หลักตุลาการทุกคนต้องร่วมพิจารณาคดีและร่วมทำคำวินิจฉัยเป็นองค์คณะและชื่อยกเว้นตามมาตรา ๕๒
 - ๑๐.๒ หลักอำนาจในการสั่งให้คู่กรณีแก้ไขกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามมาตรา ๕๓
 - ๑๐.๓ หลักการส่งสำเนาคำร้องและแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง ตามมาตรา ๕๔ ถึงมาตรา ๕๖
 - ๑๐.๔ หลักการกำหนดประเด็นในการพิจารณาคดีของศาลตามมาตรา ๕๗
 - ๑๐.๕ หลักการไม่ทำการไต่สวนหรือยุติการไต่สวนเมื่อเป็นปัญหาข้อกฎหมายหรือมีพยานหลักฐานเพียงพอตามมาตรา ๕๘
๑๑. หลักการเงื่อนไขการยื่นคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรง ซึ่งต้องยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเสียก่อนตามมาตรา ๔๖ และชื่อยกเว้นที่ไม่สามารถยื่นเรื่องตามมาตรา ๔๗
๑๒. หลักการเงื่อนไขการยื่นเรื่องของผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพจากกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเป็นเหตุจากการกระทำที่ต้องยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเสียก่อนตามมาตรา ๔๘
๑๓. หลักการแต่งตั้งองค์คณะเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับคำร้องหรือไม่ตามมาตรา ๔๙
๑๔. หลักอำนาจในการรับไว้พิจารณาถ้าเป็นการยื่นหนังสือตามมาตรา ๕๐
๑๕. หลักอำนาจในการสั่งจำหน่ายคดีตามมาตรา ๕๑
๑๖. หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและการพิจารณาคดีลับตามมาตรา ๕๙
๑๗. หลักเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่

๑๗.๑ สิทธิในการอ้างพยานหลักฐานของคู่กรณี สิทธิตรวจพยานหลักฐานและขอสำเนาการยื่น
บัญชีระบุพยานหลักฐานตามมาตรา ๖๐ และมาตรา ๖๑

๑๗.๒ หลักในการไต่สวนพยานบุคคลของศาลตามมาตรา ๖๒ และมาตรา ๖๓

๑๗.๓ หลักการกำหนดให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานบุคคล
หรือพยานผู้เชี่ยวชาญล่วงหน้าต่อศาลตามมาตรา ๖๔ และกรณีพยานไม่ต้องมาศาลตามมาตรา ๖๕

๑๗.๔ หลักการบันทึกรายงานการพิจารณาคดีระหว่างไต่สวนตามมาตรา ๖๖

๑๗.๕ หลักของสิทธิร้องขอให้มีการแถลงการณ์เปิดหรือปิดคดีตามมาตรา ๖๗

๑๗.๖ สิทธิในการขอตรวจดู ขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสาร
ในสำนวนตามมาตรา ๖๘

๑๗.๗ การบันทึกรายงานการพิจารณาคดีและการลงชื่อลายมือชื่อของตุลาการคนหนึ่งตามมาตรา ๖๙
และมาตรา ๗๐

๑๘. หลักเกี่ยวกับอำนาจในการกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวของศาลรัฐธรรมนูญในมาตรา ๗๑

๑๙. หลักที่เกี่ยวข้องกับการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย

๑๙.๑ หลักในการลงมติตามเสียงข้างมากและข้อยกเว้นตามมาตรา ๗๒

๑๙.๒ เนื้อหาสำคัญที่ต้องปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลตามมาตรา ๗๓

๑๙.๓ หลักการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยตามมาตรา ๗๔

๑๙.๔ หลักการทำคำวินิจฉัยของตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะตามมาตรา ๗๕

๑๙.๕ หลักการมีผลของคำวินิจฉัยของศาลตามมาตรา ๗๖

๑๙.๖ หลักกำหนดเนื้อหาสำคัญในคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาตามมาตรา ๗๗

๑๙.๘ หลักการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อยในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลตามมาตรา ๗๘

(๓) พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

พ.ศ. ๒๕๖๒

ในการศึกษาวิจัยตามโครงการนี้วัตถุประสงค์หลักของโครงการ คือการจัดทำรายงานการประเมินผล
สัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎ
ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ดังนั้น แนวคิดและหลักการสำคัญที่จะนำมาใช้ในการศึกษา
ตามโครงการนี้จะต้องดำเนินการภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย
และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งออกมารองรับบทบัญญัติมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญที่
บัญญัติว่า

มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็นและยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมาย ที่หมดความจำเป็น
หรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ โดยไม่ชักช้า
เพื่อไม่ให้เป็นการกะแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและ
สามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ ผลกระทบ
ที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็น และการ
วิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน
เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนด

โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่สำคัญ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และเพื่อกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญข้างต้นมีเจตนารมณ์สำคัญที่บันทึกไว้ในเอกสารความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ มีทั้งหมด ๘ ประการ ดังต่อไปนี้^{๑๕}

(๑) หลักการประการแรกที่สำคัญที่สุด คือ การกำหนดให้รัฐพึงมีกฎหมายเพียงพอเท่าที่จำเป็น สิ่งใดที่สามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องมีกฎหมายก็ควรเลือกใช้วิธีนั้นก่อน

(๒) เมื่อกำหนดให้มีการตรากฎหมายใหม่เท่าที่จำเป็นแล้ว รัฐจะต้องย้อนกลับไปพิจารณากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่แล้วว่าหมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชนมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ยกเลิก หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเหล่านั้นเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน

(๓) เมื่อมีกฎหมายแล้ว รัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายได้ โดยสะดวก ซึ่งในยุคที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศที่สะดวกและรวดเร็วเช่นปัจจุบันย่อมไม่เป็นการยากที่รัฐจะดำเนินการให้เกิดผลเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการ คือ ต้องดำเนินการให้ประชาชนสามารถเข้าใจกฎหมายนั้นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจทำเป็นระบบที่นักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มารวมไว้ในที่เดียวกันหรือจัดทำคำอธิบายสั้น ๆ หรือคู่มือเพื่อที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจได้ว่า ตนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องใด อย่างไร

(๔) เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือผลกระทบที่จะมีต่อประชาชน หรือสามารถเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ หน่วยงานของรัฐจึงกำหนดให้ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง แล้วนำความคิดเห็นนั้นไปใช้ประกอบการจัดทำกฎหมายในทุกขั้นตอน

(๕) กำหนดให้มีการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย โดยจะต้องพิจารณาในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ที่จะได้รับจากการตรากฎหมายนั้น ภาระที่จะเกิดกับประชาชน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ประชาชนจะต้องเสียไปในการปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์ว่ากฎหมายนั้นมีความคุ้มค่าและมีความจำเป็นอย่างแท้จริง

(๖) กำหนดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยจะต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การประเมินผลสัมฤทธิ์นี้จะเป็นการบ่งชี้ว่า ผลที่คาดหวังในการตรากฎหมายนั้นได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดเพียงใด และที่สำคัญหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมากน้อยเพียงใด

(๗) กำหนดเงื่อนไขในการตรากฎหมาย โดยให้หลีกเลี่ยงการใช้ระบบอนุญาต ซึ่งเป็นที่มาของการทุจริตประพฤติมิชอบ และระบบคณะกรรมการซึ่งทำให้เกิดขั้นตอนและหาตัวบุคคลที่จะรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำมิได้ นอกจากนั้นในกรณีที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการใช้ดุลพินิจในเรื่องใดจะต้องกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนให้ชัดเจน

^{๑๕} คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๒), ๑๒๐-๑๒๓.

(๘) การกำหนดโทษอาญาในกฎหมาย ให้กำหนดเฉพาะเมื่อเป็นความผิดร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องไปศึกษาและวางแนวทางในการกำหนด “ผลร้าย” แบบใหม่ขึ้นแทนที่โทษอาญา เช่น อาจกำหนดเป็นโทษทางปกครอง เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของมาตรา ๗๗ ข้างต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย คือ ข้อ (๖) กำหนดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยจะต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การประเมินผลสัมฤทธิ์นี้จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ผลที่คาดหวังในการตรากฎหมายนั้นได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดเพียงใด และที่สำคัญหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมากน้อยเพียงใด

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กล่าวมาก็นำไปสู่การกำหนดรายละเอียดในการดำเนินงานต่าง ๆ ตามมาตรา ๗๗ โดยพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งมีเจตนารมณ์สำคัญที่ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย การตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมาย การรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายเพื่อประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย และการเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน หลักเกณฑ์การตรวจสอบเนื้อหาของร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบอนุญาตร ระบบคณะกรรมการ การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ และการกำหนดโทษอาญา เพื่อให้การตรากฎหมายเป็นไปโดยละเอียดรอบคอบ ไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายภายหลังเมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้วเพื่อพัฒนากฎหมายให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป และการเข้าถึงบทบัญญัติของกฎหมายของประชาชน ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา ๗๗ ประกอบกับมาตรา ๒๕๕ ค. ด้านกฎหมาย (๑) และ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

นอกเหนือจากหลักการที่อยู่ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ แล้ว ยังมีรายละเอียดเพิ่มเติมในแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีกำหนดแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๑๓๒ ก. วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ และคู่มือการจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ซึ่งท้ายที่สุดการดำเนินงานต่าง ๆ ตามที่กฎหมายนี้กำหนดไว้จะนำไปสู่การจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งเป็นผลงานที่โครงการศึกษาวิจัยจะต้องยกร่างจัดทำนำเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนเผยแพร่สู่สังคม

ความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจความหมายของ “การประเมินผลสัมฤทธิ์” ของกฎหมายก่อน ซึ่งในที่นี้พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๓ ได้ให้นิยามศัพท์ไว้ว่า “การประเมินผลสัมฤทธิ์” หมายความว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายและกฎว่าได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้น

มากน้อยเพียงใด คำนึงถึงภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่ หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

ในพระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้ให้ความหมายของ “กฎหมาย” และ “กฎ” ที่อยู่ภายใต้บังคับใช้ของกฎหมายฉบับนี้ที่ต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายไว้ในมาตรา ๓ กล่าวคือ “กฎหมาย” หมายความว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และประมวลกฎหมาย และในส่วนของ “กฎ” หมายความว่า กฎตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง บรรดาที่มีผลให้เกิดภาระแก่ประชาชน หรือการไม่ปฏิบัติตามจะมีผลให้ต้องได้รับโทษหรือเสียสิทธิ หรือกระทบต่อสถานะของบุคคล

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความหมายของการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายข้างต้น เราสามารถกำหนดประเด็นสำคัญที่ต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายใน ๓ ประการ ได้แก่

ประการที่ ๑ การประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายและกฎว่าได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้นมากน้อยเพียงใด

ประการที่ ๒ การประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายและกฎว่าคำนึงถึงภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่

ประการที่ ๓ การประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายและกฎว่ามีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

สำหรับหลักการสำคัญและขั้นตอนของการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ หมวด ๕ การประเมินผลสัมฤทธิ์ ตั้งแต่มาตรา ๒๘ ถึงมาตรา ๓๕ รวม ๘ มาตรา ซึ่งมีสาระสำคัญอันเป็นหลักการที่คณะผู้วิจัยจะได้นำมาพิจารณากำหนดเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล การรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์เพื่อจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ดังนี้

๑. ประเด็นของเป้าหมายในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่ต้องบรรลุถึงตามมาตรา ๓๐ ที่บัญญัติเอาไว้ว่า ๕ ประการ กล่าวคือ

(๑) การมีกฎหมายเพียงพอที่จำเป็น โดยยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็น ลำสมัยหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้เป็นการแก่ประชาชน

(๒) การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ

(๓) การลดความซ้ำซ้อนและขัดแย้งกันของกฎหมาย

(๔) การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม

(๕) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๒. ประเด็นในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดยต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักการตามหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๓ การตรวจสอบเนื้อหาของร่างกฎหมาย รวมทั้งต้องคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้ตามมาตรา ๓๑ ด้วย ดังต่อไปนี้

(๑) ความได้สัดส่วนระหว่างประโยชน์ที่ได้รับจากการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเทียบกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการตามกฎหมาย

(๒) สถิติการดำเนินคดีและการลงโทษอาญาตามกฎหมาย

(๓) ความสอดคล้องหรือการอนุวัติการตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามภายใต้บังคับกฎหมายระหว่างประเทศ

(๔) เรื่องอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด (หมายเหตุ: ในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๖๗ ยังไม่มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดเรื่องอื่นไว้แต่อย่างใด)

อนึ่ง ในประเด็นของ “ผู้ที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น ตามมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดนิยามศัพท์ ไว้ว่า

“ผู้เกี่ยวข้อง” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีหรืออาจมีสิทธิหรือหน้าที่ หรือได้รับหรืออาจได้รับ ผลกระทบจากร่างกฎหมาย กฎหมาย หรือกฎ อันมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ประกอบการ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีหรืออาจมีสิทธิหรือหน้าที่ หรือได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบ รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้อง

(๒) กลุ่มบุคคลหรือชุมชนซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบ รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งมีวัตถุประสงค์กระทำการเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลหรือชุมชนดังกล่าว

(๓) หน่วยงานของรัฐซึ่งมีภารกิจเกี่ยวข้องหรือที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ที่ได้รับหรืออาจได้รับผลกระทบ

(๔) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น

โดยความหมายของ “หน่วยงานของรัฐ” ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้หมายความว่า หน่วยงานที่เป็นของรัฐไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือในรูปแบบอื่นใด และไม่ว่าจะเป็นองค์กรในฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ หรือเป็นองค์กรอิสระ หรือองค์กรอัยการ

๓. ประเด็นกำหนดระยะเวลาในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและกรณีที่น่าไปสู่การจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ขึ้นตามมาตรา ๓๔ ดังนี้

มาตรา ๓๔ การประเมินผลสัมฤทธิ์ให้กระทำอย่างน้อยทุกห้าปีนับแต่วันที่กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับหรือทุกรอบระยะเวลาอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ได้รับหนังสือร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะจากองค์กรที่เกี่ยวข้องหรือจากประชาชน และ หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ เห็นว่าข้อร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะนั้นมีเหตุผลอันสมควร

(๒) ได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย

(๓) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชกำหนดใดที่ตราขึ้นภายหลังพระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับเป็นครั้งแรก ให้กระทำภายในสองปีนับแต่วันที่พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับ ส่วนครั้งต่อ ๆ ไปให้กระทำตามวรรคหนึ่ง

๔. ประเด็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายตามมาตรา ๓๕ ดังนี้

มาตรา ๓๕ ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ ให้หน่วยงานของรัฐกระทำตามแนวทางที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และแจ้งผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ไว้ในระบบกลาง

เมื่อปรากฏจากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ว่า กฎหมายใดมิได้ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้น หรือไม่คุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐหรือประชาชน หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนอย่างร้ายแรง ให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิก ปรับปรุง หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนั้นโดยทันที

สำหรับรายละเอียดในการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายตามแนวทางที่บัญญัติเอาไว้ในมาตรา ๓๕ คือแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่ได้มีการประกาศใช้บังคับแล้ว โดยมีทั้งหมด ๑๐ ข้อ พร้อมแบบแนบท้ายรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและแบบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ ซึ่งสาระสำคัญของแนวทางในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและกฎ ที่คณะผู้วิจัยจะได้ยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวทางที่กำหนดไว้มีดังต่อไปนี้

(๓.๑) หลักการกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จในการประเมินและประเด็นที่ต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์และเป้าหมายของการประเมินตามหลักการในข้อ ๔ ของแนวทางที่กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ ๔ การประเมินผลสัมฤทธิ์ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จไม่ช้ากว่าหนึ่งปีนับแต่มีเหตุที่ต้องประเมินผลสัมฤทธิ์ โดยให้ประเมินว่าการบังคับใช้กฎหมายได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้นมากน้อยเพียงใด คุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่ หรือมีผลกระทบอื่น อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

(๑) การมีกฎหมายเพียงพอที่จำเป็น โดยยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็น ล้าสมัย หรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้เป็นการแก่ประชาชน

(๒) การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ

(๓) การลดความซ้ำซ้อนและขัดแย้งกันของกฎหมาย

(๔) การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม

(๕) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

เมื่อพิจารณาถึงสาระสำคัญของแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ในข้อ ๔ ข้างต้น คือการกำหนดระยะเวลาที่จะต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายให้แล้วเสร็จหลังจากครบระยะเวลาที่กฎหมายบังคับใช้มาครบระยะเวลา ๕ ปี แล้ว โดยจะต้องทำให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา ๑ ปี โดยต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในสามประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

๑. การบังคับใช้กฎหมายได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้นมากน้อยเพียงใด

๒. การบังคับใช้กฎหมายนั้นคุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่

๓. การบังคับใช้กฎหมายนั้นมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

(๓.๒) หลักการรับฟังความคิดเห็นและรูปแบบวิธีการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ตามหลักการในข้อ ๕ ของแนวทางที่กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ ๕ การรับฟังความคิดเห็นประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างน้อยต้องดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลหรือความคิดเห็นจากผู้ซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่หรือได้รับผลกระทบที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ให้หน่วยงานดำเนินการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลาง และจะใช้วิธีการอย่างหนึ่ง หรือหลายวิธีดังต่อไปนี้ด้วยก็ได้

- (๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานนั้น
- (๒) การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น
- (๓) การสัมภาษณ์ หรือการเชิญให้เข้าร่วมชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็น
- (๔) การสำรวจความคิดเห็น
- (๕) วิธีการอื่นใดที่หน่วยงานเห็นว่าเหมาะสม

สาระสำคัญของหลักการข้างต้น คือการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ซึ่งจะเป็นผู้ที่สะท้อนความเห็นและข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติของการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้อย่างตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ว่าได้ผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประกาศใช้หรือไม่ และมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างที่เกิดขึ้น โดยพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้มีระบบกลางทางกฎหมายที่เป็นช่องทางบังคับพื้นฐานที่ทุกหน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการผ่านช่องทางนี้ แต่ก็เปิดช่องให้สามารถรวบรวมความคิดเห็นผ่านวิธีการอื่น ๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานนั้น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น การสัมภาษณ์ หรือการเชิญให้เข้าร่วมชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น หรือวิธีการอื่นใดที่หน่วยงานเห็นว่าเหมาะสมก็ตาม

(๓.๓) หลักการประกาศวิธีการรับฟังความคิดเห็นและกำหนดประเด็นในการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ตามหลักการในข้อ ๖ ของแนวทางที่กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ ๖ ในการรับฟังความคิดเห็นให้หน่วยงานประกาศวิธีการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดในการรับฟังความคิดเห็น รวมทั้งข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นซึ่งอย่างน้อยต้องครอบคลุมประเด็น ดังต่อไปนี้

- (๑) วัตถุประสงค์ของการมีกฎหมาย
- (๒) มาตรการสำคัญของกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา
- (๓) ประโยชน์ที่คาดว่าจะประชาชนจะได้รับจากการมีกฎหมาย
- (๔) ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย สถิติการดำเนินคดีและการลงโทษตามกฎหมาย

การดำเนินการรับฟังความคิดเห็นนอกจากที่กำหนดไว้ในแนวทางนี้ ให้นำหลักเกณฑ์หรือคำแนะนำเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการจัดทำร่างกฎหมายมาใช้บังคับ โดยอนุโลม

การที่จะสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างถูกต้อง ผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปก็จำเป็นต้องมีข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นที่เพียงพอเพื่อใช้ในการพิจารณาพิเคราะห์พิจารณา ก่อนแสดงความคิดเห็น ดังนั้น พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ จึงได้กำหนดให้หน่วยงานประกาศวิธีการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดในการรับฟังความคิดเห็น รวมทั้งข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นให้ครบถ้วนเป็นการทั่วไป ซึ่งอย่างน้อยต้องครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้ (๑) วัตถุประสงค์ของการมีกฎหมาย (๒) มาตรการสำคัญของกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา (๓) ประโยชน์ที่คาดว่าจะประชาชนจะได้รับจากการมีกฎหมาย และ (๔) ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย สถิติการดำเนินคดีและการลงโทษตามกฎหมาย

(๓.๔) หลักการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายอย่างรอบด้านและช้อยกเว้นในการประเมินผลสัมฤทธิ์เพียงบางเรื่อง ตามหลักการในข้อ ๗ ของแนวทางที่กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ ๗ การประเมินผลสัมฤทธิ์ต้องดำเนินการอย่างรอบด้านและเป็นระบบ โดยพิจารณาผลสัมฤทธิ์ตั้งแต่วันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับหรือวันที่มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งก่อนจนถึงวันที่มีเหตุต้องประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้ ในกรณีที่กฎหมายได้มีรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายต้องนำรายงานนั้นมาประกอบการพิจารณาด้วย

การประเมินผลสัมฤทธิ์ตามมาตรา ๓๔ (๒) และ (๓) หน่วยงานอาจประเมินผลสัมฤทธิ์เพียงบางเรื่องตามที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายมีข้อเสนอแนะ หรือตามที่กำหนดในกฎกระทรวงได้

(๓.๕) หลักการจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามแบบที่กำหนดและการเขียนรายงานที่ดีตามหลักการในข้อ ๘ ของแนวทางที่กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ ๘ ให้หน่วยงานจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามแบบแนบท้าย ๑ ในกรณีที่หน่วยงานประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎเป็นการเฉพาะ ให้จัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎตามแบบแนบท้าย ๒ ในการจัดทำรายงานให้ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย กระชับ ครบถ้วน และตรงประเด็น ทั้งนี้ หน่วยงานต้องระบุข้อมูล สถิติ หรือข้อเท็จจริงที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ประกอบการให้เหตุผลในการประเมินไว้ด้วย

สำหรับแบบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามแนบท้ายแนวทางจะประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ ๔ ส่วนที่คณะผู้วิจัยจะได้รวบรวมข้อมูลและศึกษาวิเคราะห์เรียบเรียงกรอกข้อมูลในหัวข้อต่าง ๆ ที่ระบุไว้ อย่างไรก็ตามข้อมูลในบางข้อจะพบว่าไม่มี เพราะการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายแต่ละฉบับจะมีประเด็นเนื้อหาที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของบทบัญญัติกฎหมายและกฎที่ออกตามกฎหมายนั้น ๆ ซึ่งข้อมูลแต่ละส่วนของรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามโครงการที่จะจัดทำขึ้นมีหัวข้อ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้น ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้

๑. หน่วยงานผู้รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์.....

๒. หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมาย.....

๓. ผู้รักษาการตามกฎหมาย.....

๔. เหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ครบรอบระยะเวลาที่กำหนด

☐ ได้รับหนังสือร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการร้องเรียนหรือมีข้อเสนอแนะ).....

☐ ได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการพัฒนากฎหมายในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการเสนอแนะให้ประเมิน).....

☐ อื่น ๆ คือ.....

๕. วันที่มีเหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์.....โดยประเมินผลที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายตั้งแต่วันที่.....ถึงวันที่.....

๖. รายชื่อกฎที่เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลสัมฤทธิ์ในรายงานฉบับนี้.....

๗. รายชื่อกฎที่ดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นการเฉพาะ (ประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นรายฉบับตามแบบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ).....

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมาย ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้

๘. กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด.....
๙. มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้ คือ.....
๑๐. กฎหมายนี้มีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ อย่างไร.....
๑๑. กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ เพียงใด.....
๑๒. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้ คือ.....
๑๓. กฎหมายนี้ก่อให้เกิดผลดังต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร (ให้พิจารณาตอบเฉพาะประเด็นสำคัญที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยไม่ต้องตอบทุกประเด็นก็ได้)
- เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน
 - ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม
 - เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
 - เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ
 - มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ
๑๔. มีสถิติการดำเนินคดีและการลงโทษตามกฎหมาย หรือสถิติการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร.....
๑๕. มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายนี้หรือไม่ อย่างไร.....
- ส่วนที่ ๓ การตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้**
๑๖. กฎหมายนี้มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายอื่นหรือไม่ อย่างไร.....
๑๗. มีการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับกฎหมายนี้กี่เรื่องและในประเด็นใด.....
๑๘. การใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่และโทษอาญาในกฎหมายนี้ (ถ้ามี) ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ อย่างไร.....
- ส่วนที่ ๔ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้**
๑๙. การรับฟังความคิดเห็น
- ☐ ได้รับฟังความคิดเห็นโดยถูกต้องตามข้อ ๕ และข้อ ๖ ของแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายแล้ว
- ☐ ได้รับฟังความคิดเห็นโดยวิธีอื่นนอกจากผ่านระบบกลาง (หากมี โดยระบุทุกวิธี).....
- ผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นเกี่ยวกับกฎหมายนี้หรือผลกระทบของกฎหมายนี้อย่างไร.....
๒๐. ได้นำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายของกฎหมายฉบับนี้ (ถ้ามี) มาประกอบการพิจารณาด้วยแล้วหรือไม่.....
๒๑. หน่วยงานได้
- ๒๑.๑ ออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายหรือไม่ อย่างไร.....
- ๒๑.๒ ดำเนินการอื่นเพื่อปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร.....

๒๒. ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

- ๒๒.๑ กฎหมายนี้มีการบังคับใช้หรือไม่ อย่างไร.....
- ๒๒.๒ หากมีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร.....
- ๒๒.๓ ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร.....
- ๒๒.๔ เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่.....
๒๓. กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากร ที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร.....
๒๔. สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือกฎหรือไม่ อย่างไร.....
๒๕. สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมีข้อเสนออื่นหรือไม่ อย่างไร.....

แบบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎที่ออกตามกฎหมายตามแนบท้ายแนวทางประกอบด้วย ข้อมูลสำคัญ ๔ ส่วน อย่างไรก็ตามข้อมูลในบางข้อจะพบว่าอาจไม่มีปรากฏได้ เพราะการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎแต่ละฉบับจะมีประเด็นเนื้อหาที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของบทบัญญัติกฎหมายและกฎซึ่งออกตามกฎหมายนั้น ๆ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้น ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้

๑. หน่วยงานผู้รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์.....
๒. หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎ.....
๓. ผู้รักษาการตามกฎหมาย..... ผู้ออกกฎ.....
๔. เหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
- ☐ ครอบรอบระยะเวลาที่กำหนด
- ☐ ได้รับหนังสือร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการร้องเรียนหรือมีข้อเสนอแนะ).....
- ☐ ได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการพัฒนากฎหมายในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการเสนอแนะให้ประเมิน).....
- ☐ อื่น ๆ คือ.....

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎ ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้

๕. กฎนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด.....
๖. มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎนี้ คือ.....
๗. กฎนี้มีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ อย่างไร.....
๘. กฎนี้ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ เพียงใด.....
๙. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎนี้คือ.....

๑๐. กฎนี้ก่อให้เกิดผลดังต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร (ให้พิจารณาตอบเฉพาะประเด็นสำคัญที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกฎ โดยไม่ต้องตอบทุกประเด็นก็ได้)

- เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน
- ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ
- มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ

๑๑. มีสถิติการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎอย่างไร.....

๑๒. มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎนี้หรือไม่ อย่างไร.....

ส่วนที่ ๓ การตรวจสอบเนื้อหาของกฎ ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้

๑๓. กฎนี้มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายหรือกฎอื่นหรือไม่ อย่างไร.....

๑๔. มีการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินหรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับกฎนี้กี่เรื่องและในประเด็นใด.....

๑๕. กฎเกณฑ์เกี่ยวกับระบบอนุญาตและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในกฎนี้ (ถ้ามี) ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่อย่างไร.....

ส่วนที่ ๔ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ ประกอบด้วยข้อมูลเหล่านี้

๑๖. การรับฟังความคิดเห็น

☐ ได้รับฟังความคิดเห็นโดยถูกต้องตามข้อ ๕ และข้อ ๖ ของแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายแล้ว

☐ ได้รับฟังความคิดเห็นโดยวิธีอื่นนอกจากผ่านระบบกลาง (หากมี โดยระบุทุกวิธี).....

ผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นเกี่ยวกับกฎนี้หรือผลกระทบของกฎนี้อย่างไร.....

๑๗. ผลสัมฤทธิ์ของการตรากฎ

๑๗.๑ กฎนี้มีการบังคับใช้หรือไม่อย่างไร.....

๑๗.๒ หากมีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร.....

๑๗.๓ ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎอย่างไร.....

๑๗.๔ เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่.....

๑๘. กฎนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหรือไม่ อย่างไร.....

๑๙. สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎนี้หรือกฎหมายที่ให้อำนาจในการออกกฎหรือไม่ อย่างไร.....

๒๐. สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหรือมีข้อเสนออื่นหรือไม่ อย่างไร.....

๒.๖.๒ หลักการพื้นฐานกฎหมายที่ใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาถึงความเป็นมาของศาลรัฐธรรมนูญไทย ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งต่อมายังคงได้รับการยอมรับถึงความจำเป็นและความสำคัญ

ของการดำรงอยู่ของศาลรัฐธรรมนูญต่อเนื่องในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการในการทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและการกระทำนั้น ต้นแบบของศาลรัฐธรรมนูญไทย ในทางวิชาการถือว่ามีที่มาจากศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลายเรื่องจึงได้รับอิทธิพลมาจากหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเช่นกัน

ดังนั้น ในการศึกษาเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ จำเป็นต้องศึกษาถึงเนื้อหาสาระที่เป็นหลักการสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจถึงตัวบทบัญญัติที่มีการรับหลักการมาบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทย มี ๒ ท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ในหนังสือวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย (๒๕๕๖) และ ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ในหนังสือความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (๒๕๖๓)

จากการศึกษาถึงหลักกฎหมายพื้นฐานของการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ จะพบลักษณะรวมกันบางประการ ไม่ว่าจะเป็น หลักการพื้นฐานในพิจารณาคดีโดยองค์กรตุลาการ หลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน หลักประกันความเป็นกลางและอิสระของศาล หลักการพิจารณาคดีโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เป็นต้น โดยหลักการพื้นฐานในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ มีทั้งหลักการพื้นฐานที่มีลักษณะทั่วไปซึ่งต้องใช้กับคดีรัฐธรรมนูญทุกประเภทและหลักการพื้นฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียด โดยบางหลักการอาจมีผลต่อคดีรัฐธรรมนูญบางประเภทเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงหลักการที่สำคัญที่มีผลต่อกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญทุกประเภทอันนับว่ามีความสำคัญเป็นพิเศษ ได้แก่ ๑) หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน ๒) หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีและหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ และ ๓) หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยและหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา

ส่วนหลักการพื้นฐานในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญอื่นที่มีผลต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในรายละเอียด เช่น หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี หลักการขับเคลื่อนกระบวนการพิจารณาโดยศาล หลักการดำเนินคดีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หลักการรับรู้พยานหลักฐานโดยตรง หลักการรวมกระบวนการพิจารณา เป็นต้น

สำหรับการนำเสนอถึงหลักการพื้นฐานกฎหมายที่ใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศในรายงานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยจะขอแนะนำเสนอให้เห็นหลักกฎหมายของ ๒ ประเทศ คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นตัวอย่างกรณีศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

๒.๖.๒.๑ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

หลักการพื้นฐานของการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่ได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐาน (Basic Law) หรือรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยในรัฐธรรมนูญจะได้วางหลักการใหญ่เฉพาะในเรื่องเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยคดีประเภทต่าง ๆ ที่มาและองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ และให้อำนาจอธิปไตยไปตราบัญญัติเพื่อไปกำหนดหลักการ

และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญอีกที่หนึ่ง ซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสหพันธ์ (Gesetz Über Bundesverfassungsgericht - BVerfGG) โดยฉบับแรกตราขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๑ ส่วนฉบับที่บังคับใช้ในปัจจุบัน คือ ฉบับปี ค.ศ. ๑๙๙๕

ข้อพิจารณาที่น่าสนใจในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คือมีการแยกวิธีพิจารณาไว้อย่างชัดเจนระหว่างวิธีพิจารณาทั่วไปที่ใช้กับคดีทุกประเภทกับวิธีพิจารณาเฉพาะคดีที่จะใช้กับคดีบางประเภทที่กำหนดแยกไว้โดยเฉพาะ ซึ่งประเด็นนี้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยปัจจุบันยังไม่ปรากฏชัดเจนมากนัก โดยหลักที่ได้มีการบัญญัติไว้ในกระบวนการพิจารณาคดีทั่วไปตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ หมดวิธีพิจารณาทั่วไปซึ่งจะใช้บังคับกับคดีทุกประเภท เว้นแต่ในกรณีวิธีพิจารณาเฉพาะคดีได้บัญญัติเรื่องนั้น ๆ ไว้เป็นการเฉพาะไว้แล้วก็ให้ใช้บทบัญญัตินั้น ประกอบด้วยหลักการสำคัญดังต่อไปนี้^{๒๐}

(๑) การคัดค้านผู้พิพากษาเนื่องจากเพราะมีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติ หรือเพราะเคยมีส่วนเกี่ยวข้องเนื่องจากหน้าที่การงาน (Ausschliessung eines Richters)

(๒) การคัดค้านผู้พิพากษาเนื่องจากขาดความเป็นกลาง (Ablehnung eines Richters wegen Besorgnis der Befangenheit)

(๓) สิทธิในการตรวจสอบเอกสารของผู้มีส่วนร่วมในคดี

(๔) การเป็นตัวแทนในคดี

(๕) การยื่นคำร้อง

(๖) การปฏิเสธคำร้อง

(๗) หลักพิจารณาโดยวาจา การบันทึก รวมทั้งการบันทึกเสียง

(๘) การสืบพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ การกำหนดวันสืบพยาน

(๙) คำพิพากษาและการอ่านคำพิพากษา

(๑๐) วิธีการชั่วคราว

(๑๑) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับคดี

สำหรับบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในส่วนวิธีพิจารณาเฉพาะคดี ปรากฏใน หมวด ๓ หมวดวิธีพิจารณาเฉพาะคดี โดยได้แยกลักษณะวิธีพิจารณาคดีตามประเภทคดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังต่อไปนี้

(๑) วิธีพิจารณาคดีตัดสินสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล

(๒) วิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง

(๓) วิธีพิจารณาคดีตรวจสอบการเลือกตั้ง

(๔) วิธีพิจารณาคดีฟ้องประธานาธิบดี

(๕) วิธีพิจารณาคดีฟ้องผู้พิพากษาศาลสหพันธ์รัฐ

(๖) วิธีพิจารณาคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญระหว่างองค์กรสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ

(๗) วิธีพิจารณาคดีข้อพิพาทระหว่างสหพันธ์รัฐกับมลรัฐ หรือระหว่างมลรัฐด้วยกัน

(๘) กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบนามธรรม

^{๒๐} บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๔๖), ๒๓๓-๒๓๔.

(๙) กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม

(๑๐) วิธีพิจารณาว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับเป็นกฎหมายภายในหรือไม่

(๑๑) วิธีพิจารณาว่ากฎหมายที่ประกาศก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลบังคับใช้ต่อไปหรือไม่

(๑๒) วิธีพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

สำหรับเนื้อหาสาระที่เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการพิจารณาคดีทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นั้น เมื่อศึกษาวิเคราะห์ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีอยู่ ๘ ประการ ซึ่งคณะผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดโดยสรุปดังต่อไปนี้^{๒๑}

๑. หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน (Untersuchungsgrundsatz หรือ Inquisitionsmaxime)

หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวนได้รับการรับรองไว้ในมาตรา ๒๖ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ ตามหลักการนี้ศาลย่อมเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใดควรจะนำเข้าสู่การพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงแห่งคดี และถือเป็นหน้าที่ที่ศาลจะต้องกระทำทุกอย่างในขอบอำนาจของตนเพื่อให้ความจริงแห่งคดีปรากฏขึ้น ในการค้นหาความจริงแห่งคดีนั้น ศาลย่อมไม่ผูกพันอยู่กับคำร้องของผู้มีส่วนร่วมในคดี นอกจากนี้ โดยหลักแล้วศาลยังไม่ผูกพันกับข้อเท็จจริงที่เป็นฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีในกระบวนการวิธีพิจารณาที่ใช้หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีของกลุ่มความเป็นสำคัญอีกด้วย อย่างไรก็ตาม อำนาจของศาลในการค้นหาความจริงแห่งคดีนั้นนอกจากจะพิจารณา มาตรา ๒๖ แล้วยังจะต้องพิจารณาตรา ๓๓ วรรค ๑ และวรรค ๒ ประกอบอีกด้วย บทบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการรอการพิจารณาชั่วคราว หากปรากฏว่าการยืนยันข้อเท็จจริงหรือคำพิพากษาของศาลอื่น อาจจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญยังอาจวินิจฉัยชี้ขาดโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลอื่นได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าข้อเท็จจริงที่ยุติแล้ว ดังกล่าวนั้นจะต้องได้มาในกระบวนการวิธีพิจารณาที่ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงตามหน้าที่ (von Amts wegen) หลักการดังกล่าวมีขึ้นเพื่อลดภาระของศาลรัฐธรรมนูญในการค้นหาความจริงแห่งคดีในประเด็นซึ่งศาลอื่นกำลังพิจารณาอยู่หรือที่ศาลอื่นวินิจฉัยหรือพิพากษาแล้ว

ภายใต้หลักวิธีพิจารณาในระบบไต่สวน หรือการแสวงหาความจริงโดยศาลนั้น มักใช้ในการพิจารณาคดีที่มีประโยชน์มหาชน หรือประโยชน์ส่วนร่วมเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังปรากฏกฎหลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวนในการพิจารณาคดีของศาลปกครองสหพันธ์รัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งประเทศไทยก็นำมาใช้ในคดีปกครองของศาลปกครองด้วย โดยหลักทั่วไปในการพิจารณาคดีระบบนี้ คู่ความไม่มีภาระในการกล่าวอ้าง (Behauptungslast) และไม่มีภาระในการพิสูจน์ (Beweisführungslast) โดยภาระดังกล่าวเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแสวงหาความจริงและพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยคดีของศาล อย่างไรก็ตาม คู่ความก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาความจริงกับศาลด้วย เพราะคู่ความในคดีย่อมรู้ข้อเท็จจริงที่สุด ไม่ใช่ศาลทำหน้าที่หาข้อเท็จจริงเพียงฝ่ายเดียวแต่อย่างใด^{๒๒}

๒. หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดี (Dispositionsgrundsatz) และหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ (Offizialgrundsatz)

^{๒๑} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๔๖), ๓๓-๓๔.

^{๒๒} บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๔๐.

หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีเป็นหลักการที่ทำให้คู่ความเป็นผู้กำหนดการเริ่มกระบวนการพิจารณาว่าจะให้มีการเริ่มกระบวนการพิจารณาหรือไม่ เป้าหมายและเนื้อหาของกระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นอย่างไร หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีเห็นประจักษ์ชัดในวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งคู่ความสามารถกำหนดประเด็นแห่งคดี ตลอดจนถอนคำฟ้องได้ตามที่ตนต้องการ ส่วนหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่เป็นหลักการที่ตรงกันข้ามกับหลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดี เนื่องจากตามหลักการนี้การเริ่มกระบวนการพิจารณาคดี การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี และการสิ้นสุดการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่ตกอยู่ในอำนาจของคู่ความ แต่ถือว่าอยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็นอัยการหรือศาล ด้วยเหตุนี้การยุติกระบวนการพิจารณาคดีจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาว่าจะให้ยุติกระบวนการพิจารณาหรือไม่ หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ปรากฏชัดเจนในการดำเนินคดีอาญา

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังเป็นที่โต้แย้งกันในทางวิชาการว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญจะถือตามหลักการใด ความเห็นข้างมากในทางตำราปฏิเสธการนำเอาหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่มาใช้อย่างเคร่งครัดในวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญประเภทต่าง ๆ แต่เสนอให้ใช้หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีเป็นหลักโดยปรับเปลี่ยนให้มีข้อจำกัดมากขึ้น (beschränkte Dispositionsmaxime)

สำหรับหลักการทั้งสองดังกล่าว ในแนวคำอธิบายของศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ ได้เลือกใช้คำแปลที่ไม่เหมือนกัน โดยใช้คำว่า หลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความ และหลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยรัฐแทน ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักที่ตอบคำถามว่า ใครเป็นผู้มีอำนาจที่จะกำหนดการดำเนินไปหรือทิศทางของคดี ซึ่งคู่ความในคดีมีอำนาจที่จะกำหนดเนื้อหาของข้อพิพาทและการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งหมด^{๒๓}

๓. หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผย (Grundsatz der Öffentlichkeit) และหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา (Grundsatz der Mündlichkeit)

หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผย หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลได้ ด้วยเหตุนี้การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องกระทำในลักษณะที่ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในคดีสามารถให้การหรือแถลงข้อความต่าง ๆ ต่อศาลได้ด้วยวาจา หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยจึงสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา (การออกนั่งพิจารณา) เพราะหากไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาแล้วสาธารณชนก็ย่อมไม่อาจที่จะเข้าไปฟังการพิจารณาคดีของศาลได้

หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ มาตรา ๒๕ วรรคแรก กล่าวคือ ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะกระทำโดยอาศัยพื้นฐานจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา เว้นแต่จะมีบทบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในคดีทุกคนสละการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาถอนถอนประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ หรือผู้พิพากษาแห่งสหพันธ์ หรือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคำร้องโต้แย้งคำสั่งของศาลที่ส่งเกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา ศาลรัฐธรรมนูญต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาเสมอ

แม้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาจะถือเป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐฯ แล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาถือเป็นข้อยกเว้น เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในคดีมักจะสละการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา สำหรับการพิจารณาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้น

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, ๒๔๑.

ศาลรัฐธรรมนูญสามารถที่จะละการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาได้ หากคู่ความฝ่ายที่เป็นองค์การตามรัฐธรรมนูญไม่ได้ยืนยันที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่อาจบังคับให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาได้ คดีใดที่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา ศาลรัฐธรรมนูญจะทำคำตัดสินในรูปของคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัย (Urteil) ส่วนคดีใดที่ไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา ศาลรัฐธรรมนูญจะทำคำตัดสินในรูปของคำสั่ง (Beschluss)

สำหรับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยซึ่งสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจานั้น ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ มาตรา ๑๗ ซึ่งไปใช้บังคับบัญญัติมาตรา ๑๖๙-๑๗๕ ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระธรรมนูญศาล (Gerichtsverfassungsgesetz) การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยจึงหมายถึง การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่กระทำต่อหน้าองค์คณะรวมตลอดถึงการอ่านคำพิพากษาและคำสั่ง ส่วนการประชุมปรึกษาขององค์คณะหรือการประชุมใหญ่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ มาตรา ๑๖ การประชุมเพื่อมีมติไม่พิจารณาคำร้องที่เห็นประจักษ์ชัดว่าไม่มีเหตุผลตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔ การค้นหาคำพิพากษาโดยศาลนอกกระบวนการพิจารณาโดยวาจาตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรค ๑ รวมทั้งการประชุมเพื่อมีมติรับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๓ a ไม่ต้องพิจารณาโดยเปิดเผย

๔. หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี (Grundsatz der Parteioffenlichkeit)

หลักการดังกล่าวมุ่งหมายให้ผู้มีส่วนร่วมในคดีทุกฝ่ายมีโอกาสรับรู้ข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามหรือผู้มีส่วนร่วมในคดีผู้อื่นแสดงต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของคำร้อง คำคัดค้านหรือคำโต้แย้งในลักษณะอื่นใด โดยที่ผู้มีส่วนร่วมในคดีมีสิทธิที่จะขอตรวจดูเอกสาร สิทธิที่จะอยู่ร่วมในกระบวนการพิจารณาที่มีการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ สิทธิที่จะตั้งคำถามต่อพยานและผู้เชี่ยวชาญ ส่วนผู้ที่เริ่มคดีย่อมมีหน้าที่ในการยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งเหตุผลตลอดจนบัญชีพยานหลักฐาน หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดีนี้มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสิทธิที่จะได้รับการรับฟัง (Recht auf Gehör) อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐาน

หลักการดังกล่าวปรากฏในหมวดวิธีพิจารณาทั่วไป ซึ่งใช้บังคับกับคดีทุกประเภท หลักการนี้ประกอบไปด้วยสิทธิในการตั้งคำถาม และสิทธิในการแสดงข้อคิดเห็นของตนต่อศาล ตามหลักการรับฟังคู่ความ (der Grundsatz des rechtlichen Gehörs) หมายความว่า คู่ความในคดีย่อมมีสิทธิที่จะแสดงพยานหลักฐานทั้งหมดเพื่อสนับสนุนข้อเท็จจริงหรือโต้แย้งข้อกล่าวหาของอีกฝ่ายหนึ่งต่อศาลได้ คู่ความในคดีจะต้องมีโอกาสอย่างเพียงพอที่จะเสนอทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งหากสรุปสิทธิของคู่ความตามหลักการรับฟังคู่ความแล้วจะมีอยู่ ๓ ข้อ คือ สิทธิที่จะได้รับทราบ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และสิทธิที่จะได้รับการคำนึงถึง^{๒๔}

๕. หลักการขับเคลื่อนกระบวนการพิจารณาโดยศาล (Grundsatz der Amtsbetriebs)

หลักการนี้กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาภายหลังจากที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ภายในขอบเขตแห่งคำร้อง อย่างไรก็ตาม หลักการดังกล่าวไม่ได้ตอบคำถามที่ว่า หากผู้มีส่วนร่วมในคดีถอนคำร้องศาลจะดำเนินการพิจารณาต่อไปได้หรือไม่ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหา

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, ๒๓๗.

เกี่ยวกับการยอมรับหลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีของคู่ความกับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

๖. หลักการดำเนินคดีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (Grundsatz der Kostenlosigkeit)

หลักการนี้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา ๓๔ ซึ่งกำหนดว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Verfassungsbeschwerde) หรือผู้ที่ยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความถูกต้องของมติของสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับสมาชิกภาพของสมาชิก หรือผู้ที่ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวต้องจ่ายค่าธรรมเนียมศาลไม่เกิน ๕,๐๐๐ มาร์ค ได้ ถ้าปรากฏว่าผู้ร้องจงใจบิดเบือนการใช้สิทธิดังกล่าว

๗. หลักการรับรู้พยานหลักฐานโดยตรง (Grundsatz der Unmittelbarkeit)

หลักการนี้เรียกร้องให้การนำพยานหลักฐานเข้าสืบต้องกระทำในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวาจาต่อหน้าองค์คณะที่พิจารณาพิพากษาโดยตรง ข้อยกเว้นของหลักการดังกล่าวนี้มีอยู่ประการเดียวในรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ที่อนุญาตให้ศาลรัฐธรรมนูญมอบหมายให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งหรืออนุญาตให้ศาลรัฐธรรมนูญร้องขอให้ศาลอื่นค้นหาพยานหลักฐานที่จำเป็นในการทราบความจริงแห่งคดีได้ แม้ว่าการค้นหาพยานหลักฐานดังกล่าวจะไม่ได้กระทำในการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาก็ตาม

๘. หลักการรวมกระบวนการพิจารณา (Grundsatz der Verfahrensverbundung)

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้วินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันตลอดมาว่าศาลมีอำนาจในการที่จะรวมกระบวนการพิจารณาเข้าด้วยกันได้ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติใน มาตรา ๖๖ ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ที่ให้อำนาจศาลรวมกระบวนการพิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญเข้าด้วยกันหรือแยกกระบวนการพิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญออกจากกันได้ อย่างไรก็ตาม การรวมกระบวนการพิจารณาเข้าด้วยกันนั้นจะต้องไม่กระทบต่อนิติฐานะของผู้มีส่วนร่วมในคดีและศาลจะต้องคำนึงถึงบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาในเรื่องที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้ให้เหมาะสมด้วย

สำหรับเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีกระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ๓ วิธีการด้วยกัน กล่าวคือ ^{๒๕}

- ๑) กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญแบบนามธรรม (มาตรา ๙๓ अनुมาตรา ๑ ข้อ ๒)
- ๒) กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม (มาตรา ๑๐๐)
- ๓) กระบวนการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญตาม มาตรา ๓๙ अनुมาตรา ๑ ข้อ 4a ซึ่งบัญญัติว่า
“ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปนี้ ...
4a เกี่ยวกับการร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นสิทธิของทุกคนที่จะยกเป็นข้ออ้างได้ว่า
อำนาจสาธารณะได้กระทำการก้าวล่วงในสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งของตนหรือสิทธิตาม
มาตรา ๒๐ ๓๓ ๓๘ ๑๐๑ ๑๐๓ และมาตรา ๑๐๔”

เมื่อพิจารณาถึงการใช้สิทธิร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรื่องที่สามารถร้องทุกข์ได้จะมีลักษณะที่กว้างขวางไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการ

^{๒๕} บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญของเยอรมนี, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, ๒๕๖๘), ๓๕๔.

ก็สามารถใช้สิทธิร้องทุกข์ได้ เพราะถือเป็นการใช้อำนาจของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพียงแต่ในกรณีการร้องทุกข์จากการใช้อำนาจฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการนั้น ต้องมีการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมไปจนถึงที่สุดแล้วจึงค่อยมาร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ ซึ่งระเบียบเกี่ยวกับการร้องทุกข์นี้สามารถสรุปหลักการที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนี้^{๒๖}

- (๑) ต้องยื่นเป็นลายลักษณ์อักษรต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ (มาตรา ๒๓ อนุมาตรา ๑ ประโยคที่ ๒ BVerFGG) และคำร้องต้องบ่งชี้ว่าใครเป็นผู้ร้อง และเนื้อหาของคำร้องมีอย่างไร
- (๒) มีการให้เหตุผลประกอบคำร้องฯ (มาตรา ๒๓ อนุมาตรา ๑ ประโยคที่ ๒ BVerFGG) รวมทั้งอ้างถึงสิทธิที่ถูกละเมิด และการกระทำที่เป็นการละเมิดนั้น (มาตรา ๙๐ BVerFGG)
- (๓) ยื่นภายในอายุความ ๑ ปี สำหรับกรณีร้องว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือร้องเรียนการกระทำของรัฐอื่น ๆ ซึ่งไม่มีกฎหมายกำหนดให้ขึ้นศาลใดได้ (มาตรา ๙๐ อนุมาตรา ๒ BVerFGG) หรือยื่นภายในอายุความ ๑ เดือน สำหรับกรณีอื่น ๆ (มาตรา ๙๓ อนุมาตรา ๑ BVerFGG) และอายุความเริ่มนับเมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับ หรือมีการแจ้งให้ทราบถึงคำตัดสินแล้ว)
- (๔) สำหรับการพิจารณารับเรื่องร้องทุกข์นี้ ได้มีการแก้ไขกฎหมายเพิ่มขึ้นตอนการคัดกรองโดยองค์คณะย่อย ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษา ๓ คน แทนที่จะต้องเข้าพิจารณาในองค์คณะปกติ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษา ๘ คน องค์คณะย่อยนี้จะทำหน้าที่พิจารณาว่า ควรรับคำร้องทุกข์เพื่อส่งต่อให้องค์คณะปกติพิจารณาหรือไม่ (มาตรา ๙๓ BVerFGG) คำตัดสินขององค์คณะย่อยว่ารับหรือไม่รับคำร้องนี้ถือเป็นเด็ดขาด

อนึ่ง การร้องทุกข์ว่า คำพิพากษานั้นถึงที่สุดของศาลนั้นละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเช่นนั้น นักวิชาการกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเห็นพ้องกันว่า มิใช่เป็นกรณีของการจัดกระบวนการพิเศษที่แยกต่างหากออกจากกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ หากแต่เป็นการโอนอำนาจในการตัดสินใจครั้งสุดท้ายมายังศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ และถือว่าการตีความของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ นี้จะผูกพันต่อการใช้รัฐธรรมนูญต่อไป

๒.๖.๒.๒ สาธารณรัฐฝรั่งเศส

องค์กรตุลาการที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ไม่ได้ปรากฏในรูปของศาลรัฐธรรมนูญ ตามแบบสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่ปรากฏในรูปของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า “ Conseil constitutionnel ” ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดย รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘ อย่างไรก็ตามก็ถือว่าเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการและเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนมีอำนาจอื่นที่รัฐธรรมนูญได้ให้กับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะ โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความของคณะตุลาการฯ ปรากฏในรัฐกำหนด หมายเลข ๕๘-๑๐๖๗ ลงวันที่ ๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๕๘

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะพบความแตกต่างที่สำคัญคือ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งปรากฏในส่วนที่ ๒ ว่าด้วยกระบวนการพิจารณาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติเพียง

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, ๓๕๘-๓๕๙.

๓ มาตรา คือ มาตรา ๑๓ ถึง มาตรา ๑๕ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้^{๒๓} (หมายเหตุ: คำแปลบทบัญญัติกฎหมายนี้ โดย ศ.ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์)

มาตรา ๑๓ ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกประชุมคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่มีเหตุขัดขวางทำให้ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่อาจเรียกประชุมคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้ ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญที่อาวุโสที่สุดเป็นผู้เรียกประชุม

มาตรา ๑๔ คำวินิจฉัยและความเห็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องกระทำโดยตุลาการ อย่างน้อยที่สุดเจ็ดคน หากไม่ปรากฏเหตุเหนือวิสัยซึ่งต้องระบุไว้ในบันทึกรายงานการประชุมที่ทำให้ ไม่มีตุลาการถึงเจ็ดคนเป็นองค์ประชุม

มาตรา ๑๕ การจัดองค์การของสำนักงานเลขาธิการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งคณะรัฐมนตรีตราขึ้นโดยคำแนะนำของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงหลักการพื้นฐานของกฎหมายที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสใช้ ในการพิจารณาคดีจึงต้องพิจารณาจากบทบัญญัตินอกเหนือจากที่กำหนดไว้ใน ๓ มาตรา ดังกล่าวด้วย และถ้าพิจารณาถึงในฐานะองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ หลักการทั่วไปในการพิจารณาคดีของศาลในคดีทางกฎหมายมหาชน ก็จะเป็นหลักที่คณะตุลาการ รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดแม้ไม่มีตัวบทบัญญัติกฎหมายเขียนไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่า หลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน หลักการฟังความ ทุกฝ่าย หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หลักการพิจารณาคดีโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ย่อมเป็นหลักที่ใช้ปฏิบัติ กันอยู่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส ทั้งนี้ จากการศึกษาของ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ถึงหลักกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ได้เห็นว่ามีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่^{๒๔}

๑. หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความพิพาทกัน

กระบวนการวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีลักษณะที่แตกต่างจากกระบวนการพิจารณา ในศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนีหรือสาธารณรัฐออสเตรียที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความที่พิพาทกัน ทั้งนี้ เว้นแต่กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการโต้แย้ง ความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา อาจกล่าวได้ว่า หลักการทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐสาธารณรัฐฝรั่งเศส คือ หลักการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความพิพาทกัน อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๘ แห่งรัฐกำหนดหมายเลข ๕๘- ๑๐๖๗ ลงวันที่ ๗ พ.ย. ๑๙๕๘ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในกรณีมีผู้ร้องขอให้ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเอาไว้ว่าให้ตุลาการรัฐธรรมนูญแจ้งไปยังประธานาธิบดี แห่งสาธารณรัฐ นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภาโดยเร็วว่ามีการร้องขอให้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และให้ประธานสภา ผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภาแจ้งให้สมาชิกแห่งสภาที่ตนเป็นประธานทราบ ในทางปฏิบัติรัฐบาล

^{๒๓} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับ ศาลรัฐธรรมนูญไทย, ๒๕๖.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, ๑๐๐-๑๐๒ .

จะชี้แจงความเห็นของตนเป็นลายลักษณ์อักษรตอบกลับไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หากว่าคำร้องนั้นมาจากสมาชิกรัฐสภา นอกจากนี้ สมาชิกรัฐสภาก็มักจะส่งหนังสือ บันทึกแสดงความคิดเห็นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วย อย่างไรก็ตาม คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่อ้างความเห็นต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ไว้อย่างชัดเจนในคำวินิจฉัย

๒. หลักการไม่ผูกพันกับเหตุการณ์ทางกฎหมายในคำร้อง

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะตรวจสอบประเด็นข้อกฎหมายที่กล่าวอ้างไว้ในคำร้องตลอดจนประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติที่ถูกโต้แย้งทุกประเด็น ยิ่งไปกว่านั้นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐสภายุโรปยังตรวจสอบเหตุผลต่าง ๆ ในทางกฎหมายด้วยการริเริ่มของตนเองได้ กล่าวคือไม่ได้จำกัดตนเฉพาะกับเหตุผลที่มีการกล่าวอ้างในคำร้องเท่านั้น นอกจากนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจตรวจสอบความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติอื่น ๆ ในกฎหมายฉบับที่ได้มีการยื่นคำร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบว่าขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ด้วย ถึงแม้ว่าบทบัญญัตินั้น ๆ จะไม่ใช่บทบัญญัติที่ผู้ร้องต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบก็ตาม

๓. หลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัย

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส คือ หลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัย หลักการดังกล่าวนี้ได้รับการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐกำหนดว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับประชุมสภา รัฐบัญญัติ หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ การวินิจฉัยแบ่งแยกอำนาจในการตรากฎหมายของรัฐสภาและรัฐบาล หรือการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนการให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจของประธานาธิบดีในสถานการณ์ฉุกเฉิน มีข้อสังเกตว่าถึงแม้จะไม่ได้มีการบัญญัติอย่างชัดเจนในรัฐกำหนดว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องให้เหตุผลในคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีและการลงประชามติ แต่ในทางปฏิบัติคณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ได้ให้เหตุผลในคำวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วย แม้ว่าจะเป็น การให้เหตุผลโดยสังเขปก็ตาม

๔. หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร

ลักษณะสำคัญของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร ไม่ใช่การดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา การพิจารณาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐสภายุโรปอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ ส่วนแรกเป็นการตรวจสอบคำร้องและการให้รัฐบาลเสนอความเห็นของตนเกี่ยวกับคำร้อง ส่วนที่สอง เป็นการประชุมปรึกษาคดี การประชุมปรึกษาคดีจะกระทำลับหลังผู้มีส่วนร่วมในคดี กล่าวคือ เป็นการประชุมปรึกษาโดยลับ ทั้งนี้โดยตุลาการที่ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบสำนวนจะเป็นผู้แถลงรายงานเกี่ยวกับคดี หลังจากนั้นก็จะเป็นการอภิปรายปรึกษาและวินิจฉัย จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ ในคดี ไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาโดยเปิดเผย ถึงแม้ว่ากระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งก็ตาม

สำหรับเขตอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีลักษณะที่แคบกว่า ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมีอำนาจหน้าที่ในลักษณะคดีแบ่งเป็น ๒ กลุ่มที่สำคัญ คือ ^{๒๕}

- (๑) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายทั้งร่างกฎหมาย ก่อนประกาศใช้และกฎหมายที่ประกาศใช้แล้ว (มาตรา ๖๑ และ ๑๗) ตลอดจนคดีเลือกตั้ง ประธานาธิบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา (มาตรา ๕๘ และ ๕๙) และการออกเสียง ประชามติ การตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจบัญชีค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง และเงินสนับสนุนพรรคการเมือง ตลอดจนพิจารณาวินิจฉัยคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้ามและการ พ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา การตรวจสอบความชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญของพันธกรณีระหว่างประเทศ ก่อนที่จะมีการให้สัตยาบันหรืออนุญาตทำการตกลงทำสัญญา (มาตรา ๘๔)
- (๒) อำนาจหน้าที่ให้คำปรึกษาโดยให้คำปรึกษาให้ความเห็นแก่ประธานาธิบดีในกรณีที่ต้องใช้ อำนาจฉุกเฉินเมื่อเกิดปัญหาภาวะวิกฤติขึ้นของประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘ มาตรา ๑๖ นอกจากนี้ ยังมีอำนาจหน้าที่ให้คำปรึกษารัฐบาลเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในการเลือกตั้งประธานาธิบดีอีกด้วย

ทั้งนี้ อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ กฎหมายหลังการประกาศใช้นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ใหม่ที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ค.ศ. ๒๐๐๘ ซึ่งก่อนหน้านี้คณะตุลาการ รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีเพียงอำนาจในการตรวจสอบเฉพาะร่างกฎหมายที่ยังไม่ได้ประกาศใช้ เท่านั้น

๒.๖.๓ แนวความเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขา กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย

ในการศึกษาเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว การรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขา กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ นับว่ามีส่วนสำคัญที่จะทำให้รับทราบมุมมองความคิดเห็น ด้านวิชาการ ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวก็ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จและปัญหาในการบังคับใช้ กฎหมายเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปได้

ทั้งนี้ จากการติดตามการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการที่ได้มีการแสดงความคิดเห็น ทั้งในส่วนการเขียนงานวิชาการเผยแพร่ การให้สัมภาษณ์ทางสื่อมวลชน หรือแสดงความคิดเห็นส่วนตัวใน เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยจากการเก็บข้อมูลของคณะผู้วิจัยมีรายชื่อนักวิชาการซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในสาขากฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ อยู่ในขอบข่ายคณะผู้วิจัยจะได้ไป รวบรวมความคิดเห็นและแยกแยะประเด็นเนื้อหาสำคัญที่อาจมีประเด็นเกี่ยวข้องกับปัญหาการบังคับใช้ กฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อนำเสนอและวิเคราะห์ต่อไป มี ๑๒ ท่าน ดังนี้

^{๒๕} ปัญญา อุดชาชน, ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในโลกสมัยใหม่, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๒), ๗๗.

๑. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ราชบัณฑิตสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
๒. ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๔. รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลป์กุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕. รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะบุตร แสงกนกกุล นักวิชาการอิสระ สมาชิกคณะก้าวหน้า
๖. รองศาสตราจารย์ธีระ สุธีวรารังกูร อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ มาเมาะ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐเทพ ศิริบุบผะ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นักวิชาการทั้ง ๑๒ ท่าน ที่คณะผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นที่ได้เคยนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
กับศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ หากศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวทางการ
แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ อาจแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มที่ ๑ เป็นนักวิชาการที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ที่ผ่านมาในอดีต ได้แก่ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
และอดีตเลขาธิการคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ และศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ
อดีตกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญฉบับเสนอสภาพัฒนาปฏิรูปแห่งชาติ ซึ่งร่างรัฐธรรมนูญนี้ไม่ผ่านการให้ความ
เห็นชอบเมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕

กลุ่มที่ ๒ เป็นนักวิชาการด้านกฎหมายมหาชนอื่นที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดย
ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลป์กุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยนักวิชาการในกลุ่มนี้ ยังมีนักวิชาการรุ่นใหม่หลายคนที่ได้ผลิตงานในรูปของบทความ
การโพสต์ข้อความในสื่อสังคมออนไลน์ และเป็นวิทยากรในงานสัมมนาซึ่งมีการอ้างอิงความเห็นในการ
สัมภาษณ์เผยแพร่ทางสื่อมวลชน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะบุตร แสงกนกกุล นักวิชาการอิสระ
สมาชิกคณะก้าวหน้า อดีตอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ธีระ
สุธีวรารังกูร รองศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ มาเมาะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐเทพ ศิริบุบผะ และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง

จากการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของนักวิชาการที่ได้เคยแสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจของแต่ละท่าน
ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ ความเห็นของนักวิชาการที่เคยมีบทบาทสำคัญในอดีตเกี่ยวข้องกับการร่าง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้แก่

๑. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ราชบัณฑิตสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ นับเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญด้านวิชากฎหมายมหาชนไทยและเป็นผู้เชี่ยวชาญในกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยเคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้น ปัจจุบันท่านเป็นที่ปรึกษาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ การนำเสนอถึงแนวคิดของท่านอาจารย์บวรศักดิ์ในรายงานวิจัยนี้ จะเน้นเนื้อหาในส่วนเจตนารมณ์ของการออกแบบการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นต้นแบบในหลายเรื่องของศาลรัฐธรรมนูญปัจจุบันที่ยังเดินรอยตามอยู่

ท่านได้แสดงทัศนะที่ยืนยันถึงบทบาทความสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในปาฐกถาในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๑๕๕๑”^{๓๐} ขณะดำรงตำแหน่งเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า ว่า “ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันนั้นมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นองค์กรซึ่งมีส่วนสำคัญในความสำเร็จหรือล้มเหลวของการใช้หรือตีความรัฐธรรมนูญ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีส่วนร่วมในการร่าง” โดยในปาฐกถานี้ได้มีเนื้อหาสาระที่ชี้ให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่เป็นหลักการสำคัญของการออกแบบการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญไทย ดังต่อไปนี้

๑) ในเรื่องเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ หากเกิดปัญหาเรื่องเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญขึ้น ผู้ที่จะมีอำนาจวินิจฉัยเรื่องเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ก็คือ ศาลรัฐธรรมนูญนั่นเองในทางกฎหมาย แต่ในเวลาเดียวกันในทางการเมือง องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญก็ย่อมมีอำนาจและเอกสิทธิ์ที่จะพิจารณาการวินิจฉัยเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญว่าชอบหรือไม่ชอบ ด้วยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ หากเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไปในทางขยายเขตอำนาจของตนจนทำลายเขตอำนาจของศาลอื่นหรือองค์กรอื่น องค์กรเหล่านั้นก็ย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิและอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ที่จะดำเนินการเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะทำให้การใช้อำนาจมีการดุลคานกัน

๒) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ไม่ได้มีอำนาจทั่วไปอย่างเช่นที่ศาลยุติธรรมมี ดังนั้นการที่ศาลรัฐธรรมนูญ จะพิจารณาพิพากษาอรรถคดีนอกเหนือไปจากที่รัฐธรรมนูญและที่กฎหมายกำหนดไว้จึงไม่อาจกระทำได้ จึงต้องถือว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลเฉพาะเช่นเดียวกับที่ต้องถือว่าศาลปกครอง และศาลทหารเป็นศาลเฉพาะนั่นเอง

๓) ศาลรัฐธรรมนูญนั้นเป็นศาลเดี่ยว และศาลสุดท้าย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีผลผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญทุกองค์กรให้ต้องปฏิบัติตาม จะมีทางออกทางเดียวเท่านั้น ถ้าไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็คือ แก้รัฐธรรมนูญเสีย

๔) รัฐธรรมนูญรองรับหลักเรื่องอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ ความเป็นอิสระนั้นยังสะท้อนออกในแง่องค์กรและการดำรงตำแหน่ง กล่าวคือ กำหนดให้มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามกฎหมาย และรัฐธรรมนูญและมีกลไกหลายอย่างในรัฐธรรมนูญรองรับ และก็ให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

^{๓๐} ปาฐกถาฉบับเต็มของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เรื่อง เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญนี้ สามารถศึกษาได้ในหนังสือรวมบทความทางวิชาการของศาลรัฐธรรมนูญ เล่มที่ ๑, (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๔), ๕๕-๘๔.

๕) วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ถูกกำหนดให้ใช้หลักการเดียวกับวิธีพิจารณาของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลอื่น กล่าวคือ จะต้องเปิดเผย จะต้องให้โอกาสคู่กรณีแสดงความคิดเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี ซึ่งหมายถึงการเคารพหลักการต่อสู้ของคู่กรณี การจะต้องให้สิทธิคู่ความในการขอตรวจดูเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับตน การเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัย ความเป็นศาลนั้นนำมาซึ่งผลในทางหลักนิติศาสตร์และหลักกฎหมายอันเป็นสากล ได้แก่ เป็นการพิจารณาคดีอันเป็นข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่

๖) เมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลแล้ว คำพิพากษาจะพิพากษาเกินคำขอไม่ได้ หลัก Ultra Petita เป็นหลักสากลของศาลทุกชนิด ถ้าคู่ความไม่ได้ตั้งประเด็นอันเป็นคำขอในคดีจะไปพิพากษาเกินคำขอไม่ได้ เพราะจะขัดกับหลักการนี้ และผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีสิ่งที่เรียกว่าผลบังคับในระบบกฎหมายให้ต้องเคารพ

๗) ในฐานะที่เป็นศาล เรื่องปราศจากอคติ คือสิ่งที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกท่านต้องตระหนัก อคติ หมายความว่ารวมถึงการวินิจฉัยโดยอาศัยความพอใจหรือไม่พอใจขององค์กรทางการเมืองหรือกระแสนิยมและสื่อมวลชน ความยากของเรื่องนี้คือ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญอาศัยความถูกใจ สื่อมวลชนและประชาชน และมีความถูกต้องอยู่ด้วย ความมั่นคงศรัทธาในสถาบันก็จะเกิดขึ้น แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญอาศัยความถูกใจ กระแสโดยไม่ยึดหลักกฎหมาย ความไม่มั่นคงและความไม่ศรัทธาในสถาบันซึ่งจะทำให้ถูกตั้งคำถามว่าเป็นศาลทางการเมืองหรือไม่ ก็เกิดขึ้น

๒. ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และเป็นอดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ในฐานะนักวิชาการที่ได้เขียนหนังสือคำอธิบายเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญไทยเผยแพร่เป็นคนแรก ๆ โดยเป็นผู้ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาโดยตลอด และยังเป็นอดีตกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับเสนอสภาพัฒนาปฏิรูปแห่งชาติ ซึ่งไม่ผ่านการให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๘ อาจารย์บรรเจิด ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกฎหมายศาลรัฐธรรมนูญไว้หลายครั้ง โดยในที่นี้มีความเห็นที่น่าสนใจซึ่งอาจารย์ได้สนับสนุนถึงความจำเป็นของการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ในงานสัมมนาที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ร่วมกับมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ประจำประเทศไทย ได้จัดสัมมนาวิชาการ เรื่อง “การละเมิดอำนาจศาล : แนวคิดและการปรับใช้”

โดยศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ยังได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลที่มีความจำเป็นว่า มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ ๑. หลักประกันความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ ๒. หลักความผูกพันตามกฎหมายขององค์กรตุลาการ ๓. หลักการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ และ ๔. หลักการห้ามจัดตั้งศาลพิเศษ ส่วนวัตถุประสงค์ที่มุ่งคุ้มครองมีอยู่ ๒ ประการ คือ (๑) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการพิจารณาคดีของศาล และ (๒) เกียรติศักดิ์ของความเป็นองค์กรศาล ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายสูงสุดของการบัญญัติให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลก็เพื่อคุ้มครองให้องค์กรตุลาการสามารถทำหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมได้อย่างเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ โดยในกรณีของต่างประเทศ ได้มีการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้หลายประเทศ อาทิ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐเช็ก โดยแต่ละประเทศมีการ

กำหนดองค์คณะที่มีอำนาจในการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ขึ้นตอน และวิธีการในการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และบทลงโทษที่แตกต่างกัน

นอกเหนือจากความคิดเห็นดังกล่าว ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ ได้เสนอความเห็นว่าการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ทำให้เกิดหลักประกันแก่คู่กรณีในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและทำให้สามารถบัญญัติหลักการที่สำคัญในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ดังเช่น (๑) หลักไต่สวนตามมาตรา ๒๗ (๒) หลักว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ (๓) มาตรการคุ้มครองชั่วคราวตามมาตรา ๗๑ และการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลตามมาตรา ๗๔ หลักการสำคัญทั้ง ๔ ประการนี้ ถือเป็นหลักการที่สำคัญที่จำเป็นจะต้องบัญญัติไว้โดยกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติโดยเฉพาะอย่างประเด็นเรื่องการละเมิดอำนาจศาล อันเป็นเครื่องมือสำคัญที่ศาลจะใช้เป็นมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ศาลรัฐธรรมนูญในอดีตจึงขาดมาตรการในทางกฎหมายที่สำคัญในการปกป้องศาลรัฐธรรมนูญเอง แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเป็นมาตรการที่สำคัญและจำเป็นขององค์กรตุลาการ แต่การใช้มาตรการต่าง ๆ ดังกล่าว จะต้องใช้ให้อยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของกฎหมาย^{๓๑}

กลุ่มที่ ๒ ความเห็นของนักวิชาการด้านกฎหมายมหาชนอื่นที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้แก่

๑. ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ เป็นนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งได้เคยทำการสอนและศึกษาวิจัยเรื่องกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และมีการเขียนหนังสือ บทความ และให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอเมื่อเวลาที่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีสำคัญ ๆ เกิดขึ้น

ความคิดเห็นของศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ที่มีต่อการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญล่าสุดปรากฏเป็นบทสัมภาษณ์ของศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ กับเว็บไซต์ประชาไท โดยนายอริกกิต แสงสุข คอลัมนิสต์อิสระ ซึ่งได้เผยแพร่เนื้อหาในเว็บไซต์ดังกล่าวภายหลังคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๖๗ คดียุบพรรคก้าวไกล ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในคำสัมภาษณ์มีประเด็นการวิพากษ์เกี่ยวกับอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการรับเรื่องการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๙ และการทำคำวินิจฉัยในคดีดังกล่าวที่เกี่ยวกับการเสนอร่างกฎหมายแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ของพรรคก้าวไกล ถึงความเห็นต่อคดี โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๙ ที่สร้างอำนาจศาลมหาศาล “ตัดวงจรอินโอบเข้ามาเอาอันนี้ไปตัดสินคดี” ทั้งที่ผู้ร้องเคยร้องคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) แต่ กกต.ไม่รับ รวมทั้งตุลาการอย่างน้อย ๔ คน เห็นว่าเสนอแก้ มาตรา ๑๑๒ ต่อสภาไม่ผิดมาตรา ๔๙ แต่กลับไม่มีการแยกโหวตประเด็นนี้ จึงออกมาเป็นคำวินิจฉัยกลาง ๙:๐^{๓๒}

^{๓๑} บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕.

^{๓๒} รายละเอียดโปรดดู “บทสัมภาษณ์ของศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ โดย นายอริกกิต แสงสุข”, เว็บไซต์ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗, <https://prachatai.com/journal/2024/03/108413>.

บทสัมภาษณ์ของ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ดังกล่าว มีประเด็นสำคัญที่ได้แสดงความคิดเห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับตัวบทบัญญัติและการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับรับคำร้องตามมาตรา ๔๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย^{๓๓} เกี่ยวกับการยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ ปัญหาของบทบัญญัติดังกล่าวมีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “เมื่อมีการรัฐประหารปี ๒๕๕๗ คราวนี้ คนเขียนรัฐธรรมนูญปี ๖๐ ไปเขียนรองรับศาลรัฐธรรมนูญ เอาสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญที่ศาลวางหลักเอาไว้มาอยู่ในรัฐธรรมนูญปี ๖๐ เป็นมาตรา ๓๖ ไปเขียนชัดเจนว่าตอนนี้ถ้ายื่นอัยการแล้วอัยการไม่สั่งหรือไม่ดำเนินการใน ๑๕ วัน ก็ยื่นศาลรัฐธรรมนูญได้”

ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาสำคัญในมาตรา ๔๙ นี้ อยู่ที่ตัวบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดระยะเวลาไว้เพียง ๑๕ วัน ซึ่งกับคำเรื่องที่เป็นความผิดร้ายแรงถึงขั้นล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นั้น ระยะเวลา ๑๕ วัน ไม่น่าจะพอ และตัวบทบัญญัติก็ไม่ได้เขียนไว้ชัดเจนว่า อัยการสูงสุดต้องพิจารณาภายใน ๑๕ วันแล้ว ถ้าไม่พิจารณาภายใน ๑๕ วัน จึงสามารถส่งเรื่องไปศาลรัฐธรรมนูญได้ โดย ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้ยืนยันความเห็นถึงความไม่ชัดเจนของตัวบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ดังนี้

“เวลาจะร้องบอกว่าคนล้มล้างการปกครองนี้ พอเหลือ ๑๕ วัน ถ้าเกิดเป็นอย่างนั้นทำไมรัฐธรรมนูญไม่เขียนล่ะว่า “หรืออัยการไม่มีการส่งคำร้องดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่มีการยื่นคำร้อง” ถ้าอย่างนี้จะชัด หมายถึง มีคนมาร้องแล้ว ๑๕ วัน คุณต้องตัดสินใจว่าคุณจะส่งหรือไม่ส่ง ถ้าคุณบอกว่าโอเคคุณไม่ส่ง ๑๕ วัน เขาก็มีสิทธิไปร้องศาลรัฐธรรมนูญ ก็ควรต้องเขียนให้มันชัดเจนแบบนี้”

นอกเหนือจากปัญหาของตัวบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ไม่ชัดเจนแล้ว ในบทสัมภาษณ์ของ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ยังได้วิจารณ์ถึงปัญหาในการรับคำร้องไว้วินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งวัตถุประสงค์ในกรณีเสนอร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ นั้น ไม่ใช่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะสามารถรับคำร้องไว้พิจารณาตามมาตรา ๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ โดยมีความเห็นที่แสดงไว้ดังนี้

“มันเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพหรือไม่ ซึ่งความเห็นผมว่าส่วนที่มันเป็นการเสนอแก้กฎหมายมันก็ไม่ใช่ว่าไม่ใช้การที่สิทธิเสรีภาพมันเป็นเรื่องของหน้าที่เขาใช้สถานะของ ส.ส. ที่รัฐธรรมนูญให้เอาไว้เสนอร่างพระราชบัญญัติซึ่งทำได้ กระบวนการตรวจสอบมีกระบวนการตรวจสอบอันอื่นอยู่แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถที่จะตั้งดวงจรรี้นโอบเข้ามาใช้อันนี้ตัดสินใจคดีไปในลักษณะที่เป็นเรื่องของการล้มล้างการปกครองได้ในทัศนะของผม แต่ว่าถ้าเป็นกรณีเรื่องของการกระทำอื่นที่จะเข้าลักษณะนี้หรือไม่ อันนี้ก็จะปัญหา

^{๓๓} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๙ บัญญัติว่า “บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง”

เรื่องว่ามันถือว่าเป็นการกระทำของพรรคใหม่ ผมมองว่าเป็นการกระทำของ ส.ส. ในแต่ละคน” วรเจตน์ กล่าว พร้อมย้ำว่า ความจริงอันที่เป็นเรื่องของพรรคมันมีอันเดียวคือเรื่องกำหนดเป็นนโยบายพรรคพรรคนี้ หาสีเสื้อ ซึ่ง กกต. ก็ไม่ได้บอกว่ามันผิดอะไร

๒. รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล เป็นนักวิชาการที่มีการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญมาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยคดีสำคัญที่ส่งผลกระทบในทางการเมืองการปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่อาจารย์จะแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด จากการศึกษารวมความคิดเห็นเกี่ยวกับ ศาลรัฐธรรมนูญของรองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ที่ผ่านมานั้น มีความคิดเห็นที่น่าสนใจ ได้แก่

๑) ความคิดเห็นในงานเสวนาออนไลน์ โครงการวิจัย **Constitution Dialogue: รัฐธรรมนูญสนทนา** ซึ่งถูกถ่ายทอดมาเป็นข้อเขียน ศาลรัฐธรรมนูญแบบไหนที่สังคมไทยต้องการ? ในเว็บไซต์ The 101.world เมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๔

ในงานเสวนาข้างต้น รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าโครงการศึกษาวิจัย โดยได้นำเสนอให้เห็นถึงปัญหาการออกแบบศาลรัฐธรรมนูญไทยว่ามีอยู่สามเรื่องที่สำคัญ คือ ๑. กระบวนการคัดเลือกและองค์ประกอบ ๒. อำนาจหน้าที่ และ ๓. การควบคุมและตรวจสอบ ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละปัญหา ดังนี้^{๓๔}

ปัญหาที่ ๑ ปัญหาในกระบวนการคัดเลือกและองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

จากจุดเริ่มต้นในงานของ รองศาสตราจารย์ ดร.กมลชัย รัตนสกววงศ์ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ มีความพยายามทำให้อำนาจทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญได้น้อยที่สุด โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือคนที่มีความรู้ด้านรัฐธรรมนูญมาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นความพยายามทำให้องค์กรนี้ห่างไกลจากการเมืองแต่ยังสัมพันธ์กับการเมือง โดยให้ผ่านความเห็นชอบจากองค์กรที่มาจากการเลือกตั้ง คือ วุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ก็ยังคงกำหนดให้ผู้พิพากษาให้ความเห็นชอบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอยู่ แต่วุฒิสภาเปลี่ยนไปเป็นเลือกตั้งทั้งหนึ่งและแต่งตั้งทั้งหนึ่ง และต่อมา รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ทำให้ที่มาของวุฒิสภาห่างจากประชาชนมากขึ้น “ในแง่ของบุคคลผู้มาดำรงตำแหน่ง เราเห็นอิทธิพลของผู้พิพากษาอาชีพเพิ่มขึ้น ขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีความรู้ด้านกฎหมายมหาชนลดลง ทั้งที่ในตอนตั้งต้นปี ๒๕๔๐ ออกแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่าผู้พิพากษาอาชีพ”

“รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แม้มีสัดส่วน ๔:๕ เหมือนรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ แต่ผู้ทรงคุณวุฒิมีตัวแทนที่มาจากข้าราชการระดับสูงแทรกเข้ามา หมายความว่าคนที่มีความรู้ด้านรัฐธรรมนูญลดน้อยลง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชุดปัจจุบันน่าตั้งคำถามว่าใครคือผู้เชี่ยวชาญรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมหาชน เรามีศาลรัฐธรรมนูญที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีผู้เชี่ยวชาญกฎหมายมหาชนเข้าไปเกี่ยวข้องเท่าไร”

สำหรับข้อเสนอเรื่องกระบวนการคัดเลือกและองค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่เป็นส่วนขยายของผู้พิพากษาอาชีพหรือข้าราชการระดับสูง แต่ต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญในรัฐธรรมนูญ “มีตัวอย่างองค์กรอิสระในหลาย

^{๓๔} “ศาลรัฐธรรมนูญแบบไหนที่สังคมไทยต้องการ ?,” the 101.world, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๗, <https://www.the101.world/constitution-dialogue-constitutional-court/>.

ประเทศว่า เมื่อเอาข้าราชการระดับสูงไปนั่งจะเกิดปัญหา สิ่งที่เกิดขึ้นในไทยบัดนี้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นส่วนขยายของผู้พิพากษาอาชีพและข้าราชการระดับสูง เวลาที่มีคำวินิจฉัยเราจึงพบว่าไม่มีหลักวิชาที่ชัดเจน เรื่องการสรรหาจึงต้องพ้นจากผู้พิพากษาอาชีพหรือข้าราชการประจำ และต้องสัมพันธ์กับองค์กรที่มาจากการเลือกตั้งมากขึ้น” โดยข้อเสนอการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมนั้นมีต้นแบบอยู่อย่างน้อยสามรูปแบบ ได้แก่

๑. ให้องค์กรเดียวเลือก (single body appointment) เช่น ให้รัฐสภาเป็นผู้เลือก

๒. กระบวนการแบบร่วมมือ (cooperative appointment) มีหลายองค์กรมาร่วมพิจารณา เช่น สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี วิธีนี้อาจคัดเลือกยาก แต่ทำให้ได้คนกลาง ๆ ไม่สุดโต่ง ทำให้ทำงานได้ง่าย

๓. กระบวนการแบบตัวแทน (representative appointment) ทำให้คัดเลือกง่าย แต่อาจทำงานได้ยาก เพราะจะได้คนสุดโต่ง

ปัญหาที่ ๒ ปัญหาอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญถูกสร้างจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ จากรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ถึงรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญถูกขยายเพิ่มมากขึ้น จากเดิมในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ขยายอำนาจออกมาอย่างกว้างขวาง เช่น ให้อำนาจวินิจฉัยมติคณะรัฐมนตรี หรือการดำเนินการของคณะรัฐมนตรี ว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นการให้อำนาจตรวจสอบฝ่ายบริหารเพิ่มขึ้นมา

การสร้างอำนาจตนเองขึ้นมา หลายเรื่องมีการโต้แย้งว่าศาลรัฐธรรมนูญตีความโดยขยายบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เช่น ในกรณีคำแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา นักวิชาการบางท่านบอกว่าไม่ใช่การขยายบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แต่เป็นการบิดเบือนรัฐธรรมนูญ หลายกรณีจะเห็นการพยายามสร้างอำนาจเหนือฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งไม่ใช่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและการกระทำต่าง ๆ

ในด้านข้อเสนอการแก้ไขปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ อาจารย์สมชาย เห็นว่าต้องจำกัดเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเฉพาะประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงทางกฎหมาย ต้องคืนประเด็นการเมืองกลับสู่สถาบันการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่เข้ามามีวินิจฉัยประเด็นปัญหานโยบายทางการเมือง แต่ต้องทำหน้าที่เฉพาะการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ วิธีคิดเช่นนี้เป็นการจำแนกระหว่างความรับผิดชอบทางกฎหมาย (legal accountability) กับความรับผิดชอบทางการเมือง (political accountability)

ปัญหาที่ ๓ ปัญหาการควบคุมและตรวจสอบศาลรัฐธรรมนูญ

ในระบบปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญมีระบบควบคุมตรวจสอบ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นกระบวนการภายใน เช่น การมีคำวินิจฉัยส่วนตัวของตุลาการแต่ละคนจะช่วยให้มีการใช้เหตุผลมากขึ้น และส่วนที่สอง เป็นกระบวนการภายนอก เช่น การเสนอแนะหรือกำกับโดยส่วนอื่น ๆ ซึ่งนับจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ถึงรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จะเห็นความเปลี่ยนแปลงชัดเจน กล่าวคือ “รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ คณะกรรมาธิการเรียกศาลรัฐธรรมนูญมาชี้แจงได้ และ ส.ส. หรือประชาชน ๕๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อถอดถอนได้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ส.ส.หรือประชาชน ๒๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อถอดถอนได้ แต่เรื่องเรียกไปชี้แจงขาดหายไป รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่มีเรื่องการถอดถอนและการเรียกศาลมาชี้แจง แต่มีกฎหมายห้ามหมิ่นศาล หากเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ไม่สุจริตหยาดคาย จะเห็นได้ว่ากระบวนการตรวจสอบจากภายนอกเบาบางลง”

สำหรับข้อเสนอเรื่องการควบคุมตรวจสอบศาลรัฐธรรมนูญนั้น รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล เสนอให้ การควบคุมตรวจสอบจากภายนอกต้องยึดโยงกับประชาชนเพิ่มมากขึ้น เช่น การให้ความเห็นชอบต่อการดำรงตำแหน่งตุลาการต้องผ่านสถาบันการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง และเรื่องการถอดถอนทั้งจากสถาบันทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งและจากประชาชน ต้องเปิดโอกาสให้สามารถกระทำได้ ซึ่งทั้งหมดจะเป็นกลไกควบคุมให้การทำงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอยู่กับร่องกับรอย ส่วนเรื่องเสรีภาพการวิพากษ์วิจารณ์ ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินประเด็นที่สัมพันธ์กับสังคม จึงต้องเปิดโอกาสให้สามารถวิจารณ์ได้ โดยให้ยกเลิกกฎหมายหมิ่นศาลรัฐธรรมนูญ เพราะความน่าเชื่อถือของศาลรัฐธรรมนูญ ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของศาลรัฐธรรมนูญในการการให้เหตุผลต่อข้อวินิจฉัยนั้น

๒) ความคิดเห็นในงานเสวนา เรื่อง “เมื่อศาลรัฐธรรมนูญ ปกครองบ้านเมือง” จัดขึ้นที่ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

งานเสวนาดังกล่าว จัดขึ้นไม่นานภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองคือพรรคก้าวไกล ซึ่งรองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ได้มีข้อเสนอแนะว่า “ควรลดอำนาจตุลาการในการตัดสินประเด็นทางการเมือง ให้การเมือง หรือประชาชนเป็นผู้ตัดสิน และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเฉพาะประเด็นทางกฎหมาย หรือประเด็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พร้อมลดอำนาจผู้พิพากษาอาชีพ และระบบราชการ หยดให้ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นส่วนขยายของระบบข้าราชการชั้นสูง และเพิ่มอำนาจประชาชนในการกำกับ และตรวจสอบศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงได้ ”

นอกจากนี้ รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ยังเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญ มีปัญหาในการใช้อำนาจหน้าที่ซึ่งไม่สอดคล้องหลักการหลักการประชาธิปไตยโดยใช้อำนาจเหนือองค์กรที่มาจากประชาชน กล่าวคือ “บทบาทศาลรัฐธรรมนูญในรอบ ๒๐ ปี ที่ผ่านมา ส่งผลกระทบรุนแรงไม่น้อยกว่าการรัฐประหาร ทั้งการยุบพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ทั้งไทยรักไทย พลังประชาชน อนาคตใหม่ และก้าวไกล ซึ่งพรรคต่าง ๆ ที่ถูกยุบ เป็นพรรคที่ได้รับความนิยม และยืนอยู่ตรงข้ามชนชั้นนำ รวมถึงการปลด ๔ นายกรัฐมนตรี ซึ่งสะท้อนตุลาการธิปไตยใช้อำนาจตุลาการอยู่เหนืออำนาจนิติบัญญัติ และบริหาร และในต่างประเทศ ก็เป็นที่ถกเถียงกันว่า เป็นเสียงส่วนน้อยที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง จึงทำให้เกิดข้อสงสัยตามมาว่า กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยหรือไม่ และเมื่อใดที่ชนชั้นนำไม่สามารถเอาชนะได้ในสนามการเลือกตั้ง หลาย ๆ ประเทศ ก็จะใช้อำนาจตุลาการจัดการกับกลุ่มคนที่มาจากการเลือกตั้ง จึงทำให้องค์กรอิสระที่ใช้อำนาจตุลาการ หรือกึ่งตุลาการ ทั้งศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ ป.ป.ช. และคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. เข้ามามีบทบาททิศทางการเมืองมากขึ้น จนเจตน์จำนงของประชาชนถูกล้มไปด้วยคนที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง”

๓) ความคิดเห็นในงานเสวนา ที่จัดโดยเว็บไซต์ประชาไท ในหัวข้อ “องค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญ ตรวจสอบอย่างไร ไม่ขวางประชาธิปไตย” ที่สโมสรผู้สื่อข่าวต่างประเทศประจำประเทศไทย (FCCT) เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ^{๓๕}

รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ได้แสดงความคิดเห็น โดยมีแนวทางปฏิรูปศาลรัฐธรรมนูญ ๓ แนวทาง คือ ๑) ยกเลิกศาลรัฐธรรมนูญ และให้อำนาจตัดสินข้อพิพาทด้านรัฐธรรมนูญ อยู่กับศาลยุติธรรม

^{๓๕} “องค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญ ตรวจสอบอย่างไร ไม่ขวางประชาธิปไตย”, เว็บไซต์ประชาไท, สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๗, <https://prachatai.com/journal/2024/12/111569>.

แต่ปัญหาที่พบคือ ศาลยุติธรรม ก็มีความยึดโยงกับประชาชนน้อยมาก การเลื่อน ลด ปลด ย้าย ไม่เกี่ยวกับประชาชนเลย ๒) การปฏิรูปศาลรัฐธรรมนูญบางจุด โดยดูเรื่องที่สำคัญ เช่น กระบวนการคัดคนเข้ามาเพิ่มการตรวจสอบความรับผิดชอบทางกฎหมาย และ ๓) ตั้งองค์กรรูปแบบใหม่ขึ้น โดยยึดโยงกับสถาบันทางการเมืองมากยิ่งขึ้น เช่น ตุลาการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ โดยใช้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเมืองเข้ามาวินิจฉัยชี้ขาดมากยิ่งขึ้น เช่น ผู้นำฝ่ายค้าน ตัวแทน ส.ส. และอื่น ๆ นี่จะเป็นองค์กรที่เชื่อมโยงกับอำนาจทางการเมืองมากขึ้น

รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า การนำศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ในประเทศไทย แม้เป็นเจตนาที่ดี อย่างไรก็ตาม เมื่อนำมาใช้อย่างตรงไปตรงมา (Legal Transplant) โดยไม่คำนึงถึงบริบทภายในประเทศไทย ผลที่ได้กลับคืนมาจึงเป็นความพลิกผันจากที่เคยตั้งใจเอาไว้ ซึ่งเรียกว่า “Legal Irritant” ทำให้เกิดสถานะที่เรียกว่า “Hegemonic Preservation” หรือการ “พิทักษ์อำนาจนำดั้งเดิม” ขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อชนชั้นนำดั้งเดิมไม่สามารถเอาชนะในสนามเลือกตั้งได้ รวมมาถึงจนกระทั่งหลังสุดสิ่งที่ชนชั้นนำดั้งเดิมจะทำคือ ใช้อำนาจที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งมากำกับทิศทางทางการเมืองแทน องค์กรที่มาจากการเลือกตั้ง ไม่ใช่แค่ศาลรัฐธรรมนูญอย่างเดียว กกต. ป.ป.ช. และศาลยุติธรรม นี่คือนี่ที่เรียกว่าการพลิกผันศาลรัฐธรรมนูญไทยจากเดิมที่จะทำหน้าที่ปกป้องประชาธิปไตย กลายเป็นการพิทักษ์อำนาจนำดั้งเดิม”

นอกจากนี้ รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ยังชี้ให้เห็นถึงปัญหาการได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ยังไม่ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอโดยเฉพาะความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ จึงยังมีปัญหาว่า “เรามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาแล้ว ๕๐ กว่าคน แต่หากจะหาผู้เชี่ยวชาญกฎหมายรัฐธรรมนูญอย่างเป็นที่ประจักษ์ กลับพบว่ามันน้อยมาก ๆ ทั้งที่ควรเป็นรากฐานของการทำงาน ขณะเดียวกัน คำวินิจฉัยที่ยกระดับสังคมไปสู่ความก้าวหน้าก็ถูกตั้งคำถามว่ามีหรือไม่ ส่วนใหญ่กลับเป็นคำวินิจฉัยที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง”

๓. รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะบุตร แสงกนกกุล นักวิชาการอิสระ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะก้าวหน้า

รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยะบุตร แสงกนกกุล เป็นอดีตอาจารย์ประจำศูนย์กฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มักจะแสดงความคิดเห็นภายหลังศาลรัฐธรรมนูญได้มีการวินิจฉัยคดีสำคัญ ๆ หลายครั้ง มีความคิดเห็นที่น่าสนใจที่แสดงไว้เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ ผ่านโพสต์เฟซบุ๊กส่วนตัว หัวข้อ “ข้อเสนอถึงพรรคก้าวไกลภายหลังศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยคดีล้มล้างการปกครอง” มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแก้ไขกฎหมายศาลรัฐธรรมนูญทั้งในส่วนองค์กรประกอบที่มา และอำนาจหน้าที่ ดังนี้ ^{๓๖}

“ตามระบบรัฐธรรมนูญที่มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญหลากหลาย มีแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีแต่นักการเมืองที่ถืออำนาจรัฐนี้แหละ ที่จะต่อสู้กับศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างพอพัดพอเหวี่ยง การปล่อยให้ประชาชนทั่วไปรับภาระในการสู้กับศาล นั่นคือการผลักภาระให้พวกเขาเสี่ยงโดนคดี ส.ส. ต่างหากที่มีอำนาจตรากฎหมาย อำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญอยู่ในมือ พรรคการเมืองต่างหากที่มีโอกาสเสนอนโยบายผ่านการเลือกตั้งเข้าไปมีอำนาจรัฐ หาก ส.ส. และพรรคก้าวไกล ไม่คิดสู้กับศาลรัฐธรรมนูญบ้างเลยตามหน้ากระดานตอนนี้ ก็คงไม่เหลือใครที่พอจะยันกับศาลรัฐธรรมนูญได้ ในท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญก็จะขยับกินแดน สถาปนาตนกลายเป็นรัฐธรรมนูญเสียเอง

^{๓๖} “ข้อเสนอถึงพรรคก้าวไกลภายหลังศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยคดีล้มล้างการปกครอง”, มติชนออนไลน์ สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗, https://www.matichon.co.th/politics/news_4407174.

การโต้กับศาลรัฐธรรมนูญทำได้ตั้งแต่วิจารณ์คำวินิจฉัยโดยตรงไปตรงมา การใช้กลไกของสภาผู้แทนราษฎรอภิปราย หรือตั้งคณะกรรมการการศึกษาแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นปัญหาทั้งหมด เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อยกเลิกเรื่องละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ตีกรอบอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตีกรอบมาตรา ๔๙ มิให้รวมถึงการเสนอร่างกฎหมาย การใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร ห้ามมิให้ศาลรัฐธรรมนูญเข้าแทรกแซงสกัดขัดขวางกระบวนการนิติบัญญัติในทุกขั้นตอน เว้นแต่การตรวจสอบร่าง พ.ร.บ. และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญภายหลังจากผ่านรัฐสภาและก่อนทูลเกล้าฯ เท่านั้น

เสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนที่มาและองค์ประกอบศาลรัฐธรรมนูญ เสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจถอดถอนศาลรัฐธรรมนูญได้ และเสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม ยกเลิกศาลรัฐธรรมนูญ และตั้งองค์กรอื่นทำหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญแทน เป็นต้น

ต่อมา รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยะบุตร แสงกนกกุล ได้มีการแสดงความคิดเห็นครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ที่ได้บรรยายพิเศษในหัวข้อศาลรัฐธรรมนูญกับการยุบพรรคการเมือง เนื้อหาการบรรยายส่วนหนึ่งได้กล่าวถึงการปฏิรูปศาลรัฐธรรมนูญว่า “... ส่วน ๒ ทศวรรษที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญกับการเมืองไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ตั้งแต่เรื่องของการชุกหนุ่นของนายทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งมาถึงการรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ ก็ไม่ได้มีการยุบศาลรัฐธรรมนูญทั้ง เมื่อคนที่ฉีกรัฐธรรมนูญบอกให้ศาลรัฐธรรมนูญอยู่ต่อ แล้วที่เราเรียนมาคืออะไร จนกระทั่งมาถึงยุคนิติสงครามที่เอากฎหมายมาจัดการฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล แทนที่จะใช้ปืนมาไล่อีกกัน ต่อให้ศาลรัฐธรรมนูญจะพูดว่าไม่เกี่ยวกับการเมืองแต่คดีต่างๆ แสดงให้เห็นว่าเกี่ยวข้องจริงๆ

ส่วนอนาคตศาลรัฐธรรมนูญไทย ควรจะไปต่อหรือยกเลิก หากจะไปต่อ ไปต่ออย่างไร ตนมองว่าได้เวลาปฏิรูปศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีข้อเสนอดังนี้ ๑. เปลี่ยนองค์ประกอบและกระบวนการได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยมี ๙ คน แบ่งเป็น ๓-๓-๓ โดยสามแรกให้ฝ่ายรัฐบาลเป็นคนเสนอ ๓ ที่สองให้ฝ่ายค้านเสนอ และอีก ๓ ให้ศาลปกครองเป็นผู้เสนอ ๒. ตีกรอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้ลดลงและเคร่งครัด ๓. ยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และ ๔. สร้างระบบตรวจสอบถ่วงดุลศาลรัฐธรรมนูญ”^{๓๓}

๔. รองศาสตราจารย์ วีระ สุธีวรารังกู อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ วีระ สุธีวรารังกู แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจปรากฏในรายงานศึกษาวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง ได้แก่

๑) รายงานวิจัยเรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ “ร่างกฎหมาย” ก่อนประกาศใช้บังคับ เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้ทำการศึกษาถึงปัญหาของการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายก่อนประกาศใช้บังคับ ซึ่งพบว่ายังมีปัญหาอยู่ในหลายกรณี ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับ “วัตถุแห่งคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบ” “กลไกการเสนอคดีเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญ

^{๓๓} “ศาลรัฐธรรมนูญกับการยุบพรรคการเมือง”, มติชนออนไลน์, สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗ https://www.matichon.co.th/politics/news_4723176.

ตรวจสอบ” “หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ” และผลการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีประเด็นปัญหาในมุมมองของผู้ศึกษา ดังนี้^{๓๔}

ประเด็นที่ ๑ ปัญหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบ มี ๒ ปัญหาย่อย คือ

๑.๑ ปัญหาเกี่ยวกับการไม่กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบร่างกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๕๕๗

๑.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบ “ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ” ในระบบ ๒ ชั้น ได้แก่

(๑) การตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแบบ “บังคับ” โดย “องค์กรที่เกี่ยวข้องกับ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ”

(๒) การตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแบบ “ทางเลือก” โดย “ศาลรัฐธรรมนูญ”

ประเด็นที่ ๒ ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการเสนอคดีเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบ มี ๒ ปัญหาย่อย คือ

๒.๑ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการในการเสนอคดีโดยการริเริ่มของสมาชิกแห่งสภา

๒.๒ ปัญหาเกี่ยวกับสถานะความเป็นผู้ร้องในคดี ระหว่าง “สมาชิกสภา” ผู้มีสิทธิเสนอคดี กับ “ประธานแห่งสภา” ผู้ส่งความเห็นของสมาชิกแห่งสภาต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ มี ๒ ปัญหาย่อย คือ

๓.๑ ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบ “กระบวนการตรา” ร่างกฎหมาย กรณี “การเสนอร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ” โดยคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา

๓.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยคดีเกินคำขอของคู่ความ

ประเด็นที่ ๔ ปัญหาเกี่ยวกับผลการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ มี ๒ ปัญหาย่อยคือ

๔.๑ ปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญออกคำบังคับให้รัฐสภาแก้ไข กระบวนการตราร่างกฎหมายเสียใหม่

๔.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายไม่มีบทบัญญัติแยกแยะปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการ ตราร่างกฎหมายออกเป็นกระบวนการตราอันเป็นสาระสำคัญและกระบวนการตราอันไม่เป็นสาระสำคัญเพื่อกำหนด ผลการตรวจสอบให้แตกต่างกัน

๒) รายงานวิจัยเรื่องศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หลังประกาศใช้บังคับ เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาถึงปัญหาของการตรวจสอบความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมายหลังประกาศใช้บังคับ ซึ่งพบว่ายังมีปัญหาในหลายกรณีด้วยกันไม่ว่าจะเป็นปัญหา เกี่ยวกับ “วัตถุประสงค์ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบ” “กลไกการเสนอคดีเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญ ตรวจสอบ” “หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ” และผลการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดของประเด็นปัญหาข้างต้นในมุมมองของผู้ศึกษาได้ดังนี้^{๓๕}

ประเด็นที่ ๑ ปัญหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีเขตอำนาจตรวจสอบ มี ๒ ปัญหาย่อยคือ

^{๓๔} โปรดดูรายละเอียดใน ธีระ สุธีวรารังกูร , รายงานวิจัยเรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของ “ร่างกฎหมาย” ก่อนประกาศใช้บังคับ เสนอต่อ คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๖.

^{๓๕} โปรดดูรายละเอียดใน ธีระ สุธีวรารังกูร, รายงานวิจัยเรื่องศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมายหลังประกาศใช้บังคับ เสนอต่อ คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๖๓.

๑.๑ ปัญหาการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชกฤษฎีกา
๑.๒ ปัญหาการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประกาศหรือคำสั่งของคณะรัฐประหาร
ประเด็นที่ ๒ ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการเสนอคดีเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบ มี ๒ ปัญหาย่อย คือ
๒.๑ ปัญหาความเหมาะสมเกี่ยวกับกระบวนการเสนอคดี
๒.๒ ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลในการส่งคำโต้แย้งของคู่ความ
ประเด็นที่ ๓ ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ มี ๒ ปัญหาย่อยคือ

๓.๑ ปัญหาการนำรัฐธรรมนูญที่สิ้นผลใช้บังคับแล้วมาเป็นมาตรฐานในการตรวจสอบ
๓.๒ ปัญหาความสับสนของการนำเกณฑ์การตรวจสอบเรื่อง “ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ”
ประเด็นที่ ๔ ปัญหาเกี่ยวกับผลการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ มี ๒ ปัญหาย่อยคือ
๔.๑ ปัญหาเกี่ยวกับความหมายและผลของคำว่า “ใช้บังคับมิได้”
๔.๒ ปัญหาในทางปฏิบัติเมื่อการ “ใช้บังคับมิได้” ของกฎหมายมีผลกระทบต่อคำพิพากษาของศาล
ที่ถึงที่สุด ทั้งในส่วนกรณีผู้ต้องคำพิพากษาคดีอาญารับโทษตามคำพิพากษาเสร็จสิ้นแล้ว และกรณีผู้ต้องคำพิพากษาคดีอาญายังคงรับโทษตามคำพิพากษานั้นอยู่

๓) รายงานวิจัยเรื่องคำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาถึงปัญหาของการทำคำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งพบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายกรณีไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกคำวินิจฉัย องค์ประกอบของคำวินิจฉัย การมีผลบังคับของคำวินิจฉัย ผลตามลักษณะเฉพาะคดีที่ศาลมีคำวินิจฉัย ความเป็นเด็ดขาดของคำวินิจฉัย และการมีผลผูกพันตามคำวินิจฉัย อนึ่งการศึกษาในงานวิจัยนี้เป็นช่วงเวลาก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดของประเด็นปัญหาข้างต้นในมุมมองของผู้ศึกษาได้ ดังนี้^{๔๐}

ประเด็นที่ ๑ ปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีหลายปัญหา กล่าวคือ

๑.๑ ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกคำวินิจฉัย แบ่งเป็นสองกรณี คือ กรณีตุลาการฯ ผู้มีอำนาจประชุมปรึกษาคดี และกรณีคำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการฯ ในการแถลงด้วยวาจาก่อนการลงมติ

๑.๒ ปัญหาเกี่ยวกับองค์ประกอบของคำวินิจฉัย แบ่งเป็น ๔ กรณี คือ กรณีการตั้งประเด็นแห่งคดีในคำวินิจฉัย กรณีคำวินิจฉัยหรือคำเสนอแนะตามประเด็นแห่งคดี กรณีการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัย และกรณีการออกคำบังคับตามคำวินิจฉัย

๑.๓ ปัญหาเกี่ยวกับการมีผลบังคับของคำวินิจฉัย

ประเด็นที่ ๒ ปัญหาเกี่ยวกับผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีหลายปัญหา กล่าวคือ

๒.๑ ปัญหาเกี่ยวกับผลตามลักษณะเฉพาะคดีที่ศาลมีคำวินิจฉัย ได้แก่ กรณีรัฐธรรมนูญไม่กำหนดผลทางกฎหมาย กรณีรัฐธรรมนูญกำหนดผลทางกฎหมายย้อนหลัง และกรณีความเกี่ยวเนื่องระหว่างคดีรัฐธรรมนูญกับคดีประเภทอื่น

^{๔๐} โปรดดูรายละเอียดใน วีระ สุธีวรารุงกูร, รายงานวิจัยเรื่องคำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๙.

๒.๒ ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นเด็ดขาดของคำวินิจฉัย

๒.๓ ปัญหาเกี่ยวกับการมีผลผูกพันตามคำวินิจฉัย ทั้งในกรณีศาลรัฐธรรมนูญกับการผูกพันตามคำวินิจฉัยของตนเอง และกรณีองค์กรของรัฐกับการผูกพันต่อคำแนะนำของศาลรัฐธรรมนูญ

๕. รองศาสตราจารย์ ดร. ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกกฎหมายมหาชนจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อ “การชั่งน้ำหนักคุณค่าในระบอบประชาธิปไตย” ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์วิญญูชน เมื่อพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ในหัวข้อศาลรัฐธรรมนูญพิทักษ์รัฐธรรมนูญหรือพิทักษ์คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งมีบทความรวม ๔ เรื่อง ได้แก่ ๑) “ใครควรเป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ข้อโต้แย้งทางวิชาการระหว่างคาร์ล ชมิตต์ และฮันส์ เคลเชิน ๒) ตุลาการกับวิชาการ ๓) เมื่อศาลรัฐธรรมนูญตั้งตนเองเหนือศาลอื่น: พิทักษ์หรือบั่นทอนรัฐธรรมนูญ และ ๔) พลัทธิเหตุผลของคำพิพากษาในคดีการเมืองไทย

ในหนังสือเล่มนี้ ยังปรากฏบทความเรื่อง “การปะทะกันแห่งคุณค่าในกฎหมายรัฐธรรมนูญไทย” ซึ่งผู้เขียนได้มีการวิพากษ์วิจารณ์การใช้ดุลพินิจของศาลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะในคดีตามมาตรา ๑๑๒ ของประมวลกฎหมายอาญา โดยได้ตั้งคำถามถึงการปะทะกันของคุณค่าในสังคมไทยกับหลักการที่สำคัญในรัฐธรรมนูญ คือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นว่า ศาลได้ทำหน้าที่โดยให้ความสำคัญกับการคุณค่าใดกันแน่เพราะดูเหมือนว่าศาลไทยได้ให้คุณค่ากับสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะคุณค่าสูงสุดในรัฐธรรมนูญมากกว่า โดยในทัศนะของผู้เขียนไม่เห็นด้วย และได้เสนอความเห็นเป็นทางออกว่าศาลไทยควรมีการใช้หลักในทางกฎหมายมหาชน คือ “การชั่งน้ำหนักและการประสานคุณค่าในทางรัฐธรรมนูญ” มาใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีซึ่งจะเป็นทางออกทางกฎหมายของวิกฤตสังคมการเมืองไทย บทความดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงภาพรวมขององค์กรตุลาการไทยไม่ได้เจาะจงเฉพาะแต่ศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นบทความที่เขียนขึ้นตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๗ ในช่วงเวลาที่ยังไม่เกิดเหตุการณ์การชุมนุมของนักศึกษาและประชาชนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิตที่นำไปสู่การตัดสินคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามคำวินิจฉัยที่ ๑๙/๒๕๖๔ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ฝ่าฝืนมาตรา ๔๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในกรณีข้อเสนอ ๑๐ ข้อ เพื่อปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ซึ่งแม้บทความของผู้เขียนนี้จะไม่ได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับตัวบทบัญญัติกฎหมายโดยตรง แต่ก็มีประเด็นที่เป็นการตั้งคำถามต่อการใช้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

หากกล่าวโดยสรุปในมุมมองของ รองศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ ที่ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ จะปรากฏอย่างชัดเจนในบทความเรื่อง “เมื่อศาลรัฐธรรมนูญตั้งตนเองเหนือศาลอื่น : พิทักษ์หรือบั่นทอนรัฐธรรมนูญ” ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดิน (ผู้ร้อง) โดยการร้องเรียนของกระทรวงคมนาคมและการรถไฟแห่งประเทศไทย ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เข้าไปวินิจฉัยปัญหาว่า มติที่ประชุมใหญ่ในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ ๑๘/๒๕๔๕ ซึ่งผู้ร้องอ้างว่าเป็นระเบียบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๔ แต่ไม่ได้ดำเนินการตามมาตรา ๕ และมาตรา ๖ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง

มาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๑๘๘ และมาตรา ๑๘๗ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

จากคำวินิจฉัยดังกล่าวได้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และหนึ่งข้อวิจารณ์สำคัญได้แก่ความเห็นที่ว่า การที่ศาลรัฐธรรมนูญพิพากษาให้การใช้อำนาจในทางตุลาการที่เป็นที่สุดเด็ดขาดไปแล้วในศาลสาขาใดสาขาหนึ่งขัดรัฐธรรมนูญและต้องตกไปนั้นถือเป็นการใช้อำนาจที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็นศาลสูงสุดเหนือศาลแต่ละสาขาอีกทีหนึ่งและจะกลายเป็นช่องทางปกติให้มีการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลต่าง ๆ ที่คดีถึงที่สุดไปแล้ว เพื่อขึ้นมาสู่การพิจารณาตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญได้เสมอไปหรือไม่ ซึ่งการตอบคำถามดังกล่าวอาจต้องพิจารณาถึงที่มาในทางทฤษฎีของคดีร้องทุกข์ในทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaint) รวมถึงเขตอำนาจที่ควรต้องเป็นของศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมาย และรวมถึงแนวคิดในเรื่องการจำกัดอำนาจตนเองของศาลรัฐธรรมนูญ (Judicial Restraint) ^{๔๑}

บทความของ รองศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ ได้ชี้ให้เห็นทั้งปัญหาในเชิงตัวบทบัญญัติของกฎหมายและการใช้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเนื้อหาที่นำเสนอเป็นการกล่าวถึงปัญหาของคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ในมาตรา ๒๑๓^{๔๒} ที่ได้นำหลักการที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาเป็นตัวอย่างบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเช่นกันแต่ก็ได้นำหลักการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาใช้ทั้งหมด จนทำให้เกิดปัญหาขึ้น ซึ่งผู้เขียนบทความได้ชี้ให้เห็นปัญหาในเรื่องเขตอำนาจในคดีร้องทุกข์ในทางรัฐธรรมนูญของไทยจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรรับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณามาตั้งแต่ต้นดังนี้

๑) ผู้ตรวจการแผ่นดินย่อมไม่ใช่ “บุคคลที่เป็นผู้ทรงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ที่อาจใช้สิทธิในการร้องทุกข์ในทางรัฐธรรมนูญได้ และย่อมไม่มีกรณีที่สิทธิหรือเสรีภาพของผู้ตรวจการแผ่นดินถูกละเมิดจากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครองสูงสุด อีกทั้งข้อเท็จจริงไม่ปรากฏชัดว่ามี “ผู้ทรงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ” รายใดได้ยื่นคำร้องมาที่ผู้ตรวจการแผ่นดินว่าสิทธิหรือเสรีภาพของตนถูกละเมิดโดยตรงจากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครองสูงสุด

๒) มาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “เรื่องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาพิพากษาของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว” ไม่อาจเป็นวัตถุแห่งการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญในคดีร้องทุกข์ในทางรัฐธรรมนูญได้

รองศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ เห็นว่า การที่ศาลรัฐธรรมนูญรับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาและพิพากษาว่ามติที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้น จึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเสียเอง

^{๔๑} ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, การชี้แนะนักคุณค่าในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๗), ๑๐๒.

^{๔๒} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๓ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

และเป็นการขยายเขตอำนาจของตนจนเกินเลยไปจากที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างมาก^{๔๑}

นอกเหนือจากความคิดเห็นที่ปรากฏในรูปของบทความที่นำเสนอมาข้างต้นแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ ได้มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของศาลรัฐธรรมนูญไทย ในงานเสวนา เรื่อง “เมื่อศาลรัฐธรรมนูญ ปกครองบ้านเมือง” ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ว่า

ปัญหาของศาลรัฐธรรมนูญไทยเกินไปกว่าข้อกล่าวหาใช้อำนาจทางการเมือง แต่มีลักษณะพยายามอธิบายหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยไม่สอดคล้องกับที่เข้าใจในรูปแบบทั่วไป คือ

๑. ศาลรัฐธรรมนูญเปลี่ยนจากผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย แต่พิทักษ์คุณค่าดั้งเดิมหรือสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งไม่ใช่เรื่องผิด เพราะในสังคมพหุวัฒนธรรมศาลรัฐธรรมนูญต้องผลานวัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ไว้ แต่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาพบว่าไม่รับรองสิทธิเสรีภาพที่หลากหลายหากเป็นการใช้จะต้องคุณค่าดั้งเดิม

๒. ศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่คนกลางวินิจฉัยข้อพิพาท แต่กลายเป็นคู่ขัดแย้งของสังคมการเมืองซึ่งเห็นจากทัศนคติของตุลาการ และคำวินิจฉัยต่าง ๆ

๓. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่ล้มเหลวสร้างพลังของเหตุผลในคำพิพากษาในคดีที่เป็นข้อพิพาททางการเมือง หรือเกี่ยวข้องสถาบันจะทำให้เห็นความอ่อนด้อยในการให้พลังเหตุผลมากขึ้น

๔. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ทรงอำนาจในการตีความของรัฐธรรมนูญ แม้จะเป็นคำวินิจฉัยที่ผูกพันทุกองค์กร แต่เนื้อหาในคดียุบพรรคพบว่าเป็นการใช้อำนาจเผด็จการสุดโต่ง ขจัดความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่อันตรายต่อระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ศาลนำมาใช้ได้ แต่ต้องใช้อย่างจำกัด

๕. ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคไทยรักษาชาติ และพรรคก้าวไกล ระบุว่ามิชอบเท็จจริงเห็นประจักษ์ มุ่งหมายล้มล้างการปกครอง ศาลเห็นข้อเท็จจริงได้เอง และศาลมองว่าเป็นเรื่องถูกต้องถือเป็นการใช้ความคิดแทนคนอื่น ทั้งที่ศาลรัฐธรรมนูญควรยึดถือการให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

ความพยายามของศาลรัฐธรรมนูญ เข้าไปไกลกว่าการร่วมแชร์อำนาจปกครอง แต่เป็นการอธิบายหลักการปกครอง ถือเป็นการทำลายหลักการของคุณค่าพื้นฐานประชาธิปไตย ทั้งนี้ในคำวินิจฉัยของพรรคไทยรักษาชาติ คดีธรรมศาสตร์ และพรรคก้าวไกล จะทำให้เปลี่ยนผ่านหรือการพูดด้วยสันติวิธีเป็นไปได้ต่อไป ทั้งในสภา และการเคลื่อนไหวนอกสภาทำไม่ได้ เพราะถูกนำไปขยายต่อว่าเป็นพฤติกรรมล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ส่งผลต่อระบบกฎหมายอย่างรุนแรง”

๖. รองศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ มาเฝ้า อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประเด็นเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่กำหนดไว้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น ได้กลายเป็นประเด็นทางวิชาการที่มีการถกเถียงถึงความเหมาะสมของการดำรงอยู่ของบทบัญญัติ และปัญหาการตรวจสอบ ซึ่งได้กลายเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของรองศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ มาเฝ้า ที่ได้ศึกษาในหัวข้อ “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย” ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในสาธารณรัฐออสเตรีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, ๑๐๕-๑๐๖.

และสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ในระบบกฎหมายไทยปัจจุบันอยู่ ๔ ประการ ได้แก่^{๔๔}

ปัญหาข้อกำหนดในเรื่องละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ปัญหาเกี่ยวกับมติดังโทษ ปัญหาการกำหนดบทยกเว้นความผิดที่หลุดไปจากหลักการละเมิดอำนาจศาล และปัญหาการตรวจสอบการพิจารณาและออกคำสั่งลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ปัญหาข้อกำหนดในเรื่องละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ๒ ปัญหาย่อย คือ ปัญหาการบัญญัติมอบอำนาจให้ศาลสามารถออกข้อกำหนดที่ระบุได้ว่าการกระทำใดเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และปัญหาการตรวจสอบข้อกำหนดที่ศาลรัฐธรรมนูญออกในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับมติดังโทษมี ๓ ปัญหาย่อย ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนได้เสียของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในการพิจารณาสั่ง ปัญหาเชิงเทคนิคเกี่ยวกับสัดส่วนทางคณิตศาสตร์ในการลงโทษ ปรับ จำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับ ในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และปัญหาการขาดการรับรองหลักการห้ามการลงโทษซ้ำซ้อน ในกรณีที่เป็นการผิดฐานดูหมิ่นศาลและขัดขวางศาลด้วย ท้ายสุด ปัญหาการตรวจสอบการพิจารณาและออกคำสั่งลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ๒ ปัญหาย่อย คือ การไม่ได้รับความเป็นธรรมเพราะอาจมีข้อโต้แย้งเรื่องการมีส่วนได้เสียของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากกรณีถูกลงโทษที่มีสภาพโทษเดียวกับโทษทางอาญาแต่ไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างคดีอาญา เมื่อประมวลปัญหาทั้งหมดเข้าด้วยกันจะเห็นได้ว่า ลักษณะของปัญหานั้นมีอยู่ ๒ ลักษณะ ได้แก่ ปัญหาในเชิงการตีความกฎหมายและปัญหาเชิงตัวบทกฎหมาย

ปัญหาในเชิงการตีความกฎหมาย คือ ปัญหาจากการตีความว่าข้อพิพาทว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลปกครอง และก็ยังไม่ปรากฏว่าศาลใดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในกรณีดังกล่าว จึงเป็นปัญหาทั้งในเรื่องที่ศาลปกครองปฏิเสธรับข้อพิพาทนั้นไว้พิจารณา และตอกย้ำความคลุมเครือของเขตอำนาจศาลในทางปฏิบัติของระบบกฎหมายไทยว่าในกรณีที่มีการโต้แย้งความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือความชอบด้วยกฎหมายของข้อกำหนดดังกล่าว คดีจะอยู่ในเขตอำนาจศาลใดที่จะสามารถตรวจสอบได้

ปัญหาในเชิงตัวบทกฎหมาย ได้แก่ การมอบอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถออกข้อกำหนดว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล สภาพการมีส่วนได้เสียของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่ในคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล สัดส่วนที่สร้างความยากง่ายไม่เท่ากันในโอกาสที่จะถูกศาลลงโทษ การที่ไม่มีความมีตัวบทกฎหมายที่คำนึงถึงหลักการห้ามลงโทษซ้ำซ้อนในการกระทำความผิดครั้งหนึ่ง การกำหนดบทยกเว้นความผิดที่หลุดไปจากหลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาล และการปราศจากกลไกการตรวจสอบทบทวนคำสั่งลงโทษ

สำหรับข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญไทยในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ มาเฝ้า ได้เสนอไว้มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้^{๔๕}

๑) การยกเลิกการมอบอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการออกข้อกำหนดที่ระบุได้ว่าการกระทำใดเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และปรับปรุงหลักกฎหมายเป็นบทบัญญัติที่กำหนด

^{๔๔} อานนท์ มาเฝ้า, “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๕), ๑๖๓-๑๖๔.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, ๑๖๖-๑๗๕.

รายละเอียดของการกระทำที่เข้าข่ายเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ เพราะเหตุที่เป็นกรกระทำซึ่งกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาพิพากษาของศาลหรือส่งผลเสียต่อการดำเนินคดีในศาลที่อยู่ในระหว่างการพิจารณา เพื่อให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกระทำซึ่งเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญได้ปรากฏอยู่อย่างครบถ้วนในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งย่อมเกิดผลดีต่อประชาชนเนื่องจากประชาชนสามารถรับรู้ถึงหลักเกณฑ์หรือข้อห้ามที่หากฝ่าฝืนจะเป็นความผิดได้จากตัวบทกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับเป็นการทั่วไป หรือกล่าวอีกมุมหนึ่งคือ รัฐสภาในฐานะผู้ใช้อำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ควรทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความผิดให้สมบูรณ์ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั่นเอง

๒) การเสนอเรื่องการตีความให้ศาลปกครองมีอำนาจตรวจสอบข้อกำหนดที่ศาลรัฐธรรมนูญออกในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ในเรื่องนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งกำหนดเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ มีสถานะเป็น “กฎ” ตามนิยามในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งทำหน้าที่ในการตีความข้อกำหนดนั้น อยู่ในฐานะบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎที่มีผลกระทบต่อบุคคล จึงถือเป็น “เจ้าหน้าที่” ตามนิยามมาตรา ๓ เช่นกัน

เฉพาะในกรณีดังกล่าว การใช้อำนาจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นการใช้อำนาจตุลาการของศาลซึ่งเป็นเรื่องการพิจารณาพิพากษาคดีแต่อย่างใด หากแต่มีเนื้อหาหรือสภาพเป็นหลักเกณฑ์นามธรรมซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ในอันที่จะเรียกร้องให้กับผู้คนในสังคมต้องยึดถือหรือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์นั้น โดยไม่ได้บังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งโดยเฉพาะ จึงมีสภาพไม่ต่างจาก กฎกระทรวง ข้อบังคับ หรือข้อบัญญัติต่าง ๆ หลายฉบับในระบบกฎหมาย เพราะฉะนั้นเมื่อมีสถานะเป็นกฎจึงอยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองที่จะตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและความชอบด้วยกฎหมายแม่บทของข้อกำหนดที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกมา

อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้มีคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ คร.๔๗/๒๕๖๕ (ประชุมใหญ่) ได้ตัดสินว่า “...การออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ (ประธานศาลรัฐธรรมนูญ) โดยมีมติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ (คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ) มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายในการออกกฎ หากแต่เป็นการกระทำประเภทหนึ่งขององค์กรฝ่ายตุลาการ อันมีลักษณะเป็นการเตรียมการหรือการดำเนินการเพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยคดีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย กรณีตามคำฟ้องจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง...”

ทั้งนี้ ในคดีดังกล่าวมีความเห็นแย้งของตุลาการเสียงข้างน้อย ๒ ท่าน คือ นายประวิทย์ เอื้อนิรันดร์ และนายไพบูลย์ วรรณไพฑูรย์ เห็นว่า ข้อกำหนดดังกล่าวอยู่ในความหมายของกฎ คดีดังกล่าวจึงอยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่สามารถรับไว้พิจารณาคดีได้

๓) การรับรองหลักการห้ามลงโทษซ้ำซ้อนในกรณีที่เป็นความผิดฐานดูหมิ่นศาลและขัดขวางศาลด้วย

ผู้เขียนได้เสนอให้แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้นำโทษปรับ จำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับ ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ลงโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไปพิจารณาหักส่วนในกรณีที่ศาลยุติธรรมจะสั่งลงโทษ

การกระทำเดียวกันนั้นด้วย หากการกระทำนั้นเป็นความผิดฐานดูหมิ่นศาลและขัดขวางศาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๙๘ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการรับโทษ เช่นเดียวกับกรณีหลักกฎหมายเยอรมัน

๔) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดบทยกเว้นความผิดที่หลุดไปจากหลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาล

เพื่อให้เกิดความชัดเจนถูกต้องและสามารถแยกแยะความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญออกจากความผิดฐานดูหมิ่นศาล และขัดขวางศาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๙๘ ผู้เขียนได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เกี่ยวกับการวิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลรัฐธรรมนูญและต่อคำสั่งหรือคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ โดยใช้รูปแบบแนวทางในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖๔ วรรคสาม ที่แสดงให้เห็นถึงการแยกกันระหว่างความผิดฐานดูหมิ่นศาล และการละเมิดอำนาจศาล

๕) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตรวจสอบการพิจารณาและออกคำสั่งลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

สืบเนื่องมาจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลเดียวไม่มีชั้นศาล ที่สำคัญคือ การพิจารณาและสั่งลงโทษ เป็นที่สุดในตัวเอง ไม่อาจขอให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือทบทวนโดยศาลสูงกว่าได้ ดังนั้น จึงขอเสนอเรื่องการยกเลิกโทษปรับ จำคุก หรือ ทั้งจำทั้งปรับในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

เหตุผลคือ การคงโทษปรับ จำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จะก่อให้เกิดประเด็นปัญหาและข้อโต้แย้งทางกฎหมายมากกว่าจะก่อให้เกิดผลดี อีกทั้งมาตรการอื่นที่เหลืออยู่ ได้แก่ มาตรการของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นเรื่องอำนาจ ตักเตือนและอำนาจไล่ออกจากบริเวณศาล และมาตรการตามกฎหมายอาญาที่เป็นเรื่องการควบคุมตัว ผู้ต้องหาในระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดฐานดูหมิ่นศาลและขัดขวางศาล เช่น ขอลหมายจับหรือหมายขังจากศาลในคดีอาญา ก็น่าจะเพียงพอต่อการที่ศาลรัฐธรรมนูญจะสามารถปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินการสอบสวนพิจารณาต่อไปได้

๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล เป็นนักกฎหมายมหาชนที่สำเร็จการศึกษาจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการเมืองการปกครองมาโดยตลอด ที่ได้นำเสนอล่าสุดและน่าสนใจปรากฏในงานเสวนา เรื่อง “เมื่อศาลรัฐธรรมนูญปกครองบ้านเมือง” จัดขึ้นที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ซึ่งได้กล่าวถึงกรณีที่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีมติยุบพรรคก้าวไกลว่า กระทบต่อสิทธิประชาชนจำนวนมาก ทั้งกรรมการบริหารพรรคสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประชาชนที่บริจาคเงินให้กับพรรคฯ จนทำให้เกิดการเสียชีวิต รวมถึงกระบวนการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ก็ยังเป็นปัญหา เพราะมีอำนาจสั่งยุติการไต่สวนได้ ซึ่งในการตัดสินยุบพรรคนั้น ควรเปิดโอกาสให้คู่ความโต้แย้งกันได้อย่างเต็มที่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล ได้มีข้อเสนอสำคัญในงานเสวนาว่า “ให้เปลี่ยนศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นศาลมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และกระบวนการพิจารณาจะต้องเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถโต้แย้งได้เต็มที่ และแก้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๐ ให้ศาลยึดถือมาตรา ๑๙๘ คือ พิจารณาคดีโดยอิสระ

รับผิดชอบ เป็นธรรม ปราศจากอคติ ตรวจสอบได้ ยึดถือรัฐธรรมนูญและอยู่ภายใต้กฎหมายในการวินิจฉัย พร้อมแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๒ และมาตรา ๗๕ ให้หารือข้อกฎหมายให้ได้ข้อยุติแทนการลงมติคำวินิจฉัย รวมถึงแก้ไขมาตรา ๕๘ ให้กระบวนการพิจารณา ศาลให้ผู้ถูกร้องได้โต้แย้งข้อกล่าวหาด้วยหลักฐานได้อย่างเต็มที่ จึงสนับสนุนให้ทุกพรรคการเมืองเสนอแก้ไข เพราะทุกพรรคการเมืองมีสิทธิถูกยุบได้ รวมถึงเสนอให้การสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหลังจากนี้จะต้อง เคารพเคร่งครัดเรื่องอิสระ เป็นธรรม ปราศจากอคติ ”

๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย นักวิชาการกฎหมายมหาชนผู้หนึ่งซึ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของศาลรัฐธรรมนูญไทยในมุมมองของอาจารย์ได้นำเสนอผ่านรายการ 101 Public Forum – Who watches the watchmen? ถึงเวลาปฏิรูปองค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ ออกอากาศวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ทางเว็บไซต์ www.the101.world ซึ่งมีความเห็นถึงปัญหาการทำงานศาลรัฐธรรมนูญว่า^{๔๖}

“ตัวชี้วัดความสำเร็จหรือล้มเหลวของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ อาจมีปัญหาดังแต่หลังจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เป็นต้นมา เพราะอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระขยายขอบเขตมากขึ้น จึงเกิดปัญหาในการตรวจสอบและความชอบธรรมของการใช้อำนาจ เขามองว่าสิ่งนี้อันตรายตั้งแต่ต้น องค์กรต่าง ๆ ที่ถูกออกแบบผ่านการร่างรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ที่แม้จะเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด แต่ไม่ได้หมายความว่าแนวความคิดในการร่างของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ จะถูกต้องตามหลักการ ตัวอย่างหนึ่งที่ดูจะเป็นปัญหาจนส่งผลกระทบมาถึงปัจจุบันคือการมององคาพยพต่าง ๆ ทางการเมืองเป็นปิศาจ เป็นคนโกง สิ่งที่ผ่านมากระบวนการเลือกตั้งของประชาชนนามักถูกทำให้เป็นเรื่องของคนทุจริต ฉะนั้น จำเป็นต้องนำผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวพันกับเรื่องการเลือกตั้ง ซึ่งน่าจะเป็นคนที่บริสุทธิ์กว่า และไม่ได้ทุจริตคดโกง ไปคานกับผู้ที่ผ่านระบบเลือกตั้งมา เห็นได้จาก ส.ว. สมัยรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ที่แม้จะมาจากการเลือกตั้ง แต่ก็ห้ามสังกัดพรรคการเมือง เพราะหากไปแตะเรื่องการเลือกตั้งก็จะไม่ต่างกับ ส.ส. ทัวไปที่ดูมีแนวโน้มจะทุจริตเมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ปลอดการเมืองในสายตาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากรัฐธรรมนูญ พวกเขาจึงกลายเป็นคนที่มีคุณสมบัติมากพอที่จะตรวจสอบคนไม่ดีของฝ่ายการเมือง จึงได้รับอนุญาตให้ใช้อำนาจได้มาก ซึ่งแนวคิดเช่นนี้พัฒนาในรัฐธรรมนูญจนถึงฉบับปัจจุบัน ”

ผมคิดว่ากรณีแบบนี้ขัดกับหลักการในทางรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน ไม่ว่าคุณจะเป็นคนดีหรือคนไม่ดี แต่ในทางรัฐธรรมนูญ ถ้าคุณถืออำนาจ คุณต้องถูกตรวจสอบทั้งหมด แต่กลายเป็นว่ากับคนที่ดูเป็นคนดีและถืออำนาจตรวจสอบคนอื่น ศาลรัฐธรรมนูญ หรือแม้กระทั่งองค์กรอิสระกลับมีระบบกลไกการตรวจสอบที่ไม่แน่นชัด จึงเกิดการตั้งคำถามแบบที่ผ่านมา” ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระยังคงทำหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ แต่เป็นการพิทักษ์ในฐานะกฎหมายโดยไม่ได้คำนึงถึงเนื้อหาหรือคุณค่าประชาธิปไตยหรือนิติธรรม อีกทั้งรัฐธรรมนูญไทยยังถูกเปลี่ยนมาหลายต่อหลายครั้ง และรัฐธรรมนูญที่ถูกเขียนขึ้นใหม่ในทุกครั้งก็ส่งผลต่อโครงสร้างและการทำงานขององค์กรต่าง ๆ

^{๔๖} “ถึงเวลาปฏิรูปองค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ”, the101 world, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๗, <https://www.the101.world/independent-entity-and-constitutional-court-reform/>.

ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ปรากฏคำอธิบายว่าที่ผ่านมามีปัญหาของประเทศไทย คือการพยายามสถาปนาประชาธิปไตยแบบสากล แต่ไม่เข้ากับสังคมไทยและก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง เมื่อไม่สามารถใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ควบคุมบ้านเมืองได้ จึงมีการทำการรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ และต่อมา รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็วนกลับไปใช้หลักการของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๒๑ รวมกับรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ ซึ่งเป็น รูปแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ ศาลรัฐธรรมนูญภายใต้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีหน้าที่แตกต่างจากเดิม ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระจึงถูกแยกหมวดออกมาเพื่อให้เห็นภาพชัดว่าพวกเขามีบทบาท จุดสำคัญ คือ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ถูกร่างขึ้นเพื่อตอบสนองการเมืองเฉพาะหน้า ณ ขณะนั้น คือเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่าน ของรัฐบาลหลังจากการรัฐประหารปี ๒๕๕๗ แต่ไม่ได้คำนึงว่าหากต้องใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้หลังจากนั้นจะก่อให้เกิด ผลกระทบอะไรบ้าง เมื่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ถูกร่างมาเพื่อตอบสนองคุณค่าประชาธิปไตย จึงไม่น่าแปลกใจที่ปัจจุบัน องค์กรอิสระต่าง ๆ ทำงานตอบโต้กับประชาธิปไตยเสียเอง”

๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปูนเทพ ศิริनुพงศ์ อาจารย์ประจำศูนย์กฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปูนเทพ ศิริनुพงศ์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญที่น่าสนใจ ซึ่งชื่อในภาษาไทย คือ “ดูเหมือนแต่ก็ไม่ใช่ : การรับเข้ากฎหมายพื้นฐานและการกลายพันธุ์ของความคิดทางรัฐธรรมนูญในประเทศไทย ” (Same Same But Different : Grundgesetzimport und Verfassungsmutation in Thailand) ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มีเนื้อหา ที่วิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญไทยอยู่พอสมควร ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวข้องกับการอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทย ได้รับเอาแนวความคิดรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาใช้ในการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลายเรื่องโดยปรากฏชัดเจนมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่มีการจัดตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญไทยขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีต โดยมีตัวอย่างจาก ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ความเห็นทางวิชาการของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปูนเทพ ศิริनुพงศ์ ซึ่งจะได้สรุปสาระสำคัญมาจาก บทสัมภาษณ์ คือ ๑) ศาลรัฐธรรมนูญในเครื่องหมายคำถาม : ว่าด้วยที่มาและอำนาจของศาลกับ อ.ปูนเทพ ศิริनुพงศ์ กับเว็บไซต์ The MATTER เผยแพร่บนเว็บไซต์ของ The MATTER เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ๒) Same Same But Different : รัฐธรรมนูญเยอรมันและการกลายพันธุ์ในรัฐธรรมนูญไทย กับ ปูนเทพ ศิริनुพงศ์ กับเว็บไซต์ the 101.world โดยวนา วรลยางกูร เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ในบทสัมภาษณ์แรก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปูนเทพ ศิริनुพงศ์ ได้แสดงความเห็นว่า “...จริง ๆ ถ้าเราจะ วิเคราะห์ถึงปัญหาของศาลรัฐธรรมนูญมันไม่ใช่แค่ปัจจุบัน แต่ต้องมองย้อนกลับไปในอดีตด้วย บทบาทศาล มีมาอย่างน้อย ๑๐ ปี แล้ว ปัญหาเรื่องความเชื่อมั่นหรือปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงโครงสร้าง และการใช้อำนาจ แต่ละคดีมันเยอะมาก ไม่ใช่วิกฤตที่เพิ่งเกิด แต่เป็นปัญหาที่ทับซ้อนเพิ่มมาเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญหาที่พันกัน เต็มไปหมด ยากที่จะบอกว่าจะเริ่มแก้หรือเรียกศรัทธาคืนมายังไง มี ๒ ปัญหาใหญ่ ๆ คือ ตัวเชิงโครงสร้าง องค์กร การออกแบบโครงสร้างศาลรัฐธรรมนูญไทย หรือคนร่างรัฐธรรมนูญก็ดี การออกแบบศาลรัฐธรรมนูญ ที่ผ่านมารับเอาความคิดศาลรัฐธรรมนูญจากหลาย ๆ ประเทศเข้ามา โดยไม่ได้เรียนรู้หรือศึกษาคู่มือของเขา แนวความคิดบางประเทศไม่สอดคล้องก็เอามาปนกัน ทำให้บทบัญญัติเกิดการตีความผิดพลาด ๆ อีกอย่างคือ การที่ศาลสร้างความคิดแบบไทย ๆ ขึ้นมา มันไปทำลายลักษณะหรือความเป็นศาลอย่างที่ควรจะเป็น ปัญหา

คือความคิดลักษณะแบบนี้ทำให้ศาลยกตัวเองขึ้น สถาปนาตัวเองว่า กำลังพิทักษ์คุณค่าบางอย่าง นั่นคือระบอบประชาธิปไตย ทำให้การตีความระบบกฎหมายไทยไม่มีเสถียรภาพ หรือคาดหมายล่วงหน้าจากการตีความคดีของศาล”

โดยปัญหาสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญไทยที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐนเทพ ศิริनुพงศ์ ได้ชี้ให้เห็นคือ “ศาลรัฐธรรมนูญมีปัญหาเชิงโครงสร้างและปัญหาการใช้อำนาจในแต่ละคดี” บางครั้งศาลละหรือไม่ได้โต้แย้งในประเด็นที่มีกฎหมายตั้งเอาไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งคำวินิจฉัยที่มีคุณภาพต้องอธิบายอย่างชัดเจนต้องบอกว่าศาลรัฐธรรมนูญไทยมักจะอาศัยหรืออ้างอิงเขตอำนาจหลายเรื่อง ๆ จากลักษณะอำนาจของศาลในต่างประเทศ แต่ปัญหาคือ ศาลไทยไม่ได้ตัดสินหรือใช้อำนาจแบบที่คนอื่น ๆ เขาทำกัน ทำให้อำนาจของศาลไทยบางครั้งก็ตัดสินโดยขยายเขตอำนาจตัวเองได้ ทั้งที่ไม่มีสิทธิจะทำ และศาลผูกตัวเองเข้ากับคุณค่าการคุ้มครองนอกเหนือไปจากขอบเขตตัวบท ทำให้ศาลกำหนดหรือเขียนรัฐธรรมนูญแทรกขึ้นมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐนเทพ ศิริनुพงศ์ ได้ยกตัวอย่างคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว คือ กรณียุบพรรคไทยรักษาชาติ น่าจะเห็นชัดมากที่สุด ศาลอ้างประเพณีขึ้นมาโดยย้อนกลับไปดูการบัญญัติรัฐธรรมนูญหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ใหม่ ๆ และศาลอ้างว่า ศาลรัฐธรรมนูญสามารถเข้ามาตัดสินยุบพรรคการเมืองเพื่อพิทักษ์หลักการประชาธิปไตยได้ แต่ประเพณีหรือหลักการที่ศาลอ้างหลาย ๆ เรื่อง ไม่ได้เป็นประเพณีที่มีอยู่จริงอย่างที่อ้าง บางเรื่องเคยมีบัญญัติจริง แต่ปัจจุบันยกเลิกไปแล้วกลายเป็นประเพณีที่เป็นสภาพบังคับทางการเมือง ไม่ใช่ในทางกฎหมาย เป็นการหยิบประเพณี คุณค่าบางอย่างที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามอย่างชัดเจน^{๔๓}

สำหรับบทสัมภาษณ์ต่อมาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐนเทพ ศิริनुพงศ์ กับเว็บไซต์ the 101.world ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกลายพันธุ์ของหลักการในรัฐธรรมนูญของต่างประเทศที่ปรากฏอยู่ในการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมาในอดีต ซึ่งไม่ได้ตรงกันกับหลักการที่เป็นอยู่ในรัฐธรรมนูญประเทศต้นแบบอย่างเหมือนกันไปทั้งหมด ซึ่งในเรื่องนี้มีประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไทยด้วย ที่มีการรับหลักการของรัฐธรรมนูญเยอรมันมาใช้แต่ก็ไม่ได้นำมาทั้งหมด จึงส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นในทางกฎหมาย โดยคณะผู้วิจัยขอหยิบเนื้อหาบทสัมภาษณ์ที่น่าสนใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาบทบัญญัติในเรื่องอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไทยในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญและการใช้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญที่มีต้นแบบจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังนี้^{๔๔}

^{๔๓} “ศาลรัฐธรรมนูญในเครื่องหมายคำถาม: ว่าด้วยที่มาและอำนาจของศาล กับ อ.ปฐนเทพ ศิริनुพงศ์”, The MATTER , สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗, <https://thematter.co/social/interview-poonthep-constitution-justice/91876>.

^{๔๔} “Same Same But Different : รัฐธรรมนูญเยอรมันและการกลายพันธุ์ในรัฐธรรมนูญไทย กับ ปฐนเทพ ศิริनुพงศ์”, the 101.world, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗, <https://www.the101.world/poonthep-sirinupong-interview/>.

“... คำว่าการกลายพันธุ์อาจหมายถึงทั้งเรื่องที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ มีทฤษฎีเรื่องนี้ว่าเวลาหิบบิ๊ม รัฐธรรมนูญมาแล้วไม่เป็นในแบบที่ต้องการ นั่นคือ “mutation” หรือการกลายพันธุ์ การกลายพันธุ์อาจเป็นในทางที่ดีก็ได้ คือหิบบิ๊มมาแล้วปรากฏว่ารัฐธรรมนูญหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญถูกใช้ได้ดีขึ้นกว่าประเทศต้นแบบ ส่งเสริมกว่าประเทศต้นแบบ แต่อีกทางหนึ่งคือหิบบิ๊มมาแล้วเป็นคนละเรื่องกับความคาดหวังของทั้งตัวผู้ร่างและประเทศต้นแบบที่หากมาเห็นว่าตัวบทนี้ถูกหิบบิ๊มมาแล้วกลายเป็นคนละเรื่องคนละอย่างที่ผิดฝาผิดตัวไป แล้วการกลายพันธุ์เกิดขึ้นจากอะไรได้บ้าง พูดอย่างกว้าง คือ

๑. ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในไทยหลายครั้ง คือ คนร่างรัฐธรรมนูญหรือคนที่พยายามจะหิบบิ๊มไอดีจากต่างประเทศอาจขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอในรัฐธรรมนูญเยอรมันหรือรัฐธรรมนูญต้นแบบจากประเทศอื่น ๆ ที่เอาเข้ามา คือ อาจจะอ่านแค่ตัวบท ขำร้ายกว่านั้นคือไม่ได้อ่านจากภาษาต้นฉบับ แต่อ่านจากภาษาอังกฤษที่แปลมาอีกทีหนึ่งซึ่งอาจไม่เข้าใจหรือไม่เห็นถึงวิธีคิดเบื้องหลังอย่างเพียงพอ แล้วทำเพียงแค่คัดลอกออกมาเป็นภาษาไทย จึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้คำศัพท์จากภาษาหนึ่งไปเป็นภาษาหนึ่ง

๒. การกลายพันธุ์อาจเกิดขึ้นจากการหิบบิ๊มแนวคิดจากหลายประเทศมาผสมกันอย่างผิดฝาผิดตัว เมื่อเอามาปรับใช้จริงก็ไม่ได้เป็นอย่างที่ต้องการจริง ๆ ทำให้กลไกตามรัฐธรรมนูญไม่ทำหน้าที่อย่างที่ควรเป็น เช่น แนวคิดหนึ่งที่เรหิบบิ๊มมาจากเยอรมนีคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ในกรณีที่มีการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ ซึ่งเรื่องนี้มีความพยายามใส่เข้ามาตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ แต่ถูกปิดตกพอรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ก็เขียนให้ยื่นได้เฉพาะกรณีมีกฎหมายกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ พอรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ก็เขียนกว้างขึ้นว่ายื่นได้ในกรณีมีการกระทบสิทธิเสรีภาพ

เรื่องนี้แนวคิดแบบเยอรมันเขียนขึ้นมาเพื่อรับรองให้ประชาชนที่ถูกอำนาจรัฐละเมิดสิทธิเสรีภาพสามารถให้ศาลรัฐธรรมนูญเข้ามาควบคุมตรวจสอบได้ แต่เมื่อมีการเขียนเรื่องนี้ในกฎหมายไทยก็มีการใช้ไอดีแบบฝรั่งเศสที่คิดว่าการกระทำทางรัฐบาลบางอย่างไม่ใช่เรื่องที่จะถูกตัดสินในทางกฎหมายได้ จึงเป็นเรื่องยกเว้นไม่ควรให้อยู่ใต้เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ จริง ๆ แล้วเรื่องการกระทำทางรัฐบาลเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ในชั้นเขตอำนาจของศาลปกครองว่าการกระทำบางอย่างของฝ่ายบริหารสามารถถูกควบคุมตรวจสอบโดยศาลปกครองได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ก็อาจเป็นเรื่องการตรวจสอบทางการเมืองหรือการตรวจสอบระดับรัฐธรรมนูญ แต่พอหิบบิ๊มมาผสมกับโมเดลแบบเยอรมันซึ่งบอกว่าการกระทำทุกอย่างที่กระทบสิทธิเสรีภาพประชาชนควรจะถูกตรวจสอบได้ จึงทำให้ช่องทางที่ควรจะถูกตรวจสอบถูกจำกัดและผิดไปจากสาระสำคัญที่ควรจะเป็น

๓. การกลายพันธุ์อาจเกิดจากความตั้งใจบิดเบือนของคนที่ใช้กฎหมายมาตราดังกล่าว คือมาตรานี้เขียนเข้ามาในรัฐธรรมนูญไทยโดยหิบบิ๊มมาจากต่างประเทศ แต่เจ้าหน้าที่หรือองค์กรตุลาการอาจจะไม่เข้าใจหรือตั้งใจไม่เข้าใจ หรือตั้งใจบิดเบือนบทบัญญัติในเรื่องนั้น จึงทำให้เกิดสิ่งที่แตกต่างออกไป

ตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจของประเทศไทยซึ่งอาจารย์บุณฑิยาเคยเขียนไว้ คือ **เรื่องสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญในประเทศไทย** ซึ่งมีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนมากสำหรับการศึกษาเรื่องการกลายพันธุ์ การรับเข้า การเปลี่ยนแปลง และการไม่สอดคล้องกับแนวคิดดั้งเดิม เพราะมีการกลายพันธุ์ตั้งแต่ขั้นยกร่าง จนมาเป็นตัวบทรัฐธรรมนูญและมีการเปลี่ยนแปลงในชั้นการตีความที่ทำให้รัฐธรรมนูญยิ่งผิดฝาผิดตัวขึ้นไปอีก ส่วนรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ก็ยังมีอยู่แต่เริ่มเขียนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

ถ้าไปดูรัฐธรรมนูญเยอรมันจะไม่มีอะไรที่เรียกว่าสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ แต่จะมีตัวบทอยู่ ๒ มาตราหลัก ๆ มาตราหนึ่งพูดถึงข้อจำกัดในการใช้สิทธิเสรีภาพว่า เมื่อไหร่ก็ตามที่คุณใช้สิทธิเสรีภาพบางอย่าง (เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น) เพื่อล้มล้างระบอบรัฐธรรมนูญ เพื่อทำลายประชาธิปไตย เขาจะให้เป็น

อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัย เพิกถอน หรือประกาศการสูญเสียไปซึ่งสิทธิเสรีภาพ หมายความว่า คุณจะไม่สามารถอ้างสิทธิเสรีภาพได้ภายในช่วงระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ อีกมาตราหนึ่งคือตัวบทเรื่องการยุบพรรค หากมีพรรคการเมืองต้องการมั่งล้มล้างระบอบประชาธิปไตย ศาลรัฐธรรมนูญก็จะยุบพรรคนี้ได้ เราจะเห็นว่าทั้งสองมาตรานี้พูดถึงข้อจำกัดของเสรีภาพว่า คุณจะใช้เสรีภาพในการล้มล้างการปกครองไม่ได้

เมื่อเอาแนวคิดนี้เข้ามาในรัฐธรรมนูญไทย คนร่างก็เอาสองมาตรานี้เข้ามารวมกัน พูดถึงเรื่องการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างระบอบการปกครองพร้อมกับเรื่องยุบพรรคการเมืองอยู่ในมาตราเดียวกัน แล้วเขาก็ไปดูบางแบบอย่างในประเทศไทยเคยมี เช่น เรื่องการยุบพรรค คนที่มีสิทธิยื่นเรื่อง คือ อัยการสูงสุด จึงเป็นที่มาว่าทำไมมีตัวบทอัยการสูงสุดเขียนเข้ามาอยู่ในเรื่องสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญในตอนแรก เพราะเดิมที่อัยการสูงสุดทำหน้าที่เรื่องการยุบพรรคก็เลยมาโผล่ตรงนี้ จากเดิมที่เป็นเรื่องข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพ ทำไปทำมากลายเป็นสิทธิของประชาชนในการเสนอเรื่องต่ออัยการเพื่อให้เข้ามาตรวจสอบว่ามีการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างรัฐธรรมนูญหรือไม่

สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญที่เพิ่มเติมเข้ามาไม่มีอยู่ในประเทศต้นแบบ หรือลองเลิร์ช “right to protect the constitution” ก็แทบจะไม่มีที่ไหนเลย ถ้าคุณจะบอกว่าให้ใครมี “หน้าที่” พิทักษ์รัฐธรรมนูญจึงกำหนดหน้าที่ต่าง ๆ ก็พอเข้าใจได้ แต่พอกำหนดว่าเป็น “สิทธิ” เพื่อพิทักษ์รัฐธรรมนูญ คำถามคือทำไมเราต้องให้การพิทักษ์รัฐธรรมนูญเป็นสิทธิของประชาชนทั่วไป ทำไมไม่ควรเป็นหน้าที่ขององค์กรรัฐที่จะต้องพิทักษ์รัฐธรรมนูญ พอมันเป็นสิทธิแล้วถ้าเขาไม่ใช้สิทธิล่ะ เราก็ปล่อยให้รัฐธรรมนูญถูกล้มล้างไป นี่คือเรื่องตลกที่เกิดจากการเขียนไปเขียนมาแล้วมันเปลี่ยนแปลงในชั้นการยกร่าง

พอมาขึ้นการตีความ มีคดีปี ๒๕๕๖ ที่มีการพยายามแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เริ่มต้นจากการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ พอถูกศาลรัฐธรรมนูญเข้ามาขวางก็แก้เรื่อง ส.ว. และเรื่องการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศแทน ซึ่งเป็นปัญหาว่าเขตอำนาจที่ศาลรัฐธรรมนูญรับผิดชอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มันคือเรื่องการใช้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ตอนนั้นก็เถียงกันว่ามาตรานี้ใช้ได้จริง ๆ หรือเปล่า เพราะตัวบทรัฐธรรมนูญบอกว่าบุคคลจะใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขไม่ได้ ก็มีการยื่นเรื่องนี้เข้าไปโดยบอกว่าเป็นการที่รัฐสภาใช้สิทธิเสรีภาพ ซึ่งถ้าดูจริง ๆ มันคนละเรื่อง ผิดฝาผิดตัว มันไม่ใช่เรื่องของสิทธิเสรีภาพ แต่ศาลใช้ช่องทางนี้มาตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ถ้าเทียบกับที่เยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันสามารถตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ ตอนนั้นหลายคนเลยอ้างว่าเยอรมันตรวจสอบได้ ไทยก็ควรจะตรวจสอบได้สิ แต่ระบบแบบนี้ผิดฝาผิดตัวตรงที่ช่องทางที่เราใช้ตรวจสอบเป็นคนละเรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยใช้ช่องทางการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายปกติ และรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของเยอรมันก็นับเป็นกฎหมายฉบับหนึ่งที่อยู่ในหมวดการนิติบัญญัติ เพียงแต่เรียกร้องเสียงในการลงมติที่มากกว่าปกติและมีการกำหนดข้อจำกัดในการแก้ไขอยู่ แต่รัฐธรรมนูญไทยมีหมวดแก้ไขเพิ่มเติมแยกออกมาต่างหาก ซึ่งกลไกเยอรมันเอามาปรับใช้กับไทยตรง ๆ ได้ยาก

ถ้าคนเยอรมันเห็นเรื่องนี้ก็คงตกใจเหมือนกันว่า ทำไมบทบัญญัติที่ใช้เพื่อควบคุมหรือตรวจสอบการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง กลับถูกเอามาใช้ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ มันเป็นคนละเรื่องกัน รัฐธรรมนูญปกติจะมีหมวดสิทธิเสรีภาพและหมวดการใช้อำนาจ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็อาจจะดูทั้งสองเรื่องนี้แต่จะแยกช่องทางกัน กลายเป็นว่าเราใช้ช่องทางที่ถูกกำหนดเอาไว้ใน

หมวดสิทธิเสรีภาพมาตรวจสอบอำนาจรัฐ นี่คือการบิดเบือนเอามาใช้โดยผิดฝาผิดตัว ขัดทั้งเจตจำนงคนร่าง และเจตจำนงรัฐธรรมนูญที่เป็นต้นแบบ

อีกเรื่องหนึ่งคือแนวคิดการมีศาลรัฐธรรมนูญแบบไทยที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันก็เป็นการกลายพันธุ์เช่นกัน ไอเดียการมีศาลรัฐธรรมนูญนั้นเพื่อเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ “พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” หมายความว่ามิได้วัตรรัฐธรรมนูญอยู่ ศาลเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาจากรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ดูแลกลไกการใช้อำนาจต่าง ๆ โดยใช้รัฐธรรมนูญเป็นมาตรวัด ขณะที่หลังรัฐประหาร ๒๕๕๗ ศาลรัฐธรรมนูญไทยก็เป็นองค์กรที่ดำรงอยู่ได้อย่างสืบเนื่องโดยไม่กระทบอะไร ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีการจัดงานฉลอง ๒๐ ปี โดยเริ่มนับมาจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เขาสถาปนาความต่อเนื่องขึ้นมาโดยไม่ได้นสนใจข้อเท็จจริงว่ามีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ มีการยุบศาลรัฐธรรมนูญไป ศาลรัฐธรรมนูญผูกตนเองเข้ากับสิ่งอื่นที่ไม่ใช่รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร กลายเป็นองค์กรที่ผูกตนเองกับจารีตประเพณี ผูกตนเองเข้ากับระบอบการเมืองการปกครองที่อาจจะพ้นไปจากรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัญหาคือเวลาตัดสินคดีเขาใช้อะไรมาตัดสิน

โดยปกติศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากอยู่แล้วเมื่อเทียบกับองค์กรอื่น แต่อย่างน้อยข้อจำกัดของศาลรัฐธรรมนูญก็คือวัตรรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญไทยติดตัวเองออกจากวัตรรัฐธรรมนูญกลายเป็นองค์กรที่สถาปนาระบอบที่อาจจะไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นระบอบที่อยู่เหนือรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจจึงค่อนข้างกว้างขวางและไม่มีการถ่วงดุลตรวจสอบ เป็นเรื่องที่แปลกประหลาดมาก หากไปพูดกับใครว่าเรามีการรัฐประหาร เรามีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญไทยยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง คงไม่มีใครเข้าใจ..”

๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง เป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ สำเร็จการศึกษาดุษฎีบัณฑิตทางนิติศาสตร์ จากสหรัฐอเมริกา มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชนเดิมเคยเป็นอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโอนย้ายมาสังกัดคณะรัฐศาสตร์ ในปัจจุบัน โดยที่ผ่านมามีการแสดงความความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญอยู่เป็นระยะ ๆ ทั้งงานเขียนและเป็นวิทยากรงานเสวนา

จากการศึกษาถึงแนวความคิดเห็นและทัศนะของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง ที่นำเสนอสู่สาธารณชนผ่านช่องทางสื่อมวลชนที่น่าสนใจนั้น จะแบ่งสองส่วน ส่วนแรก เป็นเรื่องที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และส่วนที่สองคือ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

ส่วนที่ ๑ ความเห็นเรื่องที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นดังกล่าวปรากฏในข้อเขียน เรื่อง ตุลาการผู้เชี่ยวชาญ เผยแพร่ในเว็บไซต์ the๑๐๑ world เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗^{๔๙} ซึ่งได้วิพากษ์วิจารณ์ในช่วงเวลาที่กำลังมีการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ครบระยะเวลา โดยยืนยันอย่างแข็งขันว่า “ถ้าอยากจะแก้ไขปัญหาศาลรัฐธรรมนูญจริง ๆ เราอาจจะต้องคิดทบทวนเรื่องระบบการสรรหาเสียใหม่ ระบบโควตาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นเป็นจุดอ่อนมากกว่าจุดแข็ง เป็นปัญหามากกว่าทางออก” โดยประเด็นปัญหาสำคัญ อยู่ที่การกำหนดองค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากศาลฎีกาถึง ๓ คน นั้นนับว่าเป็นปัญหาเพราะจะได้ตุลาการที่ไม่ได้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชน อาจารย์เข้มทองได้ตั้งคำถามที่น่าคิดว่า “การกำหนดให้ผู้พิพากษาที่ไม่ได้ทำงานด้านกฎหมายมหาชนมาตลอดชีวิตไปเป็นตุลาการด้านกฎหมาย

^{๔๙} “ตุลาการผู้เชี่ยวชาญ”, the๑๐๑world, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๗. <https://www.the๑๐๑.world/constitutional-expert-judge/>.

มหาชนก็ชวนตั้งคำถามว่าจะทำงานได้ดีเพียงใด กฎหมายสองสาขานี้มีนิติวิธีที่แตกต่างกันในเรื่องการตีความเกี่ยวกับการใช้อำนาจ หลักการพื้นฐาน ไม่สามารถนำนิติวิธีกฎหมายเอกชนเข้ามาใช้กับกฎหมายมหาชนได้

ผู้ทรงคุณวุฒิเองก็เป็นปัญหา ถึงแม้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จะพยายามบัญญัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์นั้นคือผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์นั้นคือผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ ปัญหาก็คือ นิติศาสตร์นั้นแบ่งเป็นสองสาขาใหญ่ ๆ คือกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน แน่นอนว่าในสาขากฎหมายเอกชนนั้นก็มีความหมายที่เข้าไปในพรมแดนของกฎหมายมหาชนอยู่บ้าง เช่น กฎหมายอาญา หรือภาษีอากรในแงุ่มที่เกี่ยวกับการคลัง ไม่ใช่ภาษีธุรกิจ แต่การไม่ระบุความเชี่ยวชาญเฉพาะ ระบุแค่เพียงว่าเป็นศาสตราจารย์ทางนิติศาสตร์นั้น เปิดช่องให้คณะกรรมการสรรหาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่อาจจะไม่เชี่ยวชาญด้านรัฐธรรมนูญ แต่มีอุดมการณ์สอดคล้องกันได้

ด้านรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ก็คงไม่ต่างกัน ด้วยขอบเขตของเนื้อหาวิชาความรู้ที่กว้างขวาง ทั้งเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ การเปิดช่องเช่นนี้อนุญาตให้คณะกรรมการสรรหาเลือกผู้ไม่เชี่ยวชาญด้านวิชาการ แต่ชำนาญเกมการเมืองเข้าสู่ตำแหน่งได้ ”

ทั้งนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในข้อเขียนชิ้นนี้อาจจะเป็นการวิจารณ์ที่ค่อนข้างรุนแรงซึ่งคณะผู้วิจัยไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งและอาจถือว่าเป็นการลดทอนความน่าเชื่อถือของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอย่างมาก นั่นคือ “ปัญหาของศาลรัฐธรรมนูญนั้นซ้อนกันอยู่สองเรื่อง เรื่องแรกคือ การถูกรวบงำทางอุดมการณ์ทำให้ทิศทางคำวินิจฉัยออกมาเบี่ยงเบนไปจากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ และปัญหาคุณภาพคำวินิจฉัย ซึ่งอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ แต่เป็นเรื่องความรู้ความสามารถของตุลาการแต่ละท่านนั่นเอง เมื่อตีความกฎหมายก็อาจได้ผลแปลกประหลาดต่างออกไปจากที่ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญเห็นกัน ก็เป็นที่มาของเสียงวิพากษ์วิจารณ์เช่นกัน อันที่จริงตั้งแต่ตั้งศาลรัฐธรรมนูญมานั้น ประเทศไทยไม่เคยมีผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐธรรมนูญขึ้นไปเป็นตุลาการเสียที แน่แน่นอนว่าปัญหานี้อาจบรรเทาลงได้ด้วยทีมงานผู้ช่วยของตุลาการแต่ละท่าน ซึ่งช่วยค้นคว้าและทำความเข้าใจเสนอขึ้นไป แต่ก็คงจะดีกว่าหากตุลาการนั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญในตัวเอง”

ส่วนที่ ๒ ความคิดเห็นเรื่องการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับความคิดเห็นส่วนนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง ได้แสดงความคิดเห็นออกมาบ่อยครั้งในห้วงเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีสำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองประเทศ ไม่ว่าจะเป็นคดียุบพรรคการเมือง หรือ การพิจารณาคดีตามมาตรา ๔๙ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เป็นการล้มล้างระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยส่วนใหญ่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง จะอยู่ในฝ่ายนักวิชาการที่ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และมักใช้ถ้อยคำว่าเป็น “คดีการเมือง” ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในหมู่ประชาชนทั่วไปได้ ทั้ง ๆ เป็นการทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรตุลาการที่รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจไว้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง ได้ใช้ถ้อยคำที่โจมตีศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง ในข้อเขียนเรื่อง “มาตรฐานแบบใดในคดีรัฐธรรมนูญ” เผยแพร่ ในเว็บไซต์ the๑๑ world เมื่อวันที่

๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗^{๕๐} ปรากฏอยู่ในตอนต้นของข้อเขียนนี้ว่า “กว่าทศวรรษที่ประเทศไทยเรามี “ตุลาการเป็นใหญ่ในการเมือง” นั้น เป็นยุคทองของนักกฎหมายที่เข้ามาหยิบยื่นโทษานุโทษให้แก่ นักการเมืองและพรรคการเมือง มากบ้าง น้อยบ้าง รัฐธรรมนูญไทยตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ มาจนถึง ๒๕๖๐ กำหนด มาตรการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการยุบพรรค เพิกถอนสิทธิ ให้พ้นสภาพ ถอดถอน ไปจนถึงมาตรการเบา เช่น ตรวจสอบนโยบายเกี่ยวกับการต่างประเทศ การเงิน และอื่น ๆ อีกนับไม่ถ้วน อำนาจเหล่านี้ มาตรการเหล่านี้ ไม่ได้มีปัญหาเพียงแค่สร้างความตึงเครียดให้ระบบการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาในทางกฎหมายด้วย”

ข้อเขียนนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เข้มทอง ดันสกุลรุ่งเรือง ยังได้วิจารณ์ต่อไปในเรื่องปัญหาสำคัญ คือ การใช้มาตรฐานของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่ดูจะไม่สอดคล้องกับมาตรฐานทั่วไปในการ พิจารณาคดีของศาลยุติธรรมและหลักกฎหมายทั่วไปที่ยึดถือในสังคมไทยโดยเฉพาะประเด็นการรับฟัง พยานหลักฐานในคดี ดังนี้ “...ผลของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญคือการล้มรัฐบาล เปลี่ยนทิศทางการบริหาร ประเทศ กระทบประชาชนนับสิบ ๆ ล้านคน แต่กลับมีมาตรฐานการพิสูจน์ที่ไม่น่าจะสูงเท่าศาลยุติธรรม บ่อยครั้งศาลรัฐธรรมนูญตัดสินตรงข้ามกับพยานหลักฐาน โดยอ้างลอย ๆ ว่า เชื่อได้ว่าหลักฐานไม่น่าเชื่อถือ เชื่อได้ว่าข้อเท็จจริงเป็นอีกอย่างไม่ตรงตามอ้าง ทั้งหมดนี้กระทำได้เพียงเพราะวิธีคิดที่ว่าโทษทางรัฐธรรมนูญ ไม่สูงเท่าโทษอาญา

ปัญหาข้างต้นเป็นปัญหาของศาลคนละศาลที่ใช้มาตรฐานคนละมาตรฐานและอาจจะพยานหลักฐาน คนละชุดในข้อเท็จจริงเดียวกัน กระทั่งในศาลเดียวกัน ศาลรัฐธรรมนูญก็เคยตัดสินว่า กฎหมายที่สันนิษฐานให้ ผู้แทนนิติบุคคลรับผิดชอบในการกระทำของนิติบุคคลจนกว่าจะพิสูจน์หักล้างได้เป็นอื่นนั้น ขัดหลักการสันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ศาลเดียวกันยอมรับหลักการที่ว่า หากผู้สมัครสมาชิกทำผิด ให้ถือว่า กรรมการบริหารพรรคมีส่วนรู้เห็นและนำไปสู่การยุบพรรค ยอมรับว่าในคดีรัฐธรรมนูญสามารถใช้ ‘ยาแรง’ ได้ด้วยการลงโทษรวมหมู่ทุกคน ย้อนกลับมาที่การยุบพรรคอีกที การยุบพรรคพ่วงมาด้วยการตัดสิทธิการเมือง ในมาตรา ๙๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองไม่กำหนดว่าเพิกถอนสิทธิกี่ปี บอกเพียงแค่ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และมาตรา ๙๔ ให้จำกัดสิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่เป็นเวลา ๑๐ ปี ถ้าเขียนกฎหมายให้มีโทษอาญาโดยไม่ระบุระวางโทษ นักนิติศาสตร์คงลุกเป็นไฟ ครูอาจารย์กฎหมาย ออกมาวิจารณ์กันเต็มไปหมดว่าเขียนเช่นนั้นได้อย่างไร เช่น ให้ติดคุกแต่ไม่เขียนว่าติดไม่เกินกี่ปีก็เดือน แต่พอ เป็นมาตรฐานของรัฐธรรมนูญ ไม่มีใครเดือดร้อน ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นผู้เข้ามากำหนดตามชอบของตนเองว่า ควรกำหนดกี่ปี ทั้งที่จริง ๆ แล้ว หากกำหนดว่ามีโทษ แต่ไม่ระบุโทษให้ชัดเจน คำถามคือควรจะใช้โทษนั้น หรือไม่...”

หากกล่าวโดยสรุป เมื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายที่ได้แสดง ความคิดเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญในการดำเนินงานที่ผ่านมา ซึ่งแน่นอนว่าจะไปเชื่อมโยงกับปัญหาของ บทบัญญัติกฎหมายคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องนั้น ประเด็นสำคัญเกี่ยวข้องกับการออกแบบองค์ประกอบและ ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นับเป็นเรื่องใหญ่ที่คณะผู้วิจัยเห็นพ้องกับความเห็นของหลายท่านว่า มีสัดส่วนจากนักกฎหมายที่เชี่ยวชาญกฎหมายมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญน้อยกว่า นักกฎหมายและผู้พิพากษาที่มาจากศาลยุติธรรมที่จะส่งกระทบโดยตรงต่อความรู้ความสามารถด้านวิชาการ และคุณภาพของคำวินิจฉัยในการให้เหตุผลทางกฎหมายมหาชนที่ได้รับการยอมรับ

^{๕๐} “มาตรฐานแบบใดในคดีรัฐธรรมนูญ”, the๑๐๑world, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๗, <https://www.the๑๐๑.world/inconsistent-standard-of-judgement/>.

ในส่วนปัญหาการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญที่มีความคิดเห็นของนักวิชาการหลายท่านในกลุ่มที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ ที่เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญขยายเขตอำนาจของตนเอง หรือถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ทำให้ตัดสินคดีขัดต่อหลักประชาธิปไตยนั้น คณะผู้วิจัยไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งเนื่องจากเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญได้รับการบัญญัติโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการก็ต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ตลอดจนตัดสินไปตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดี หากตัดสินโดยความเชื่ออุดมการณ์ส่วนตัวตนแต่อย่างใด

ขณะเดียวกันเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญหลายเรื่องที่เพิ่มเติมขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คือ ความพยายามในการแก้ไขปัญหาคาใจไม่ชัดเจนและข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นปัญหาในอดีตตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ในกรณีที่ย้ายการสูงสุดรับเรื่องไว้แต่อาจพิจารณาไม่แล้วเสร็จในเวลาที่สมควรหรือหากปฏิเสธไม่ส่งเรื่องต่อไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย เจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรานี้ก็จะไม่บรรลุผล หรือในกรณีอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งแต่เดิมไม่ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ จนเคยเกิดกรณีความพยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ โดยผู้ยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาต้องไปใช้ช่องทางสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญแทน จนทำให้มีเสียงวิจารณ์ว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจรับพิจารณาปัญหาของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องนำบทเรียนที่กล่าวมานี้ไปปรับปรุงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้มีความชัดเจนในตัวบทบัญญัติ และกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมิให้เกิดปัญหาได้ถ้อยในเรื่องเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญอีก

ทั้งนี้ ในประเด็นความผิดทางละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ที่แม้จะมีความคิดเห็นของนักวิชาการในกลุ่มที่มักวิจารณ์การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญและเสียงสะท้อนจากประชาชนตามสื่อสังคมออนไลน์ ว่าไม่เห็นด้วยกับการกำหนดความผิดดังกล่าวไว้ ควรให้เป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้น คณะผู้วิจัยกลับเห็นด้วยกับความคิดเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ที่ได้มีการทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเรื่องนี้กับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ ซึ่งสนับสนุนการบัญญัติความผิดนี้ไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยเพื่อแก้ไขปัญหการทำงานของศาลที่ไม่มีกำหนดความผิดในเรื่องนี้ไว้เลย ขณะที่ศาลอื่น ๆ แม้แต่ศาลปกครองที่เป็นศาลจัดตั้งใหม่ก็ยังมีกำหนดคุ้มครองเรื่องนี้ไว้เพื่อช่วยคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีของศาล และป้องกันมิให้มีการบิดเบือนคำวินิจฉัยของศาล อีกทั้งถ้าศึกษาวิเคราะห์ให้ดีก็จะพบว่า การกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้ไว้ก็ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลจนเกินสมควรแก่เหตุ หากไม่ได้เป็นการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ประชาชนยังสามารถวิพากษ์วิจารณ์ศาลด้วยการติชมด้วยความสุจริตหรือเป็นการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการก็ยังสามารถทำได้เป็นปกติวิสัย

ในส่วนประเด็นการนำแนวความคิดของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในเรื่องสิทธิการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง และสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ซึ่งมีนักวิชาการบางท่านเห็นว่าเป็นการรับนำแนวคิดของต่างประเทศมาบัญญัติแบบผิดฝาผิดตัวและทำให้อ่อนปัญหาขึ้นนั้น ในความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยเห็นว่า เรื่องนี้มีประเด็นที่อาจถกเถียงกันได้ว่าการรับเอาบทบัญญัติของต่างประเทศที่เป็นต้นแบบนั้น จำเป็นหรือไม่ที่ต้องรับมาทั้งหมด เพราะหลายครั้งการตรากฎหมายในประเทศที่อาจได้รับอิทธิพลของตัวอย่างต่างประเทศ เวลาเขียนในกฎหมายไทยก็มีการแก้ไขปรับปรุงโดยพิจารณาเลือกรับแนวคิดนั้น ๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมของสังคมไทย

ฉะนั้น การจะบอกว่าเพราะรับบทบัญญัติมาไม่ครบถ้วนจึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ก็อาจกล่าวสรุป เช่นนั้นไม่ได้ทั้งหมด เพราะคณะผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาในเรื่องนี้คือการกำหนดเหตุยกเว้นของเรื่องในการใช้สิทธิฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงมากกว่า ที่ได้กำหนดเหตุยกเว้นไว้หลายข้อและไม่เปิดดุลพินิจให้ศาลพิจารณา รับเรื่องไว้ได้ถ้ามีเหตุผลความจำเป็น ซึ่งประเด็นนี้จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

ท้ายที่สุดจากความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยที่น่าเสนอมาข้างต้น นับว่ามีประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งเป็นมุมมองจาก บุคคลภายนอกที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ของต่างประเทศ โดยประเด็นเหล่านี้คณะผู้วิจัยจะได้นำไปศึกษาวิเคราะห์ประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ กฎหมายต่อไป ขณะเดียวกันถ้าพิจารณาจากความคิดเห็นของบุคคลภายในศาลรัฐธรรมนูญเองเกี่ยวกับการ แก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ก็ปรากฏความคิดเห็นที่เป็นข้อเสนอแนะทางวิชาการน่าสนใจจากตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญท่านหนึ่งที่ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญไทยโดยมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ ศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ คือ ท่านดร.ปัญญา อุดชาชน ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพิจารณาคดี รัฐธรรมนูญว่าควรจะพัฒนาหน้าที่และอำนาจของระบบองค์กรคณะเล็กให้รับผิดชอบมากขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ ในศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีการแบ่งเป็น ๒ องค์กรคณะ องค์กรคณะละ ๘ คน ตามประเภท ของคดีรัฐธรรมนูญโดยองค์กรคณะที่ ๑ เป็นองค์กรคณะสิทธิพื้นฐาน และองค์กรคณะที่ ๒ เป็นองค์กรคณะกฎหมาย รัฐธรรมนูญ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการคดีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินการ ดังนี้^{๔๑}

๑) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๑ วรรคแรก ให้มีองค์กรคณะเต็ม ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า ๗ คน และให้มีองค์กรคณะเล็ก จำนวน ๒ องค์กรคณะ แต่ละองค์กรคณะเล็กประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า ๔ คน

๒) แก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ ให้มีองค์กรคณะเล็ก แต่ละองค์กรคณะเล็กมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญและ กฎหมายบัญญัติไว้ โดยแบ่งประเภทของคดีรัฐธรรมนูญให้กับองค์กรคณะเล็กอย่างชัดเจน แยกกันอย่างอิสระ ระหว่างองค์กรคณะเล็กทั้งสอง

๓) แต่ละองค์กรคณะเล็ก ให้มีตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวน (Rapporteur Judge) มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้า และนำเสนอความเห็นส่วนตัวว่าคดีที่องค์กรคณะเล็กกำลังพิจารณาอยู่นั้น ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องนี้ไว้ พิจารณาวินิจฉัยได้หรือไม่เพื่อให้องค์กรคณะเล็กได้มีมติแล้วนำเสนอต่อองค์กรคณะเต็มต่อไป หากเป็นคดีที่มีความสำคัญ เพื่อให้การพิจารณาอย่างรอบคอบ อาจให้องค์คณะเต็มพิจารณาเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

๔) เมื่อองค์กรคณะเต็มมีมติรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนคนนั้นจะทำ หน้าที่ศึกษาในเชิงลึก วิจัยเพื่อเสนอความเห็นส่วนตัวต่อที่ประชุมองค์กรคณะเต็มว่าคำร้องที่ศาลกำลังพิจารณา อยู่นั้นมีความเห็นอย่างไร พร้อมเหตุผลประกอบ เพื่อเปิดการอภิปรายในที่ประชุมศาลรัฐธรรมนูญ

๕) องค์กรคณะเต็มยังคงมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีเหมือนเดิม และถือว่าเป็นคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ

๖) คำสั่งแต่งตั้งองค์กรคณะเล็กอาจมีการปรับปรุงทั้งด้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและประเภทของคดี รัฐธรรมนูญที่รับผิดชอบอย่างน้อยทุก ๆ ๓ ปี เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนความรับผิดชอบขององค์กรเล็ก

^{๔๑} ปัญญา อุดชาชน, *หลักนิติธรรม: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไทย-เยอรมนี*, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๔), ๒๑๑-๒๑๒.

ข้อเสนอให้มีการจัดตั้งองค์คณะเล็กในศาลรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ท่าน ดร.ปัญญา อดุชาชน นับว่ามีประเด็นที่น่าพิจารณาถ้าคำนึงว่า หากในอนาคตมีปริมาณงานคดีรัฐธรรมนูญมากขึ้นเข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญความจำเป็นของการมีองค์คณะเล็กก็จะสามารถช่วยให้การพิจารณาคดีได้รวดเร็วมากขึ้น แต่ทั้งนี้คณะผู้วิจัยเห็นว่ายังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของไทยที่ปัจจุบันมีเพียง ๙ ท่าน ก็อาจส่งผลให้การแบ่งเป็นองค์คณะเล็กค่อนข้างจะลำบากต่างจากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมากถึง ๑๖ ท่าน

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

๓.๑ วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ในส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยตามโครงการนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการออกแบบวิธีการดำเนินงาน ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพโดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ปรากฏตามแผนภาพขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

๑) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยจะทำการทบทวนวรรณกรรม และศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย กระบวนการเกี่ยวกับการทบทวนกฎหมาย การศึกษาประสิทธิภาพและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ ทั้งที่เป็นตัวบทกฎหมายและเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑.๑) เอกสารที่เป็นกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่ออกมารองรับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งเป็นวัตถุแห่งการศึกษาสำคัญในโครงการวิจัยนี้

ทั้งนี้ รายชื่อของกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่คณะผู้วิจัยจะทำการศึกษาเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้กฎหมายมุ่งเน้นเฉพาะกฎที่มีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกศาลรัฐธรรมนูญซึ่งอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวตราขึ้น แต่ไม่รวมถึงกฎที่ใช้บังคับเฉพาะเรื่องงานภายในของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยกฎที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ได้แก่

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

นอกจากนี้ ภายใต้พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งออกมารองรับเจตนารมณ์ของมาตรา ๗๗ มาตรา ๒๕๘ ค. ด้านกฎหมาย (๑) และ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายภายหลังเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้วเพื่อพัฒนากฎหมายให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป และการเข้าถึงบทบัญญัติของกฎหมายของประชาชน ก็จะเป็นกรอบที่คณะผู้วิจัยจะได้ใช้กำหนดเป็นประเด็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามโครงการวิจัยนี้ด้วย

อนึ่ง ในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่ออกมารองรับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คณะผู้วิจัยจะได้คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของกฎหมายฉบับนี้ที่เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลในฐานะองค์กรตุลาการ ซึ่งต้องมีหลักการสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาล การดำเนินงานต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึงความยุติธรรม และที่สำคัญคือการทำหน้าที่ในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นด้วยลักษณะเฉพาะของกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลนี้ จึงมีธรรมชาติของกฎหมายแตกต่างไปจากกฎหมายอื่น ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่กำหนดเรื่องความผิดที่เป็นข้อห้าม กฎหมายกำหนดการจัดระเบียบในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่รัฐต้องการควบคุมหรือส่งเสริม กฎหมายที่จัดตั้งหน่วยงานของรัฐเพื่อจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชน และกฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น

๑.๒) เอกสารที่ไม่ใช่กฎหมาย ได้แก่ รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมานับแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้ประกาศใช้ สถิติคดีของศาลรัฐธรรมนูญ และเอกสารวิชาการอื่น ๆ เช่น รายงานศึกษาวิจัยและบทความวิชาการที่ได้นำเสนอถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเพื่อให้เข้าใจสภาพข้อเท็จจริงของการบังคับใช้กฎหมายและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำงานจริงที่ทำให้ต้องหาทางปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมถูกต้องตามกฎหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของการประกาศใช้กฎหมายและกฎที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และแบบสอบถามความคิดเห็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายเพิ่มเติม

เพื่อให้การติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนหน่วยงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว บุคคลและหน่วยงานรัฐที่เข้ามาใช้บริการตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้อย่างครบถ้วน คณะผู้วิจัยจะได้ทำการรับฟังความคิดเห็นผ่านสองช่องทางสำคัญได้แก่

๒.๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ในที่นี้จะเป็นการจัดทำแบบรับฟังความคิดเห็นตามประเด็นที่ต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายซึ่งครอบคลุมหัวข้อตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งนำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ๒ ฉบับ ได้แก่ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นำขึ้นสู่ระบบกลางทางกฎหมายโดยนำไปไว้ในเว็บไซต์ของระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) ซึ่งเป็นช่องทางการรับฟังความคิดเห็นหลักที่กฎหมายกำหนดไว้ และจะได้ประกาศเชิญชวนให้ไปร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (www.constitutionalcourt.or.th) เพื่อรับฟังความคิดเห็นทั่วไป โดยได้ดำเนินการไประหว่างวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ถึง ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ รวมระยะเวลา ๓๐ วัน

๒.๒) การรับฟังความคิดเห็นจากแบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) เพิ่มเติม

เหตุผลที่คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยดังกล่าวเพิ่มเติม ก็เพื่อประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นอย่างครบถ้วน เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ผ่านมาการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและเว็บไซต์ของหน่วยงานรัฐที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายนั้น ปรกติโดยส่วนใหญ่จะมีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นไม่มากนัก หลายครั้งที่หน่วยงานของรัฐต้องขยายกำหนดระยะเวลารับฟังความคิดเห็น ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจะได้ออกแบบจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นในการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้กฎหมาย โดยครอบคลุมตัวชี้วัดและประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญที่จะต้องมีการรายงานผลตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

สำหรับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จัดเก็บแบบสอบถามตามโครงการได้ยึดตามหลักการสถิติโดยจะครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติทั้งบุคคลภายในศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มุมมองความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการประเมินอย่างรอบด้าน ทั้งจากมุมมองภายนอกเป็นผู้ประเมินเข้ามาและมุมมองภายในที่เป็นการประเมินตนเองขององค์กร

๓) การศึกษาเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นประเด็นปัญหาในตัวบทด้านกฎหมายและปัญหาในการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบข้อมูลสภาพข้อเท็จจริงในการบังคับใช้กฎหมายและปัญหาการดำเนินงานทั้งในส่วนของการกฎหมาย

และการปฏิบัติงานจริง ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ช่วยกันคิดช่วยกันทำในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนต่าง ๆ โดยแบ่งการศึกษารวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๑) บุคคลภายในองค์กร ได้แก่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทั้ง ๙ ท่าน และผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๒) บุคคลภายนอกองค์กร ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยการสุ่มเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ อัยการสูงสุด หรือผู้แทน หน่วยงานในวงงานของรัฐสภา ได้แก่ เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เลขาธิการวุฒิสภา หรือผู้แทน เป็นต้น ในกรณีที่บุคคลภายนอกไม่สะดวกจะใช้แบบสอบถามและแบบสอบถามให้ตอบกลับแทน

๔) การจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในฝ่ายต่าง ๆ กับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย คณะผู้วิจัยจึงได้ออกแบบให้มีการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นประกอบการศึกษาวิจัย โดยเป็นสองส่วน ได้แก่

๔.๑) การจัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย

ในการนี้ ได้ดำเนินการไปเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ในช่วงเวลา ๙.๐๐ ถึง ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องออডিทอเรีย ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทารา ไทฟ์ ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นภาคเช้าและภาคบ่าย ตามกลุ่มเป้าหมายในการรับฟังความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

ภาคเช้า เป็นการประชุมเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องภายในศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารและบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ภาคบ่าย เป็นการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นบุคคลภายนอกศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานของรัฐและประชาชนซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่หรือได้รับผลกระทบที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติรวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย นักวิชาการ และตัวแทนองค์กรภาคประชาชน

๔.๒) การประชุมรับฟังความคิดเห็นวงกว้างภายในศาลรัฐธรรมนูญเพื่อนำเสนอรายงานผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ และรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

ภายหลังจากการศึกษาจัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์คณะผู้วิจัยจะได้จัดให้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นในวงกว้างเพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามโครงการ ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อรับฟังข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการปรับปรุงแก้ไขร่างรายงานวิจัยให้ครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้นก่อนจะจัดทำเป็นรายงานฉบับสุดท้าย ซึ่งได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเชิญเข้าร่วมสัมมนารับฟังความคิดเห็นเพื่อนำเสนอผล ได้แก่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องในส่วน

ดำเนินงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่มย่อยและการจัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นตามโครงการนั้น ทางคณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินงานภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - ๑๙ อย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม หากมีเหตุฉุกเฉินจำเป็นจะได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นทางออนไลน์ทั้งหมด

๓.๒ การกำหนดประเด็นที่ใช้ศึกษา กลุ่มเป้าหมาย และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

๓.๒.๑ การกำหนดประเด็นที่ใช้ศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการศึกษบทบัญญัติที่อาจมีปัญหาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้นมีข้อพิจารณาเบื้องต้นที่สำคัญ คือ บทบัญญัติบางมาตราที่ปรากฏในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น เป็นการนำถ้อยคำที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาบัญญัติซ้ำในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาของการบังคับใช้บทบัญญัติบางมาตราจึงอาจจำเป็นต้องแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงลักษณะบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการบัญญัติเพื่อกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการปฏิบัติในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทั้งในส่วนของการศาลรัฐธรรมนูญ และคู่กรณีที่เกี่ยวข้องซึ่งเข้ามาในคดีที่มีการเสนอเรื่องขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามที่ปรากฏเป็นเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักเกณฑ์ทางกฎหมายต่าง ๆ ที่กำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ออกมารองรับถึงหลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติอีกชั้นหนึ่ง

นอกจากนี้ ในการกำหนดประเด็นที่อาจเป็นปัญหาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะมุ่งเป้าไปยังปัญหาที่เกิดจากตัวบทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลัก มิใช่ปัญหาที่เกิดจากทางปฏิบัติ หรือเป็นปัญหาจากการใช้หรือตีความกฎหมายของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นเรื่องใช้อำนาจตุลาการในการพิพากษาคดีรัฐธรรมนูญซึ่งมีความเป็นอิสระที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองและคุ้มครองให้

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นเอกสาร ประกอบด้วยรายงานการศึกษาวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ และการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการตามสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้วิจัยเห็นประเด็นการศึกษาในบทบัญญัติที่อาจเป็นปัญหาสำคัญเบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาที่หนึ่ง ปัญหาของความเหมาะสมและจำเป็นในการกำหนดบทบัญญัติในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ และการกำหนดรายละเอียดไว้ในข้อ ๑๐ ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒^{๕๒}

ทั้งนี้ นับถึงปัจจุบันจากการสอบถามข้อมูลของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ แม้จะไม่มีสถิติคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่เกิดขึ้นจริง โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญยังไม่เคยมีการดำเนินคดีจนถึงที่สุด คงมีแต่การเชิญบุคคลที่ได้แสดงความคิดเห็นที่อาจเข้าข่ายความผิดฐานละเมิดศาลมาชี้แจงทำความเข้าใจ ทำให้ต่อมาบุคคลดังกล่าวก็ได้โพสต์แสดงข้อความขอโทษในการสื่อสารข้อความดังกล่าวไปก็ตาม แต่ก็ปรากฏเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม นักวิชาการที่วิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญที่มีข้อเสนอให้ยกเลิกบทบัญญัติความผิดดังกล่าว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของบุคคลอย่างกว้างขวาง อันเป็นหลักการพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย^{๕๓}

สำหรับข้อเสนอแก้ไขปัญหาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้ ทางวิชาการปรากฏในงานวิทยานิพนธ์ของรองศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ มาเมาะ ซึ่งได้เสนอให้มีการยกเลิกการกำหนดมอบอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการออกข้อกำหนดที่ระบุว่า การกระทำใดเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ โดยให้รัฐสภาเป็นผู้ตรากฎหมายมากำหนดเรื่องนี้แทน^{๕๔}

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงบทบัญญัติของกฎหมายนี้จะได้กำหนดห้ามเฉพาะ ผู้ที่บิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลหรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้ายก็ตาม (ข้อ ๑๐ ของข้อกำหนดฯ) แต่ในความคิดเห็นของกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้ก็มองว่า ยังมีความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติว่าอะไรคือ พฤติกรรมที่เข้าข่ายการแสดงออกที่เป็นข้อห้าม ซึ่งอาจนำไปสู่การตีความกฎหมายที่ไปจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

ปัญหาที่สอง ปัญหาความเหมาะสมและจำเป็นเกี่ยวกับการกำหนดขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญของประชาชน ในมาตรา ๔๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กรณีการใช้สิทธิของบุคคลหรือชุมชนผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการทำหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และได้รับความเสียหายจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐ หรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องครบถ้วนหรือล่าช้าเกินสมควร ย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยคดี ส่งผลทำให้ที่ผ่านมา คดีที่มีการร้องว่ามีการฝ่าฝืนหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐแทบจะไม่สามารถขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้เลยในทางความเป็นจริง โดยศาลไม่สามารถรับฟ้องคดีไว้พิจารณาได้ เพราะประชาชนหรือชุมชนไม่ได้ดำเนินการขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีให้ครบถ้วนถูกต้อง

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการตามมาตรา ๔๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีขั้นตอนที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายอยู่พอสมควร ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของบทบัญญัติจะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดมาตราบังคับก่อนการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญในกรณี

^{๕๒} โดยประเด็นปัญหานี้ปรากฏเป็นปัญหาที่มีการนำไปศึกษาทางวิชาการถึงขั้นเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ในการศึกษาศึกษาระดับปริญญาเอกด้านนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดย รองศาสตราจารย์ ดร. อานนท์ มาเมาะ ในหัวข้อ “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย” ในปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๕

^{๕๓} การไม่เห็นด้วยต่อความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ปรากฏเผยแพร่อย่างกว้างขวางเป็นงานเขียนในเว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) และ เว็บไซต์ไอลอร์ (www.ilaw.ot.th)

^{๕๔} โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อานนท์ มาเมาะ, “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๕)

การฝ่าฝืนหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หากประชาชนไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ครบถ้วนแล้ว เรื่องดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถรับไว้พิจารณาคดีได้ ซึ่งก็มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า บทบัญญัติดังกล่าว ควรกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาในฝ่ายบริหาร ซึ่งสมควรไปอยู่ในกฎหมายอื่นที่มีใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลหรือไม่

ปัญหาที่สาม ปัญหาความเหมาะสมของบทบัญญัติ หลักเกณฑ์ ขั้นตอน เงื่อนไขในการกำหนดให้ ประชาชนยื่นคำร้องในกรณีฉุกเฉินหรือสภาวะที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ตามมาตรา ๒๑๓ ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีการกำหนดขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘ และการกำหนดข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งมีความเห็นของนักวิชาการด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญมองว่า แม้จะเป็นความก้าวหน้าในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถฟ้อง ศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ซึ่งมีตัวอย่างจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่สิ่งที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับมา และมากำหนดรายละเอียดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยนั้น ไม่ได้รับมาทั้งหมด ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ได้ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง เพราะติดเงื่อนไขเข้าลักษณะเรื่องที่ต้องห้ามรับตามมาตรา ๔๗

ทั้งนี้ มีข้อมูลทางสถิติคดีของศาลรัฐธรรมนูญระหว่าง พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๕ เกี่ยวกับการยื่น คำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ของรัฐธรรมนูญ ในรายงานศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความ คาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ปรากฏว่ามีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ได้รับเรื่องตามมาตรานี้ไว้พิจารณาเพียง ๔ คำวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ ๔/๒๕๖๓ คำวินิจฉัยที่ ๗/๒๕๖๓ คำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๔ และคำวินิจฉัยที่ ๗/๒๕๖๔ ขณะที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่วินิจฉัยว่าไม่รับคำร้องมากถึง ๓๑๗ คดี ด้วยเหตุต่าง ๆ กัน ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งคือ เข้าลักษณะเรื่องที่ต้องห้ามรับตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ นั้นเอง^{๕๕}

ปัญหาที่สี่ การที่ไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญออกเผยแพร่ในวันอ่านคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงการอำนวยความสะดวกของศาล ที่สาธารณะชนควรจะ สามารถตรวจสอบการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลได้อย่างรวดเร็วทันที ขณะเดียวกันก็มีปัญหาว่า ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญบางคดีที่มีการเผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาภายหลังนั้น มีถ้อยคำบางตอน ที่ไม่เหมือนกับคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญได้อ่านในวันนัดฟังคำวินิจฉัยคดี

ทั้งนี้ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่มีความแตกต่างกันในเนื้อหาและถ้อยคำที่ไม่ตรงกันระหว่าง คำวินิจฉัยที่มีการอ่านในวันพิจารณาคดีและเผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งปรากฏเสียงวิพากษ์วิจารณ์ทาง วิชาการ ที่คณะผู้วิจัยได้สำรวจพบมีอยู่ ๒ คดี คดีแรก คือ คำวินิจฉัยที่ ๖/๒๕๖๔ คดีเกี่ยวกับสมาชิกภาพของ ร.อ.ธรรมนัส พรหมเผ่า ส.ส.พะเยา พรรคพลังประชารัฐ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยปรากฏเป็นการแสดงความคิดเห็นของ รองศาสตราจารย์ ดร. อานนท์ มาเม้า ที่พบว่าคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญข้อความที่ไม่ตรงกันเป็นสองส่วน คือ ข้อความในส่วนการรับฟังพยานหลักฐาน และข้อความใน ส่วนการวินิจฉัย ซึ่งข้อความในส่วนแรก คำวินิจฉัยที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษามีรายละเอียดมากกว่า

^{๕๕} โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, รายงานศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความ เข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๗).

ข้อความที่ปรากฏในวันอ่านคำวินิจฉัย ส่วนข้อความในส่วนการวินิจฉัยปรากฏการเติมข้อความเพื่อสัพพเหตุผล และการเติมเพื่อออกตัวในคำวินิจฉัยที่เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่ได้มีการอ่านถ้อยคำดังกล่าวในวันอ่านคำวินิจฉัยแต่อย่างใด ดังนี้^{๕๖}

ส่วนที่ ๑ พบว่า ตุลาการอ่านข้อความในส่วนการรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์อย่างสั้นและกระชับ เมื่อเทียบกับข้อความในคำวินิจฉัยที่ประกาศ ซึ่งปรากฏข้อมูลโดยละเอียดกว่าขอให้ลองพิจารณาคำวินิจฉัยตั้งแต่หน้า ๑ ถึงหน้า ๗ จะเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเขียนคำวินิจฉัยโดยเพิ่มเติมข้อความอย่างละเอียดลออและทิ้งท้ายด้วยการกล่าวถึงการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ว่า “...ซึ่งศาลรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนี้จริง แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นอย่างไร วินิจฉัยพยานหลักฐานอย่างไร และมีคำพิพากษาในความผิดฐานใดจะตรงกับที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) บัญญัติหรือไม่ นั้น ยังไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งรับคำร้องนี้ไว้วินิจฉัยแล้ว จึงมีปัญหาข้อกฎหมายสำคัญที่ต้องวินิจฉัยต่อไป”

ส่วนที่ ๒ ข้อความในส่วนการวินิจฉัย มีอยู่สองจุดสำคัญ จุดที่ ๑ เรียกว่า “การเติมเพื่อสัพพเหตุผล” จุดที่ ๒ เรียกว่า “การเติมเพื่อออกตัว” กล่าวคือ

จุดที่ ๑ ความที่หายไปในวันอ่าน แล้วมาปรากฏในคำวินิจฉัย หน้า ๙ คือความว่า “...ก็จะมี ความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงคำพิพากษาอันถึงที่สุดในความผิดตามกฎหมายอื่นอีกหลายฉบับที่มาตรา ๙๘ (๑๐) ระบุ ซึ่งบางฉบับบัญญัติฐานความผิด แต่บางฉบับไม่ได้บัญญัติฐานความผิด เพียงระบุชื่อกฎหมายเท่านั้น เช่น กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าย เป็นต้น จะทำให้ขอบเขตการยอมรับอำนาจศาลของรัฐอื่นขยายออกไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย...” นี่คือการเติมเพื่อสัพพเหตุผล ด้วยการอธิบายความเพิ่ม ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยว่า คำว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ไม่ควรรวมถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เหตุใดศาลรัฐธรรมนูญจึงเพิ่มมาเติมเอาที่หลัง? เพิ่งคิดได้จึงขอถามอย่างนั้นหรือ?

จุดที่ ๒ ความที่ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัย หน้า ๑๐ แต่ไม่มีเลยในวันอ่าน คือความว่า “ส่วนปัญหาว่า ข้อกล่าวอ้างตามคำร้องเป็นเรื่องความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือไม่ ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัย”

โดยปัญหาข้างต้นในความคิดเห็นของรองศาสตราจารย์ ดร. อานนท์ มาเฝ้า ได้นำไปสู่ปัญหาที่ตามมาอีก ๓ ข้อ กล่าวคือ ปัญหาข้อที่ ๑ คือ สะท้อนการทำงานที่ไม่สมบูรณ์เรียบร้อยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปัญหาข้อที่ ๒ คือ กระทบกับความมั่นคงแน่นอนของคำตัดสิน และ ปัญหาข้อที่ ๓ คือ ต้องเผชิญกับการถูกครหาว่าได้เวลาเพิ่มในการเก็บประเด็นจากสังคมไปเขียนเติม

นอกจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ยังมีคำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๓ กรณียุบพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งปรากฏเป็นความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ที่ให้สัมภาษณ์กับเว็บไซต์ประชาไทตอนหนึ่งถึงการเขียนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษามีถ้อยคำที่ไม่ตรงกับคำวินิจฉัยในวันที่มีการอ่านโดยมีถ้อยคำที่ไม่ตรงกันเกี่ยวกับการเป็นนิติบุคคลของพรรคการเมืองว่า “... ศาลรัฐธรรมนูญบอกว่าพรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน เรื่องนี้ผมสังเกตนิดหน่อยคือตอนที่ตุลาการอ่านคำวินิจฉัย เขาอ่านว่าพรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน แต่ในคำวินิจฉัยตัวเต็มเขาใช้อีกคำหนึ่งว่า พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองซึ่งเป็นกฎหมายมหาชน

^{๕๖} ความคิดเห็นของ รองศาสตราจารย์ ดร. อานนท์ มาเฝ้า, “คำวินิจฉัยศาล รธน. คดี ‘ธรรมนัส’ (ที่เพิ่งประกาศ) ไม่ตรงกับที่อ่านวันตัดสิน ๕ พ.ค. ๖๔,” สำนักข่าวอิศรา, ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔, <https://www.isranews.org/article/isranews-article/๕๘๗๙๒-open๐๖๓-๒.html>.

คือเขายายความ เขาไม่ได้พูดว่าเป็นนิติบุคคลมหาชน แต่พูดว่าเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน มันอาจจะมียยะต่างกันอยู่นิดหน่อย ถ้าเอาตามตัวอักษรที่เขาเขียน ไม่ผิด เขาแนบเนียนพอสมควรเลย เขาชี้แต่ว่าพรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล นิติบุคคลตามอะไร ก็เพราะว่าคุณจดทะเบียนตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองซึ่งเป็นกฎหมายมหาชน...”^{๕๗}

แม้ความแตกต่างในถ้อยคำนั้นไม่ได้ส่งผลให้คำวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงไปจากการตัดสินใจก็ตาม แต่ก็ทำให้สังคมเกิดการตั้งคำถามขึ้น จึงมีข้อเสนอที่อยากให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยทางการเมืองในวันที่อ่านเช่นเดียวกับศาลอื่น ทั้งนี้ ประเด็นปัญหานี้สัมพันธ์กับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๕ วรรคท้าย ที่ไม่ได้กำหนดบังคับให้มีการประกาศคำวินิจฉัยในวันที่อ่าน โดยให้ระยะเวลา ๓๐ วัน ในการนำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา

โดยนอกจากประเด็นที่อาจเป็นปัญหาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำเสนอมา ๔ ข้อ ก่อนหน้านี้ เพื่อให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายเป็นไปด้วยความเป็นกลาง ไม่ได้เป็นการตั้งธงมุ่งเป้าไปที่เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง ที่อาจทำให้ผิดพลาดในการประเมินผลได้ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงจะทำการประเมินเนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ในเนื้อหาทุกส่วนของกฎหมายฉบับนี้ซึ่งสามารถสรุปประเด็นบทบัญญัติที่สำคัญในแต่ละหมวดที่จะทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ ดังต่อไปนี้

หมวด ๑ ศาล มีเพียงมาตราเดียว คือ มาตรา ๗ ที่บัญญัติถึงเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ โดยนำเนื้อหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดไว้ถึงเรื่องที่สามารถยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

หมวด ๒ องค์ประกอบของศาล (มาตรา ๘ ถึงมาตรา ๒๖) โดยบัญญัติในเรื่องต่อไปนี้ซึ่งได้นำเนื้อหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดไว้มาบัญญัติซ้ำโดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมบางประการ ได้แก่ (๑) องค์ประกอบของศาล (๒) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม (๓) การสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และ (๔) วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง

หมวด ๓ การพิจารณา (มาตรา ๒๗ ถึงมาตรา ๗๑) โดยแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ บททั่วไป ส่วนที่ ๒ การยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย และส่วนที่ ๓ องค์คณะและการพิจารณาคดี

หมวด ๔ การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง (มาตรา ๗๒ ถึงมาตรา ๗๘) มีรายละเอียดของการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

สำหรับการกำหนดประเด็นหรือข้อคำถามที่จะใช้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่จะทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญนั้น จำเป็นต้องพิจารณาจากแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่ได้ออกมาบังคับใช้ซึ่งได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ในบทที่ ๒ ของรายงานวิจัยนี้ โดยจากการศึกษาของคณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่ต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

^{๕๗} ความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “ผมจึงเห็นว่าคำวินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่ไม่ถูกต้องในทางกฎหมาย” เว็บไซต์ประชาไท, ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓, <https://prachatai.com/journal/๒๐๒๐/๐๓/๘๖๘๐๘>.

ประเด็นที่ ๑ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายและกฎนั้นมากน้อยเพียงใด

ประเด็นที่ ๒ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น คุ่มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ ๓ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

ประเด็นที่ ๔ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

ประเด็นที่ ๕ สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ หรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ ๖ สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ หรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร

๓.๒.๒ กลุ่มเป้าหมาย

ในการกำหนดประชากรที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น คณะผู้วิจัยได้มุ่งไปยังบุคคลและหน่วยงานที่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่

- ๑) ประชาชนทั่วไปและผู้ที่เคยใช้สิทธิยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
- ๒) ชุมชนโดยตัวแทนชุมชนที่เคยใช้สิทธิยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ๔) สมาชิกวุฒิสภา
- ๕) ประธานสภาผู้แทนราษฎร (ทำหน้าที่เป็นประธานรัฐสภา)
- ๖) ประธานวุฒิสภา
- ๗) นายกรัฐมนตรี
- ๘) อัยการสูงสุด
- ๙) ศาลยุติธรรม (ประธานศาลฎีกา)
- ๑๐) ศาลปกครอง (ประธานศาลปกครองสูงสุด)
- ๑๑) ศาลทหาร (ตุลาการพระธรรมนูญหัวหน้าศาลทหารสูงสุด)

๑๒) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (มีจำนวน ๗ คน)

๑๓) ผู้ตรวจการแผ่นดิน (มีจำนวน ๓ คน)

๑๔) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (มีจำนวน ๙ คน)

๑๕) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (มีจำนวน ๗ คน)

๑๖) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มีจำนวน ๗ คน)

๑๗) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง กรมพระธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานธุรการขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๓.๒.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

(๑) การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาถึงกฎหมายที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งจะประกอบไปด้วย

๑. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

๒. ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ

๓. ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

(๒) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับประเด็นที่จะตั้งเป็นคำถามในเนื้อหาแต่ละหมวดของกฎหมายนั้น คณะผู้วิจัยจะได้ออกแบบคำถามหลักที่ยกมาเป็นตัวอย่างให้เห็น ดังต่อไปนี้

(๒.๑) ท่านเห็นด้วยกับบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะคดีที่สามารถยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ตามมาตรา ๗ ในแต่ละกรณีหรือไม่ อย่างไร

(๒.๒) ท่านเห็นด้วยกับบทบัญญัติในเรื่องต่อไปนี้ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร ได้แก่

(๑) องค์ประกอบของศาล

(๒) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม

(๓) การสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๔) วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง

(๒.๓) ท่านเห็นด้วยกับบทบัญญัติในเรื่องต่อไปนี้ที่เกี่ยวกับการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร

๑) บททั่วไป

๒) การยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย

๓) องค์คณะและการพิจารณาคดี

(๒.๔) ท่านเห็นด้วยกับบทบัญญัติในเรื่องการทำความวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมายปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร

(๒.๕) ท่านมีความคิดเห็นถึงปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่เกิดจากปัญหาของตัวบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร โปรดระบุบทบัญญัตินั้นมาให้เห็น

(๒.๖) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้บังคับกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญ

(๓) แบบสอบถามผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th)

(๓.๑) ความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ประกอบไปด้วยเนื้อหา ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้แสดงความเห็น ส่วนที่ ๒ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ส่วนที่ ๓ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนปัญหาของบทบัญญัติกฎหมาย

(๓.๒) แบบรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ประกอบไปด้วยเนื้อหา ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้แสดงความเห็น ส่วนที่ ๒ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ส่วนที่ ๓ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนปัญหาของกฎหมาย

(๓.๓) แบบรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) ประกอบไปด้วยเนื้อหา ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้แสดงความเห็น ส่วนที่ ๒ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ส่วนที่ ๓ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนปัญหาของบทบัญญัติกฎหมาย

(๔) แบบสอบถามความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประกอบไปด้วยข้อมูล ๕ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ส่วนที่ ๓ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ส่วนที่ ๔ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ส่วนที่ ๕ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งประเด็นคำถามในแบบสอบถามนี้จะมีประเด็นหลักที่เหมือนกับคำถามในแบบรับฟังความคิดเห็นที่นำไปในระบบกลางทางกฎหมายเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตามจะมีการออกแบบการตอบคำถามที่แตกต่างกัน โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถให้คะแนนว่าเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด

(๕) การจัดการประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็น ในที่นี้จะเป็นการรับฟังความคิดเห็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ทั้งในส่วนบุคคลภายในศาลรัฐธรรมนูญและบุคคลภายนอกได้แก่หน่วยงานของรัฐและประชาชน

๓.๓ การเก็บข้อมูล

๓.๓.๑ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) การเก็บข้อมูลเอกสาร ในที่นี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่ออกมารองรับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมุ่งเน้นไปยังกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องซึ่งเข้าหลักเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย รวมถึงข้อมูลที่มีการเปิดเผยเป็นการทั่วไปผ่านระบบสารสนเทศคอมพิวเตอร์ออนไลน์ ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ และการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชน

๒) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในที่นี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) บุคคลที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายโดยตรง ได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๓ ท่าน รวมถึงผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีบทบาทสนับสนุนการทำงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ อาคารที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

๓) การเก็บข้อมูลจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นบุคคลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง สำหรับการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นตามโครงการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ที่ผ่านมา โดยแบ่งการประชุมออกเป็นสองช่วง คือภาคเช้า ตั้งแต่เวลา ๙.๐๐ น. จนถึง ๑๒.๐๐ น. และ ๑๓.๐๐ น. จนถึง ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องออติทอเรีย ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทารา ไอล์ ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด ๑๗๐ คน แบ่งออกเป็นภาคเช้าและภาคบ่าย ดังนี้ (รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาฯ รับฟังความคิดเห็นโปรดดูในภาคผนวก ง.)

การประชุมรับฟังความคิดเห็นภาคเช้า กลุ่มเป้าหมายคือบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญ มีผู้เข้าร่วม ๑๐๘ คน ประกอบด้วย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ๕ ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านคดี ๗ ท่าน และข้าราชการระดับผู้บริหารสำนักงานและเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในสำนักและกลุ่มงานรวม ๙๖ ท่าน

การประชุมรับฟังความคิดเห็นภาคบ่าย กลุ่มเป้าหมายคือบุคลากรภายนอกศาลรัฐธรรมนูญ มีจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาฯ รวม ๕๙ คน ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ๗ คน สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ๗ คน ศาลทหารและกรมพระธรรมนูญ ๖ คน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ๕ คน สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ๓ คน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ๕ คน สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ๕ คน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๗ คน สำนักงานศาลปกครอง ๕ คน สำนักงานอัยการสูงสุด ๑ คน สำนักงานศาลยุติธรรม ๔ คน และประชาชนทั่วไป ๔ คน

สำหรับเนื้อหาสาระในการประชุมสัมมนาฯ รับฟังความคิดเห็นครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอหลักการสำคัญเกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายและกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และนำเสนอประเด็นในการรับฟังความคิดเห็นถึงผลสัมฤทธิ์และปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์และเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีกำหนดการสัมมนาฯ รับฟังความคิดเห็นดังต่อไปนี้

๓.๓.๒ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

๑) การเก็บข้อมูลแบบสอบถามผ่านระบบกลางทางกฎหมาย ในที่นี้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมาจากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่จะทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ และจัดทำเป็นประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ พร้อมแบบรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นและแบบรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ (หมายเหตุ: ประกาศเรื่องการรับฟังความคิดเห็นและแบบรับฟังความคิดเห็นที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลตามโครงการ โปรดดูในภาคผนวกท้ายรายงานวิจัยฉบับนี้)

โดยทั้งหมดได้ดำเนินการจัดทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการและแนวทางในการดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย และนำเสนอเพื่อขอความคิดเห็นจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเพื่อปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเมื่อมีการแก้ไขตามความคิดเห็นแล้วได้ส่งมอบให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญนำข้อมูลขึ้นระบบกลางทางกฎหมายเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อไป โดยมีกำหนดระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็นรวม ๓๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ จนถึงวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ อันเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายที่ต้องรับฟังความคิดเห็นอย่างน้อย ๑๕ วัน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายรวม ๖๘ คน

๒) การเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งนำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ๒ ฉบับ เป็นการเก็บข้อมูลผ่านการส่งไปทางไปรษณีย์ และการจัดเก็บแบบสอบถามทางออนไลน์โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น ๒๒๒ คน ซึ่งระยะเวลาจัดเก็บแบบสอบถามเริ่มตั้งแต่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ สิ้นสุด ณ วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ รวม ๔๒ วัน โดยมีขั้นตอนดังนี้

(๒.๑) จัดทำบัญชีรายชื่อ และที่อยู่ของกลุ่มตัวอย่าง

(๒.๒) สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำหนังสือและส่งจดหมายไปยังกลุ่มเป้าหมาย ตามบัญชีรายชื่อ เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถามทางออนไลน์

(๒.๓) ติดตามการตอบแบบสอบถามเป็นระยะ โดยกำหนดระยะเวลาในการตอบภายใน ๑๕ วัน หากพ้นระยะเวลาที่กำหนดแล้วยังได้แบบสอบถามไม่ครบตามที่กำหนด คณะผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามไปอีกรอบ (หมายเหตุ: แบบสอบถามความคิดเห็นที่จัดทำขึ้นโปรดดูตัวอย่างในภาคผนวกท้ายรายงานวิจัยฉบับนี้)

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมายและไม่เป็นกฎหมาย ตลอดจนการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยตามโครงการ คณะผู้วิจัยได้ยึดหลักเกณฑ์ที่จะต้องดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและ

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดยแยกแยะตามประเด็นที่เชื่อมโยงกับหัวข้อที่จะต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายเพื่อจัดทำเป็นรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) บุคคลที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายโดยตรง ได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวม ๔ ท่าน คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาแยกแยะตามประเด็นที่เชื่อมโยงกับหัวข้อที่จะต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์

๓) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นบุคคลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง จากการรับฟังความคิดเห็นที่เก็บรวบรวมได้ในการประชุมดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์โดยแยกแยะตามประเด็นที่เชื่อมโยงกับหัวข้อที่จะต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายเพื่อจัดทำเป็นรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย

๓.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยได้แปลงข้อมูลจากแบบสอบถามให้อยู่ในรูปของข้อมูลในโปรแกรมสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล กำหนดรายละเอียดของตัวแปรต่าง ๆ เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดย

๑) แบบสอบถามผ่านระบบกลางทางกฎหมาย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน และร้อยละ ส่วนข้อมูลจากคำถามแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ รวมถึงข้อเสนอแนะวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นหลัก และวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเป็นจำนวนและร้อยละ

๒) แบบสอบถามความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

(๒.๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน และร้อยละ

(๒.๒) ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำกรศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์ในการแปลผลดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐ – ๑.๘๐	หมายถึง เห็นด้วยน้อยมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๘๑ – ๒.๖๐	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๒.๖๑ – ๓.๔๐	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๓.๔๑ – ๔.๒๐	หมายถึง เห็นด้วยมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๔.๒๑ – ๕.๐๐	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

(๒.๓) ข้อมูลจากคำถามแสดงความคิดเห็น รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นหลัก

๓.๕ การนำเสนอข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยตามโครงการนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงนำเสนอผลการศึกษาวิจัยออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่

๓.๕.๑ รายงานผลการศึกษาวิจัยตามโครงการ

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเครื่องมือวิจัยที่ได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ คณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงจัดทำเป็นรายงานผลการศึกษาตามโครงการ โดยประกอบไปด้วยเนื้อหา ๕ บท ได้แก่ บทที่ ๑ บทนำ บทที่ ๒ กรอบแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย บทที่ ๔ ผลการจัดรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย บทที่ ๕ บทวิเคราะห์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย และบทที่ ๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๓.๕.๒ รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ในการจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะได้จัดทำให้ถูกต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และรูปแบบที่กำหนดโดยพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีการนำเสนอข้อมูลแบ่งเป็น ๔ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้น

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมาย

ส่วนที่ ๓ การตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย

ส่วนที่ ๔ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๓.๕.๓ รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวจำนวน ๒ ฉบับ

ในการจัดทำรายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้จัดทำให้ถูกต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และรูปแบบที่กำหนดโดยพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีการนำเสนอข้อมูลแบ่งเป็น ๔ ส่วน ดังต่อไปนี้

๑) วิธีการรับฟังความคิดเห็น จำนวนครั้ง และระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็น

๒) กลุ่มเป้าหมายในการรับฟังความคิดเห็น

๓) ประเด็นที่มีการรับฟังความคิดเห็น และ

๔) สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น

บทที่ ๔

ผลการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย

จากวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยในโครงการนี้ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีสิทธิหรือหน้าที่หรือได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้ รวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติตาม และบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว (๒) เพื่อรวบรวมปัญหา และอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว (๓) เพื่อรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ ความเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว และ (๔) เพื่อนำโครงการมาวิเคราะห์ และประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ว่ามีการบังคับใช้ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย มีความคุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นทั้งกับภาครัฐและภาคประชาชน หรือมีผลกระทบอื่น ๆ อันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด หรือสมควรต้องยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมายหรือกฎดังกล่าวหรือไม่ หรือสมควรดำเนินการอื่นใดเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ จึงนำมาสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นผ่านเครื่องมือศึกษาวิจัยต่าง ๆ ตามที่ได้นำเสนอมาในบทที่แล้ว นั้น

สำหรับในการนำเสนอเนื้อหาบทนี้ จะเป็นการนำเสนอการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลจากการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อแรก คือเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีสิทธิหรือหน้าที่หรือได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้รวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งได้จากการรับฟังความคิดเห็นใน ๓ ช่องทาง ได้แก่ (๑) การรับฟังความคิดเห็นจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) และการรับฟังความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถาม (๒) การรับฟังความคิดเห็นจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น (๓) การรับฟังความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ซึ่งได้ผลการศึกษาในแต่ละเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการรับฟังความคิดเห็นจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

เพื่อให้การติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ทั้งในหน่วยงานผู้หน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว บุคคล และหน่วยงานรัฐที่เข้ามาใช้บริการตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้อย่างครบถ้วนงานวิจัยครั้งนี้จึงได้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามผ่านระบบกลางทางกฎหมาย และจากการเก็บแบบสอบถามแยกต่างหากทางระบบออนไลน์และแจกเอกสารแบบสอบถามที่เป็นกระดาษ ซึ่งสามารถสรุปผลการรับฟังได้ดังนี้

๔.๑.๑ การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย

จากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) โดยได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็น ระหว่างวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ถึง วันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ นั้น มีผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งสิ้นจำนวน ๖๘ คน

ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นมีจำนวนสัดส่วนระหว่างกลุ่มที่มีสถานะเป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และประชาชนทั่วไปใกล้เคียงกัน คือ ๔๕.๕๙% และ ๔๔.๑๒% นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานของรัฐอื่น (๕.๘๘%) และองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (๒.๙๔%) โดยข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ อาทิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้อำนวยการกองสื่อสารองค์กร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พนักงานสืบสวน และไตสวนชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง นิติกรสำนักกฎหมาย องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นต้น ส่วน ประชาชนทั่วไป อาทิ ข้าราชการบำนาญ ทนายความ ธุรกิจส่วนตัว พนักงานบริษัทเอกชน เกษกร วิศวกร รับจ้างทั่วไป เป็นต้นและไม่ประสงค์ที่จะแจ้ง (๑.๔๗%)

ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (๗๓.๕๓%) อายุ ๓๐ - ๓๙ ปี (๓๖.๗๖%) และมากกว่า ๓ ใน ๔ ไม่เคยเกี่ยวข้องกับกับศาลรัฐธรรมนูญ หรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ (๗๙.๔๑%) สำหรับกลุ่มที่เคยเกี่ยวข้องนั้น (๒๐.๕๙%) เพราะเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เป็นข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นคณะทำงานยกร่างกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวนคดีรัฐธรรมนูญ เป็นผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายนี้ เคยศึกษาในชั้นนิติศาสตรมหาบัณฑิต และการฟ้องคดีปกครอง เป็นต้น (ตารางที่ ๔.๑)

ตารางที่ ๔.๑ สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม (๖๘ คน)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
๑) สถานะ		
● ประชาชนทั่วไป	๓๐	๔๔.๑๒
● หน่วยงานของรัฐ	๔	๕.๘๘
● องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ	๒	๒.๙๔
● ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ	-	-
● ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	-	-
● ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ	๓๑	๔๕.๕๙
● อื่น ๆ	๑	๑.๔๗
๒) เพศ		
● ชาย	๕๐	๗๓.๕๓

โครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
● หญิง	๑๐	๑๔.๗๑
● ไม่ระบุ	๘	๑๑.๗๖
๓) ช่วงอายุ		
● ต่ำกว่า ๒๐ ปี	-	-
● ๒๐ - ๒๙ ปี	๑๑	๑๖.๑๘
● ๓๐ - ๓๙ ปี	๒๕	๓๖.๗๖
● ๔๐ - ๔๙ ปี	๒๐	๒๙.๔๑
● ๕๐ - ๕๙ ปี	๑๐	๑๔.๗๑
● ๖๐ ปี ขึ้นไป	๒	๒.๙๔
๔) ความเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญหรือกระบวนการพิจารณา คดีรัฐธรรมนูญ		
● เคย	๑๔	๒๐.๕๙
● ไม่เคย	๕๔	๗๙.๔๑

๑) ความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ผ่านระบบกลางทางกฎหมายได้ผลการศึกษาดังนี้

(๑.๑) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

(๑.๑.๑) ความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน

จากตารางที่ ๔.๒ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๘.๘๒%) เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนแล้ว

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่จำเป็น และไม่สอดคล้อง (๔๑.๑๘%) ได้ให้ความเห็นว่า (๑) กฎหมายเป็นเรื่องของประชาชนบังคับใช้กับประชาชน บุคคล เป็นศาลก็ควรใช้สิทธิในฐานะประชาชน ไม่จำเป็นต้องมีใครที่มีอำนาจเหนือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (๒) กฎหมายพิจารณาล่าช้า และทำให้เกิดความสงสัยเป็นจำนวนมาก เห็นว่าผู้ตัดสินไม่มีความยุติธรรม การพิจารณาไร้หลักการ ตุลาการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง (๓) การใช้กฎหมายไม่เป็นไปตามหลักสากล เป็นเครื่องมือทางการเมือง (๔) หากสภาพการณ์หรือวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายจะแก้ไขอย่างไร จะแก้ไขได้หรือไม่ (๕) กฎหมายนี้จะเป็นช่องทางให้ผู้กุมอำนาจอยู่สามารถใช้ช่องทางนี้ในการกำหนดทิศทางความเชื่อ วิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ (๖) ที่มายังไม่ยึดโยงกับประชาชน คำวินิจฉัยแย้งกับอาจารย์กฎหมายทั่วประเทศ (๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไม่มีความจำเป็น ขัดแย้งกับศาลยุติธรรม และสำนักงาน ป.ป.ช. (๘) ไม่มีความจำเป็น และการมีอยู่ก็สร้างความขัดแย้งต่อสังคมและการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแทรกแซงระบอบการปกครองประชาธิปไตย (๙) ไม่สอดคล้องตามทำนองครองธรรม สิ่งที่จะควรจะเป็นไม่เพียงแต่ความถูกต้องของหลักนิติศาสตร์ แต่หลักจริยธรรมของผู้ใช้ก็ถือว่าสำคัญ (๑๐) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรใช้อำนาจเกินขอบเขต และขยายอำนาจจนข้ามไปเกินในฝั่งของตุลาการ และการตัดสินโดยใช้ความเชื่อหรือมีอันเชื่อได้ว่าไม่ควรเกิดขึ้น ควรใช้หลักฐานและข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดี

ตารางที่ ๔.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนของกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
จำเป็นและสอดคล้อง	๔๐	๕๘.๘๒
ไม่จำเป็นและไม่สอดคล้อง	๒๘	๔๑.๑๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๒) อุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน

จากตารางที่ ๔.๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๘.๘๒%) เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าเป็นอุปสรรค (๓๙.๗๑%) ให้เหตุผลว่า (๑) กฎหมายว่าดี แต่คนตัดสินไม่ดี ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน (๒) การกำหนดแบบนี้ เป็นการเปิดช่องให้ศาลสามารถตีความกฎหมายอย่างกว้างขวาง จนเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้กระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชน หากมีการใช้อำนาจโดยไม่สนใจหลักการของกฎหมาย (๓) มองว่าการแปลความกฎหมายเมื่อนำไปใช้เป็นไปในทางให้โทษมากกว่าให้คุณ (๔) การเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญของประชาชนเกี่ยวกับการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ มีกระบวนการขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน เช่น การตีความขยายขอบอำนาจ (judicial review มีใช้ judicial activism ที่กลับด้านกัน) ที่ไม่มียึดหลักนิติธรรม (due process of law) และหลักกฎหมายธรรมชาติ (natural law) แต่อ้างหลัก commonsense ที่ไม่สอดคล้องกับหลักการตามหลักกฎหมาย (stare decisis) มีใช้หลักประเพณีทางรัฐธรรมนูญ (constitutional convention) การส่งเสริมการเติบโตของพรรคการเมืองตามระบบ มีใช้การจำกัดกรอบเกินจำเป็นเพราะอำนาจอธิปไตย (sovereignty) เป็นของประชาชน (๕) เพราะทำให้พรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของเสียงประชาชนจำนวนมากถูกยุบ (๖) ในเมื่อปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ยินดียินยอมที่จะใช้ชีวิตในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยสูงสุดเป็นของประชาชน การที่ฝ่ายตุลาการใช้อำนาจไปในทางที่ขัดกับระบอบการปกครองไทยย่อมส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนอยู่แล้ว (๗) ผู้ที่ฟังจะเสียประโยชน์จากผู้ที่มีอำนาจบังคับใช้ ไม่สามารถเรียกร้องสิ่งใดได้อย่างสุดความสามารถ (๘) เห็นว่าไม่มีความเป็นกลางในคำตัดสิน ตัดสินตามการคาดการณ์ (๙) วิธีการตัดสินคดีความของศาล ทำให้ประชาธิปไตยของประเทศถดถอย ถูกเขาะกร่อน ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทำลายพรรคหรือบุคคลที่กล้าจะลุกขึ้นมาท้าทายกลุ่มอำนาจเก่า (๑๐) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรใช้อำนาจเกินขอบเขต และขยายอำนาจจนข้ามไปเกินในฝั่งของตุลาการ และการตัดสินโดยใช้ความเชื่อ หรือมีอันเชื่อได้ว่าไม่ควรเกิดขึ้น ควรใช้หลักฐานและข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดี (๑๑) หากตัดสินตามอำเภอใจย่อมทำลายความยุติธรรมและอำนาจประชาชน

ตารางที่ ๔.๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
เป็นอุปสรรค	๒๗	๓๙.๗๑
ไม่เป็นอุปสรรค	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๓) ความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ

จากตารางที่ ๔.๔ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๒.๙๔%) เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่สอดคล้อง (๔๗.๐๖%) โดยให้เหตุผลว่า (๑) กฎหมายไม่มีความเป็นสากล การใช้หลักการ และการถ่วงดุลอำนาจไม่ได้มาตรฐาน (๒) กระบวนไต่สวน แสวงหาข้อเท็จจริงของศาล การชั่งน้ำหนักและการรับฟังพยานหลักฐาน ควรบัญญัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อลดการใช้ดุลพินิจ ที่อาจถูกมองไปได้ว่าเป็นการตีความหรือใช้ดุลพินิจนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ (๓) การใช้กฎหมายไม่สอดคล้อง ไม่มีความเป็นกฎหมายเหมือนเป็นกฎหมายเฉพาะตน (๔) ขัดกับหลัก Soft Law/Hard Law ที่กฎหมายระหว่างประเทศ ในสถานะหนึ่งที่ชาติในสังคมต้องยอมรับ เพราะเราอยู่ในสังคมโลก นอกจากนี้หลัก “กฎหมายธรรมชาติ” (natural law) ยังคงมีอยู่ทั่วไป การใช้กฎหมายเฉพาะทาง กฎหมายบ้านเมือง (positive law) มาก หรือ กฎหมายเทคนิค (technical law) มาก ไม่น่าจะเป็นผลดี ต่อสิทธิเสรีของปัจเจกชน และหลักเจตนารมณ์ของประชาชน (general will/a man born free) (๕) คำนิยามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่ตรงกับ constitutional monarchy ในระดับสากล (๖) นานาอารยประเทศต่างแสดงความกังวล เพราะกฎหมายนี้จะขัดต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างที่เราควรเป็น (๗) เปิดช่องให้ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวมากกว่าหลักกฎหมายที่ชัดเจน (๘) ยังไม่สามารถใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมแบบคู่ขนานตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม (๙) ละเมิดสิทธิมนุษยชน (๑๐) ศาลรัฐธรรมนูญ ควรเป็นองค์กรอิสระอย่างแท้จริง ไม่ถูกชักจูงจากผู้มีอำนาจ ตัดสินคดีความตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม เพื่อรักษาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ

ตารางที่ ๔.๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศของกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สอดคล้อง	๓๒	๔๗.๐๖
สอดคล้อง	๓๖	๕๒.๙๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๔) กฎหมายนี้ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร

จากตารางที่ ๔.๕ เมื่อสอบถามในประเด็นที่ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๘.๘๒%) เห็นว่ากฎหมายนี้ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ อย่างไรก็ตามมีผู้แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีข้อยกเว้นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องโดยตรงจากประชาชนเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้องค์กรศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ (๔๑.๑๘%) เห็นว่ากฎหมายนี้มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่รับเรื่องดังกล่าว กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร สมควรกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้ยาวมากยิ่งขึ้น (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา

ตารางที่ ๔.๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายนี้ ว่ายังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ หรือไม่

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
เป็น	๔๐	๕๘.๘๒
ไม่เป็น	๒๘	๔๑.๑๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๕) ความซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น

จากตารางที่ ๔.๖ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๓.๒๔%) เห็นว่า มาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่ซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีเขตอำนาจเฉพาะ

มีเพียงบางส่วน (๓๕.๒๙%) ที่เห็นว่ามาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น โดยให้เหตุผลว่า (๑) รัฐธรรมนูญกับกฎหมายไม่สอดคล้องกัน จนมีประเด็นเรื่องรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๑๐ ในคดีพรรคก้าวไกล (๒) ขัดแย้งกับศาลยุติธรรม และกฎหมายของ ป.ป.ช. และ (๓) หลักการใช้บังคับตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ต้องมีใช้อำนาจตามกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ หรือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นอำนาจของศาลปกครอง ที่มีนิติวิธี (Juristic Method) ซึ่งนำไปสู่กระบวนการกรอบแนวคิดทางกฎหมาย (law process/procedural of law) ซึ่งศาลปกครองจะเหมือนกับศาลรัฐธรรมนูญทุกประการ เพราะ เป็นนิติวิธีทางมหาชน แต่ในทางปฏิบัติไม่ใช่

ตารางที่ ๔.๖ ความขัดแย้งหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ขัดแย้งหรือขัดแย้ง	๒๔	๓๕.๒๙
ไม่ขัดแย้งหรือไม่ขัดแย้ง	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๖) ความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

จากตารางที่ ๔.๗ ในประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๒.๙๔%) เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย มองว่าเป็นกฎหมายที่สร้างความเป็นธรรมให้กับประเทศ

ส่วนกลุ่มที่เหลือที่เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่ได้ลดความเหลื่อมล้ำและไม่ช่วยสร้างความเป็นธรรม (๔๗.๐๖%) เห็นว่า (๑) การพิจารณาสร้างข้อสงสัย และสร้างความแตกแยกทางสังคม (๒) ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมีอยู่มาช้านานเพียงแต่สิ่งที่เหล่านั้นถูกกระบวนการบางอย่างเป็นตัวกระตุ้นให้ความเหลื่อมล้ำนั้นทวีคูณ ความเสียหายมากขึ้นจากเดิม และสิ่งเหล่านี้ไม่ควรเกิดจากผู้ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ใช้หลักนิติศาสตร์ในการจัดการสิ่งต่าง ๆ ทางด้านกฎหมาย (๓) ช่วยเพิ่มความเหลื่อมล้ำมากขึ้น เกิดความรู้สึกว่ากฎหมายทำให้เป็นเครื่องมือของนักการเมือง (๔) เป็นการสร้างภาระ ขั้นตอน เงื่อนไขที่อาจเกินจำเป็น ที่อาจเกิดผลที่ไม่พึงประสงค์มากกว่าผลที่พึงประสงค์ เช่น สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาส และในทางเศรษฐกิจ เกิดชนชั้นการไม่มีความสามัคคี การชิงชาติ (hate speech) ฯลฯ (๕) ทำให้เพิ่มความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นสองมาตรฐานในสังคม สร้างข้อขัดแย้ง ดังเช่นในปัจจุบัน สร้างความแตกแยก บิดเบือนความจริง และ (๖) องค์การอิสระที่ประชาชนแทบไม่เคยมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงาน (ได้อย่างแท้จริง) ไม่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมไทย

ตารางที่ ๔.๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม	๓๖	๕๒.๙๔
ไม่ได้ลดความเหลื่อมล้ำและไม่ช่วยสร้างความเป็นธรรม	๓๒	๔๗.๐๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๗) อุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้

จากตารางที่ ๔.๘ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๗.๓๕%) เห็นว่า มาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน หรือช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่ามาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน หรือ ไม่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๔๒.๖๕%) นั้น เนื่องจากเห็นว่า (๑) กฎหมายขัดแย้งกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ต่างชาติประนาม ขาดความน่าเชื่อถือในเวทีโลก (๒) ขัดแย้งกับพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่สังคมโลกต้องเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีค่าย เป็นพวกเดียวกัน ไม่แปลกแยก โดดเดี่ยว (new world orders) (๓) ทำให้ต่างชาติมองไทยในแง่ลบ และ (๔) เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน และอีกทั้งยังลดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

ตารางที่ ๔.๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
เป็นอุปสรรคหรือไม่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน	๒๙	๔๒.๖๕
ไม่เป็นอุปสรรคหรือช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน	๓๙	๕๗.๓๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๘) การสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญของกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย

จากตารางที่ ๔.๙ เมื่อสอบถามว่ากฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้ มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายนี้หรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๑.๗๖%) เห็นว่ากฎระเบียบที่ออกมาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีส่วนสนับสนุนหรือไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่ากฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้ ไม่มีส่วนสนับสนุน หรือ เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (๓๖.๗๖%) นั้นเห็นว่ากฎหมายมาตรา ๔๙ วรรคสอง และวรรคสาม และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย

ให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีอำนาจตรวจ และมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มีใช่ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาไปแล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง การกำหนดเวลาดังกล่าวสั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร สมควรกำหนดระยะเวลาข้างต้นเสียใหม่ให้มากยิ่งขึ้น (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา

ตารางที่ ๔.๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ไม่สนับสนุน/เป็นอุปสรรค	๒๕	๓๖.๓๖
สนับสนุน/ไม่เป็นอุปสรรค	๔๒	๖๑.๓๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๙) ความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๔.๔๑%) เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ คุ้มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถาม (๔๕.๑๒%) เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่คุ้มค่าหรือไม่ได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยเห็นว่า (๑) การใช้อำนาจส่วนมากขัดกับเจตนารมณ์ของประชาชน (๒) ประชาชนจะไม่ได้สิ่งใดจากกระบวนการนี้ หากผู้ที่บังคับใช้สิ่งเหล่านี้อยู่บนหลักความไม่เป็นธรรม (๓) ประชาชนแทบจะไม่ได้ประโยชน์อะไร นอกจากการวิพากษ์วิจารณ์คำตัดสินของศาล ที่ไม่ได้ตัดสินบนหลักความได้สัดส่วนระหว่างประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือคน ๆ เดียว และ (๔) อธิบายในข้ออื่น ๆ แล้ว การชั่งน้ำหนักประโยชน์ที่พึงได้รับตามสัดส่วน ต้องเน้นหลักประโยชน์โดยรวม (public interest) และหลักสิทธิเสรีภาพ หลักสิทธิมนุษยชน (human rights) ของประชาชนมาก่อนเสมอ

ตารางที่ ๔.๑๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคุ้มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
คุ้มค่าและได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป	๓๗	๕๔.๔๑
ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ	๓๐	๔๔.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๑๐) การยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย

จากตารางที่ ๔.๑๑ เมื่อสอบถามถึงการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๔.๑๒%) เห็นว่าควรมีการแก้ไข หรือปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ รองลงไปเห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง (๓๒.๓๕%) มีเพียงส่วนน้อยที่เห็นควรให้ยกเลิก (๒๓.๕๓%)

โดยกลุ่มที่เห็นว่าควรมีการแก้ไข หรือปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพราะ (๑) เพื่อให้การใช้กฎหมายให้เป็นตามหลักสากล (๒) แก้ไขตามมาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ (๓) แก้ไขระยะเวลาในการรับคดีไว้พิจารณาจาก ๕ วันเป็น ๕ วันทำการ (๔) แก้ไขเงื่อนไขการยื่นคำร้องโดยประชาชนให้เข้าถึงความยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญได้ง่ายขึ้น (๕) ควรแก้ไขการบังคับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และโลกปัจจุบัน (๖) ควรแก้ไขในรายการบางประการ เช่น ระยะเวลาการพิจารณาคดี สอดคล้องแต่ละประเภทคดีมากขึ้น ซึ่งต้องมีการทบทวนว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (๗) ควรแก้ไขหลักการให้เรียบง่าย ตามหลักนิติวิธีทางมหาชน เช่นเดียวกับศาลปกครอง หรือศาลที่ใช้ระบบไต่สวน ให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ไม่มีบรรทัดฐานที่แตกต่าง เพราะขัดหลักนิติธรรม (๘) ควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กำหนดระยะเวลาการพิจารณารับคำร้องตามมาตรา ๔๙ ให้มีความเหมาะสม เนื่องจากที่กำหนดในปัจจุบันเป็นการเร่งรัดมากเกินไป ไม่ส่งผลดีต่อการพิจารณาคดีที่ต้องดำเนินไปด้วยความรอบคอบ เพื่อความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เป็นต้น (๙) ควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้กฎหมาย ถ้าเป็นองค์กรอิสระเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนแท้จริง หากทำไม่ได้ควรยกเลิก (๑๐) ควรให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในวันที่อ่านโดยทันทีในเว็บไซต์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งประกาศคำวินิจฉัยส่วนตนในเวลาเดียวกัน (๑๑) แก้ไขเงื่อนไขการยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญที่มีข้อจำกัดมากเกินไป คดีเข้าถึงยากซับซ้อน (๑๒) ในส่วนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ เพื่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และเพิ่มนิยามคำว่า “ประโยชน์สาธารณะ” ไว้ในมาตรา ๔ และกำหนดมาตรการการเชิงลงโทษเพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติให้เป็นไปตามคำบังคับที่กำหนดไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหากมีกรณีปฏิบัติล่าช้า หรือไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุอันสมควรตามมาตรา ๗๔ (๑๓) ปรับปรุงกระบวนการพิจารณาให้มีเกณฑ์กำหนดเพื่อลดดุลพินิจมากที่สุด (๑๔) แก้ไข ปรับปรุงมาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ

ไว้สิ้นเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้องตาม มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตาม มาตรา ๔๙ วรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร สมควรกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้มากยิ่งขึ้น (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา (๑๕) เพิ่ม accountability เพิ่มบทถอดถอน ลงโทษตุลาการ ทำให้กระบวนการขอไต่สวน ทำได้ง่าย และเปิดเผย (๑๖) ควรมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ เพียงแต่ว่าการแก้ไขที่เกิดขึ้นแล้วแต่เอื้อกับกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งน้อยมากที่ประชาชนจะได้รับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๓๐	๔๔.๑๒
ควรยกเลิก	๑๖	๒๓.๕๓
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๒๒	๓๒.๓๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามยังมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) กฎหมายควรเป็นเครื่องมือให้เกิดความยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปตามกฎหมาย (๒) ควรแก้ไขบทบัญญัติที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและบดบังทัศนคติในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น (๓) ควรแก้กฎหมายโดยมีประชาชนเป็นที่ตั้ง (๔) ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๔ โดยให้มีนิยาม คำว่า “ประโยชน์สาธารณะ” และมีการบัญญัติข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (๕) ควรพิจารณาทบทวนกฎหมาย และข้อกำหนดว่าควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (๖) ควรเพิ่มเติมรายละเอียดวิธีพิจารณาให้ชัดเจนเป็นรายประเภทของคดี (๗) ควรเพิ่มบทบัญญัติให้คุ้มครององค์คณะตุลาการฯให้ครอบคลุม เนื่องจาก

เนื้อหาในบทบัญญัติกำหนดให้มีความเกี่ยวข้องกับภาคการเมือง ซึ่งนักการเมืองและพรรคการเมืองมีความผูกพันกับประชาชนและผู้มีอิทธิพลในหลายรูปแบบ ดังนั้น จึงควรที่จะเพิ่มเติมการรักษาความปลอดภัยของบุคคลให้ชัดเจน หรือต้องมีการกำหนดความร่วมมือให้องค์กรซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยเข้ามาร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นอิสระต่อคณะตุลาการฯ ในการพิจารณาคดีที่สำคัญต่อประเทศได้ดียิ่งขึ้น (๘) การแก้ไขเวลาทำบันทึกสรุปสำนวนเสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จาก ๕ วัน เป็น ๕ วันทำการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวนสามารถสรุปสำนวนและเสนอความเห็นต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้อย่างรอบคอบ และรัดกุมมากยิ่งขึ้น (๙) ใช้ตามหลักสากล (๑๐) เพิ่มบทบาทหน้าที่และอำนาจให้เจ้าหน้าที่ด้านคดีในการไต่สวน และสนับสนุนงานของตุลาการ และการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนให้มากขึ้น

(๑.๒) ปัญหาของบทบัญญัติกฎหมาย จากการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาของบทบัญญัติกฎหมาย พบว่า

(๑.๒.๑) ความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณา
แบบไต่สวน

จากตารางที่ ๔.๑๒ เมื่อสอบถามถึงความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริง และอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลาง และความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามครึ่งหนึ่ง (๕๐.๐๐%) เห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลาง และความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสมแล้ว

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง (๔๘.๕๓%) เห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายนี้ไม่มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยให้เหตุผลว่า (๑) ควรรับฟังความคิดเห็นประชาชน ประชาชนควรมีส่วนเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๒) ในคดีที่มีความสำคัญทางด้านหลักกฎหมาย เช่น คดีที่พิจารณาว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ นอกจากจะให้ศาลเรียกพยานหลักฐาน หรือความเห็นได้แล้ว ควรให้ศาลเปิดรับความเห็นจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นการทั่วไปด้วย โดยอาจกำหนดหลักเกณฑ์ของผู้ยื่นเอาไว้ว่า ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีประโยชน์ (interest) ทางวิชาการ ดังที่ศาลอเมริกาเรียกว่า amicus brief ไม่ใช่ให้ศาลเป็นผู้เรียกขอความเห็นเพียงอย่างเดียว (๓) ในบางครั้งไม่มีการเปิดไต่สวน และศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน ทำให้การตัดสินใจอาจไม่ได้สัดส่วน และส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง (๔) ศาลสามารถพิจารณาว่าจะรับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานได้เอง ซึ่ง “ใคร” จะเป็นผู้มีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของศาล ว่ารับฟัง “อย่างเท่าเทียม” จริง และเห็นว่าศาลก็ไม่เคยแสดงพยานหลักฐานให้เห็นว่ารับฟังอะไรบ้าง และไม่รับฟังอะไรบ้าง เพราะเหตุใด (๕) หลักเกณฑ์การคัดเลือกพยานผู้เชี่ยวชาญศาลมีขอบเขตดุลพินิจอย่างไร มีเกณฑ์ที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมมากขึ้น (๖) อาจมีการจำแนกประเภทคดีที่มีผลกระทบต่อประเทศชาติ และเศรษฐกิจหรือความมั่นคงแห่งรัฐ ควรให้มีการรับฟังพยานหลักฐานจนสิ้นสุดก่อนพิพากษาคดี

ตารางที่ ๔.๑๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๓	๔๘.๕๓
เหมาะสมแล้ว	๓๔	๕๐.๐๐
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๒) ความชัดเจน และครอบคลุมของบทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนด

ในกฎหมาย

จากตารางที่ ๔.๑๓ สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เช่น คำร้อง คู่กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง (มาตรา ๔) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๗.๖๕%) เห็นว่ามีความชัดเจน และครอบคลุมแล้ว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่ายังไม่ชัดเจน และยังไม่ครอบคลุม (๓๐.๘๘%) ให้เหตุผลว่า (๑) คดีรัฐธรรมนูญ ควรเป็นคำร้องทั้งหมด ไม่ว่าจะมารูปแบบหนังสือราชการ หรือคำร้องตามแบบทั่วไป ไม่ควรแยกว่า คดีใดต้องทำคำร้อง คดีใดทำหนังสือราชการ (๒) คำว่า คำร้อง ไต่สวนยังไม่ชัดเจน (๓) การร้องสอด รวมถึงหลักเกณฑ์ระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวต่อศาลของผู้ร้อง ควรทำให้ชัดเจน

ตารางที่ ๔.๑๓ ทานเห็นว่าบทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมาย เช่น คำร้อง กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนและครอบคลุมแล้ว (มาตรา ๔)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ชัดเจนและครอบคลุมแล้ว	๔๖	๖๗.๖๕
ยังไม่ชัดเจนและยังไม่ครอบคลุม	๒๑	๓๐.๘๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๓) เหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้

ในกฎหมาย (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)

จากตารางที่ ๔.๑๔ สำหรับในประเด็นเหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓) ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (๕๘.๘๒%) เห็นว่ามีความเหมาะสม

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าหนึ่งในสาม (๓๙.๗๑%) เห็นว่าเหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓) ยังไม่เหมาะสม โดย (๑) ควรเพิ่มบทบัญญัติให้ภาคประชาชน และภาคการเมืองตรวจสอบความเป็นกลางของตุลาการ (๒) ควรมีการเข้าชื่อคัดค้านจากประชาชน ควรให้ประชาชนลงชื่อถอดถอนได้ (๓) เนื่องจากการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน และ (๔) เหตุในการคัดค้านตุลาการมีน้อยไป จะต้องมีการเพิ่มเหตุเกี่ยวกับการวางตัวเป็นกลางทางการเมืองไม่เข้าข้างฝ่ายใด แบบไร้ลทินมีวามองทุกอย่าง และไม่ควรถูกกำหนดคุณสมบัติตุลาการที่มีอายุมากเกินไป เพราะจะทำให้ส่งผลต่อมุมมอง และทัศนคติต่าง ๆ ด้วย และผลของการคัดค้านนั้นต้องเหตุให้ตุลาการพ้นจากตำแหน่ง และมีการสรรหากันใหม่ ระบบการสรรหาจึงต้องไม่ยุ่งยากเกินไปด้วย

ตารางที่ ๔.๑๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมเพียงพอของเหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๔) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริต และมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย

จากตารางที่ ๔.๑๕ การบัญญัติให้การวิจารณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริต และมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๘ วรรคสาม) นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการบัญญัติดังกล่าวมีความเหมาะสมแล้ว (๖๓.๒๔%)

มีผู้ตอบแบบสอบถามหนึ่งในสาม (๓๕.๒๙%) เห็นว่ายังไม่เหมาะสม โดยเห็นว่า (๑) แม้ข้อความที่ระบุไว้เหมาะสมพอสมควร แต่การบังคับใช้อาจมีข้อจำกัด (๒) ควรแก้ไขจำกัดกรณีการละเมิดอำนาจศาล เฉพาะการทำให้กระบวนการพิจารณาไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาของศาล ไม่ควรรวมถึงการกระทำที่ไม่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา (๓) เห็นว่าควรยกเลิกกฎหมายนี้เพราะศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอิสระต้องรับความเห็นของทุกฝ่ายได้ (๔) ควรยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลซึ่งคำวินิจฉัยมีผลเป็นกฎหมาย จึงต้องถูกวิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง การกำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอาจเป็นอุปสรรคและจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุได้ (๕) ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการพิจารณาคดีของศาลให้อยู่ในความเรียบร้อย ดังนั้น เมื่อการพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นลง จนมีคำพิพากษาแล้ว คำตัดสินของศาลควรเป็นสิ่งที่สามารถตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ได้ ไม่ว่าผู้นั้นจะมีความรู้ด้านกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การออกกฎหมายลักษณะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นการสร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนโดยไม่จำเป็น ศาลไม่ควรเป็นองค์กรที่สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชน (๖) ตุลาการควรสามารถถูกตรวจสอบและถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ และต้องมีการรับผิดชอบ สามารถถูกลงโทษได้หากตัดสินโดยไม่ยึดหลักนิติรัฐ

นิติธรรม (๗) ควรสามารถวิจารณ์ได้ เพราะจะเป็นการพัฒนาองค์กร (๘) สำหรับการตัดสินใจว่าสิ่งใดผิด ถูก หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ควรดูที่เจตนาประกอบกับความเป็นจริง หากการตัดสินนั้นดูแล้วไม่เป็นธรรม การวิพากษ์วิจารณ์ อาจจะได้ส่งผล หากสิ่งนั้นตัดสินโดยชอบด้วยกฎหมาย มิใช่ตามเจตนารมณ์ของตน หรือ กลุ่มคนใด กลุ่มคนหนึ่ง

ตารางที่ ๔.๑๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของการบัญญัติให้การวิจารณ์ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยابคาย เสียดีสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๘ วรรคสาม)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๔	๓๕.๒๙
เหมาะสมแล้ว	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๕) การกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐาน

ละเมิดอำนาจศาล

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (๖๑.๗๖%) เห็นว่า การกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง) มีความเหมาะสมแล้ว

ผู้ตอบแบบสอบถาม (๓๖.๗๖%) เห็นว่าการกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง) ไม่มีความเหมาะสม โดยเห็นว่า (๑) ควรเพิ่มโทษเนื่องจากปัจจุบันคนขาดความยำเกรง และตกเป็นเครื่องมือฝ่ายการเมืองที่ละเมิดอำนาจศาล (๒) ควรเพิ่มโทษให้ชัดเจน ควรกำหนดโทษเพิ่มจำนวนมากขึ้น (๓) ควรมีบทลงโทษ และถ่วงดุลอำนาจของ ศาลรัฐธรรมนูญในอดีตได้ (๔) ควรยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไป เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาล ซึ่งคำวินิจฉัยมีผลเป็นกฎหมาย จึงต้องถูกวิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง การกำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลอาจเป็นอุปสรรค และจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุได้ (๕) ควรให้เหมาะสมไม่หนักกว่าความผิดลหุโทษ และ (๖) รุนแรงเกินความจำเป็น

ตารางที่ ๔.๑๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาล (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๖) การยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา

วินิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๗ เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดการยื่นคำร้อง และการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจัยออกเป็น ๒ แบบ ได้แก่ (๑) จัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ (๒) จัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๑.๗๖%) เห็นด้วยกับกฎหมายดังกล่าว

มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วย (๓๖.๗๖%) เนื่องจาก (๑) การรับคำร้องไม่สามารถทำให้คนทั่วไปเข้าถึงได้ (๒) ควรทำเป็นคำร้องอย่างเดียว (๓) ควรปรับเป็นรูปแบบเดียวกัน โดยในคำร้องนั้นให้ระบุให้ผู้ร้องมาจากไหน (๔) ควรเปิดกว้าง (๕) ควรยกเลิกการบังคับให้ใช้แบบพิมพ์ เปลี่ยนเป็นใช้แบบพิมพ์ศาลเป็นเพียงแนวทาง หรือตัวอย่าง (๖) ไม่ว่าคดีประเภทใด ในระบบศาลควรถือเป็นคำร้องทั้งหมด เพราะมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาตั้งแต่ชั้นรับ/ไม่รับคำร้อง (๗) เห็นควรจัดทำแบบยื่นคำร้องจำนวน ๑ แบบ เท่านั้น การที่แบบยื่นคำร้อง ๒ แบบ ทำให้ผู้ยื่นคำร้องและผู้ปฏิบัติงานสับสน และ (๘) ให้มีการแก้ไขให้ผู้ร้องยื่นเป็นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจัย เพราะทางปฏิบัติแม้กฎหมายบัญญัติให้หน่วยงานทำเป็นหนังสือ แต่หน่วยงานผู้ร้องก็จัดทำเป็นหนังสือ และแนบคำร้องเป็นสิ่งที่ส่งมาด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนควรให้เป็นการยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจัยเพียงกรณีเดียว และมีการจัดทำใบมอบฉันทะมาท้ายคำร้อง

ตารางที่ ๔.๑๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่กฎหมายได้กำหนดการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจัยออกเป็น ๒ แบบ ได้แก่ (๑) จัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ (๒) จัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๘
ไม่เห็นด้วย	๒๕	๓๖.๗๖
เห็นด้วย	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๗) การบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลอื่น ๆ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน

จากตารางที่ ๔.๑๘ สำหรับในประเด็นการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้บัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจัยต่อไป (มาตรา ๔๑ วรรคสาม) ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบสามในสี่ (๗๒.๐๖%) เห็นด้วยกับกฎหมายดังกล่าว

มีเพียงเล็กน้อย (๒๖.๔๗%) เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย เพราะ (๑) การทำงานที่ล่าช้าอยู่แล้วยิ่งช้าลงไปอีก (๒) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมาตรานี้ โดยให้ศาลที่พิจารณาคดี กรณีศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผล ให้ศาลนั้นส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังศาลฎีกา ศาลปกครองสูงสุด หรือศาลทหารสูงสุด เพื่อพิจารณาก่อนตามหลักเกณฑ์ ๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลนั้นเห็นเองหรือคู่ความในคดีโต้แย้งนั้นเป็นบทบัญญัติที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี หรือใช้บังคับแก่กระบวนการพิจารณา หรือเป็นที่มาของการฟ้องร้อง ๒) ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยมาก่อนว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวขัดด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ เว้นแต่ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป และ ๓) ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ (๓) เจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดให้การยื่นคำร้องดังกล่าวต้องผ่านสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ เพื่อให้การยื่นคำร้องเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องจากศาลที่พิจารณาคดีที่จะส่งความเห็น หรือคำโต้แย้งของคู่ความ มีจำนวนหลายศาล หากกำหนดให้ส่งตรงมายังศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่ผ่านสำนักงานศาลนั้น ๆ กระบวนการทางธุรการไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลต่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ และ (๔) เพื่อให้มีการรวบรวมและทราบผลคำวินิจฉัยของศาลที่ส่วนธุรการกลางของศาลนั้น

ตารางที่ ๔.๑๘ ความคิดเห็นกับการบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความขัดด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป (มาตรา ๔๑ วรรคสาม)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ไม่เห็นด้วย	๑๘	๒๖.๔๗
เห็นด้วย	๔๙	๗๒.๐๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๘) การที่กฎหมายกำหนดให้การยื่นคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้

จากตารางที่ ๔.๑๙ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๗.๖๕%) เห็นด้วยกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้การยื่นคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย (๒๙.๔๑%) เห็นว่า (๑) ควรกำหนดข้อสำคัญที่ควรมีแต่ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบฟอร์ม (๒) ควรเขียนตามแบบพิมพ์ หรือไม่ก็ได้ (๓) ควรให้ยืดหยุ่นกว่านี้เพื่อความสะดวกของประชาชน (๔) เพียงแค่อ่าน และเข้าใจได้ และมีคำขอ ก็ใช้ได้ไม่ต้องทำตามแบบเพราะคดีรัฐธรรมนูญใช้ระบบไต่สวน และ (๕) สร้างภาระเกินสมควร แบบพิมพ์ควรเป็นเพียงแนวทางหรือตัวอย่างเพื่อความสะดวก

ตารางที่ ๔.๑๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่กฎหมายกำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ไม่เห็นด้วย	๒๐	๒๙.๔๑
เห็นด้วย	๔๖	๖๗.๖๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๙) การที่กฎหมายกำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๙.๑๒%) เห็นด้วยว่าการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสมแล้ว (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๑) – (๔))

มีเพียงส่วนน้อย (๒๗.๙๔%) ที่เห็นว่าการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ยังไม่เหมาะสม

ตารางที่ ๔.๒๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๑๙	๒๗.๙๔
เหมาะสมแล้ว	๔๗	๖๙.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๐) การกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ ๔.๒๑ เมื่อสอบถามถึงการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด) ว่ามีความเหมาะสมแล้วหรือไม่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าเหมาะสม เกือบครึ่งหนึ่ง (๔๗.๐๖%) โดยมีจำนวนมากกว่าครึ่งที่เห็นว่ายังไม่เหมาะสม (๕๑.๔๗%)

ในส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ซึ่งมีจำนวนค่อนข้างมากเห็นว่า (๑) ควรทำสำเนาเพียง ๑ ชุด (๒) ศาลควรทำสำเนาเอง ไม่ควรเป็นภาระของประชาชน (๓) ควรจัดทำเฉพาะต้นฉบับ (๔) ควรมีมาตรการลดภาระให้กับรูปแบบของการยื่นเอกสาร เนื่องจากเอกสารชนิดกระดาษควรเก็บเฉพาะที่มีความสำคัญกับคดีเท่านั้น จึงควรกำหนดให้วิธียื่นเอกสารสามารถใช้ได้ทั้งเอกสารกระดาษ และรูปแบบไฟล์เอกสาร ควรยื่นแค่ ๑ ชุด เพื่อลดภาระให้ประชาชน ระบบยื่น

ทางอิเล็กทรอนิกส์ยังใช้ (๕) แคลเอกสารสำเนาในระบบ ๑ ชุดเท่านั้น จึงควรยกเลิก การสำเนา ๙ ชุดได้แล้ว (๖) ควรลดภาระแก่หน่วยงานของรัฐหรือประชาชน โดยอาจใช้วิธีการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์แทน เฉพาะส่วนที่ไม่จำเป็นหรือเป็นส่วนของสำเนาเอกสาร (๗) เป็นการเพิ่มภาระและค่าใช้จ่ายให้กับประชาชนผู้ร้อง เป็นภาระเกินสมควรแก่ผู้ยื่นคำร้อง เป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร และไม่สอดคล้องกับการยื่นคำร้องทาง e-filing (๘) ไม่ควรกำหนด ๙ ชุด เนื่องจากเป็นภาระของประชาชน (๙) ไม่จำเป็น เนื่องจากสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญมีระบบบริหารจัดการคดี (CMS) ในการส่งคำร้องให้กับคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ (๑๐) อาจพิจารณาระบบยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยลดการใช้กระดาษ และ ลดค่าใช้จ่ายแก่ผู้ร้อง และ (๑๑) เอกสารมากเป็นภาระมากควรทำเป็นอิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ ๔.๒๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๕	๕๑.๔๗
เหมาะสมแล้ว	๓๒	๔๗.๐๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๑) การที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ ในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง

จากตารางที่ ๔.๒๒ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๙.๑๒%) เห็นว่า การที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้อง มีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอแล้ว (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)

มีส่วนน้อยที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๒๗.๙๔%) โดยเห็นว่า (๑) การให้ คำแนะนำควรกับผู้ร้องที่หวังผลทางการเมืองไม่มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง และ (๒) ควรเพิ่มหน้าที่ในกรณี ของผู้ถูกร้อง พยาน และผู้เกี่ยวข้องในคดีทุกฝ่ายด้วย

ตารางที่ ๔.๒๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้ คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไข เพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอแล้ว (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๑๙	๒๗.๙๔
เหมาะสมแล้ว	๔๗	๖๙.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๒) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชน หรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

จากตารางที่ ๔.๒๓ ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (๕๔.๔๑%) เห็นว่า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑) มีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๔๕.๕๙%) เห็นว่า (๑) กรณีผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานทำหน้าที่ของรัฐถูกต้องครบถ้วน ประชาชนไม่พอใจควรสามารถฟ้องต่อศาลได้โดยตรง (๒) กระบวนการซับซ้อน โดยเฉพาะการไม่กำหนดระยะเวลาดำเนินของคณะรัฐมนตรี (๓) การดำเนินการล่าช้าและไม่เรียบร้อยก่อนหลัง เร่งรัดแค่บางกรณีทำให้เกิดคำถามถึงจริยธรรมมากมาย (๔) ขั้นตอนมากเกินไปต้องแก้ไขให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ วรรคท้าย ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีไว้ ส่งผลให้คณะรัฐมนตรีใช้เวลาในการพิจารณาเรื่องของผู้ร้องเท่าใดก็ได้ (๖) หากคณะรัฐมนตรียังพิจารณาไม่เสร็จ ผู้ร้องก็ยังไม่สามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ทำให้การพิจารณาอาจเป็นไปด้วยความล่าช้าเพราะไม่มีกฎหมาย (๗) กำหนดเงื่อนไขเวลาไว้จึงเห็นว่าควรกำหนดเวลาการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีให้ชัดเจน โดยควรกำหนดให้พิจารณาแล้วเสร็จภายใน ๑๘๐ วัน เป็นต้น (๘) ไม่ควรยกเว้นตามมาตรา ๔๖ ควรยื่นตรงได้เลย

ตารางที่ ๔.๒๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๐	๔๕.๑๒
เหมาะสมแล้ว	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๓) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่ากระทำ

จากตารางที่ ๔.๒๔ ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (๕๘.๘๒%) เห็นว่า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่ากระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) นั้นมีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๓๙.๗๑%) เพราะ (๑) กระบวนการเกิดเฉพาะกลุ่มบุคคล ไม่ใช่ทั่วราชอาณาจักร (๒) การยื่นคำร้องว่าบทกฎหมายที่ละเมิดสิทธิของตนเอง ขัดรัฐธรรมนูญ ต้องกระทำได้ ไม่อยู่ในเงื่อนไขตามมาตรา ๔๖ แตกต่างจากการโต้แย้งการกระทำ (๓) ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๔) ควรแก้ไขให้แยก มาตรา ๔๖ และ ๔๘ ออกจากกัน แก้ไข มาตรา ๔๗ ให้ยกเว้นเฉพาะเท่าที่จำเป็น/หรืออาจยกเลิกการตรวจสอบการกระทำ เนื่องจากทับซ้อนอำนาจศาลอื่น (๕) ควรพิจารณาปรับลดขั้นตอนบางอย่างออกไป เพื่อให้เข้าถึงง่ายและเกิดความรวดเร็วในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ดียิ่งขึ้น (๖) ประชาชนควรยื่นร้องตรงได้ทันที (๗) เพื่อให้มีหน่วยงานกรองชั้นหนึ่งก่อน (๘) สร้างภาระเกินสมควร การให้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนทำให้ล่าช้า ไม่มีประโยชน์เท่าที่ควร

ตารางที่ ๔.๒๔ การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๔) การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) ข้อ ๒๙

จากตารางที่ ๔.๒๕ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๑.๗๖%) เห็นว่าการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย (๓๘.๒๔%) เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะ (๑) ข้อยกเว้นเคร่งครัดเกินไป โดยเฉพาะเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาแล้ว หากประชาชนยังเห็นว่าตนยังถูกละเมิดสิทธิอยู่ ควรมีช่องทางให้ร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อีกเฉพาะประเด็นการกระทำละเมิดสิทธิ เพียงแค่จำกัดไม่ให้โต้แย้งคำพิพากษาของศาลอื่นก็พอ (๒) ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๓) แทบจะไม่มีทางที่คำร้องจะเข้าช่องทางนี้ได้ (๔) เนื่องจากมาตรา ๔๗ กำหนดข้อห้ามมิให้ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย แต่ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องเหล่านั้นตามที่กฎหมายกำหนดห้าม เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และ (๕) มาตรา ๔๗ มีข้อจำกัด/ยกเว้น มากจนเกินไป ประชาชนเข้าถึงยาก คดีเกี่ยวกับความมั่นคง/มีผลกระทบต่อสาธารณะที่สำคัญ ควรฟ้องตรงต่อศาลได้โดยยื่นผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

ตารางที่ ๔.๒๕ ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๔	๓๕.๒๙
เหมาะสมแล้ว	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๕) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของ
คณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณา

จากตารางที่ ๔.๒๖ ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (๕๔.๔๑%) เห็นว่าหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่มีความเหมาะสมแล้ว (มาตรา ๔๙)

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย (๔๕.๑๒%) เห็นว่า (๑) ควรปรับระยะเวลาให้ยืดหยุ่น ให้เหมาะสมกับแต่ละคำร้อง เนื่องจากคำร้องบางคำร้องมีรายละเอียดซับซ้อน แต่ใช้เงื่อนไขระยะเวลาเดียวกัน (๒) ควรเป็น ๑๕ วันตามข้อกำหนดเดิม (๓) ควรเพิ่มเวลาในชั้นการจัดทำบันทึกสรุปสำนวนที่ไปรวมอยู่กับการพิจารณาคณะตุลาการ ให้แยกออกจากกันเป็น เมื่อรับลงสารบให้จัดทำบันทึกสรุปสำนวนภายใน ๕ วัน และคณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง พิจารณาภายใน ๕ วัน เช่น การแก้ไขเวลาทำบันทึกสรุปสำนวนเสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จาก ๕ วัน เป็น ๕ วันทำการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวนสามารถสรุปสำนวน และเสนอความเห็นต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างรอบคอบ และรัดกุมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีระยะเวลาที่น้อยเกินไปหากคำร้องที่ประชาชนยื่นมีจำนวนเอกสารเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงจากเอกสารท้ายคำร้องได้ครบถ้วน อันจะส่งผลกระทบต่ออำนาจความยุติธรรมให้กับประชาชน (๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้นเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนต้น และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนท้าย และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา

วินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณายกในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มีใช้ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มีใช้ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร สมควรกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้ยาวมากยิ่งขึ้น (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา (๕) แม้เป็นคำสั่งรับคำร้องก็ควรเผยแพร่ในเว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ไม่ใช่เผยแพร่เฉพาะคำสั่งไม่รับคำร้องเพียงอย่างเดียว (๖) เร่งรัดเกินไปจนกระทบต่อการพิจารณาอย่างรอบด้าน (๗) ลำช้า และเร่งรัดเฉพาะเรื่อง แล้วทำให้เกิดคำถามมากมาย (๘) เห็นควรขยายระยะเวลา และ (๙) อย่างน้อย ๕ คน

ตารางที่ ๔.๒๖ ความเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๐	๔๔.๑๒
เหมาะสมแล้ว	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๖) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของ
มาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้

จากตารางที่ ๔.๒๗ ในส่วนของหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราว ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนด (มาตรา ๗๑) กลุ่มตัวอย่าง มากกว่าครึ่งหนึ่ง (๖๐.๒๙%) เห็นว่ามีความเหมาะสม

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสมมีหนึ่งในสาม (๓๖.๗๖%) โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า (๑) ควรกำหนดระยะเวลาชัดเจนในกฎหมาย (๒) ควรมีความชัดเจนมากกว่านี้ (๓) เนื่องจากตามกฎหมายกำหนดให้ศาลกำหนดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวได้ไม่เกิน ๖๐ วัน แต่ระยะเวลาที่ผู้ร้องต้องไปดำเนินการเพื่อพิสูจน์ หรือตรวจสอบพยานวัตถุเพื่อส่งเป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาต่อศาลกฎหมายเฉพาะนั้น ๆ กำหนดระยะเวลาการดำเนินการที่มากกว่า เช่น การพิสูจน์สัญชาติไทย ตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดระยะเวลาดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทยไว้ ๙๐ วัน จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ให้เป็นดุลพินิจของศาลตามควรแก่กรณี และ (๔) ระยะเวลาที่สั้นเกินไปไม่ยืดหยุ่น

ตารางที่ ๔.๒๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้ (มาตรา ๗๑)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๗) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด
คำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ ๔.๒๘ ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๑.๗๖%) เห็นว่า
หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของ
ศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๗๔) มีความเหมาะสม

มีผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (๓๖.๗๖%) ที่เห็นว่าไม่เหมาะสม
โดยเห็นว่า (๑) ไม่มีบทบัญญัติที่เป็นการลงโทษ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามคำบังคับในคำวินิจฉัยของศาล
ไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร (๒) ยังไม่มีความชัดเจน (๓) ศาลควรวินิจฉัยได้แค่ว่าการ
กระทำ ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่ไม่ควรบังคับให้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดได้ (๔) สมควรกำหนดเหตุ
แห่งการกำหนดคำบังคับไว้ด้วย ไม่ใช่ให้ศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ เช่น สมควรกำหนดว่า กรณี
ที่ศาลวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ และจะกระทบต่อความยุติธรรมอย่างร้ายแรง หรือจะทำให้
กระบวนการยุติธรรมดำเนินต่อไปไม่ได้ เป็นต้น กล่าวคือ ควรมีการกำหนดให้เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ไม่ใช่บัญญัติ
ไว้กว้าง ๆ เช่นนี้ และ (๕) เห็นว่า ยังไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจนในการบังคับกับบุคคลหรือหน่วยงาน
ที่ไม่ดำเนินการตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ควรกำหนดให้ชัดเจน

ตารางที่ ๔.๒๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้
เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๗๔)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๘) การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน
และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย

จากตารางที่ ๔.๒๙ ในส่วนของการกำหนดให้คำวินิจฉัยของ
ศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน

นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย (มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๗๕ วรรคสี่) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๔.๗๑%) เห็นว่ามีความเหมาะสม

มีเพียงกลุ่มตัวอย่างเพียงเล็กน้อย (๓๒.๓๕%) เห็นว่ายังไม่เหมาะสม โดยเห็นว่า (๑) ควรกำหนดให้มีคำวินิจฉัยจะต้องพร้อมในการการอ่านและถือเอาฉบับที่ได้อ่านเป็นหลัก (๒) ควรเผยแพร่คำวินิจฉัยในวันอ่านลงเว็บไซต์ และควรประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาใน ๗ วัน (๓) ควรมีคำวินิจฉัยสมบูรณ์ก่อนอ่าน และ (๔) คำวินิจฉัยควรประกาศราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่วันที่ที่มีการอ่าน เพื่อมิให้สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขแนวคำตัดสินตามอำเภอใจได้

ตารางที่ ๔.๒๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๒	๓๒.๓๕
เหมาะสมแล้ว	๔๔	๖๔.๗๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

๒) ความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ในการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๙๗ ก วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๒) ซึ่งผลจากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ผ่านระบบกลางทางกฎหมายพบว่า

(๒.๑) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ

(๒.๑.๑) ประโยชน์ที่ได้รับจากข้อกำหนดนี้

จากตารางที่ ๔.๓๐ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๗.๖๕%) เห็นว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ (๓๐.๘๘%) เพราะ (๑) ชัดเจนในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติ (๒) สร้างภาพลักษณ์ที่ดีสู่สายตาบุคคลภายนอก เช่น การอยู่บริเวณศาล การปฏิบัติตน (๓) ทำให้ทราบขั้นตอนละเอียดขึ้น (๔) ทำให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายยิ่งขึ้น (๕) ทำให้ทราบขั้นตอนและกระบวนการดำเนินคดีของศาลรัฐธรรมนูญ (๖) เพราะเป็นผู้ปฏิบัติงานตามข้อกำหนดนี้ (๗) ทำให้ทราบหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนขึ้น หากเป็นคู่กรณี

ตารางที่ ๔.๓๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ได้รับ	๒๑	๓๐.๘๘
ไม่ได้รับ	๔๖	๖๗.๖๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๒) ผลที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนด

จากตารางที่ ๔.๓๑ สำหรับผลที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เรียงตามข้อที่เลือกมากที่สุด คือ เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน และเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๑๔.๗๑%) รองลงมา คือ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ (๘.๘๒%) เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ (๗.๓๕%) และ ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม (๕.๘๘%) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลใดที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

ประเด็น	เลือก	ไม่เลือก	รวม
๑) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๑๐ (๑๔.๗๑)	๕๘ (๘๕.๒๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๒) ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๔ (๕.๘๘)	๖๔ (๙๔.๑๒)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๓) เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๑๐ (๑๔.๗๑)	๕๘ (๘๕.๒๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๔) เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๕ (๗.๓๕)	๖๓ (๙๒.๖๕)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๕) มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๖ (๘.๘๒)	๖๒ (๙๑.๑๘)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)

(๒.๑.๓) ภาระหรือต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

จากตารางที่ ๔.๓๒ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๔.๔๑%) เห็นว่าประชาชนไม่มีภาระ หรือรัฐไม่มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมาก (๔๕.๕๙%) เห็นว่าประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตาม และการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เกิดขึ้นจาก (๑) กรณียื่นคำร้องเป็นกระดาดช ต้องทำสำเนา

๙ ชุด (๒) คำวินิจฉัยส่งผลต่ออนาคตของประเทศ และคนรุ่นใหม่ และ (๓) ต้องเลือกตั้งใหม่เพราะการใช้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ ๔.๓๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาระ หรือรัฐต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
มี	๓๑	๔๕.๕๙
ไม่มี	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๔) ประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด

จากตารางที่ ๔.๓๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๒.๙๔%) เห็นว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ คุ่มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง (๔๕.๕๙%) เห็นว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ไม่คุ้มค่า หรือไม่ได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด เพราะ (๑) ประชาชนไม่มีส่วนร่วมใดเลยกับศาลรัฐธรรมนูญ (๒) ประเทศเสียโอกาส เสียเวลา และเสียวัฒนธรรม (๓) ผู้ใช้กฎหมายตีความบิดเบือนกฎหมาย สร้างภาระต่อประชาชน (๔) เห็นว่าไม่มีมาตรฐาน

ตารางที่ ๔.๓๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนของข้อกำหนด เมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
คุ้มค่าและได้สัดส่วน	๓๖	๕๒.๙๔
ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน	๓๑	๔๕.๕๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๕) ปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนด

จากตารางที่ ๔.๓๔ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๔.๔๑%) เห็นว่าไม่มีปัญหา หรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง (๔๒.๖๕%) เห็นว่ามีปัญหา หรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพราะ (๑) กฎหมายนี้มุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชน และจำกัดมิให้พรรคการเมือง นักการเมือง ใช้อิทธิพลและใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ที่พึงอยากได้นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ ทั้งนี้กฎหมายนั้นหากเป็นอุปสรรคกับ

ผู้ที่มีอำนาจ สิทธิ และมีทรัพยากร ประชาชนก็จะได้รับการคุ้มครอง (๒) ปัญหาในเรื่องเอกสารที่ต้องจัดทำ เอกสารยื่นคำร้อง (๓) ควรทบทวนระยะเวลา การดำเนินการตามข้อกำหนด (๔) ควรเพิ่มรายละเอียดเป็น รายประเภทคดี (๕) ในส่วนหลักเกณฑ์การขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนยังไม่ครอบคลุมถึงเอกสาร อิเล็กทรอนิกส์ (๖) มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนต้น และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณา วินิจฉัย ให้หน่วยงานที่ รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนท้าย และ ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้ พิจารณา วินิจฉัย ให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณา วินิจฉัย ภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธี พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา วินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร สมควรกำหนด ระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้ยาวมากยิ่งขึ้น (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา และ (๗) มองว่าปัญหา และอุปสรรคอาจเกิดจากอคติของตัวตุลาการ

ตารางที่ ๔.๓๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
มี	๒๙	๔๒.๖๕
ไม่มี	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๖) ความคิดเห็นต่อการแก้ไขหรือปรับปรุง หรือยกเลิกข้อกำหนดนี้

จากตารางที่ ๔.๓๕ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ (๓๙.๗๑%) เห็นว่าไม่ควร ยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ รองลงมา เห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุง (๓๐.๘๘%) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คติรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ๒๕๖๒ และควรยกเลิก (๒๗.๙๔%) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ตามลำดับ

โดยกลุ่มที่เห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุง เสนอแนะเพิ่มเติมว่า (๑) ควรประกาศคำวินิจฉัยในเว็บไซต์ในวันอ่านคำวินิจฉัย ควรกำหนดให้การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นแบบเปิดเผย การไต่สวนเป็นแบบเปิดเผย และถ่ายทอดทางช่องทางออนไลน์ เช่น YouTube และ เอกสารในคดีต่าง ๆ ควรเปิดเผยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และควรกำหนดให้ศาลเปิดรับความเห็น ทางวิชาการเป็นการทั่วไปในลักษณะ amicus curiae (๒) ควรกำหนดรายละเอียดการพิจารณาคดี แต่ละประเภทเพื่อความชัดเจน ให้คู่กรณี และประชาชนเข้าใจได้โดยง่าย (๓) ควรแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (๔) ควรใช้กฎหมายตามหลักสากล (๕) ควรยกเลิกบทบัญญัติที่ ให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ (๖) ประชาชนควรมีส่วนร่วมมากกว่านี้ (๗) เปิดโอกาสให้ไต่สวนทุกกรณี และให้มีผู้เข้าสังเกตการณ์ได้ (๘) เพิ่มเติมรายละเอียดวิธีพิจารณา เป็นรายประเภทคดี และ (๙) ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ตารางที่ ๔.๓๕ ความคิดเห็นที่มีต่อการแก้ไขหรือปรับปรุง หรือยกเลิกข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๒๑	๓๐.๘๘
ควรยกเลิก	๑๙	๒๗.๙๔
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๒๗	๓๙.๗๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่ง (๒๒.๐๖%) ยังขอเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตาม และบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้แก่ (๑) ใช้กฎหมายตามหลักสากล (๒) ประชาชนควรมีส่วนร่วมมากกว่านี้ (๓) เพิ่มเติมวิธีพิจารณาเป็นรายประเภทคดี (๔) เพิ่มบทบาทหน้าที่ และอำนาจของเจ้าหน้าที่ด้านคดีเพื่อเป็นบุคลากรช่วยดำเนินคดีให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวก แก่ประชาชน (๕) มีความเป็นกลาง รับฟังเสียงประชาชน (๖) ยุบศาลรัฐธรรมนูญ ไปใช้กระบวนการของ ศาลฎีกาก็เพียงพอแล้ว และ (๗) ศาลรัฐธรรมนูญ ควรเป็นองค์กรอิสระอย่างแท้จริง ไม่ถูกจูงจุมจาก ผู้มีอำนาจไม่ว่าใครทั้งนั้น ตัดสินคดีความตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม เพื่อรักษาความเป็นประชาธิปไตยของ ประเทศ ไม่ใช่กลายเป็นผู้บ่อนเซาะประชาธิปไตยเสียเอง

(๒.๒) ปัญหาของกฎ

(๒.๒.๑) ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาใน ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน

จากตารางที่ ๔.๓๖ สำหรับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อประพฤติปฏิบัติ สำหรับบุคคลที่เข้ามา หรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน การให้อำนาจ

ศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายตามคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริต หรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้ายซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น (ข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๑) ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสม (๕๘.๘๒%)

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๓๙.๗๑%) เห็นว่า (๑) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยโดยการเสียดสีด้วยเหตุผลตามสมควรย่อมพึงกระทำได้ (๒) ควรกำหนดกรณีการยุยงเสียดสีเป็นเรื่องตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมุ่งคุ้มครองเฉพาะการละเมิดต่อกระบวนการพิจารณาของศาลที่คู่กรณีเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไปกระทำสืบเนื่องมาจากตนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาในคดีนั้นมา (๓) ควรบันทึกภาพและเสียงได้ เพื่อความโปร่งใส (๔) คำค่อนข้างกว้าง ควรให้เป็นภาววิสัยมากกว่านี้ (๕) เห็นว่าจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ และตีความเกินไปกว่ากฎหมายแม่บท ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใช้เฉพาะในกรณีที่ขัดขวางกระบวนการพิจารณาในพื้นที่ศาลเท่านั้น มิใช่การวิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การกำหนดกฎเกณฑ์เช่นนี้จึงขัดกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ (๖) เป็นการสร้างความหวาดกลัวจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่จำเป็น และ (๗) เห็นว่าควรยกเลิกละเมิดอำนาจศาล เพราะศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่ศาล เป็นองค์กรอิสระ

ตารางที่ ๔.๓๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๒) การกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้

จากตารางที่ ๔.๓๗ สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้ (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง) ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๑.๗๖%) เห็นด้วยกับการกำหนดดังกล่าว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เห็นด้วย (๓๘.๒๔%) เห็นว่า (๑) ควรพิจารณาทั้งที่ทำตามแบบ และไม่ทำตามแบบ (๒) เนื่องจาก การยื่นคำร้องต้องมีการระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย จึงต้องใช้รูปแบบดังกล่าว (๓) มองว่าแบบที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ประชาชนแทบจะไม่มีผู้ใดทราบ เว้นแต่ “นักร้อง” ที่ร้องอยู่เป็นประจำ (๔) เพื่อเป็นแนวทางการเขียนคำร้อง ป้องกันการเขียนไม่ครบตามประเด็นข้อกำหนด (๕) เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับศาลที่ใช้ระบบไต่สวน (๖) เห็นว่าควรยกเลิกการจัดทำสำเนาคำร้อง

(๗) สร้างภาระแก่ประชาชน ควรใช้ทางเลือกเป็นตัวอย่างข้อมูลที่ต้องมีให้ครบถ้วนจะสะดวกแก่ประชาชนมากกว่า

ตารางที่ ๔.๓๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้ (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ไม่เห็นด้วย	๒๔	๓๕.๒๙
เห็นด้วย	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๓) การกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบ

คำร้อง และเอกสารอื่น

จากตารางที่ ๔.๓๘ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๒.๙๔%) เห็นว่าการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับกรณียื่นคำร้องด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ (ส่วนกรณียื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อ ๑๕ วรรคสี่ ไม่ต้องจัดทำสำเนาข้างต้น) มีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง (๔๕.๕๙%) เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะเห็นว่า (๑) กรณีกรณียื่นคำร้องด้วยตนเอง หรือการยื่นคำร้องทางไปรษณีย์ หากต้องจัดทำสำเนาเอกสารอีก ๙ ชุด เป็นการสร้างภาระให้กับประชาชนและเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจระบบการยื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นได้ (๒) ไม่ควรต้องจัดทำสำเนา (๓) ควรกำหนดการจัดทำสำเนาเป็นแนวทางเดียวกัน (๔) ควรกำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกเพื่อมิให้เกิดภาระกับผู้ยื่นคำร้องโดยเฉพาะภาคประชาชน (๕) ควรจัดส่งต้นฉบับพอ (๖) ควรพิจารณาแนวทางในการลดภาระของประชาชนในการจัดทำสำเนาคำร้อง ๙ ชุด (๗) ควรยกเลิกบทบัญญัติที่ให้ผู้กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ (๘) ควรลดภาระแก่หน่วยงานของรัฐ หรือประชาชน โดยอาจใช้วิธีการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์แทน เฉพาะส่วนที่ไม่จำเป็นหรือเป็นส่วนของสำเนาเอกสาร (๙) ทุกช่องทางควรลดเหลือต้นฉบับเพียงชุดเดียว และง่ายต่อการตรวจสอบให้ถูกต้องตรงกัน ลดภาระค่าใช้จ่ายประชาชนผู้ร้อง และ (๑๐) สร้างภาระและไม่สอดคล้องกับการยื่น e-filing

ตารางที่ ๔.๓๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๑	๔๕.๕๙
เหมาะสมแล้ว	๓๖	๕๒.๙๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๔) การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ

จากตารางที่ ๔.๓๙ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๙.๑๒%) เห็นว่าการกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน ส่งทางไปรษณีย์ ส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง)

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๒๗.๙๔%) เพราะเห็นว่า (๑) มีรูปแบบยุ่งยาก และขอให้กรอกข้อมูลซ้ำซ้อนหลายครั้ง (๒) ยื่นคำร้องด้วยตนเอง และยื่นคำร้องทางไปรษณีย์ มีค่าใช้จ่ายในการจัดทำ ส่วนการยื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับยื่นคำร้องช่องทางนี้

ตารางที่ ๔.๓๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๑๙	๒๗.๙๔
เหมาะสมแล้ว	๔๗	๖๙.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๕) การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ และการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์

จากตารางที่ ๔.๔๐ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๖.๑๘%) เห็นด้วยกับการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ให้กระทำในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอันใดที่ไม่เหมาะสมแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม)

ขณะเดียวกันก็มีผู้ตอบแบบสอบถามหนึ่งในสามที่ไม่เห็นด้วย (๓๒.๓๕%) โดยเห็นว่า (๑) ควรกำหนดแนวทางที่ยืดหยุ่น โดยไม่อิง คำว่า “ความจำเป็นเร่งด่วน” เพราะความจำเป็นเร่งด่วนแต่ละบุคคล แต่ละกรณี ไม่เหมือนกัน ไม่เท่ากัน (๒) ควรกำหนดให้สามารถส่งทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วย (๓) ควรกำหนดให้การส่งเอกสารโดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นแนวทางหลักหรือแนวทางทั่วไป หรือไม่ (๔) ควรเปิดโอกาสให้คู่กรณี หรือผู้เกี่ยวข้องมีสิทธิเลือกช่องทางการติดต่อได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าจำเป็น (๕) ควรให้ผู้ร้องมีสิทธิยื่นทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่กรณีเร่งด่วนด้วย และเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน และแจ้งแก่ผู้ร้องให้แก้ไข (๖) ควรสอบถามความต้องการของปลายทางว่าประสงค์รับเอกสารแบบใดด้วย เพราะอาจมีกรณีไม่เร่งด่วนแต่ปลายทางประสงค์รับแบบอิเล็กทรอนิกส์ (๗) เพื่ออำนวยความสะดวก และทันสมัย ควรทำการส่งได้ในหลายรูปแบบ

ตารางที่ ๔.๔๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ และการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ไม่เห็นด้วย	๒๒	๓๒.๓๕
เห็นด้วย	๔๕	๖๖.๑๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๖) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน

จากตารางที่ ๔.๔๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน ในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีค่ารับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๐.๒๙%) เห็นว่ามีความเหมาะสม

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๓๖.๗๖%) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า (๑) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน อัตราหน้าละ ๑ บาท เป็นภาระไม่คุ้มค่ากับต้นทุน ควรเรียกเก็บหน้าละ ๓ บาท เหมือนศาลยุติธรรม (๒) ควรลดราคาลง กรณีประชาชนคนจน คนด้อยโอกาส (๓) น่าจะเป็นไฟล์ที่มีลายน้ำให้ปริ้นเอง (๔) ในปัจจุบันสามารถขอเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ได้แล้ว การสำเนาเป็นกระดาษควรเป็นข้อยกเว้น และมีค่าใช้จ่ายตามต้นทุนจริงและภาระงานที่เกิดขึ้นโดยรวม อย่างน้อยการรับรองควรคิดราคาตามจำนวนหน้าละ ๕ บาท สำเนาหน้าละ ๒ บาท (๕) ไม่ควรเก็บค่าธรรมเนียม ถือเป็นการให้บริการฟรีจะเหมาะสมกว่า (๖) ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม เพราะเป็นการสร้างภาระให้ประชาชน (๗) หากเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประสงค์จะขอสำเนาเอกสารในสำนวนในส่วนที่ตนเองเกี่ยวข้อง ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม แต่หากตนเองไม่ได้เกี่ยวข้อง อาจไม่อนุญาตให้เปิดเผย และไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม เนื่องจากควรเป็นบริการให้แก่ประชาชน โดยไม่เป็นการแสวงหากำไร สำหรับกรณีส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ ประสงค์จะขอสำเนาเอกสาร ก็ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเช่นกัน

ตารางที่ ๔.๔๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๗) การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ

จากตารางที่ ๔.๔๒ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๗.๓๕%) เห็นว่า การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๔๐ วรรคหนึ่ง)

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนหนึ่ง (๔๑.๑๘%) เห็นว่า การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ นั้น ยังไม่เหมาะสม เพราะ (๑) การให้อำนาจใด ๆ ต่างต้องอยู่ในขอบเขต และตรวจสอบได้ (๒) ควรกำหนดให้ชัดเจนทุกประเภทคดี (๓) ควรลดการใช้ดุลพินิจ (๔) ใช้อำนาจเกินขอบเขต ก้าวล่วงอำนาจของศาลยุติธรรม และของสำนักงาน ป.ป.ช. (๕) เป็นอำนาจที่เกินไปจากกฎหมาย และไม่ชัดเจน (๖) ไม่ครบทุกประเภทคดี และ (๗) ระยะเวลาตามข้อหนด ให้ศาลกำหนดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวไม่เกิน ๖๐ วัน โดยไม่ให้ศาลใช้ดุลพินิจ ในการกำหนดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวตามควรแก่กรณี

ตารางที่ ๔.๔๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๘	๔๑.๑๘
เหมาะสมแล้ว	๓๙	๕๗.๓๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๘) การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการ

ศาลรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ ๔.๔๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๓.๒๔%) เห็นว่าการกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๔๑ วรรคสอง)

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๓๕.๒๙%) เห็นว่า (๑) ควรทำให้เสร็จตั้งแต่วันอ่าน (๒) ควรประกาศทันทีในวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออย่างน้อยควรประกาศความเห็นส่วนตนภายใน ๗ วัน โดยคำวินิจฉัยควรเขียนว่าใครเป็นเสียงข้างน้อย (๓) ควรเผยแพร่นับแต่อ่านคำพิพากษาแล้วเสร็จ (๔) ควรยกเลิกการปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการเพราะเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์เพียงพอแล้วและประชาชนเข้าถึงได้ง่ายกว่า (๕) ความเห็นส่วนตน มีควรออกมาจากผู้ที่เป็นผู้พิพากษา ผู้พิพากษาควรยึดหลักความเป็นกลาง และ (๖) เห็นว่าทั้งช่วงเวลายาวนานเกินไป ยืงนาน ยิ่งเปิดโอกาสให้มีการตักแต่งสำนวนได้

ตารางที่ ๔.๔๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๔	๓๕.๒๙
เหมาะสมแล้ว	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๙) การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของ

ศาลรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ ๔.๔๔ ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (๕๘.๘๒%) เห็นว่า การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ในข้อกำหนดนี้มีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕)

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (๓๙.๗๑%) เห็นว่า (๑) ควรกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการติดตามคำบังคับของศาลบังคับใช้ได้จริง แต่ต้องกำหนดให้มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา เพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เพราะปัจจุบันเพียงแค่มีหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานกำกับดูแล จึงควรมีการแก้ไขอาจเป็นในลักษณะมีโทษปรับ (๒) ไม่ควรทำให้ศาลเป็นเหมือนผู้บังคับบัญชาหน่วยงาน (๓) ไม่มีรายละเอียดเพียงพอ/ไม่มี sanction และ (๔) ยังไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจนในการบังคับกับคู่กรณี บุคคลหรือหน่วยงานที่ไม่ดำเนินการตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ควรกำหนดให้ชัดเจน

ตารางที่ ๔.๔๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญหรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

๓) ผลการรับฟังความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

สำหรับผลการรับฟังความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ของระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๑๑๒ ก วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒) นั้นได้ผลการศึกษาดังนี้

(๓.๑) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ

(๓.๑.๑) ประโยชน์จากระเบียบนี้

จากตารางที่ ๔.๔๕ เมื่อสอบถามถึงประโยชน์จากการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๑.๗๖%) เห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์

มีเพียงหนึ่งในสามที่เห็นว่าได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ (๓๖.๗๖%) เพราะ (๑) กฎ ระเบียบ เพื่อความปลอดภัย รักษาความสงบ เรียบร้อย เป็นภาพลักษณ์ที่ดี (๒) ได้ทราบรายละเอียด ขั้นตอนการปฏิบัติมากขึ้น (๓) ทำให้การเข้าไปในศาลแล้วเกิดความปลอดภัย

(๔) เป็นการช่วยคุ้มครองความสงบเรียบร้อยในศาล ผู้ปฏิบัติงานตามระเบียบนี้ และ (๕) มีการกำหนดแนวเขตศาลที่ได้รับความคุ้มครองเป็นสัดส่วน

ตารางที่ ๔.๔๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์จากระเบียบนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ได้รับ	๒๕	๓๖.๗๖
ไม่ได้รับ	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๑.๒) ผลจากระเบียบ

จากตารางที่ ๔.๔๖ สำหรับผลจากการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ เป็นการพัฒนามาตรฐานให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ (๓๒.๓๕%) รองลงมา ได้แก่ ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม (๓๐.๘๘%) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน และมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ (๒๙.๔๑%) และเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน หรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๒๖.๔๗%)

ตารางที่ ๔.๔๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลจากระเบียบ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

ประเด็น	เลือก	ไม่เลือก	รวม
๑) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๒๐ (๒๙.๔๑)	๔๘ (๗๐.๕๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๒) ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๒๑ (๓๐.๘๘)	๔๗ (๖๙.๑๒)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๓) เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๑๘ (๒๖.๔๗)	๕๐ (๗๓.๕๓)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๔) เป็นการพัฒนามาตรฐานให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒๒ (๓๒.๓๕)	๔๖ (๖๗.๖๕)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๕) มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๒๐ (๒๙.๔๑)	๔๘ (๗๐.๕๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)

(๓.๑.๓) ภาระหรือต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้
ระเบียบนี้

จากตารางที่ ๔.๔๗ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๓.๒๔%) เห็นว่า
ไม่มีภาระสำหรับประชาชน หรือรัฐไม่มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบ
ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้

นอกจากนั้นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนน้อย (๓๕.๒๙%) ที่เห็นว่าประชาชน
มีภาระ หรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษา
ความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้ เพราะ (๑) ทุกสิ่งคือค่าใช้จ่าย
ควรประหยัด (๒) เนื่องจากระเบียบนี้เป็นการคุ้มครองบุคคลที่สำคัญ และอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติ
หน้าที่มีความเป็นอิสระต่อการพิจารณาคดีมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๔.๔๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้
ระเบียบ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
มี	๒๔	๓๕.๒๙
ไม่มี	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๑.๔) ความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระ
ของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบ

จากตารางที่ ๔.๔๘ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๐.๒๙%) เห็นว่า
การบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒ คุ้มค่า และได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระ และทรัพยากรที่ได้ใช้ไป
ขณะที่มีเพียงบางส่วน (๓๘.๒๔%) เท่านั้นที่เห็นว่า ไม่คุ้มค่า และไม่ได้รับสัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมาก
เกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ

ตารางที่ ๔.๔๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของ
ประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
คุ้มค่าและได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่า ภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป	๔๑	๖๐.๒๙
ไม่คุ้มค่าและไม่ได้รับสัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมาก เกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ	๒๖	๓๘.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๑.๕) ปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้

จากตารางที่ ๔.๔๙ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๗.๖๕%) เห็นว่าไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

มีส่วนน้อย (๓๐.๘๘%) ที่เห็นว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เพราะ (๑) ทำให้เสียภาพในการแสดงออก เรียกร้องความยุติธรรม ทำได้ยากขึ้น (๒) ไร้มาตรฐาน (๓) ศาล คือ อุปสรรคของประเทศ (๔) อาจทำให้เกิดการบังคับใช้แบบสองมาตรฐานตามดุลยพินิจของตุลาการ

ตารางที่ ๔.๔๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
มี	๒๑	๓๐.๘๘
ไม่มี	๔๖	๖๗.๖๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๑.๖) การยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงการบังคับใช้ระเบียบนี้

จากตารางที่ ๔.๕๐ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๑.๔๗%) เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ รองลงมาเห็นว่าควรยกเลิก (๒๗.๙๔%) และเห็นควรแก้ไข หรือปรับปรุง (๑๙.๑๒%) โดย (๑) ควรกำหนดหลักเกณฑ์ครอบคลุมถึงการกระทำภายนอกที่ทำการซึ่งมีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของศาลในที่ทำการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย และ (๒) รับฟังประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือยึดโยงกับประชาชนคน ๙ คนไม่ควรใช้อำนาจตัดสินใจแทนคนทั้งประเทศ

ตารางที่ ๔.๕๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงการบังคับใช้ระเบียบนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๑๓	๑๙.๑๒
ควรยกเลิก	๑๙	๒๗.๙๔
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๓๕	๕๑.๔๗
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมด (๘๓.๘๒%) ไม่มีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

(๓.๒) ปัญหาความเหมาะสมของบทบัญญัติ

(๓.๒.๑) ความเหมาะสมของการกำหนดนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายของคำว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน” และ “สื่อมวลชน”

จากตารางที่ ๔.๕๑ ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (๖๓.๒๔%) เห็นว่าการกำหนดนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายของคำว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน” และ “สื่อมวลชน” มีความเหมาะสม

มีเพียงหนึ่งในสาม (๓๓.๘๒%) ที่เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะ (๑) ควรให้ประชาชน หรือชุมชนเข้าแสดงความคิดเห็นได้ (๒) เป็นการควบคุมสื่อ และจำกัดสิทธิเสรีภาพในการรับข้อมูลจากประชาชนเกินสมควร และ (๓) สื่อมวลชนควรนิยามเพื่อกำหนดขอบเขต หรือลักษณะของบุคคลให้ชัดเจน

ตารางที่ ๔.๕๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการกำหนดนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายของคำว่า สถานการณ์ฉุกเฉินและสื่อมวลชน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๓	๓๓.๘๒
เหมาะสมแล้ว	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๒.๒) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ ๔.๕๒ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๐.๒๙%) เห็นว่าข้อปฏิบัติ และข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสมแล้ว และไม่ได้จำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควร

ส่วนที่เหลือ (๓๙.๗๑%) เห็นว่าข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ยังไม่เหมาะสมแล้ว และจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควร โดยให้เหตุผลว่า (๑) ควรถ่ายภาพได้ เพื่อความโปร่งใส (๒) ควรเป็นที่ที่ประชาชนเข้าถึงได้ (๓) เห็นว่าจำกัดสิทธิเกินสมควร (๔) จำกัดเสรีภาพเกินสมควร ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงศาลรัฐธรรมนูญได้มากกว่านี้ เปิดการพิจารณาให้ประชาชนเข้าถึงได้เป็นการทั่วไป (๕) ต้องเน้นเรียบง่าย สิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน โดยเฉพาะคนด้อยโอกาส เสียเปรียบทางสังคม

ตารางที่ ๔.๕๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๖	๓๘.๒๔
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๒.๓) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน
สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ ๔.๕๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๐.๒๙%) เห็นว่า ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเหมาะสม

ส่วนที่เหลือ (๓๙.๗๑%) เห็นว่า ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ยังไม่เหมาะสม เพราะ (๑) การขอเข้าฟังของสถานศึกษาไม่ควรต้องใช้ดุลยพินิจ (๒) ควรเปิดเผยเป็นหลัก ปิดเป็นข้อยกเว้น ไม่ใช่ต้องขออนุญาตเหมือนทุกวันนี้ (๓) ควรให้ใครก็ได้เข้าฟัง เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และ (๔) จำกัดสิทธิเกินสมควร

ตารางที่ ๔.๕๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของข้อปฏิบัติ และข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

๔.๑.๒ การรับฟังความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถาม

เพื่อให้การติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนหน่วยงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย บุคคล และหน่วยงานรัฐที่เข้ามาใช้บริการตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้อย่างครบถ้วน

คณะผู้วิจัยได้ใช้ “แบบสอบถามความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ” เป็นเครื่องมือวิจัยดังกล่าวเพิ่มเติม เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นอย่างครบถ้วน ด้วยข้อเท็จจริงที่ผ่านมา การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย และเว็บไซต์ของหน่วยงานรัฐที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายนั้น จะมีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นไม่มากนัก หลายครั้งที่หน่วยงานของรัฐต้องขยายกำหนดระยะเวลาการรับฟังความคิดเห็น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ออกแบบจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นในการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้กฎหมาย โดยครอบคลุมตัวชี้วัดและประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญที่จะต้องมีการรายงานผลตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามสิ้นสุด ณ วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งทางออนไลน์ และส่งแบบสอบถามกลับมารวม ๒๒๒ คน มีสัดส่วนระหว่างผู้ระบุว่าเป็นเพศชาย และเพศหญิงใกล้เคียงกัน (๔๘.๒๐% และ ๔๖.๘๕%) ส่วนใหญ่อายุ ๔๑ – ๕๐ ปี (๔๒.๓๔%) รองลงมาอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี (๒๖.๕๘%) และ ๕๑ – ๖๐ ปี (๑๔.๔๑%) ตามลำดับ

ในส่วนของระดับการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนระหว่างกลุ่มที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโทในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (๕๐.๔๕% และ ๔๕.๐๕%) ทั้งนี้ผู้ตอบมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ (๕๙.๐๑%) รองลงมา ได้แก่ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (๒๒.๕๒%) ปรากฏตามตารางที่ ๔.๕๔ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕๔ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (๒๒๒ คน)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑.เพศ		
● ชาย	๑๐๗	๔๘.๒๐
● หญิง	๑๐๔	๔๖.๘๕
● ไม่ระบุ	๘	๓.๖๐
● ไม่ตอบ	๓	๑.๓๕
๒.อายุ		
● ๑๘ - ๒๐ ปี	-	-
● ๒๑ - ๓๐ ปี	๓๐	๑๓.๕๑
● ๓๑ - ๔๐ ปี	๕๙	๒๖.๕๘
● ๔๑ - ๕๐ ปี	๙๔	๔๒.๓๔
● ๕๑ - ๖๐ ปี	๓๒	๑๔.๔๑
● ๖๑ ปี ขึ้นไป	๕	๒.๒๕
● ไม่ตอบ	๓	๑.๓๕
๓.ระดับการศึกษา		
● ต่ำกว่าประถมศึกษา	-	-
● ประถมศึกษา	-	-
● มัธยมศึกษา/ปวช.	๒	๐.๙๐
● อนุปริญญา/ปวส.	๔	๑.๘๐
● ปริญญาตรี	๑๑๒	๕๐.๔๕
● ปริญญาโท	๑๐๐	๔๕.๐๕
● ปริญญาเอก	๑	๐.๔๕
● ไม่ตอบ	๓	๑.๓๕
๔.สถานะ		
● ประชาชนทั่วไป	๑๑	๔.๙๕

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
● หน่วยงานของรัฐ	๑๖	๗.๒๑
● องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ	๕๐	๒๒.๕๒
● ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ	๒	๐.๙๐
● ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	๒	๐.๙๐
● ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ	๑๓๑	๕๙.๐๑
● อื่น ๆ	๓	๑.๓๕
● ไม่ตอบ	๗	๓.๑๕

ทั้งนี้ (๑) ประชาชนทั่วไป ได้แก่ เกษตรกร ข้าราชการเกษียณ ว่างาน พนักงานบริษัท รับจ้างประกอบอาชีพอิสระ (๒) หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ รัฐสภา สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานอัยการภาค ๙ (๓) องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ กกต. สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงาน ป.ป.ช. สำนักงานอัยการสูงสุด (๔) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ กรรมการ ป.ป.ช. สำนักงานอัยการคดีเยาวชน และครอบครัวจังหวัดขอนแก่น (๕) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ สมาชิกวุฒิสภา (๖) ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ได้แก่ กกต. กรมพระธรรมนูญ กองทัพเรือ ข้าราชการรัฐสภาสามัญ เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน สำนักงานอัยการสูงสุด นักวิชาการสนับสนุนงานนิติบัญญัติ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา นิติกร ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชั้นต้น สำนักงานศาลยุติธรรม พนักงาน เช่น พนักงานราชการรัฐสภา สังกัดสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ พนักงานอัยการ รัฐสภา สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ศาลยุติธรรม หัวหน้าคณะศาลชั้นต้น ศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงาน ป.ป.ช. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญ หรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ เช่น เป็นหรือเคยเป็นผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง หรือพยาน เป็นต้น โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญหรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ (๙๕.๕๐%) มีเพียงเล็กน้อยที่เคยเกี่ยวข้อง (๔.๕๐%) อาทิ เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวข้องกับคำวินิจฉัยที่ ๖๐/๒๕๔๘ เป็นเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ประสานงานคดี เป็นเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นผู้รับมอบฉันทะ เป็นผู้รับมอบอำนาจชี้แจงที่มาของการยก ร่างกฎหมาย เป็นต้น

ตารางที่ ๔.๕๕ ความเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญหรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ

ความเกี่ยวข้อง	จำนวน	ร้อยละ
เคย	๑๐	๔.๕๐
ไม่เคย	๒๑๒	๙๕.๕๐
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

๑) ผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

จากตารางที่ ๔.๕๖ เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยน้อยที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๐๐-๑.๘๐) เห็นด้วยน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๘๑-๒.๖๐) เห็นด้วยปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒.๖๑-๓.๔๐) เห็นด้วยมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓.๔๑-๔.๒๐) และเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๐-๕.๐๐) พบว่า

(๑.๑) ประเด็นที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อย เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำความผิดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘) (๒) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๙) (๓) การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำความผิดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๗ (๑)-(๖)) (๔) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้ มีความเหมาะสม (มาตรา ๗๑) และ (๕) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม (มาตรา ๗๔)

(๑.๒) ประเด็นที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยปานกลาง เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน (๒) กฎหมายนี้มีมาตรการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น (๓) มาตรการในกฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๔) กฎหมายนี้ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย และ (๕) กฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย

ตารางที่ ๔.๕๖ ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๑) กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทย ปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน	๒.๔๔	๑.๐๕๖	น้อย
๒) กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือ เป็นภาระแก่ประชาชน	๓.๒๖	๑.๑๕๐	ปานกลาง
๓) กฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒.๗๓	๑.๐๑๙	ปานกลาง
๔) กฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาล รัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อ บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร	๒.๔๖	๑.๐๔๕	น้อย
๕) กฎหมายนี้มีมาตรการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น	๓.๒๑	๑.๐๙๕	ปานกลาง
๖) กฎหมายนี้ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมใน สังคมไทย	๒.๘๐	๑.๑๒๘	ปานกลาง
๗) มาตรการในกฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๓.๐๕	๑.๐๘๔	ปานกลาง
๘) กฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการ ดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตาม กฎหมาย	๒.๗๙	๐.๙๗๖	ปานกลาง
๙) กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของ ประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย	๒.๗๗	๑.๐๗๘	ปานกลาง
๑๐) บทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธี พิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและ อำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถ รักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการ พิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม	๒.๗๑	๑.๐๘๙	ปานกลาง
๑๑) บทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมาย เช่น คำร้อง คู่กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนและครอบคลุม (มาตรา ๔)	๒.๓๔	๐.๙๓๖	น้อย
๑๒) เหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมายมี ความเหมาะสมเพียงพอ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)	๒.๖๓	๑.๐๔๖	ปานกลาง

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๑๓) การบัญญัติให้การวินิจฉัยคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน (มาตรา ๓๘ วรรคสาม)	๒.๔๙	๑.๑๑๒	น้อย
๑๔) การกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในฐานละเมิดอำนาจศาล มีความเหมาะสม (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง)	๒.๖๖	๑.๐๙๒	ปานกลาง
๑๕) การที่กฎหมายได้กำหนดแยกการนำเสนอคดีให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) การจัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ ๒) การจัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)	๒.๔๗	๐.๙๐๑	น้อย
๑๖) การบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๑ วรรคสาม)	๒.๔๑	๐.๙๘๘	น้อย
๑๗) การที่กฎหมายกำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนด มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)	๒.๔๘	๐.๙๔๕	น้อย
๑๘) การกำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง(๑)-(๔))	๒.๔๑	๐.๙๐๗	น้อย
๑๙) การกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคสอง)	๒.๗๘	๑.๑๑๐	ปานกลาง
๒๐) การกำหนดในกฎหมายให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอ (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)	๒.๒๘	๐.๙๔๔	น้อย

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๒๑) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลา ดำเนินการสำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงาน ของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑) มีความเหมาะสม	๒.๕๐	๐.๙๓๑	น้อย
๒๒) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลา ดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๖ และ มาตรา ๔๘)	๒.๕๙	๐.๙๕๕	น้อย
๒๓) การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือ เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๗ (๑)-(๖))	๒.๕๘	๐.๙๒๓	น้อย
๒๔) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการ ว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๙)	๒.๕๙	๐.๘๙๗	น้อย
๒๕) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือ วิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้ มีความเหมาะสม (มาตรา ๗๑)	๒.๕๗	๐.๙๓๓	น้อย
๒๖) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าบังคับให้ เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม (มาตรา ๗๔)	๒.๕๓	๐.๙๕๔	น้อย
๒๗) การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และ การกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัยมีความเหมาะสม (มาตรา ๗๕ วรรคสี่ และ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง)	๒.๕๐	๑.๐๑๙	น้อย

นอกจากนี้เมื่อสอบถามว่า กฎหมายดังกล่าวควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง หรือไม่ พบว่า
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ (๕๔.๕๐%) รองลงมาเห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุง
(๓๗.๔๐%) มีเพียงเล็กน้อยที่เห็นว่าควรให้ยกเลิก (๘.๑๐%)

ตารางที่ ๔.๕๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๑๒๑	๕๔.๕๐
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๘๓	๓๗.๔๐
ควรยกเลิก	๑๘	๘.๑๐
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

โดยกลุ่มที่เห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุงให้เหตุผลว่า (๑) กระบวนการพิจารณาคดีที่ควรคำนึงถึงบริบทของประเทศมากขึ้น (๒) การเขียนคำร้องควรระบุเพียงให้ทำเป็นหนังสือโดยมีเนื้อหาตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนแบบพิมพ์คำร้องของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้แก่การพิจารณา และการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญควรใช้หลักการไต่สวน และใช้หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยเปิดเผย และไม่ควรให้ตุลาการใช้ดุลพินิจ หรือให้ใช้ได้น้อยที่สุด (๓) การสรรหาไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เพราะเป็นการนำอำนาจนิติบัญญัติมาโยงกับอำนาจตุลาการ อาจไม่เกิดการถ่วงดุลกันได้ (๔) แก้ไขในเรื่องที่มาของตุลาการศาล เนื่องจากปัจจุบันมีที่มาจากสมาชิกวุฒิสภา เพื่อให้ตุลาการมีความเชื่อมโยงกับประชาชนมากขึ้น อาจให้ที่มาจากรัฐสภาซึ่งตกลงกันทั้งสองสภา อีกทั้งจะแนบเสียงในการแต่งตั้ง อาจจะเป็น ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ แล้วแต่กรณีเพื่อให้มีการยอมรับทั้งฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน และวุฒิสภา (๕) แก้ไขให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ให้ประชาชนได้รับความสะดวก ไม่ใช่เป็นประโยชน์ต่อศาล (๖) แก้ไของค์ประกอบ และที่มาของศาลรัฐธรรมนูญให้มีความยึดโยงกับประชาชนมากขึ้น และเพิ่มกลไกตรวจสอบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๗) แก้ไขข้อกฎหมายให้ชัดเจน ไม่ต้องตีความ และสอดคล้องกับระบบการเมืองการปกครองของไทย และเป็นที่ยอมรับได้ในระดับสากล (๘) เขตอำนาจที่กว้างเกินไป ไม่ชัดเจน ควรกำหนดขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน ควรกำหนดขอบอำนาจให้ชัดกว่านี้ (๙) ควรแก้ไขอำนาจศาลให้มีอำนาจเฉพาะการพิจารณาคดีตามมาตรา ๗ (๑) (๒) (๖) (๗) (๘) (๑๑) และควรปรับปรุงให้มีเจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้จัดทำคำร้องเพื่ออำนวยความสะดวก (๑๐) ควรมีการประเมินให้มีความรูปธรรมอย่างจริงจัง (๑๑) ควรมีบทบัญญัติในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของศาลฯ ด้วย (๑๒) ควรลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรกำหนดหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน เพื่อมิให้เกิดการตีความที่ขยายขอบเขตเกินหน้าที่ และอำนาจ (๑๓) ควรให้มีความร่วมสมัยมากกว่านี้ และเป็นธรรมจริง ๆ (๑๔) ใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์แทนสำเนาเอกสาร และเผยแพร่คำวินิจฉัยในวันอ่าน ต้องให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็วทุกคนต้องเข้าถึงศาลรัฐธรรมนูญง่ายขึ้น สะดวกขึ้น (๑๕) นิยามคำว่า “ผู้ร้อง” (๑๖) ในบางมาตราควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความละเอียดมากขึ้น เพื่อจะได้นำไปใช้ปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญมีประสิทธิภาพ (๑๗) ประชาชนผู้ถูกละเมิดถึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน (๑๘) เพิ่มข้อกำหนดให้ชัดเจน ปิดโอกาสให้ตุลาการขยายอำนาจ (๑๙) มีบทบัญญัติควบคุมการใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เปลี่ยนเป็นการใช้อำนาจผูกพันแทน กล่าวคือ แทนที่จะเปิดโอกาสให้มิดุลพินิจ แต่หากเข้าเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่ง ก็ต้องพิพากษาไปตามนั้น จะเอาความเห็นหรือดุลพินิจมาใช้ไม่ได้ (๒๐) ยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๘ วรรค ๓ (๒๑) ระบบไต่สวน ควรเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้พิสูจน์ หรือโต้แย้งคัดค้านอย่างเต็มที่

และศาลต้องให้โอกาส และรับฟังทั้งสองฝ่าย โดยลดการใช้ดุลพินิจของศาลในการไม่รับฟังคู่กรณี หรือสรุปข้อเท็จจริงเอง (๒๒) องค์คณะผู้พิพากษาควรมาจากศาลปกครองเป็นหลัก คำพิพากษาควรให้มีการวิจารณ์ แสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ ควรปรับปรุงด้านที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องการให้ยกเลิกเพราะ (๑) กฎหมายให้อำนาจศาล ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในระบบการปกครองมากจนเสียดุลอำนาจระหว่างอำนาจอัยปไตยทั้งสามอำนาจ เช่น อำนาจในการสั่งให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพ้นจากตำแหน่ง อำนาจในการสั่งยุบพรรคการเมือง การตรวจสอบจริยธรรม เป็นต้น เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามหลักการตามรัฐธรรมนูญ และหลักประชาธิปไตยไม่ควรมียกเว้นองค์กรใดองค์กรหนึ่งที่ไม่ได้ผ่านการเลือกตั้งหรือความชอบธรรมจากประชาชนมาตัดสินหรือพิจารณาวินิจฉัยเจตจำนงของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย (๒) เห็นว่าบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมามีแต่ปกป้องคุ้มครองคณะรัฐประหาร และการปกครองของคณะรัฐประหาร จึงควรยุบเลิกศาลรัฐธรรมนูญ และควรยกเลิก พรบ.วิธีพิจารณาของศาลฉบับนี้ ไปพร้อมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม (๓) เพราะไม่ได้หลักสากลตามวัตถุประสงค์ของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ที่มาของตุลาการไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน (๔) ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้บังคับ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับประชาชน และไม่สอดคล้องต่อการพัฒนาประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม (๕) ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน และมีอำนาจเหนืออำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหารไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ไม่เหมาะกับสังคมไทยแล้ว (๖) ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากเกินไป ตีความตามเจตนารมณ์ของตนเอง ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย (๗) เห็นควรกำหนดบทบาทหน้าที่ และอำนาจให้ชัดเจนเฉพาะเรื่อง อาทิ ให้มีอำนาจวินิจฉัยเฉพาะบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้น รวมถึงแก้ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการสำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชน หรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๕) กระบวนการมีความซับซ้อน ทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยความล่าช้า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ร้องขอว่าการกระทำความผิดหรือขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘) โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลพร้อมด้วยความเห็นภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องจากผู้ร้อง มีระยะเวลาที่นานเกินไป การใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำความผิดหรือขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) ไม่มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๗ (๑)) เนื่องจากหากการกระทำของรัฐบาลเป็นการกระทบต่อละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญควรเป็นองค์กรที่ตรวจสอบฝ่ายบริหารได้ การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย ไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากเมื่อมีผลในวันอ่านประชาชนควรได้รับรู้ถึงคำพิพากษา โดยต้องกำหนดให้ประกาศราชกิจจานุเบกษา ในวันที่อ่านซึ่งจะสอดคล้องกับการมีผล ณ วันที่อ่าน (มาตรา ๗๕ วรรคสี่ และมาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง) ซึ่งจะเป็นการลดการต้องคัดถ่ายคำพิพากษา ตามข้อ ๓๖ ด้วย (๒) การกำหนดเกี่ยวกับสภาพบังคับของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญให้มีความชัดเจนในส่วนของการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย และกำหนดเขตอำนาจศาลให้มีความชัดเจนระหว่างศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ (๓) การดำเนินการตามมาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘ ควรบัญญัติให้ชัดเจน เพราะเมื่ออ่านประกอบคำอธิบายสรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๒.๗.๒.๖ จะพบว่าไม่ระบุระยะเวลาให้ชัดเจนดังข้อ ๒.๗.๒.๕ จึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อน หรือผิดพลาดในการนับระยะเวลาได้ (๔) การพิจารณาควรที่จะพิจารณาแต่เพียงบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญเท่านั้น ที่เกี่ยวกับการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ไม่ควรที่จะเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การที่บุคคลกระทำความผิดในด้านจริยธรรม เป็นต้น เพื่อให้การทำงานไม่ก้ำก๋วล่วงอำนาจของแต่ละองค์กร (๕) แก้ไขปรับปรุงเขตอำนาจให้มีหน้าที่เฉพาะตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย เขียนกฎหมายในแต่ละกรณีให้ชัดเจน ไม่ขยายขอบเขตของการใช้ดุลพินิจมากเกินไป จนทำลายหลักกฎหมาย ควรแก้ไขปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับหลักการสากลที่นานาชาติใช้ควรจัดหมวดหมู่เรื่องการฟ้องคดี และประเภทของคดีให้มีความชัดเจน และเข้าใจง่าย ควรมีกระบวนการเพื่อทบทวนคำวินิจฉัยและการมีส่วนร่วมของประชาชน ทบทวนนิยามผู้ร้องเพื่อกรองคดีขึ้นสู่ศาลมากขึ้น (๖) ประเด็น ๑๙ พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า มาตรา ๔๒ วรรคสองยังไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชน เนื่องจากการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญจำนวน ๙ ชุด เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ประชาชนและเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรโดยไม่จำเป็น แม้ว่าตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ วรรคสี่ กำหนดให้สามารถยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและเอกสารอื่น ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยไม่ต้องจัดทำสำเนาจำนวน ๙ ชุด แต่ในกรณีที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๙ ชุด ยังเห็นว่าเป็นจำนวนที่มากเกินไปเป็นการสร้างภาระเกินสมควรให้แก่ผู้ร้อง เนื่องจากบางคดีมีเอกสารประกอบจำนวนมาก การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๑ ชุด เป็นการเหมาะสมกว่า (๗) ปรับปรุงบทบัญญัติให้เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ (๘) มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ (๙) ไม่ควรใช้ระบบศาลเดียว ควรให้สามารถอุทธรณ์ ฎีกา ต่อไปได้ เนื่องจากคำวินิจฉัยศาลมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล มิใช่เพียงแค่ผูกพันทุกองค์กรเท่านั้น (๑๐) ให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีสภาพบังคับที่เด็ดขาดมากกว่าเดิมเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย และเพื่อป้องปรามมิให้กระทำในทำนองเช่นนั้นอีก (๑๑) อยากให้มีการปรับปรุงเรื่องเงื่อนไขในการเสนอคำร้องจากภาคประชาชนให้มีเงื่อนไขน้อยลง หรือขั้นตอนที่ง่ายขึ้น เนื่องจากประชาชนไม่ค่อยมีความรู้ หรือความเข้าใจขั้นตอนของกฎหมายในการดำเนินคดี ดังนั้นหากมีการกำหนดเงื่อนไข หรือขั้นตอนไว้มาก จะทำให้คดีจากภาคประชาชนไม่เข้าสู่การพิจารณาวินิจฉัยของศาล

๒) ผลสัมฤทธิ์ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

จากตารางที่ ๔.๕๗ ในส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยน้อยที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๐๐-๑.๘๐) เห็นด้วยน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๘๑-๒.๖๐) เห็นด้วยปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒.๖๑-๓.๔๐) เห็นด้วยมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓.๔๑-๔.๒๐) และเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๐-๕.๐๐) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยระดับปานกลางในทุกประเด็น

อย่างไรก็ตามเมื่อเรียงลำดับความคิดเห็นจากเห็นด้วยมากที่สุด-น้อยที่สุดเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยพบว่า ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน (๒) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๓) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

(๔) ข้อกำหนดนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม และ (๕) ข้อกำหนดนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ

ส่วนประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อยที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน ส่งทางไปรษณีย์ ส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง) (๒) การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๓๐ วัน นับตั้งแต่วันที่มิควาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความเหมาะสม ข้อ ๔๑ วรรคสอง) (๓) การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญในข้อกำหนดนี้ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕) (๔) การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ให้กระทำในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอันใดที่ไม่เหมาะสมแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม) และ (๕) การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔ วรรคหนึ่ง)

ตารางที่ ๔.๕๘ ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑) ท่านได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดนี้	๒.๙๑	๐.๙๘๙	ปานกลาง
๒) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๓.๒๔	๑.๐๙๐	ปานกลาง
๓) ข้อกำหนดนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๓.๐๔	๑.๐๖๙	ปานกลาง
๔) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๓.๑๗	๑.๐๖๗	ปานกลาง
๕) ข้อกำหนดนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒.๘๔	๑.๐๑๕	ปานกลาง
๖) ข้อกำหนดนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๓.๐๐	๑.๐๔๙	ปานกลาง
๗) ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้	๓.๐๐	๑.๐๓๖	ปานกลาง
๘) ข้อกำหนดนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระ	๒.๗๙	๐.๙๘๖	ปานกลาง

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับให้เป็นไปตามข้อกำหนด			
๙) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้	๓.๐๙	๑.๐๖๖	ปานกลาง
๑๐) ข้อประพจน์ปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาใน ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน การให้อำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบ เรียบร้อยและรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือ ข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือ วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริตหรือใช้ ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาต มาดร้าย ซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ให้ ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น มีความเหมาะสม (ข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๑)	๒.๖๔	๐.๙๘๗	ปานกลาง
๑๑) การกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของ ศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดฉบับนี้ มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)	๒.๖๘	๐.๙๒๙	ปานกลาง
๑๒) ท่านเห็นว่าการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสาร ประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับกรณียื่นคำร้องด้วยตนเอง มอบฉันทะ ให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ (ส่วนกรณียื่น คำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อ ๑๕ วรรคสี่ ไม่ต้องจัดทำ สำเนาข้างต้น) มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)	๒.๗๕	๐.๙๘๗	ปานกลาง
๑๓) การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และ เอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่น ดำเนินการแทนตน ส่งทางไปรษณีย์ ส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญ อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่ ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง)	๒.๔๖	๐.๙๐๖	ปานกลาง
๑๔) การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ให้กระทำในกรณี	๒.๕๖	๐.๙๐๔	ปานกลาง

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอื่นใดที่ไม่เหมาะแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และ วรรคสาม)			
๑๕) ท่านเห็นว่าการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน ในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท มีความเหมาะสม (ข้อ ๓๖)	๒.๗๘	๑.๐๑๐	ปานกลาง
๑๖) การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ วรรคหนึ่ง)	๒.๕๙	.๙๖๐	ปานกลาง
๑๗) การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเปิดเผยไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความเหมาะสม ข้อ ๔๑ วรรคสอง)	๒.๕๔	๑.๐๐๕	ปานกลาง
๑๘) การกำหนดสภาพบังคับกรณีผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญหรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญในข้อกำหนดนี้ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕)	๒.๕๕	๐.๙๑๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕๙ เมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง (๖๔.๘๖%) รองลงมาเห็นว่าควรมีการแก้ไข (๒๗.๙๓%) และมีส่วนน้อยที่เห็นควรให้ยกเลิก (๗.๒๑%)

ตารางที่ ๔.๕๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๑๔๔	๖๔.๘๖
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๖๒	๒๗.๙๓
ควรยกเลิก	๑๖	๗.๒๑
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุงยังให้ความเห็นว่า (๑) การกำหนดสภาพบังคับ ให้ใช้ได้จริง (๒) การขอสำเนาเอกสารแก้ไขเป็น ๕๐ สตางค์ต่อหน้า และเผยแพร่คำวินิจฉัยส่วนตนในวันอ่าน (๓) การเขียนคำร้องควรระบุเพียงให้ทำเป็นหนังสือโดยมีเนื้อหาตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนแบบพิมพ์คำร้องของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน (๔) เกี่ยวกับวิจารณ์ คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ ควรให้วิจารณ์ได้เหมือนคำตัดสินของศาลอื่น (๕) แก้ไขในกรณีสำเนาเอกสาร ๙ ชุด เนื่องจากมากเกินไป และวันที่มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยที่นานเกินไป ควรแก้ไขให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และของโลก (๖) แก้ไขให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนให้ประชาชนได้รับความสะดวก ไม่ใช่ใช้เพื่อเป็นอุปสรรคกีดกันประชาชนให้ยากลำบากในการติดต่อหรือร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ (๗) ควรกำหนดขอบอำนาจให้ชัดเจนกว่านี้ (๘) ควรแก้ไขในบางมาตราให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของสังคมไทย (๙) ควรปรับลด ค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองฯ (๑๐) ควรเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๑๐ วัน นับแต่วันที่ที่มีคำวินิจฉัย (๑๑) ควรพิจารณาว่าบทบัญญัติมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันหรือไม่ (๑๒) ควรมีองค์กรหรือระบบที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญ (๑๓) ควรให้มีความร่วมสมัยมากกว่านี้ และเป็นธรรมจริง ๆ (๑๔) เอกสารคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวนหลายแผ่น น่าจะเป็นภาระแก่ประชาชนที่เข้ามาติดต่อขอถ่าย

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าควรยกเลิกให้เหตุผลว่า (๑) ตามกฎหมายแม่ (๒) มีความล้าหลัง ไม่ทันต่อยุคสมัย ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (๓) ยุ่งยากสร้างภาระให้กับประชาชน เหลื่อมล้ำ เสียค่าใช้จ่ายสูง และ (๔) ให้เป็นไปตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวนในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท มีความเหมาะสม (ข้อ ๓๖) หากมีการแก้ไขมาตรา ๗๕ วรรคสี่ และมาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง โดยให้ประกาศคำวินิจฉัยในวันอ่าน ก็จะมีผลให้ข้อ ๓๖ ไม่มีผลใช้บังคับ การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ที่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ไม่มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๑ วรรคสอง) ควรให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาในวันอ่าน (๒) การส่งเอกสาร เป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่าเป็นการส่งเอกสารตามกฎหมายนี้ด้วย (๓) ข้อ ๑๐ ควรเปิดกว้างการวิพากษ์ ข้อ ๑๕ ยื่นคำร้องชุดเดียว ข้อ ๓๖ สำเนารับรองความถูกต้องสำหรับผู้ฟ้อง ผู้ถูกฟ้องควรได้สิทธิรับฝ่ายละฉบับหากมีคำขอเกินกว่านั้นจึงเสียค่าธรรมเนียม (๔) ควรกำหนดเรื่องการตรวจสอบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน เนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตัดสินคดีมากยิ่งขึ้นต้องสามารถให้ประชาชน หรือรัฐสภาสามารถตรวจสอบได้

เช่นกันมิใช่ให้องค์กรอิสระเป็นองค์กรตรวจสอบตนเอง (๕) ควรแก้ไขกฎหมายให้มีความเป็นกลาง และรับฟังเสียงของประชาชน ควรแก้ไขให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ รวมทั้งจะต้องออกระเบียบให้เหมาะสม (๖) ประเด็น ๑๒ ในส่วนการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ไม่มีความเหมาะสม เช่นเดียวกับที่เห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุง มาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้สอดคล้องกัน แม้ว่าตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ วรรคสี่ กำหนดให้สามารถยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยไม่ต้องจัดทำสำเนาจำนวน ๙ ชุด แต่ในกรณีที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๙ ชุด เห็นว่าเป็นจำนวนที่มากเกินไป เนื่องจากบางคดีมีเอกสารประกอบจำนวนมาก การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๑ ชุด ก็น่าจะเพียงพอในการยื่นคำร้องเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลดำเนินการต่อไป และ (๗) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสนอแนวทางแก้ไข

๓) ผลสัมฤทธิ์ของระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

จากตารางที่ ๔.๕๙ สำหรับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อพิจารณาเกณฑ์ ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยน้อยที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๐๐-๑.๘๐) เห็นด้วยน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๘๑-๒.๖๐) เห็นด้วยปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒.๖๑-๓.๔๐) เห็นด้วยมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓.๔๑-๔.๒๐) และเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๐-๕.๐๐) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยระดับปานกลางในทุกประเด็นเช่นเดียวกัน

โดยประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพของประชาชน (๒) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน หรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๓) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้ (๔) ระเบียบนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ และ (๕) ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตาม และการบังคับใช้ระเบียบนี้

ส่วนประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อยที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑) (๒) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓) (๓) ระเบียบนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ (๔) ระเบียบนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล และพันธกรณีระหว่างประเทศ และ (๕) ท่านได้รับประโยชน์จากระเบียบนี้

ตารางที่ ๔.๖๐ ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑) ท่านได้รับประโยชน์จากระเบียบนี้	๒.๘๘	๑.๐๗๔	ปานกลาง
๒) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๓.๒๕	๑.๐๙๗	ปานกลาง
๓) ระเบียบนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๒.๘๙	๑.๐๘๙	ปานกลาง
๔) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๓.๑๖	๑.๐๙๗	ปานกลาง
๕) ระเบียบนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒.๘๒	๑.๐๐๔	ปานกลาง
๖) ระเบียบนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๓.๐๙	๑.๐๗๑	ปานกลาง
๗) ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบนี้	๓.๐๕	๑.๐๕๖	ปานกลาง
๘) ระเบียบนี้คุ้มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้	๒.๗๔	๐.๙๕๒	ปานกลาง
๙) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้	๓.๑๔	๑.๐๔๕	ปานกลาง
๑๐) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑)	๒.๖๓	๐.๙๘๘	ปานกลาง
๑๑) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓)	๒.๖๔	๐.๙๙๖	ปานกลาง

อย่างไรก็ตาม จากตารางที่ ๔.๖๑ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ (๗๔.๗๗%) รองลงมาเห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง (๑๗.๕๗%) และมีเพียงเล็กน้อยที่เห็นว่าควรยกเลิก (๗.๖๖%)

ตารางที่ ๔.๖๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๑๖๖	๗๔.๗๗
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๓๙	๑๗.๕๗
ควรยกเลิก	๑๗	๗.๖๖
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุงให้เหตุผลว่า (๑) ควรแก้ไขให้เปิดกว้างในข้อปฏิบัติ และลดข้อจำกัดตามข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓ (๒) แก้ไขให้อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และวิถีของประชาธิปไตย (๓) ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น (๔) ควรเปิดให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณาเป็นการทั่วไป เพราะคำสั่งของศาลใช้กับทุกองค์กร ไม่ใช่แค่ผู้ร้องผู้ถูกร้องรวมถึงประชาชนด้วย ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณา ควรยึดประชาชนเป็นที่ตั้ง ประชาชนต้องเข้าถึงได้ง่าย เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงให้มากขึ้น เนื่องจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลกระทบเป็นวงกว้าง เพื่อประชาชนมากกว่านี้ (๕) ควรดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ (๖) วิธีการและกระบวนการขออนุญาตเข้าฟังการไต่สวน พัฒนาเป็นระบบ ๔.๐ ยื่นขอได้ทันที กระบวนการรอพิจารณาอนุญาตรวดเร็ว (๗) ทำให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น ให้เกิดความเหมาะสม ให้ดีขึ้น ให้ทันสมัยและสามารถรักษาความปลอดภัยได้อย่างแท้จริง และ (๘) ทำให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าควรยกเลิกให้เหตุผลว่า (๑) ที่มาไม่ยึดโยงกับประชาชน (๒) มีปัญหามาก (๓) ไม่ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมในชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน (๔) ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (๕) ไม่เห็นความสำคัญของการห้ามกลุ่มบุคคลเข้ารับฟังการพิจารณาของศาล (๖) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรมีอำนาจในเรื่องละเมิด (๗) สร้างภาระให้กับประชาชนมากเกินไปจนความจำเป็น (๘) มีอำนาจเกินขอบเขต

สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) กฎหมายที่ดีควรเป็นกฎหมายที่ไม่จำกัดสิทธิ เปิดโอกาสให้คู่ความ (๑) ควรปรับปรุงระบบการกลั่นกรองตามมาตรา ๒๑๓ ให้รวดเร็ว (๓) ควรปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันให้เหมาะสม และประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด (๔) ควรรับฟังความเห็นจากพรรคการเมือง/สมาชิกวุฒิสภา/ตลอดจนองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญประเภทต่างๆ (๕) รื้อใหม่ทั้งระบบ หากยังต้องการให้ประเทศสามารถรื้อฟื้นหลักนิติธรรม และประชาธิปไตย (๖) วิธีการ และกระบวนการขออนุญาตเข้าฟังการไต่สวนพัฒนาเป็นระบบ ๔.๐ อาทิ สามารถยื่นขอแบบอิเล็กทรอนิกส์ ยื่นขอล่วงหน้าอย่างน้อย ๓ ชั่วโมง ไม่ข้ามวัน กระบวนการรอพิจารณาอนุญาตรวดเร็วสำหรับประชาชนทุกคน ส่วนกรณีสื่อมวลชนบางคดีเป็นที่สนใจของสื่อจำนวนมาก มีการถ่ายทอด และการจัดการเหมาะสมอยู่แล้ว (๗) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรานี้ เสนอความเห็นเพราะทราบปัญหา และแนวทางแก้ไข

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) กฎหมายมีความเหมาะสมแล้ว (๒) การออกระเบียบในเรื่องลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อรองรับการรับรองสำเนาเอกสาร (๓) ควรบังคับใช้ประมวลจริยธรรมอย่างซื่อสัตย์ และตรงไปตรงมา (๔) ควรให้บุคคลที่อยู่ในวงงานศาลเป็นผู้ทำแบบสอบถามจะตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากกว่า (๕) เมื่อพิจารณาจากความเป็นมาของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีฐานะเป็น “องค์กรอิสระ” ที่ยืมรูปแบบศาลมาปรับใช้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่ใช่ “ศาล” ตามหลักสากล โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติให้ประเทศไทยใช้ “ระบบศาลคู่” ซึ่งประกอบด้วยศาลยุติธรรม และศาลปกครอง เป็นหลัก แต่บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา กลับพยายามยกฐานะองค์กรตนเองขึ้นเป็น “ศาล” เพื่อที่จะใช้อำนาจเยี่ยงศาล กำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ทั้งที่ไม่ควรมี ทำให้สาธารณชนไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ เห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักกฎหมายมหาชนของประเทศ

๔.๒ ผลการรับฟังความคิดเห็นจากการจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการสัมมนารับฟังความคิดเห็นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ห้องออติทอเรีย ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทารา ไทพี ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นรวม จำนวน ๑๗๐ คน ประกอบด้วยบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญ (การสัมมนาภาคเช้า) และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง (การสัมมนาในภาคบ่าย) โดยรายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาปรากฏในภาคผนวกท้ายรายงานวิจัยฉบับนี้

ทั้งนี้ในกรณีการรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้มีผู้แทนของหน่วยงานธุรการที่มีสิทธิยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วมทุกองค์กรได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ศาลทหาร และกรมพระธรรมนูญ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานศาลปกครอง และสำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นทั้งภาคเช้าและภาคบ่ายได้แสดงความคิดเห็นในแต่ประเด็นที่ตั้งไว้อย่างน่าสนใจโดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายและกฎนั้นมากน้อยเพียงใด

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอกเห็นพ้องตรงกันว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายอย่างมาก ซึ่งมีความจำเป็นในฐานะกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้รองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีตามหน้าที่และอำนาจที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติไว้หลายประการให้สามารถปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐไว้ได้

ทั้งนี้ การผลักดันให้เกิดกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ผ่านมาซึ่งมีต่อศาลรัฐธรรมนูญในอดีต เนื่องจากมีเพียงข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ใช่กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นการตรากฎหมายที่ได้คำนึงถึงหลักการพื้นฐานในการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและออกแบบกลไกเพื่อให้รองรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตลอดจนทำการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตของการดำเนินงาน

ศาลรัฐธรรมนูญเช่น การเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ ให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและไม่มีการบิดเบือนสร้างความเข้าใจผิดในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ประเด็นที่ ๒ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น คุ่มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งในส่วนบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอกสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เห็นพ้องตรงกันว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น มีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เนื่องจากด้วยบทบาทภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะองค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ คือองค์กรตุลาการผู้ทำหน้าที่พิทักษ์หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความสำคัญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและงบประมาณต่าง ๆ ลงไปในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ก็เพื่อรักษาความเป็นนิติรัฐ ที่เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองบ้านเมือง ที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายของประเทศสามารถเดินหน้าไปด้วยความถูกต้องเป็นหลักประกันที่มั่นคงแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนและการปฏิบัติที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยของหน่วยงานของรัฐ ไม่ให้เกิดการตรากฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงการกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอันจะส่งผลให้บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในด้านการภาระของประชาชนและชุมชนที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น ก็พบว่าไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชนและชุมชนจนเกินสมควร เนื่องจากการดำเนินงานตามกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับรองนั้น ยึดหลักการพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้ยื่นเรื่องหรือคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เว้นแต่ในส่วนการขอสำเนาเอกสารและการขอรับรองความถูกต้องของสำเนาเอกสาร ที่มีอัตราเรียกเก็บอยู่บ้างก็เป็นอัตราที่ต่ำ ขณะที่บทบัญญัติที่มีการเข้าไปกระทบกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกฎหมายก็มีน้อยมากและเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นตามอำนาจและเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้สามารถจำกัดได้ อีกทั้งก็ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควรแก่เหตุแต่อย่างใด

ประเด็นที่ ๓ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น ไม่มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนแต่อย่างใด เพราะกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่มุ่งหมายในการใช้บังคับกับการพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่

ของศาลรัฐธรรมนูญ และคู่กรณีจะเป็นผู้ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้นประชาชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายจึงมีอยู่อย่างจำกัด และหลักในการพิจารณาคดีในกฎหมายก็คำนึงถึงหลักการที่ใช้ในการสร้างความเป็นธรรมแก่คู่กรณีในการพิจารณาคดีเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามด้วยการเป็นการพิจารณาคดีแบบไต่สวนที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาลรัฐธรรมนูญ จึงอาจทำให้ผู้คนในสังคมไทยไม่คุ้นชิน และเกิดความเข้าใจผิดว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ให้ความเป็นธรรม

ประเด็นที่ ๔ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้นเกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น โดยภาพรวมไม่ได้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์มากนัก อย่างไรก็ตามเนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายได้มีส่วนรองรับการบังคับใช้หลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะกรณีมาตรา ๒๑๓ ที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่าต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ และต้องมีใช้เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้คือ

- (๑) การกระทำของรัฐบาล
 - (๒) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว
 - (๓) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน
 - (๔) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่นหรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
 - (๕) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๒
 - (๖) การกระทำที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร
- ดังนั้น จากบทบัญญัติมาตรา ๔๗ ข้างต้น จึงส่งผลให้ในความเป็นจริง แม้จะมีประชาชนจำนวนมากที่ได้ยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ แต่ท้ายที่สุดก็มีเรื่องที่สามารถขึ้นสู่การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้น้อยมาก เพราะคำร้องส่วนใหญ่เข้าลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนว่าจะยังคงบทบัญญัติที่เป็นเสมือนกำแพงสกัดกั้นการยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ไว้ หรือเปิดกว้างให้มากขึ้น

ประเด็นที่ ๕ สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ หรือไม่ อย่างไร

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งในส่วนบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอกสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เห็นพ้องตรงกันว่า ไม่สมควรยกเลิกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ เพราะเป็นกฎหมายสำคัญที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ในกรณีของปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติบางประการที่มีอยู่ ก็สมควรแก้ไข ปรับปรุง เพื่อแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น โดยมีประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เสนอแนะไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

๑) ปัญหาการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้สร้างเงื่อนไขเป็นภาระ ควรเพิ่มอีกบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ เป็นข้อความอีกอนุมาตราหนึ่งว่า ในกรณีที่ศาลเห็นว่าควรจะได้รับไว้พิจารณาได้ เป็นการเปิดช่องให้สามารถร้องมาช่องทางนี้ไม่ว่าจะเรื่องใดก็ตาม ถ้าศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นประโยชน์สาธารณะสมควรรับก็สามารถรับคำร้องไว้พิจารณาได้

๒) ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ ที่กำหนดเวลาไว้ ๖๐ วัน ในความเป็นจริงเกิดปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการพิจารณาในส่วนของผู้ตรวจการแผ่นดินที่ไม่สามารถพิจารณาได้ทันและรอบคอบ เพราะมีเรื่องที่ยื่นเข้ามาจำนวนมากและบางเรื่องมีความซับซ้อน ดังนั้น ผู้แทนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจึงเสนอแก้ไขกำหนดระยะเวลาเพิ่มเป็น ๙๐ วันแทน

๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ที่บัญญัติให้การทำคำร้องต้องมีต้นฉบับและสำเนา ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ในข้อ ๑๕ เกิดปัญหาการตรวจคำร้อง สำเนาและต้นฉบับต้องตรงกัน บางครั้งมีคำร้องเป็นหมื่นหน้า พอยื่นคำร้องมา หน่วยงานของรัฐ ต้องเกณฑ์เจ้าหน้าที่จำนวนมากมาช่วยตรวจคำร้อง ผู้ร้องก็มีภาระต้องทำต้นฉบับสำเนาหลายฉบับ เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังมีเกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน เช่น ไม่ได้ทำเอกสารแนบมา ศาลมีระบบการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ สแกนส่ง เป็นทางเลือก สนับสนุน แต่บางครั้งบางหน่วยงานหรือประชาชนไม่สะดวก ดังนั้นการทำสำเนาจึงหมดความสำคัญไป การทำต้นฉบับเดียวน่าจะพอ ถ้าแก้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ได้ ก็ทำสำเนา เพียง ๑ ชุด แต่จริง ๆ ไม่จำเป็น ส่งแค่ต้นฉบับพอ กรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศก็ใช้วิธีสแกนต้นฉบับ จะได้ลดปัญหาการตรวจทาน เอกสารและต้องทำลายสำเนาเอกสารจำนวนมาก

๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๑ วรรคสอง ที่บัญญัติให้ยื่นคำร้องได้ ๒ กรณี ทำคำร้อง และจัดทำหนังสือราชการที่เป็นการยื่นเรื่องจากหน่วยงานของรัฐ บางหน่วยงานตกหล่น เขียนไว้ไม่หมด เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน ต้องทำคำร้อง หรือ อัยการไม่อยู่ในอนุมาตรานี้ ดังนั้นทางธุรการควรแยกเป็น ๒ ประเภทให้ชัดเจน คือ ทำหนังสือราชการให้มีสาระสำคัญเหมือนคำร้อง เป็นการกำหนดกว้าง ๆ ก็ได้ แต่ถ้าเป็นประชาชนให้ยื่นเป็นคำร้อง

๕) ในการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ ในการตรวจสอบกรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม หมวด ๕ หน้าหนึ่งของรัฐ การกำหนดหน้าที่ของรัฐยังไม่ชัดเจน การตรวจสอบหน้าที่ของรัฐยังมีข้อความที่ต้องตีความว่าทำแล้วไม่ครบถ้วนเป็นอย่างไร มาตรา ๔๕ ควรจะย้ายไปอยู่ที่ใด บางเรื่องเป็นขั้นตอนของผู้ตรวจการแผ่นดิน ถ้าปล่อยให้การยื่นคำร้องทำได้ง่าย ก็อาจจะทำให้คดีเข้ามามาก จึงต้องสร้างขั้นตอนขึ้น ถ้าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ส่งเรื่องก็จบ กระบวนการนี้ควรมีการทบทวน ประชาชนอาจจะต้องใช้วิธีการอื่น ๆ แทน

ประเด็นที่ ๖ สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎดังกล่าวที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ หรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งในส่วนบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอกสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มีข้อเสนอแนะดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ นั้น มีผู้แทนสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีความเห็นว่าจำนวนคดีที่เสนอคำร้องมายังศาลรัฐธรรมนูญโดยประชาชนยังเข้าถึงน้อย เสนอให้มีการประชาสัมพันธ์กับภาคประชาชนมากขึ้นทางโทรทัศน์ หรือช่องทางอื่น เพื่อไม่ให้เกิดการไม่รับฟ้อง จากการไม่รู้เงื่อนไขการยื่นคำร้องที่ต้องตามกฎหมาย และเพื่อเกิดความสะดวกในการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจผิดในสังคมไทยอยู่เกี่ยวกับสถานะของศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการมีใช้อำนาจอิสระตามรัฐธรรมนูญ และลักษณะเฉพาะของการพิจารณาคดีแบบไต่สวนที่แตกต่างไปจากการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม ทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่เหมาะสมและอคติเชิงลบต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าไม่ได้ให้ความเป็นธรรม ตลอดจนความเข้าใจผิดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่ควรชี้แจงอธิบายมากขึ้น

ทั้งนี้ จากการรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการสัมมนาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ จำนวน ๒ ฉบับ มีความคิดเห็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

๑) ความคิดเห็นจากคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สามารถสรุปประเด็นและสาระสำคัญได้ ดังนี้

- การเข้าสู่กระบวนการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๙ ที่ให้ประชาชนยื่นคำร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในกรณีที่อัยการสูงสุดไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งตรงนี้เป็นช่องว่างที่สำคัญ จึงควรกำหนดกระบวนการให้ชัดเจนเช่นเดียวกับกรณีของผู้ตรวจการแผ่นดิน

- ควรมีการบัญญัติหลักความเป็นอิสระของศาลหรือการคุ้มครองศาลไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เนื่องจากปัจจุบันไม่มีการบัญญัติไว้ในขณะที่ศาลปกครองมีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๓๔/๑ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีซึ่งตุลาการศาลปกครองได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครอง (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๖๑) ส่วนศาลยุติธรรมก็มีการแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๖/๑ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีซึ่งข้าราชการตุลาการได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครอง (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๑) ดังนั้น จึงควรที่จะมีบัญญัติหลักการนี้ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ เช่นเดียวกัน

- ควรมีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓ วรรคสอง ที่บัญญัติให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องทำงานเต็มเวลา เนื่องจากปัจจุบันไม่มีเหตุผลความจำเป็นอีกต่อไป เพราะปัจจุบันมีการดำเนินการตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ เช่นเดียวกับกรณีที่ห้ามตุลาการศึกษอบรม ทั้งที่การศึกษอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะของตุลาการ
- รัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ เรื่องสิทธิของบุคคลหรือชุมชนในการฟ้องหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นหลักการที่ดี แต่กระบวนการยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร กล่าวคือ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐปฏิเสธไม่ดำเนินการหรือไม่ดำเนินการภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการร้องขอหรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้อง และบุคคลหรือชุมชน ได้โต้แย้งการดำเนินการหรือไม่ดำเนินการดังกล่าวเป็นหนังสือต่อหน่วยงานนั้นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบ หรือวันที่ได้รับแจ้งหรือถือว่าได้รับแจ้ง ให้บุคคลหรือชุมชนยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หากผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญถูกต้องครบถ้วนแล้ว ให้แจ้งให้ผู้ร้องและหน่วยงานของรัฐทราบ แต่หากผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนให้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐมนตรีสั่งการเป็นประการใดแล้ว ให้แจ้งให้บุคคลหรือชุมชนทราบ หากบุคคลหรือชุมชนไม่เห็นด้วยกับการสั่งการของคณะรัฐมนตรีสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ประเด็นคือในกรณีที่ผู้ร้องไม่เห็นด้วยกับความเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดินจะเชื่อมโยงการนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างไร เพราะในมาตรานี้ ไม่ได้มีการบัญญัติไว้
- ประเด็นเกี่ยวกับข้อเสนอให้ยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล โดยหลักทุกศาลต่างมีหลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาล ซึ่งหากมองตามตัวอักษรก็เป็นเรื่องของการคุ้มครองศาล แต่หากมองให้ลึกลงไปจะเห็นว่าจริง ๆ แล้ว เป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชน เนื่องจากประชาชนที่ใช้สิทธิทางศาลต้องได้รับการดูแลคุ้มครองให้ได้รับความยุติธรรม หากศาลถูกข่มขู่คุกคามได้ โดยไม่มีมาตรการใด ๆ เลย ผู้ใช้สิทธิทางศาลจะได้รับความยุติธรรมหรือไม่ ดังนั้น หลักการเรื่องนี้จึงเป็นการดูแลการพิจารณาของศาลให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ไม่ถูกขัดขวาง เป็นไปโดยความบริสุทธิ์ยุติธรรมทั้งในแง่กระบวนการพิจารณาและการตัดสินใจของศาล
- ประเด็นเรื่องอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น หากมองในมุมกว้างจะเห็นว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของรัฐธรรมนูญ และอำนาจอธิปไตยตัวจริง เมื่อรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ องค์กรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญย่อมอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญทั้งสิ้น เมื่อรัฐธรรมนูญมีความบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ย่อมสามารถแก้ไขได้ ซึ่งมีการบัญญัติหลักการนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญ หากไม่มีการตรวจสอบด้วยศาลรัฐธรรมนูญใครจะเป็นคนตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นองค์กรที่จะพิจารณาว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ เกินกว่าขอบอำนาจหรือไม่ และควรให้สภาทั้งสองสภาให้ความเห็นชอบเพื่อความหนักแน่น
- มีข้อสังเกตว่าเพราะเหตุใดเวลาที่รัฐธรรมนูญสิ้นสภาพ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังคงมีผลบังคับใช้ต่อไป
- การรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายควรแยกกลุ่มเป้าหมายในการรับฟังออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มคนทั่วไป และกลุ่มที่อยู่ในกระบวนการของกฎหมาย

- กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ รวมถึงกฎระเบียบหลายเรื่อง ที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญ นั้น ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ ควรจะต้องแยกแยะว่าจะรับฟังความคิดเห็นระดับไหน ถึงระดับต้องเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือเพียงแค่ว่าชี้ให้เห็นถึงระบบ ยกตัวอย่างที่เป็นปัญหาในปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ที่กำหนดให้ประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งในขณะที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญมาตรานี้ อาจจะยังไม่มี ความชัดเจน เหมือนเพียงต้องการเอาใจว่ารัฐธรรมนูญอยู่ใกล้ชิดประชาชน แต่ช่องทางในการเข้าถึงกลับมีกำแพงที่กันไม่ให้คดีรัฐธรรมนูญ หลังไหลเข้าสู่ศาล คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗

- กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ออกมาตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ต้องยอมรับว่าอาจจะยังมีความไม่สมบูรณ์หรือมีความบกพร่องจากการยกร่าง เช่น ระบบไต่สวนที่วางไว้ จึงเกิดปัญหาว่าจะมีรูปแบบไทย ๆ หรือรูปแบบของศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไร

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีทั้งส่วนที่เป็นที่มาของตุลาการและวิธีพิจารณาความ การคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ แต่ประเด็นคือทำอย่างไรที่จะได้มาซึ่งผู้ที่มีคุณภาพ มีความรู้ และมีอิสระในการใช้ดุลพินิจไปในทิศทางที่เหมาะสมที่ควร โดยการอ้างอิงองค์ความรู้ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ

- อยากเห็นขั้นตอนว่าทำอย่างไรคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ออกมาจึงเต็มไปด้วยสาระ และองค์ความรู้ การเปิดเผยคำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการถือเป็นการสนับสนุนให้สาธารณชนวิจารณ์ได้ว่า ตุลาการแต่ละท่านให้เหตุผลในการพิจารณาอย่างไร แต่สิ่งสำคัญคือขั้นตอนกระบวนการในการที่จะจับประเด็นหรือทำให้คำวินิจฉัยของศาลออกมามีประเด็นครบถ้วนทั้งด้านผู้ร้องและผู้ถูกร้อง

- รัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ ไม่มีช่องทางที่จะนำไปสู่การที่ศาลจะรับเรื่องได้อย่างชัดเจน จึงควรศึกษาว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เปิดช่องให้ศาลสามารถตรวจสอบได้แค่ไหนเพียงใด ซึ่งประเด็นนี้มีความเชื่อมโยงกับการรับเรื่องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

- รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ควรเพิ่มอนุมาตรา ว่า “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นสมควรจะรับไว้เพื่อพิจารณา” จะช่วยอุดช่องว่างของมาตรา ๕๑

- ประเด็นเรื่องการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามกระบวนการคือวุฒิสภาจะส่งประวัติให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาและเปิดโอกาสให้คัดค้าน หากไม่มีการคัดค้านให้ถือว่าผ่านการพิจารณาคุณสมบัติจากทั้ง ๒ สภาแล้ว

- ประเด็นเรื่องการสืบสภาพของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ตอนที่มีการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้เพิ่มคำว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เทียบเคียงจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ แต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการแล้วถูกตัดออกไป ปัญหา คือถูกตัดออกไปเพราะขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ควรจะยึดโยงกับกฎหมายรองลงมาเช่นเดียวกับศาลอื่นหรือไม่

- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มีส่วนในการเข้าไปร่วมยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งขั้นตอนในการยกร่างมีระยะเวลาดำเนินการค่อนข้างจำกัด และบางประเด็นที่สำคัญ เช่น ประเด็นเรื่องการคุ้มครองตุลาการ ในขั้นของการยกร่างก็ได้มีการเสนอไว้แต่ก็ตกไป

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ วรรคสอง กำหนดให้การทำคำร้องต้องมีต้นฉบับและสำเนา เชื่อมโยงข้อกำหนด ข้อ ๑๕ สำเนาและต้นฉบับต้องตรงกัน ทำให้เกิดปัญหาในการตรวจคำร้อง เพราะบางกรณีมีคำร้องเป็นหมื่นหน้า เมื่อคำร้องถูกยื่นเข้ามา สำนักงานจะต้องเกณฑ์เจ้าหน้าที่มาตรวจคำร้อง ในขณะที่ผู้ร้องเองก็ต้องทำต้นฉบับและสำเนาให้ครบถ้วน ซึ่งปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญมีระบบการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่ต้องส่งต้นฉบับ แต่หน่วยงานรัฐบางหน่วยงานก็ไม่สามารถใช้ช่องทางนี้ได้ หรือในกรณีของประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ จึงเห็นว่าปัจจุบันการทำสำเนาหมดความจำเป็น ดังนั้น หากไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้ ก็อาจจะทำสำเนาเพียง ๑ ชุด เพื่อเป็นหลักฐานประกอบ ซึ่งในกรณีศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี ผู้ยื่นคำร้องส่งเพียงต้นฉบับเท่านั้น และทางสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี ก็นำต้นฉบับนั้นไปสแกนเป็นไฟล์ PDF และนำเข้าระบบ e-Filling ซึ่งเป็นการลดปริมาณการใช้กระดาษและลดภาระในการตรวจทานเอกสาร

- การทำเอกสารตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๑ วรรคสอง เป็นกรณียื่นคำร้องซึ่งมี ๒ กรณี คือ การทำเป็นคำร้อง และการทำคำร้องที่เป็นหนังสือราชการซึ่งมีการกำหนดหน่วยงานไว้หลากหลายหน่วยงาน แต่หน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานตกหล่น ไม่ถูกระบุไว้ในมาตรา ๔๑ วรรคสอง เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน อัยการ ฯลฯ ดังนั้น ในทางธุรการจึงควรแยกเป็น ๒ ประเภทให้ชัดเจน คือ หากเป็นหน่วยงานของรัฐสามารถทำเป็นหนังสือราชการได้เลย โดยกำหนดให้มีสาระสำคัญเหมือนคำร้อง ซึ่งเป็นการลดภาระของหน่วยงานของรัฐในการกรอกรายละเอียดตามแบบพิมพ์ในข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนกรณีที่เป็นประชาชนให้ทำเป็นคำร้อง

- รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ที่เชื่อมโยงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๔๘ นั้น การฟ้องตรงโดยประชาชนตามมาตรา ๔๗ ซึ่งมีข้อยกเว้นตามอนุมาตราต่าง ๆ ในทางวิชาการเห็นว่า ถึงแม้จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ แต่หากเป็นกรณีที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นสาระสำคัญ อาจจะสามารถกำหนดเป็นยกเว้นให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถเข้าไปคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ แต่ต้องอยู่ในข้อยกเว้นที่จำกัดมาก ๆ ซึ่งอาจจะกำหนดไว้ในมาตรา ๔๗ วรรคท้าย ว่าเป็นข้อยกเว้นของข้อยกเว้น

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ กำหนดให้มีคำบังคับที่หลากหลาย เช่น กฎหมายขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญในกรณีกฎหมายทำแท้งซึ่งศาลออกคำบังคับให้แก้ไขภายใน ๑ ปี แต่กฎหมายบางฉบับที่ศาลตัดสินว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแต่รัฐสภาไม่ได้ดำเนินการแก้ไขภายใน ๑ ปี ทำให้กฎหมายนั้นถูกยกเลิกไป อย่างน้อย ๒ ฉบับ แล้ว

- ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า “ศาล” ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ (๒) คือ “ศาลรัฐธรรมนูญ” แม้ว่ามาตรา ๔ จะเขียนนิยามว่าหมายถึงศาลรัฐธรรมนูญแล้วก็ตามเพื่อให้เกิดความชัดเจน

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ย่างขาด ๒ เรื่อง ได้แก่

- การเพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีทุกศาลกรณีศาลรัฐธรรมนูญเคยเกิดกรณีฟ้องคดีคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญที่พิจารณาผิดถูกต้อง แต่คตินั้นได้มีการประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญท่านใหม่ ซึ่งมีผลย้อนหลังทำให้การประชุมที่ผ่านมาเมื่อช่วงกลางวันไม่มีผล จึงอาจจะเพิ่มหลักการนี้ไว้ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

- การฟ้องซ้ำหรือร้องซ้ำ ที่ผ่านมามีกรณีผู้ร้องที่มักจะนำประเด็นเดิมมาร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะคดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๓ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องไปแล้ว แต่ก็ยังนำเรื่องเดิมมาร้องอีก ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีเรื่องการร้องซ้ำหรือห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ทำให้ศาลต้องออกคำสั่งเรื่องเดิมซ้ำ ๆ ดังนั้น หากมีการกำหนดหลักการนี้ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เช่นเดียวกับวิธีพิจารณาของศาลอื่น ๆ โดยอาจจะต้องมีการกำหนดไว้ด้วยว่าจะอะไรที่ถือว่าเป็นกรณีที่ศาลได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน เช่น กฎหมายเดิม การกระทำของบุคคลเดิม ข้อเท็จจริงเดิม คำขอเดิม ฯลฯ

- อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๘) และ (๙) ปัญหาคือไม่มีการกำหนดว่าหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้วจะเกิดอะไรขึ้น ถ้าเป็นกรณีการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๕ ร่างรัฐธรรมนูญย่อมตกไปเนื่องจากเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญอนุญาตให้แก้ไขได้แต่ไม่ได้นำไปทำประชามติ ผลที่จะเกิดขึ้นคืออะไร ระหว่างการนำร่างรัฐธรรมนูญนั้นไปทำประชามติ หรือร่างรัฐธรรมนูญตกไป และให้เสนอร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่

- การแก้ไขรัฐธรรมนูญ หมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ไม่ใช่เรื่องที่ห้ามแก้ไข สามารถแก้ไขได้โดยการทำประชามติ แต่ปัญหาคือจะต้องมีการตกลงกันว่าจะให้แก้ไข ๒ หมวดนี้ ได้หรือไม่ หากตกลงกันว่าแก้ไขไม่ได้ก็ไม่ควรเปิดช่องให้แก้ไข โดยเอาหมวด ๑ และ หมวด ๒ ออกจากมาตรา ๒๕๖ (๘)

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ ได้กำหนดระยะเวลาการรับคำร้องไว้ทั้งในส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ) ภายใน ๒ วัน นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้องตามข้อกำหนดของศาล ส่วนเจ้าหน้าที่คดีมีกรอบระยะเวลา ๕ วัน และไม่สามารถขยายได้ ทำให้ระยะเวลาในการทำคดีมีจำกัด ซึ่งคดีบางลักษณะประเภทต้องค้นหาข้อมูลว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ ดังนั้นในชั้นของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวนจึงควรที่จะกำหนดกรอบระยะเวลาไว้เช่นเดียวกับในชั้นตรวจรับคำร้อง

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ วรรค (๒) และ (๓) เข้าด้วยกัน เนื่องจากมาตรา ๔๗ (๒) มี ๒ กรณี คือ เป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดกระบวนการร้องไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ไม่ว่าจะคดีนั้นจะอยู่หรือไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น คดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๘ หรือมาตรา ๒๑๒ ที่ต้องใช้กระบวนการเฉพาะ และอีกกรณี คือ กรณีที่คดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนมาตรา ๔๗ (๓) เป็นกรณีที่ต้องบรรเทาเงื่อนไขให้ครบก่อน แสดงว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแต่ยังดำเนินการไม่ครบถ้วน

ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีไม่กี่คำสั่งที่ศาลใช้มาตรา ๔๗ (๓) เช่น พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ และ พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนั้น จึงควรรวมทั้ง ๒ กรณีเข้าด้วยกัน

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ (๔) กำหนดเขตอำนาจศาลไม่ให้ก้าวล่วงอำนาจกันระหว่างศาล แต่ในความเป็นจริงอาจมีบางกรณีที่ภายหลังจากที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วพบว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน แต่ประชาชนไม่สามารถที่จะมาร้องศาลรัฐธรรมนูญเพื่อขอความเป็นธรรมได้อีก ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขมาตรา ๔๗ (๔) ให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถตรวจสอบได้หากพบว่ากฎหมายระดับพระราชบัญญัติขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแม้ศาลอื่นจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วก็ตาม เช่นเดียวกับกรณีของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันที่มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกฎหมายที่ศาลอื่นใช้บังคับแก้คดี

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะมาตรา ๔๗ (๓) ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการบังคับก่อนว่า หากมีกฎหมายบัญญัติขั้นตอนหรือวิธีการไว้เป็นการเฉพาะให้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการให้ครบถ้วนก่อนถึงจะมาถึงศาลรัฐธรรมนูญได้ แต่บางกรณีที่ได้มีการดำเนินการครบถ้วนแล้วหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลหรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วก็จะไปติดชะงักตาม มาตรา ๔๗ (๔) ซึ่งปัจจุบันมีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ออกตามมาตรา ๔๗ (๓) จำนวน ๑๑ คำสั่ง แต่ถูกเปลี่ยนแนวไปแล้ว ๙ คำสั่ง เหลือเพียง ๒ คำสั่ง ซึ่งเป็นคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในคดีล้มละลายหรือการเรียกค่าเสียหายในทางอาญาที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ

- ข้อสังเกตคือโดยหลักการ คำว่า “กฎหมาย” คือกฎหมายระดับพระราชบัญญัติหรือเทียบเท่า แต่ศาลปกครองสูงสุดเคยวางแนวไว้ว่าหมายความว่าความรวมถึงกฎหมายลำดับรองด้วย เนื่องจากกฎหมายแม่บทเขียนให้กฎระเบียบต่าง ๆ สามารถกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการไว้เป็นการเฉพาะได้ ดังนั้น มาตรา ๔๗ (๓) จึงอาจจะเป็นเพียงเงื่อนไขเท่านั้น ไม่ใช่เป็นกรณีต้องห้ามหรือข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗

- ในทางปฏิบัติเวลาเจ้าหน้าที่จะนำคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญมาเผยแพร่ ซึ่งแตกต่างจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน ส่วนความเห็นส่วนตนและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญไม่ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ความเห็นส่วนตนให้ทำพอสังเขปและเผยแพร่ต่อสาธารณะภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย ส่วนกรณีคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดไว้แต่เพียงว่าให้ศาลแจ้งให้คู่กรณีทราบและติดประกาศ ณ ที่ทำการศาลไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องแจ้งคำสั่งให้คู่กรณีทราบภายในกี่วัน

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ วรรคสาม คำว่า “หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล” ควรแก้ไขเป็น “พนักงานคดีรัฐธรรมนูญ” ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจคำร้องมากกว่าที่จะระบุเป็นหน่วยงานธุรการ

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ ควรแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีมีหน้าที่ในการรายงานการปฏิบัติหรือข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาล เพื่อให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีสภาพบังคับ และอาจกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลไว้อย่างชัดเจน

- ควรมีการกำหนดความคุ้มครองพนักงานคดีรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้พนักงานคดีรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

- ปัจจุบันสังคมโดยเฉพาะสื่อมวลชนยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับสถานะของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมักจะเหมารวมศาลรัฐธรรมนูญว่าเป็นองค์กรอิสระด้วยทั้ง ๆ ที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่องค์กรอิสระ จะทำอย่างไรให้เกิดความชัดเจนต่อสาธารณชนเรื่องสถานะของศาลรัฐธรรมนูญ

๒) ความคิดเห็นจากหน่วยงานของรัฐและประชาชน สามารถสรุปประเด็นและสาระสำคัญได้ ดังนี้

- ควรมีการนำเสนอข้อมูลจำนวนคดี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบันว่า มีจำนวนคดีที่ประชาชนเสนอเรื่องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินจนมาถึงศาลรัฐธรรมนูญ จำนวนเท่าใด ถ้ามีจำนวนน้อยสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายอาจมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์มากเกินไป ทำให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญได้ยาก

- กรณีศาลปกครองมีทางเลือกในการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ และ E-document ส่วนศาลรัฐธรรมนูญในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กล่าวถึงการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ค่อนข้างน้อย มีระเบียบที่รองรับมากน้อยแค่ไหน

- ศาลรัฐธรรมนูญมีประกาศกำหนดช่องทางให้ยื่นคำร้องผ่านระบบ e-Filing โดยต้องลงทะเบียนยืนยันตัวตน ข้อดีคือไม่จำเป็นต้องส่งสำเนาเอกสาร ถือว่าสิ่งที่สแกนเข้าระบบคือต้นฉบับ ซึ่งเป็นการลดภาระของประชาชนในการจัดทำสำเนาเอกสาร

- คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะผู้ยื่นคำร้อง มีประเด็นเรื่องการตีความคำว่า “หน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระ” ซึ่งบทบัญญัติในวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับอำนาจในการวินิจฉัยเรื่องนี้เขียนไว้ค่อนข้างกว้าง ทั้งนี้ หน้าที่และอำนาจแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลัก คือ หน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ปัญหาคือ ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญมีทั้งหน้าที่และอำนาจที่ตรงกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และมีบางส่วนที่เพิ่มเติมจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่เป็นการออกมาสืบเนื่องจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีหน้าที่และอำนาจซึ่ง ปปช. ตีความว่าหน้าที่และอำนาจล้วนมาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ดังนั้น หากบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้มีความชัดเจนว่าหน้าที่และอำนาจส่วนไหนที่สามารถยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความได้ ซึ่งจะทำให้ทั้งองค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญมีหลักในการวินิจฉัย

- การตรวจสอบหน้าที่ของรัฐยังมีข้อความที่ต้องตีความอยู่มากพอสมควร โดยเฉพาะเรื่องของความถูกต้องครบถ้วน

- ถ้าบุคคลได้ไปเรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐและนำเรื่องสู่ผู้ตรวจการแผ่นดินแล้ว หากผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญก็ทำให้กระบวนการต้องยุติลง ดังนั้น จึงอาจจะต้องทบทวนว่าศาลรัฐธรรมนูญสามารถทบทวนความเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดินได้หรือไม่ หรือจะให้ประชาชนยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรงหรือไม่ ไม่เช่นนั้นแล้วประชาชนก็ต้องใช้ช่องทางอื่นที่ไม่ใช่เรื่องของหน้าที่ของรัฐโดยตรง

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ เรื่องการออกคำบังคับ ศาลรัฐธรรมนูญมีการใช้หลายเรื่อง เช่น เรื่องกฎหมายทำแท้ง เหตุหย่าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ฯลฯ

- มีข้อกังวลเกี่ยวกับการกำหนดโทษที่แตกต่างจากที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น กรณียุบพรรคหรือตัดสิทธิทางการเมือง ซึ่งในรัฐธรรมนูญไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลา แต่ศาลรัฐธรรมนูญมีหลายคำวินิจฉัยที่กำหนดเวลาด้วย (๑๐ ปี) แม้ว่าจะเป็นธรรมต่อผู้ได้รับคำวินิจฉัย แต่ไม่แน่ใจว่าตามหลักเกณฑ์สามารถทำได้มากน้อยแค่ไหน อย่างไร หรืออาจจะเป็นการใช้ดุลพินิจในการลงโทษต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด
- กรณีการส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ซึ่งองค์กรที่มีอำนาจในการเสนอเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญ คือ ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง และยังเปิดช่องให้คู่ความทำคำร้องโต้แย้ง ทั้งนี้ กรณีที่ศาลเห็นเองไม่มีปัญหา แต่ในกรณีที่คู่ความโต้แย้งนั้น ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองจะมีอำนาจในการพิจารณารายละเอียดการส่งประเด็นตามคำโต้แย้งมากน้อยเพียงใด กรณีในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองจะมีอำนาจพิจารณาเบื้องต้นว่าจะส่งประเด็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งในไทยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ยังไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับอำนาจของศาลในการพิจารณารายละเอียดการส่งประเด็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน
- เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญกระจายไปอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ แต่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ อาจจะยังเชื่อมโยงกฎหมายได้ไม่ทั้งหมด จึงควรมีการจัดกลุ่มของประเภทคดี และกระบวนการกลั่นกรองคดี เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและถึงกระบวนการยุติธรรมศาลรัฐธรรมนูญได้ง่ายขึ้น
- จำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญมีค่อนข้างน้อย จึงควรที่จะมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้กับภาคประชาชนมากขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการไม่รับฟ้อง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับภาคประชาชนและเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน
- จากสถิติคดีมีจำนวนมากพอสมควรเมื่อเทียบกับจำนวนตุลาการที่มีเพียง ๙ ท่าน ซึ่งอาจจะทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ในต่างประเทศมีการกำหนดเป็นองค์คณะย่อย และใช้ตุลาการเต็มองค์คณะเฉพาะคดีสำคัญเท่านั้น
- ควรจะมีมาตรการเข้ามาคัดกรองคำร้องก่อนคดีจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อไม่ให้คดีเข้ามาสู่ศาลรัฐธรรมนูญมากเกินไป โดยเฉพาะกรณีคำร้องทางการเมือง ซึ่งทำให้เกิดความผันผวนทางด้านการเมืองและเกิดความขัดแย้งกัน
- ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ กำหนดว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๖๐ วัน ซึ่งค่อนข้างน้อย กระบวนการนี้อาจทำให้การวินิจฉัยขาดความรอบคอบและไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงควรเพิ่มระยะเวลาในการพิจารณาเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือหน่วยงานที่ถูกกล่าวหาด้วย โดยเวลาที่เหมาะสมอาจจะเป็นภายใน ๙๐ วัน
- หน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้เมื่อเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งบางกรณีไม่เข้าเงื่อนไขทำให้เรื่องตกไป และผู้ร้องอาจจะไม่เข้าใจว่าขออำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินนั้นมีอยู่อย่างจำกัด
- ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายใน ๖๐ วัน จะมีหนังสือแจ้งสิทธิไปยังผู้ร้องเพื่อให้ใช้สิทธิยื่นเรื่องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในช่วงหลังแนวปฏิบัติศาลรัฐธรรมนูญจะขอให้ผู้ร้องไป

ขอสำเนาคำร้องเรียนจากผู้ตรวจการแผ่นดิน ทำให้เกิดความล่าช้า และอาจทำให้ผู้ร้องเสียสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลไปเลย เนื่องจากใช้เวลาในการดำเนินการค่อนข้างนาน

- นิยามของคำว่า “ชุมชน” ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ มีความหมายกว้างเพียงใด เช่น การรวมกลุ่มของคนที่มีความสนใจร่วมกันอยู่ในนิยามของคำว่าชุมชนหรือไม่

๔.๓ ผลการรับฟังความคิดเห็นการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูลรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนจากบุคคลที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายดังกล่าวโดยตรง คือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นหน่วยงานธุรการทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เพิ่มเติมกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ติดภารกิจไม่ได้เข้าร่วมในวันประชุมรับฟังความคิดเห็น จำนวน ๓ ท่าน และได้เข้าไปสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมกับผู้บริหารที่ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอีก ๑ ท่าน รวมเป็น ๔ ท่าน เมื่อ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร

สำหรับประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปยังการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้กฎหมายได้แก่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามจำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ในฐานะที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายโดยตรง ว่าที่ผ่านมาสามารถบังคับใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ตรขึ้นมากน้อยเพียงใดหรือไม่ และมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอะไรบ้าง โดยมีเหตุผลความจำเป็นต้องทำการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ ในเรื่องใด รวมถึงข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายข้างต้นสามารถสรุปผลความคิดเห็นที่น่าสนใจได้ดังต่อไปนี้

๑) ความคิดเห็นของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในความคิดเห็นของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสามท่าน ที่คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ มีความเห็นพ้องตรงกันเป็นเอกฉันท์ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ สามารถตอบสนองรองรับการทำงานของตุลาการได้ดี ในส่วนกฎหมายลำดับรองทั้งข้อกำหนดและระเบียบที่ออกมา ก็เห็นว่า

มีความเหมาะสมในการใช้บังคับปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้มีปัญหาอะไรในการบังคับใช้ ซึ่งจำเป็นต้องมีเพื่อใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในศาลรัฐธรรมนูญ

โดยกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมีการกำหนดไว้อย่างเหมาะสมแล้วเพื่อรองรับกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวน ในส่วนเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญก็กำหนดไว้อย่างชัดเจนแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องการตีความกฎหมายมากกว่า ทั้งนี้ ระบบไต่สวนจะใช้ได้ผลมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความเข้าใจของตุลาการ การกำหนดขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญยังมีความจำเป็นไม่ให้เกิดขึ้นสู่ศาลมากจนเกินไป

ในการให้อำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแสวงหาข้อเท็จจริงในระบบไต่สวนในการวินิจฉัยคดีตลอดจนกำหนดเขตอำนาจของศาลที่มีความชัดเจนเหมาะสมแล้ว ทำให้คดีไม่หลั่งไหลมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญมากจนเกินไป โดยไม่ควรเพิ่มเขตอำนาจอีก แต่การที่สังคมไม่เห็นด้วยมองว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากเกินไปก็เป็นเรื่องการทำ ความเข้าใจกับสังคม ซึ่งในด้านประชาชนอาจมองว่าอาจน้อยไป ทำให้คดีไม่มาถึงศาลรัฐธรรมนูญ ตัวกฎหมายได้ให้อำนาจกับตุลาการที่เหมาะสมแล้ว ถ้าล้ำใช้อำนาจ แต่หากประชาชนเห็นว่าศาลไม่ควรมียอำนาจมากก็ต้องไปแก้ไขกฎหมาย เพราะศาลก็พิจารณาไปตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้

ในภาพรวมกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญสามารถบังคับใช้ได้ไม่ค่อยมีปัญหามากนัก โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้แสดงความเห็นว่าอาจมีปัญหายุ่งยากในมาตรา ๔๘ ที่เป็นการใช้สิทธิของผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ซึ่งต้องอยู่ได้มาตรา ๔๗ ที่เป็นการวินิจฉัยที่ยื่นเรื่องได้ ควรจะกำหนดให้ชัดว่าต้องมีลักษณะอย่างไรบ้าง แต่ตามแนวทางที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้ก็เป็นการวางแนวทางที่ถูกต้องแล้ว นอกจากนี้ในเรื่องปัญหาค่าเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องข้อเท็จจริง ควรให้ศาลวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายเป็นหลัก ทั้งนี้ในการไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา ในกรณีจะกำหนดให้ว่าต้องมีการไต่สวนอย่างน้อยหนึ่งครั้งอาจไม่จำเป็น การกำหนดให้มีการแถลงการณ์ปิดคดีก็น่าจะพอ

ในส่วนเรื่ององค์ประกอบและที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นในส่วนที่มาจากศาลฎีกานั้นเห็นว่าเหมาะสมแล้ว แต่ก็เห็นได้ว่ากรณีที่มาจากสายอื่นที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีปัญหาในเรื่องการหาคนไม่ค่อยได้ควรกำหนดให้หลากหลายมากขึ้น ปัจจุบันคุณสมบัติกำหนดไว้สูงมาก ถ้าลดลงมากจะหาคนได้ง่ายขึ้น

ส่วนองค์ประชุมที่กำหนดไว้ ๗ คน ถือว่ามีความเหมาะสมแล้วทำให้องค์คณะมีความครอบคลุมเพราะคดีรัฐธรรมนูญเป็นคดีที่มีความสำคัญ ในส่วนประเด็นการเผยแพร่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่กฎหมายกำหนดให้เวลา ๓๐ วัน นั้น ก็เนื่องจากนัดประชุมกันช่วงเช้า และอ่านคำวินิจฉัยช่วงบ่าย ดังนั้นถ้อยคำอาจจะไม่รัดกุมเพราะฉะนั้นจึงต้องให้เวลา ทำให้ต่างจากศาลฎีกาที่นั่งทำกันทั้งคืนและมีการกักตัวไว้ด้วยเป็นการให้เวลาในการเรียบเรียงที่เหมาะสมแล้ว การกำหนดระยะเวลาทำคำวินิจฉัยเผยแพร่ภายใน ๓๐ วัน นั้นยังมีความจำเป็นเช่นกันเพื่อให้เวลาในการเรียบเรียงคำวินิจฉัยให้ถูกต้องซึ่งไม่ได้เป็นการเปลี่ยนผลคำวินิจฉัยที่ตัดสินไปแล้ว อย่างไรก็ตาม มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางท่านเห็นว่าถ้าให้เวลาสัปดาห์เดียวก็น่าจะเพียงพอไม่จำเป็นต้องถึง ๓๐ วัน ส่วนในการกำหนดขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมแล้ว เพราะเป็นการกรองเรื่องไม่ให้เกิดขึ้นสู่ศาลมากจนเกินไป

ประเด็นเรื่องการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญนั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสามท่านเห็นตรงกันว่าจำเป็นต้องมีเพื่อคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ เพราะเป็นการป้องปราม แต่เป็นเรื่องการใช้บังคับมากกว่า บางคนไม่ใช่วิธีการพิจารณาแต่เป็นการด่าทอเสีย ๆ หาย ๆ ซึ่งไม่ถูกต้อง แต่ถ้าพิจารณาทาง

วิชาการก็ไม่มีปัญหาใด ในส่วนกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเกี่ยวกับข้อกำหนดและระเบียบการรักษาความสงบเรียบร้อยในศาล ในการบังคับใช้ได้ผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของคดีว่ามีพลชนสนับสนุนมากน้อยเพียงใด ถ้ามากก็จำเป็นต้องมีเหมือนกับเรื่องละเมิดอำนาจศาลที่ใช้เพื่อการป้องปรามมากกว่า

ในภาพรวมเห็นว่าตัวบทบัญญัติกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมแล้ว ทุกอย่างขึ้นอยู่กับ การบังคับใช้ ในส่วนนิยามศัพท์ทางกฎหมายก็มีความเหมาะสมเช่นกัน โดยควรเขียนให้กว้าง ในส่วน การกำหนดให้การฟ้องคดีต้องทำเป็นคำร้องนั้น ก็จำเป็น ถ้ารูปแบบทำมาไม่ถูกต้องศาลก็ส่งให้ไปแก้ไขได้อยู่ ถ้าไม่แก้ไขศาลก็จะไม่มีประเด็นในการวินิจฉัย เพราะไม่รู้ว่าจะอะไร ในส่วนการทำคำร้องที่กำหนดไว้เป็น ๙ ชุด นั้น ก็สามารถทำเป็นอิเล็กทรอนิกส์ได้ ดังนั้น การทำมา ๙ ชุด หรือไม่ จะใช้เกณฑ์ใด ถ้าคำร้องน้อย ไม่ต้องทำหรือไม่ การให้ผู้ร้องทำมาเองน่าจะดีกว่า อย่างไรก็ตาม ยังมีความเห็นของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่เห็นว่าการกำหนดให้ทำสำเนาคำร้อง ๙ ชุด ยังมีความจำเป็นแต่อาจเป็นภาระงบประมาณถ้าให้สำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญมาทำสำเนาเองทั้งหมด สำหรับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องมีแบบคำร้อง เพราะเป็นการฟ้องคดีที่กระทบกับประโยชน์ส่วนรวม

ในกรณีของเจ้าหน้าที่ช่วยงานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องเขียนแบบศาลปกครอง ควรใช้ แบบศาลยุติธรรม ถ้าเขียนก็ต้องมีตำแหน่งและทางงบประมาณมากขึ้น ในส่วนการเก็บค่าธรรมเนียมเอกสาร มีความจำเป็นเพราะบางที่มีการขอย่อยมาก เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการปราม โดยให้เท่าที่จำเป็น ในเรื่องการ เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสาร เห็นว่าจำเป็นและอัตราที่จัดเก็บก็เหมาะสม

ในประเด็นเรื่องความจำเป็นที่ต้องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่บังคับตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า ไม่จำเป็นต้องมีหน่วยงานบังคับ ขึ้นอยู่กับความร่วมมือมากกว่า เพราะจะเอาอำนาจอะไรไปบังคับ เช่น ไปบังคับให้รัฐสภาแก้กฎหมายก็ได้ คำวินิจฉัยมีอำนาจบังคับในตัวเองว่ากฎหมายหรือการกระทำนั้น ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจึงไม่สามารถบังคับใช้ได้ ดังนั้น จึงควรบัญญัติในรัฐธรรมนูญก็ได้ ว่าหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องต้องรีบไปดำเนินการตามคำวินิจฉัยภายใน ๖ เดือน หรือ ๙๐ วัน และให้คนรับคำสั่งเป็นเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา ถ้าไม่ทำก็就会有ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ได้ โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางท่านเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรมีอำนาจเยอะในเรื่องนี้

การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย ในส่วนวิธีการชั่วคราวนั้นต้องใช้เท่าที่จำเป็นซึ่งบทบัญญัติกฎหมายปัจจุบันก็เขียนได้เหมาะสมแล้ว แต่ทั้งนี้ มีความเห็นของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางท่านเห็นว่า ในอนาคตก็อาจมีความจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องมี เจ้าหน้าที่บังคับคดี เช่นเดียวกับศาลปกครองที่มีการจัดตั้งหน่วยงานนี้ขึ้นมาเพื่อรองรับการทำงานที่มีความ จำเป็นในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล

สำหรับมาตรการอื่นที่จะช่วยเสริมการบังคับใช้กฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญคงต้องใช้มาตรการทาง กฎหมายอย่างเดียวโดยไม่มีมาตรการอื่น เพราะแม้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ดำเนินการ แต่บางหน่วยงาน ก็เพิกเฉยต่อคำสั่งศาล ทั้งนี้ในเรื่องสำนักงานที่จะเข้ามาช่วย เห็นว่าจำเป็นต้องมีโฆษกของศาลรัฐธรรมนูญ เข้ามาช่วยเฉพาะเรื่องที่สำคัญ โดยควรเป็นเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ช่วยอธิบายชี้แจงความที่เกิด ความเข้าใจผิดในการทำงานของศาล แต่ทั้งนี้ ก็มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า ยังไม่มีความจำเป็นที่ต้องมีโฆษกศาลรัฐธรรมนูญ เพราะการอธิบายชี้แจงที่ดีที่สุดอยู่ในคำวินิจฉัย ของศาลแล้ว เหมือนที่ ท่านอาจารย์จิติ ตังศภัทย์ ได้เคยกล่าวไว้ในอดีต ว่าเมื่อตัดสินคดีไปแล้วผู้พิพากษา ไม่ได้มีหน้าที่มาอธิบายคำตัดสินเป็นเรื่องที่คำพิพากษาจะเป็นการอธิบายด้วยคำพิพากษานั้นเอง

นอกจากมาตรการอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นนั้น ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เห็นว่า สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องทำงานเป็นทีม มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และมีงานศึกษาวิจัยมารองรับ ในส่วนงานเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจก็มีส่วนสำคัญมาก หน่วยงานด้านการวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรมีนักวิจัยเป็นของตนเองโดยต้องฝึกฝนเจ้าหน้าที่ให้ทำวิจัยได้เองเพื่อให้งานวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการเผยแพร่ สื่อสารไปยังสังคมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญก็มีความจำเป็นที่ต้องทำ

๒) ความคิดเห็นของผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้สัมภาษณ์แทน

ในทัศนะของผู้แทนผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ภาพรวมของกฎหมายที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ยังสามารถบังคับใช้ได้อยู่ในขณะนี้ไม่มีปัญหามากนัก แต่ในระยะยาวก็มีความจำเป็นที่ต้องแก้ไขปรับปรุงเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ให้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการใช้สิทธิของประชาชนในการยื่นคำร้องต่อศาลกรณีถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ ซึ่งมีประเด็นเชื่อมโยงกันระหว่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๔๘

ในกรณีมาตรา ๔๗ ที่เป็นข้อยกเว้นของการไม่รับคำร้องไว้พิจารณานั้น ที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้การตีความเพื่อวางแนวทางไว้ในแต่ละกรณี ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคจึงควรแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจนในการอธิบายความให้ละเอียดมากขึ้น รวมถึงการกำหนดขึ้นตอนระยะเวลาที่เป็นเงื่อนไข นอกจากนี้ยังมีประเด็นการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของประชาชนหรือชุมชนกรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหม่ ก็ควรกำหนดเรื่องระยะเวลาในการกำกับให้ชัดเจนในมาตรา ๔๕ ทั้งนี้กรณีที่มีผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องครบถ้วนแล้ว ก็ไม่มีช่องให้ยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เลย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคกับประชาชนได้

ในส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นนั้นเห็นว่า สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญยังมีจุดอ่อนเรื่องการวางแผนด้านบุคลากร การสร้างความต่อเนื่องในการทำงานให้มีบุคลากรรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาทดแทนและรักษาคนที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้นาน ทั้งนี้ ก็อาจจำเป็นต้องเขียนกฎหมายกำหนดให้ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในการจะเข้ามาทำหน้าที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ การพัฒนางานด้านวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็มีความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ มาช่วยสนับสนุนในการทำงานต่าง ๆ ทั้งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญด้วย รวมถึงการสร้างความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเข้ามาสนับสนุนการทำงานให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ที่จะมีความสามารถมากขึ้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็ต้องเรียนรู้ให้เท่าทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านี้ด้วยและสามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้แทนเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญข้างต้น จะสามารถสรุปได้ว่ามีความคิดเห็นที่ตรงกันเป็นส่วนใหญ่ว่า ในภาพรวมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่า

ด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ สามารถทำหน้าที่ในการรองรับการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยไม่ได้มีปัญหาอุปสรรคมากนักในเชิงตัวบทแต่เป็นปัญหาในการตีความกฎหมายกรณีที่ตัวบทบัญญัติบางเรื่องที่ยังไม่ชัดเจนและเป็นเรื่องใหม่ เช่น การใช้สิทธิของประชาชนหรือชุมชน กรณีถูกละเมิด หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หรือการใช้สิทธิเมื่อถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ ขณะเดียวกันประเด็นของการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ยังมีความจำเป็นอยู่เพื่อเป็นการป้องปรามและคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีของศาลให้เกิดความยุติธรรมและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ทั้งนี้ ศาลยังคงสามารถบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในฐานะองค์กรตุลาการ อย่างไรก็ตามก็มีความจำเป็นที่ต้องแก้ไขความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติบางเรื่องในเรื่องเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและขั้นตอนในการยื่นฟ้องคดีของประชาชนและชุมชนที่มีอยู่เนื่องจากเป็นหลักการใหม่ที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ขณะเดียวกันก็ควรมีมาตรการอื่นที่จะช่วยสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น คือ การที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องและการสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญกับสังคมและประชาชนโดยทั่วไปให้รับทราบแก้ไขความเข้าใจผิดที่มีอยู่

นอกเหนือจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่นำเสนอมาก่อนหน้านี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนจากมุมมองผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ที่มีสิทธิยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงได้ติดต่อประสานเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมโดยตรงจาก เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เลขาธิการวุฒิสภา อัยการสูงสุด และ เลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามประเด็นสำคัญในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ แต่เนื่องจากผู้บริหารหน่วยงานดังกล่าวมีภารกิจค่อนข้างมากจึงไม่สะดวกในการให้สัมภาษณ์ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลแทน โดยหน่วยงานของรัฐข้างต้นได้มีการมอบหมายผู้แทนให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ประเด็นปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ ท่านเห็นว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายและกฎนั้นมากน้อยเพียงใด

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด เห็นว่า กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน อย่างมาก

ในส่วนข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ได้กำหนดถึงข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวนการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรือดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้าย ซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น ในข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๑ นั้นก็เห็นว่ามีการบัญญัติไว้ด้วยความความจำเป็นและเหมาะสมแล้ว

สำหรับระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ได้กำหนดข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญ ในข้อ ๒๗ ถึง ข้อ ๓๑ และกำหนดข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญในข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓ นั้น สำนักงานอัยการสูงสุด ก็เห็นด้วยว่ามีความเหมาะสมอยู่มาก อย่างไรก็ตามมีประเด็นที่เห็นควรปรับปรุงแก้ไขใน ข้อ ๑๔ พื้นที่ควบคุม

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า กฎหมายฉบับนี้และ กฎที่ตราขึ้นได้ผลในการบังคับใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมาย และในส่วนเนื้อหาของบทบัญญัติ กฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ ศาลรัฐธรรมนูญสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาลในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เห็นว่า กฎหมายฉบับนี้และกฎที่ออกมารองรับ สามารถบังคับใช้ได้ผลตรงตามเจตนารมณ์ในการตรากฎหมายขึ้น อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการกำหนด ระยะเวลาในการพิจารณาคดีโดยเห็นควรกำหนดให้ชัดเจนยิ่งขึ้นสำหรับคดีแต่ละประเภท และควรเพิ่ม มาตรการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลที่เป็นรูปธรรมสำหรับ กรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตาม คำวินิจฉัย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๕ อันส่งผล โดยตรงต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายและกฎดังกล่าว โดยบัญญัติเพิ่มเติมให้ศาลรัฐธรรมนูญ ต้องกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามคำวินิจฉัยและคำบังคับภายในระยะเวลาที่ กำหนด

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เห็นว่า ได้ผลน้อย เพราะมีข้อจำกัดในการใช้ สิทธิร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนได้จริงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ประเด็นที่ ๒ ท่านเห็นว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมิน ผลสัมฤทธิ์นั้น คุ่มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีความ คุ่มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับ การให้เป็นไปตามกฎหมาย ในระดับที่น้อยอยู่ ส่วนกฎที่ออกมารองรับนั้น มีความคุ้มค่าในระดับปานกลาง

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า การบังคับใช้กฎหมายมีความ คุ่มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับ การให้เป็นไปตามกฎหมาย อย่างไรก็ตามจะมีบทบัญญัติที่สร้างภาระแก่ประชาชน คือ การกำหนดให้ทำสำเนา คำร้องจำนวน ๙ ชุด

ทั้งนี้กฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร และกฎระเบียบที่ออกตาม

กฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและกฎที่ออกตามกฎหมายฉบับนี้ ค่อนข้างคุ้มค่าและได้สัดส่วน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันบางกรณี ผู้ร้องยังอาจต้องอาศัยทนายความหรือผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ดังนั้น หากมีการศึกษาและปรับปรุงกฎหมายและกฎเพื่อลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น ตลอดจนปรับปรุงกระบวนการยื่นคำร้องให้เข้าถึงและจัดทำได้ง่ายขึ้น ในทุกกรณีก็จะส่งเสริมให้เกิดความคุ้มค่า ได้สัดส่วน และลดภาระของผู้ร้องหรือประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เห็นว่า ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบประโยชน์ที่ประชาชนพึงได้รับ เนื่องจาก กำหนดขั้นตอนและภาระของประชาชนมากเกินไป เช่น การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๑๓ ต้องยื่นเรื่องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินก่อน ทั้งที่สามารถยื่นตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เลย

ประเด็นที่ ๓ ท่านเห็นว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด เห็นว่ากฎหมายและกฎที่ออกมาใช้บังคับไม่ได้สร้างผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน แต่ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายมากยิ่งขึ้น

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ในการวินิจฉัยคดียุบพรรคการเมือง สร้างผลกระทบทางการเมือง อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับประชาชนที่เลือกพรรคการเมืองที่ถูกยุบพรรคการเมือง

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ อาจมีข้อพิจารณาได้ว่ามีผลกระทบอื่นก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนในบางเรื่อง ได้แก่

๑) ผลกระทบด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในมาตรา ๔๖ ถึง มาตรา ๔๘ ที่กำหนดเงื่อนไขในการยื่นคำร้องให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย อาจยังมีความซับซ้อนและเข้าใจได้ยากเป็นภาระสำหรับผู้ร้องซึ่งเป็นประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่มีทุนทรัพย์จำกัดและไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการดำเนินคดีทางกฎหมาย ทั้งยังอาจจะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าทนายความ ค่าจัดเตรียมเอกสาร และค่าเดินทาง ซึ่งภาระดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ด้วยความสะดวกและรวดเร็ว

๒) ผลกระทบด้านความไม่เท่าเทียมในการต่อสู้คดี โดยเฉพาะในกรณีที่ประชาชนต้องต่อสู้คดีกับหน่วยงานของรัฐ ความไม่เท่าเทียมกันในด้านทรัพยากร ความรู้ และการเข้าถึงข้อมูล ทำให้ประชาชนเสียเปรียบในการดำเนินคดี

๓) ผลกระทบด้านการบังคับตามคำวินิจฉัย เนื่องจากมาตรการบังคับในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามคำบังคับในคำวินิจฉัยของศาล ตามที่กำหนดในข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ ๕๕ ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก กล่าวคือ ยังไม่มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญต้องกำหนดระยะเวลา

ให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามคำวินิจฉัยและคำบังคับภายในระยะเวลาที่กำหนดอย่างชัดเจนแน่นอน จึงอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนซึ่งเป็นผู้ร้องที่ชนะคดี

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เห็นว่า มีผลกระทบและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม เพราะมีการสร้างเงื่อนไขการฟ้องตรงของประชาชนโดยไม่จำเป็น สร้างภาระให้กับประชาชน

ประเด็นที่ ๔ ท่านเห็นว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้นเกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญบางคดีไม่ชัดเจน เช่น คำวินิจฉัยที่ ๔/๒๕๖๔ ทำให้เกิดผลที่ไม่คาดคิด หรือไม่พึงประสงค์ว่าการจัดทำรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ต้องมีการทำประชามติอีกครั้ง ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าว ผูกพัน รัฐสภา มีผลต่อการดำเนินการของฝ่ายนิติบัญญัติที่ไม่ชัดเจนในกระบวนการด้วย

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เห็นว่า แม้กฎหมายฉบับนี้จะส่งเสริมช่องทางให้ประชาชนยื่นคำร้องได้โดยตรงในบางกรณี เช่น มาตรา ๔๖ แต่เงื่อนไขและขั้นตอนที่กำหนดไว้ค่อนข้างซับซ้อน โดยจะต้องยื่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเสียก่อน ทำให้ประชาชนบางส่วนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและทุนทรัพย์อาจเข้าถึงสิทธิดังกล่าวได้ยาก เพราะต้องผ่านขั้นตอนการประสานงานจากเจ้าหน้าที่ของหลายหลายองค์กร ทำให้ต้องรับภาระความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้อยู่เป็นระยะเวลานาน ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย อันอาจถือได้ว่าเป็นผลที่ไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เห็นว่า ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้จริงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ เพราะ มาตรา ๔๗ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ บัญญัติข้อห้ามมิให้ยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญค่อนข้างกว้างเกินไป ทำให้เรื่องละเมิดสิทธิแทบจะเป็นหมัน

ประเด็นที่ ๕ ท่านเห็นว่าสมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ หรือไม่ อย่างไร

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด เห็นว่า การบัญญัติให้การวินิจฉัยคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ในมาตรา ๓๘ วรรคสามนั้นยังมีความจำเป็นเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน อยู่อย่างมาก การกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในฐานละเมิดอำนาจศาลตาม มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง ยังมีความเหมาะสมอยู่ ทั้งนี้เห็นควรให้มีการแก้ไขปรับปรุง กฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๙ มาตรา ๗๑ มาตรา ๗๔ มาตรา ๗๕ และมาตรา ๗๖

นอกจากนี้ในส่วนกฎหมายลำดับรอง ผู้แทนของสำนักงานอัยการสูงสุด ยังเห็นเพิ่มเติมว่า ควรมีการแก้ไขปรับปรุงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ข้อ ๔๑ วรรคสอง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย ในส่วนระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อเสนอถึงการปรับปรุงเนื้อหาในข้อ ๑๔ พื้นที่ควบคุม เพราะขณะที่มีการนั่งพิจารณาคดีของศาล ศาลกำหนดพื้นที่จำนวนมากในอาคารที่ศาลทำงานอยู่อาจเป็นปัญหาต่อการติดต่อราชการของประชาชน

ทั้งนี้ สำหรับประเด็นข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงเนื้อหาข้อ ๑๔ ข้างต้น ด้วยความกังวลว่าจะกระทบกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเข้ามาติดต่อราชการกับหน่วยงานอื่นที่ตั้งอยู่บริเวณเดียวกันนั้น ในความเป็นจริงที่ผ่านมาการประกาศพื้นที่ควบคุมตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่จะเข้ามาติดต่อราชการกับหน่วยงานของรัฐที่ตั้งอยู่ในบริเวณอาคารเดียวกันแต่อย่างใด เนื่องจากการประกาศเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสำหรับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในการออกนั่งพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น โดยไม่มีการใช้พื้นที่ของหน่วยงานอื่นที่อยู่ในอาคารเดียวกันและประชาชนยังคงสามารถติดต่อราชการกับหน่วยงานอื่นที่อยู่ในอาคารเดียวกันได้ตามปกติ

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้เสนอว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎ ในส่วนที่เกี่ยวกับการทำสำเนาคำร้องและเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการกำหนดที่ก่อให้เกิดภาระแก่ประชาชนเกินสมควร (มาตรา ๔๒) เป็นต้น นอกจากนี้ควรพิจารณาแก้ไขกฎหมายและกฎ ที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกัน ที่เป็นการผลักภาระความรับผิดชอบให้กับประชาชน รวมถึงควรลดบทกำหนดโทษการละเมิดอำนาจศาล

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เห็นว่า สมควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ และกฎที่ออกตามในประเด็นได้แก่

๑) ส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญของภาคประชาชน โดยกำหนดเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งอาจยังมีความซับซ้อน เข้าใจได้ยากและเป็นภาระสำหรับผู้ร้องซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปให้เป็นไปโดยง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น

๒) ควรกำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการพิจารณาคดีแต่ละประเภท โดยอาจแบ่งตามความเร่งด่วนและความสำคัญของคดี พร้อมทั้งกำหนดมาตรการเร่งรัดคดีที่มีประสิทธิภาพ เช่น การกำหนดให้มีการประชาสัมพันธ์ความคืบหน้าของคดีต่อสาธารณะเป็นระยะ

๓) ควรเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลที่เป็นรูปธรรมสำหรับกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยตามข้อกำหนดในแต่ละประเด็น

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เห็นว่า ควรปรับปรุงแก้ไข เงื่อนไข และขั้นตอนที่ไม่จำเป็น หรือสร้างภาระของประชาชนเกินสมควร เช่น การร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ไม่ควรต้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินก่อน เงื่อนไขการยื่นตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ควรยกเลิกเพื่อให้ประชาชนสามารถยื่นตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยง่าย

นอกจากนี้ควรกำหนดการร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ให้ง่ายขึ้น

ประเด็นที่ ๖ ท่านเห็นว่าสมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์หรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร มีข้อเสนอแนะ ๒ ข้อ คือ

๑) พิจารณาบทพจนานุกรมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมือง ยังเป็นโทษที่มีความเหมาะสมหรือจำเป็นหรือไม่

๒) สร้างบรรทัดฐานคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นในคำวินิจฉัยว่าเป็นไปตามหลักกฎหมาย โดยไม่โน้มเอียงเพราะเรื่องการเมือง

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา มีข้อเสนอแนะในส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่า สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ควรดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาระบบการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์และติดตามกระบวนการพิจารณาคดีที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ รวมทั้งพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน เช่น การจัดตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาทางกฎหมายคดีรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะสำหรับประชาชน ผู้มีความประสงค์จะเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ประสงค์จะใช้สิทธิเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เป็นไปโดยสะดวก และสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา มีความเห็นอยู่ ๒ ประการ คือ

๑) ควรส่งเสริมกระบวนการยื่นคำร้องให้เข้าถึงและจัดทำได้ง่ายขึ้นสำหรับประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความคุ้มค่า ได้สัดส่วน และลดภาระของประชาชนได้มากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันเต็มรูปแบบสำหรับการยื่นคำร้องสำหรับประชาชน

๒) ควรเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาล สำหรับกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๕ ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญต้องกำหนดระยะเวลาให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามคำวินิจฉัยและคำบังคับภายในระยะเวลาที่กำหนดอย่างชัดเจน

ความคิดเห็นของผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เห็นว่า ควรยกเลิกเงื่อนไขการฟ้องตรงที่เป็นเรื่องทางเทคนิคออก เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาในเชิงเนื้อหาอย่างแท้จริง มิใช่สิ่งไม่รับฟ้อง เพราะเหตุผลทางเทคนิคหรือเงื่อนไขที่กว้างเกินไป นอกจากนี้ควรกำหนดให้การยื่นฟ้องคดีมีความสะดวก ง่าย และไม่ยุ่งยาก โดยลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นออกไป

ในส่วนการทำสำเนาคำฟ้อง จำนวน ๙ ชุด นั้น สร้างภาระเกินสมควร ไม่ควรกำหนดไวเช่นนั้น และไม่ควรเคร่งครัดในแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญมากเกินไป และควรยกเลิกในส่วนละเมิดอำนาจศาลให้สามารถวินิจฉัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้โดยไม่ผิดละเมิดอำนาจศาล และควรปรับปรุงในส่วนที่เป็นข้อห้ามที่เคร่งครัดเกินไปเพื่อให้มีความยืดหยุ่นโดยเฉพาะกับสื่อมวลชนและประชาชน

๔.๔ บทสรุปและวิเคราะห์ผลการรับฟังความคิดเห็น

จากการรับฟังความคิดเห็นบุคคลและหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่นำมารับฟังความคิดเห็น คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ผ่าน

ช่องทางต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอผลการประมวลข้อมูลที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้น คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ตามประเด็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ กฎหมายนี้มีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **เป็นกฎหมายที่มีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๘.๘๒% เห็นด้วย อย่างไรก็ตามผลจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม แม้จะออกมาในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ อยู่ในระดับที่เห็นด้วยน้อย มีค่าเฉลี่ย ๒.๔๔ นั้น คณะผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า กฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องที่ห่างไกลประชาชนทั่วไปที่แทบจะไม่ได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงในชีวิตประจำวัน และไม่ได้มีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีมากนัก

ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นที่จัดขึ้นตามโครงการ ผู้ที่เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มองเห็นว่ากฎหมายนี้มีความจำเป็นและมีความสำคัญกับสังคมไทย ขณะเดียวกัน ถ้าพิจารณาถึงข้อเท็จจริงของการดำรงอยู่ของศาลรัฐธรรมนูญ ในรัฐธรรมนูญที่มีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ต่อเนื่องมายังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมีความพยายามผลักดันมาอย่างยาวนานให้มีการตรากฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่สมัยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จนมาสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อวิจารณ์สำคัญในอดีตของการไม่มีกฎหมายดังกล่าวก็ย่อมสะท้อนให้เห็นความจำเป็นสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน ส่วนในเรื่องการความสอดคล้องของพัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน ก็จะมีการบัญญัติรองรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไว้ในกฎหมายและกฎในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน

๔.๔.๒ กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **ไม่ได้เป็นกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๘.๘๒% เห็นว่ากฎหมายนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน และข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับประเด็นนี้ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย ๓.๒๖ ซึ่งถือว่ายอมรับได้ว่ากฎหมายนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน มากนัก

ทั้งนี้ ถ้าพิจารณาถึงเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ ก็มีลักษณะเฉพาะของกฎหมายที่ชัดเจนว่าเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติใช้กับการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญและผู้ที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งมีใช้ประชาชนทั่วไปและไม่ได้มีเนื้อหาของกฎหมาย

เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันหรือประกอบอาชีพของประชาชนแต่อย่างใด ดังนั้น กฎหมายดังกล่าวจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชนแต่อย่างใด

๔.๔.๓ กฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **เป็นกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๒.๙๔% เห็นว่ากฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ และข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับประเด็นนี้ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย ๒.๗๓ ซึ่งถือว่ายอมรับได้ว่ากฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ ในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบของคณะผู้วิจัยระหว่างเนื้อหาและหลักการสำคัญที่ปรากฏในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กับหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศที่ได้นำเสนอในรายงานศึกษาวิจัยนี้ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ก็จะเห็นอย่างชัดเจนว่ากฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีการบัญญัติรับรองสาระสำคัญเช่นเดียวกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศที่ยอมรับกัน ไม่ว่าจะเป็น หลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวน หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการ หลักการคัดค้านตุลาการ หลักการรับฟังคู่กรณีทุกฝ่าย หลักการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก หลักการพิจารณาคดีโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นพยานหลักฐานยืนยันว่าบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยมีความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ

๔.๔.๔ กฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๘.๘๒% เห็นว่ากฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร

แต่อย่างไรก็ตามผลจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม แม้จะออกมาในทางตรงกันข้าม กล่าวคืออยู่ในระดับที่เห็นด้วยน้อย มีค่าเฉลี่ย ๒.๔๖ นั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่าเนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองว่า กฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทย ยังมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไขบางเรื่องเพื่อให้กฎหมายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบังคับใช้กฎหมายมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับการรับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาของกฎหมายที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขปรับปรุงบางประเด็นเพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยในเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาจับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ ที่มีการแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมาย ก็ปรากฏเฉพาะเพียงบางเรื่อง บางประเด็น แต่โดยภาพรวมของบทบัญญัติไม่ได้มีปัญหาร้ายแรงถึงขนาดที่ต้องแก้ไขปรับปรุงทั้งฉบับหรือหลายมาตรา จนกระทบกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ก็ต้องถือว่ายังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้

๔.๔.๕ กฎหมายนี้มีความซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาจับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **ไม่มีความซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๖๓.๒๔% เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่มีความซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น ซึ่งเหตุผลสำคัญที่มีการระบุไว้ของผู้แสดงความคิดเห็น ก็คือ เพราะศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะ กฎหมายที่ใช้ในการพิจารณาคดีและการทำงานจึงไม่มีความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับกฎหมายอื่น ๆ อันเป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ระดับหนึ่ง โดยในส่วนการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามมองว่ากฎหมายนี้มีความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับกฎหมายอื่นในระดับปานกลาง คือ ๓.๒๑ ซึ่งถือว่ายอมรับได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในทางข้อเท็จจริงของเนื้อหาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาจับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ ก็ปรากฏอย่างชัดเจนว่า ไม่ได้มีเนื้อหาซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่นในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติอื่น ๆ แต่อย่างใด เพราะกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวและกฎที่ออกตามนั้น เป็นการออกมารองรับหลักการในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ และหมวดอื่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องมีการนำหลักการในรัฐธรรมนูญมาบัญญัติซ้ำอีกครั้งเพื่อความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันในการบังคับใช้ แต่ไม่ถือว่าเป็นการซ้ำซ้อนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๔.๔.๖ กฎหมายนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาจับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๒.๙๔% เห็นว่า กฎหมายนี้ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย โดยในส่วนการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองว่ากฎหมายนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย ในระดับปานกลาง คือ ๒.๘๐ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ว่ากฎหมายนี้มีบทบาทช่วยแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาจับฟัง

ความคิดเห็น ๒ ฉบับ นั้น ก็เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการดำเนินพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ราบรื่น และสามารถอำนวยความสะดวกทางรัฐธรรมนูญให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง อันจะเป็นการทำหน้าที่ในบทบาทสำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายนี้ย่อมช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย นั่นเอง

๔.๔.๗ กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน และสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้** ดังจะเห็นได้จากผู้แสดงความเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๗.๓๕% เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน และสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้

ทั้งนี้ ในส่วนการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองว่า กฎหมายนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน และสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ ในระดับปานกลาง คือ ๓.๐๕ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ว่ากฎหมายนี้มีประโยชน์ แม้ไม่ได้เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโดยตรง แต่เป็นกฎหมายที่สร้างความเชื่อมั่นในการรักษาไว้ซึ่งหลักนิติรัฐของประเทศไทยที่จะสร้างความมั่นใจให้กับการดำเนินงานทางเศรษฐกิจของประเทศได้ในสายตาต่างประเทศว่าจะได้รับการปกป้องคุ้มครอง

๔.๔.๘ กฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญของกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **มีส่วนสนับสนุนและไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญของกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๖๑.๗๖% เห็นว่ามีส่วนสนับสนุนและไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญของกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย โดยในส่วนการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองว่า กฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญของกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย ในระดับปานกลาง คือ ๒.๗๙ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ว่า กฎหมายนี้เป็นเครื่องมือสำคัญใช้ในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ดีในระดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับอดีตตอนที่ยังไม่มีกฎหมายนี้

ทั้งนี้ ถ้าพิจารณาในความเป็นจริงการบังคับใช้กฎหมายที่ผ่านมา ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต้องอาศัยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมากโดยขาดเสียมิได้

๔.๔.๙ กฎหมายนี้มีความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **มีความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๔.๔๑% เห็นว่ากฎหมายนี้มีความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

สำหรับในส่วนการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองว่า กฎหมายนี้มีความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ในระดับปานกลาง คือ ๒.๗๗ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ว่า กฎหมายนี้ไม่ได้สร้างภาระให้กับประชาชน และไม่ได้มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า โดยเมื่อเทียบกับสิ่งที่ลงทุนไปแล้ว กฎหมายนี้ได้สร้างความคุ้มค่าให้เกิดขึ้น ซึ่งในความเป็นจริงคงไม่อาจคำนวณเป็นตัวเลขที่ชัดเจนแน่นอนได้ในทางเศรษฐกิจ แต่เป็นสิ่งที่ผู้ตอบแบบสอบถามและเข้าร่วมสัมมนาได้รับฟังความคิดเห็นได้สะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ของกฎหมายนี้ที่ไม่ได้ไปจำกัดสิทธิหรือสร้างภาระแก่ประชาชน ในทางตรงข้ามกลับเป็นกฎหมายที่สร้างความมั่นคงในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยทุกคน

๔.๔.๑๐ กฎหมายนี้ควรมีการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **ควรแก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย** ดังจะเห็นได้จาก ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายส่วนใหญ่ คือ ๔๔.๑๒% เห็นว่ากฎหมายนี้ควรมีการแก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ในส่วนผลการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ๕๔.๕๐% เห็นว่า ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง โดยในส่วนของความคิดเห็นที่ว่า ควรแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายนั้น มีอยู่ร้อยละ ๓๗.๔๐ ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับการรับฟังความคิดเห็นจากการจัดประชุมสัมมนาและสัมภาษณ์เชิงลึกของคณะผู้วิจัย ก็จะได้รับเสียงสะท้อนที่เห็นตรงกันทั้งหมดว่า กฎหมายนี้ควรมีการแก้ไขปรับปรุงในบางประเด็น และปัญหาที่มีการนำเสนอขึ้นมาก็สอดคล้องกับการแสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและการจัดเก็บแบบสอบถาม ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่า**กฎหมายนี้ไม่ควรมีการยกเลิก แต่ควรมีการแก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมายในบางประเด็นที่มีปัญหาในการบังคับใช้ที่ผ่านมา**

๔.๔.๑๑ ปัญหาของบทบัญญัติกฎหมายและกฎที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ที่นำมารับฟังความคิดเห็น จำนวน ๒ ฉบับ นั้น เห็นว่า**บทบัญญัติกฎหมายและกฎที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนี้ มีปัญหาอยู่บ้าง** ซึ่งได้มีการแสดงความคิดเห็นและได้นำเสนอปัญหาอุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะที่ปรากฏในระบบกลางทางกฎหมายการจัดเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมมนารับฟังความคิดเห็น โดยหลายข้อมีความเห็นไปในทางที่

คล้ายคลึงกันในลักษณะของปัญหาในต้วบทบัญญัติที่ควรได้รับการแก้ไข ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาความเหมาะสมในการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ คือ จำนวน ๙ ชุด มีผู้แสดงความคิดเห็นในระบบกลางทางกฎหมายถึงครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ ๕๑.๔๗ ที่เห็นว่าไม่เหมาะสม สอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็น โดยส่วนใหญ่ได้เสนอให้ทำเพียง ๑ ชุด และให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ดำเนินการทำสำเนาแทนผู้ยื่นคำร้อง เพื่อความสะดวกในการลดภาระแก่ประชาชน และง่ายต่อการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารด้วย

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นปัญหาถึงความเหมาะสมของบทบัญญัติว่าด้วย “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล” ที่ถึงแม้จะมีการแสดงความคิดเห็นในข้อเสนอแนะจากระบบกลางทางกฎหมาย แบบสอบถาม รวมถึงการนำเสนอแสดงความคิดเห็นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการศึกษาวิจัย จำนวนมากพอสมควรนั้น ในทางความเป็นจริงจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและแบบสอบถามของคณะผู้วิจัย กลับพบว่า **ผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่กลับเห็นว่า การกำหนดความผิดดังกล่าวมีความเหมาะสมแล้วโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไข** กล่าวคือ ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย ร้อยละ ๖๓.๒๔ เห็นว่าเหมาะสม และ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับปานกลาง คิดเป็น ๒.๖๖ ขณะเดียวกันก็ได้มีความเห็นของ ศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ที่เห็นด้วยและสนับสนุนกับเนื้อหาบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นอยู่ปัจจุบันเพื่อแก้ไขปัญหาในอดีตของศาลรัฐธรรมนูญไทยที่ไม่มีบทบัญญัติดังกล่าว

โดยในมุมมองของคณะผู้วิจัยจากการศึกษาวิเคราะห์ถึงต้วบทบัญญัติของกฎหมายนี้ เมื่อเทียบกับการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจในศาลอื่นได้แก่ ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง เห็นว่า ไม่ได้มีบทบัญญัติที่แตกต่างไปจากหลักการที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปและถ้าพิจารณาจากปัญหาในอดีตที่ไม่มีบทบัญญัตินี้ คณะผู้วิจัยก็เห็นว่าบทบัญญัตินี้ไม่จำเป็นต้องมีการยกเลิกหรือแก้ไขปรับปรุง เพราะในความเป็นจริงบทบัญญัตินี้ก็ยังไม่มีการบังคับใช้ในการลงโทษอย่างจริงจัง โดยศาลรัฐธรรมนูญเลือกใช้วิธีการเชิญผู้แสดงความคิดเห็นที่อาจเข้าข่ายความผิดมาพูดคุยอธิบาย ซึ่งท้ายที่สุดผู้แสดงความคิดเห็นก็จะทำการลบความคิดเห็นที่เป็นปัญหาและแสดงการขอโทษแก้ไขความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ

อนึ่ง ในส่วนปัญหาอื่นที่ได้มีการนำเสนอความคิดเห็นเข้ามามากในการรับฟังความคิดเห็นนั้น เป็นการมุ่งเป้าวิพากษ์วิจารณ์ไปที่การใช้อำนาจวินิจฉัยคดีของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผลของการทำคำวินิจฉัยที่ผู้แสดงความคิดเห็นมองว่ามีการตัดสินผิดพลาด ไม่เคารพหลักการประชาธิปไตย เข้าข่ายสองมาตรฐาน ไม่ให้เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เป็นการใช้อำนาจตุลาการิปไตย มีการตีความขยายเขตอำนาจของตนเอง ฯลฯ ยังไม่นับรวมถ้อยคำที่มีลักษณะคำทอที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก

คณะผู้วิจัยเห็นว่าข้อวิจารณ์เหล่านี้ไม่ได้เป็นปัญหาที่บทบัญญัติของกฎหมายโดยตรง และผู้แสดงความคิดเห็นขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในเจตนารมณ์ความเป็นมาในการจัดตั้งและหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเกิดขึ้นด้วยอคติจากการให้ข้อมูลที่ไม่ต้องของฝ่ายการเมือง ตลอดจนกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มักจะวิพากษ์วิจารณ์บทบาทหน้าที่การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญตลอดจน บรรดาข่าวปลอม ข่าวลวงที่มีการเผยแพร่ส่งต่อกันในโลกออนไลน์ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งนับเป็นปัญหาที่น่าวิตกและกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่ต้องหาทางแก้ไขต่อไป

ภาพสะท้อนของปัญหาที่ คณะผู้วิจัยรับได้ฟังความคิดเห็นทั้งจากการรับฟังผ่านระบบกลางทางกฎหมาย การรับฟังความคิดเห็นจากแบบสอบถามจากประชาชนทั่วไปและบุคคลที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งแม้จะเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญระดับหนึ่ง ในหลาย ๆ เรื่องที่หยิบยกมามากล่านั้น

ในความเป็นจริงถ้าวิเคราะห์ให้ดี ก็พบว่าไม่ได้เป็นปัญหาของตัวบทที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างแท้จริง แต่ผู้ตอบแบบสอบถามอาจจะเข้าใจผิดว่าเป็นปัญหาเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในเจตนารมณ์ของบทกฎหมายดังกล่าว เช่น ปัญหาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล การไม่เห็นด้วยกับการกำหนดข้อห้ามต่าง ๆ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล แม้จะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่บ้าง แต่ก็เกินไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนร่วมในการพิจารณาคดี ซึ่งมีอำนาจจากกฎหมายที่ให้ไว้ ฉะนั้นประเด็นปัญหาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ รวมตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งกับผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติดังกล่าวที่นำมาปรับปรุงความคิดเห็น จำนวน ๒ ฉบับ

๔.๔.๑๒ สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมีข้อเสนออื่นหรือไม่ อย่างไร

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่นำมาปรับปรุงความคิดเห็น ๒ ฉบับ **มีผู้แสดงความคิดเห็นว่าสมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย และมีข้อเสนออื่นที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย** ที่น่าสนใจซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยในข้อเสนอแนะดังกล่าวเนื่องด้วยมีเหตุผลข้อเท็จจริงสนับสนุนรองรับ อาทิ

๑) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องทำงานเป็นทีม มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรของสำนักงาน และมีงานศึกษาวิจัยมารองรับ ในส่วนงานเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจก็มีส่วนสำคัญมาก หน่วยงานด้านการวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรมีนักวิจัยเป็นของตนเองโดยต้องฝึกฝนเจ้าหน้าที่ให้ทำวิจัยได้เองเพื่อให้งานวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการเผยแพร่ สื่อสารไปยังสังคมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญก็มีความจำเป็นที่ต้องทำ

๒) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญยังมีปัญหาเรื่องการวางแผนด้านบุคลากร การสร้างความต่อเนื่องในการทำงานให้มีบุคลากรรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาทดแทนและรักษาคนที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้นาน ๆ ทั้งนี้ ก็อาจจำเป็นที่ต้องเขียนกฎหมายให้ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในการจะเข้ามาทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๓) การพัฒนางานด้านวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็มีความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้มาช่วยสนับสนุนในการทำงานต่าง ๆ ทั้งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญด้วย รวมถึงการสร้างความรู้พร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเข้ามาสนับสนุนการทำงานให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ที่มีความสามารถมากขึ้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็ต้องเรียนรู้ให้เท่าทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านี้ด้วยและสามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๔.๑๓ กฎหมายฉบับนี้มีการบังคับใช้ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาปรับปรุงความคิดเห็น ๒ ฉบับ **มีการบังคับใช้ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้** ดังจะเห็นได้จาก ส่วนใหญ่ของผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลาง

ทางกฎหมายมากกว่าร้อยละห้าสิบ เห็นว่าบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมายนี้มีความเหมาะสม รวมถึงการนำเสนอผลการประมวลข้อมูลก่อนหน้านี้ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายนี้มีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ปัจจุบัน พัฒนาการเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ เป็นกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ คือ ๕๘.๘๒% เห็นว่ากฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ ซึ่งย่อมเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่ากฎหมายฉบับนี้มีการบังคับใช้ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ ในการจัดเก็บแบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ ก็เห็นว่ากฎหมายนี้ยังไม่ควรถูกยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง แต่อย่างใดด้วย

๔.๔.๑๔ ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น ๒ ฉบับ **ประชาชนไม่ได้มีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมากนัก** ดังจะเห็นได้จากผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ ๕๘.๘๒% เห็นว่ากฎหมายนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน และผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายคิดเป็น ๕๔.๕๐% เห็นว่า กฎหมายนี้มีความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งนั่นย่อมหมายความว่าประชาชนไม่ได้มีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมากนัก

๔.๔.๑๕ กฎหมายนี้ทำให้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น จำนวน ๒ ฉบับ **ไม่ได้ทำให้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย** เพราะผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ยังสามารถบังคับใช้ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ไม่ได้เกิดปัญหาอุปสรรคของกฎหมายจนถึงขั้นต้องยกเลิกกฎหมาย เพราะทำให้เกิดผลที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น ซึ่งในการจัดเก็บแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดเป็น ๕๔.๕๐% เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่ควรถูกยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง แสดงว่ากฎหมายนี้ไม่ได้สร้างปัญหา หรือผลกระทบกับประชาชนจนเกิดผลที่ไม่พึงประสงค์ที่สมควรยกเลิกกฎหมายนี้ไป นอกเหนือจากนั้น ผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ในระบบกลางทางกฎหมาย คิดเป็น ๕๘.๘๒% เห็นว่ากฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในทางข้อเท็จจริงของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น จำนวน ๒ ฉบับ ที่ผ่านมาก็ไม่ได้ก่อให้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์ต่อประชาชนแต่อย่างใด แต่กลับเป็นเครื่องมือสำคัญช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ก็อาจมีปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายบางเรื่องที่มีการสะท้อนออกมาให้เห็นจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องแต่ก็ไม่ถึงขั้นเป็นผลที่ไม่พึงประสงค์หรือเกิดผลร้ายแรงมากนักจนกระทบกับการบังคับใช้กฎหมายทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรอง คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ให้ไม่สามารถบรรลุผลของเจตนารมณ์กฎหมายที่ประกาศใช้แต่อย่างใด

บทที่ ๕

บทวิเคราะห์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

ในการดำเนินงานศึกษาตามโครงการวิจัยเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้อำนาจพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น ตามพระราชบัญญัติการจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปผ่านระบบกลางทางกฎหมายและอาจจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นทางช่องทางอื่นเพิ่มเติมได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์และจัดทำเป็นรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายต่อไป ซึ่งคณะผู้วิจัยและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการร่วมกันในการเก็บรวบรวมความคิดเห็นดังกล่าวผ่านช่องทางที่สำคัญ ๔ ช่องทาง คือ

ช่องทางแรก การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th)

ช่องทางที่สอง การจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ห้องออติทอเรีย ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทารา ไทฟ์ ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร

ช่องทางที่สาม การจัดทำแบบสอบถามเพื่อรวบรวมความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้องผ่านระบบออนไลน์ และการส่งเป็นเอกสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย

ช่องทางที่สี่ การรับฟังความคิดเห็นโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ที่ทำการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ข้างต้น นำมาสรุปเรียบเรียงและประมวลผลจัดทำเป็นการวิเคราะห์การประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ๒ ฉบับ ตามแนวทางและรูปแบบของการจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย และการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่ปรากฏในการรับฟังความคิดเห็นโดยมีรายละเอียดดังนี้ (**หมายเหตุ** : ผลการศึกษานี้วิเคราะห์ในบทนี้คณะผู้วิจัยจะได้นำไปจัดทำเป็นรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามพระราชบัญญัติการจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งปรากฏอยู่ในภาคผนวกท้ายรายงานวิจัยฉบับนี้)

๕.๑ การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

๕.๑.๑ ความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นตามโครงการของคณะผู้วิจัย จะเห็นได้ว่าประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย ส่วนใหญ่เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียด

รองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์กรตุลาการที่มีหน้าที่สำคัญในการพิจารณาคดีตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติมอบหมายเอาไว้ โดยเป็นไปเพื่อคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้ประชาชนถูกล่วงละเมิดจากการตรากฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมายที่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอันเป็นการใช้บังคับมิได้

ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ยังได้ให้อำนาจประธานศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๘ ออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ แต่ข้อกำหนดของศาลดังกล่าวต้องไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ซึ่งตามข้อกำหนดดังกล่าวได้กำหนดให้มีระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นระบบงานที่ศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีขึ้น เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล รวมถึงการส่ง สำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจง แก่ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จึงแสดงให้เห็นถึงการบัญญัติกฎหมายที่มีความทันสมัยรองรับพัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนปัจจุบันในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและหน่วยงานรัฐที่เข้ามาใช้บริการของศาลรัฐธรรมนูญ

ในส่วนกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น ก็ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นกฎที่ออกมาเพื่อกำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติที่จำเป็นเพื่อรองรับการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตลอดจนการดูแลรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาลเมื่อมีประชาชนเข้ามาติดต่อราชการ หรือเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลและเจ้าหน้าที่ของศาลรวมถึงประชาชนที่เข้ามาให้ดำเนินการไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยสามารถรักษากระบวนการพิจารณาคดีให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่เกิดปัญหาอุปสรรคในการพิจารณาคดี

ทั้งนี้ จากการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและแบบสอบถามความคิดเห็นที่คณะผู้วิจัยจัดทำขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลผู้ที่ร่วมแสดงความคิดเห็นมากกว่าร้อยละ ๕๐ ก็เห็นเช่นนั้น กล่าวคือ ร้อยละ ๕๘.๘๒ ของผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายเห็นว่า กฎหมายนี้ยังจำเป็นและสอดคล้อง มีเพียงร้อยละ ๔๑.๑๘ ที่เห็นว่าไม่จำเป็นและไม่สอดคล้อง อย่างไรก็ตามข้อมูลจากการประมวลผลแบบสอบถามพบว่ามีความคิดเห็นกับประเด็นนี้ในระดับที่น้อย แต่อยู่ในอันดับค่าเฉลี่ยค่อนข้างไปทางต่ำในอันดับที่ ๑๒ ของประเด็นคำถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อย โดยเมื่อพิจารณาไปพร้อมกับประเด็นคำถามที่ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ควรยกเลิก แก้ไขหรือปรับปรุง หรือไม่ กลับพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่งคือร้อยละ ๕๐ เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๕ โดยมีจำนวนหนึ่งในสามเห็นว่า ควรแก้ไขหรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔ และมีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าควรให้ยกเลิก คิดเป็นร้อยละ ๘.๑

ดังนั้น เมื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลทั้งสองส่วน คณะผู้วิจัยเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับ

สภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เพราะหากบทบัญญัติกฎหมายนี้ไม่มีความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันแล้ว ความคิดเห็นว่าสมควรแก้ไขหรือปรับปรุง หรือถึงขั้นยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ไปจะต้องเป็นความคิดเห็นส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากเนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวก็ได้ออกแบบมาโดยคำนึงถึงสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไปออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ แต่ข้อกำหนดของศาลดังกล่าวต้องไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็นตามมาตรา ๒๘ ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ก็ได้กำหนดให้มี “ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์” ขึ้นมารองรับโดยระบบนี้ คือ ระบบงานที่ศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีขึ้นเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล รวมถึงการส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

สำหรับความคิดเห็นถึงกฎหมายลำดับรองที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายทั้ง ๒ ฉบับว่ายังมีความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่เพียงใด นั้น จากการประมวลผลข้อมูลจากการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายพบว่า

ในส่วนข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่าข้อกำหนดฉบับนี้ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๑ ขณะที่ผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๘ ที่เป็นจำนวนที่น้อยกว่า และผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าควรยกเลิกมีแค่ร้อยละ ๒๗.๙๔ นั่นก็แสดงว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังมีความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เพราะหากบทบัญญัติกฎหมายนี้ไม่มีความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันแล้ว ความคิดเห็นว่าสมควรแก้ไขหรือปรับปรุง หรือถึงขั้นยกเลิกข้อกำหนดฉบับนี้ไปจะต้องเป็นความคิดเห็นส่วนใหญ่

ทั้งนี้ ผลดังกล่าวก็สอดคล้องกับการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่รับฟังความคิดเห็นตามโครงการศึกษาวิจัยนี้ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๙ เห็นว่าข้อกำหนดฉบับนี้ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง เช่นกัน โดยผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีเพียงร้อยละ ๒๗.๙ และมีแค่ร้อยละ ๗.๒ ที่เห็นควรยกเลิกข้อกำหนดฉบับนี้

ในส่วนระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้นผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่าระเบียบฉบับนี้ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔๗ ขณะที่ผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๑๒ ที่เป็นจำนวนที่น้อยกว่า และผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าควรยกเลิกมีแค่ร้อยละ ๒๗.๙๔ นั่นก็แสดงว่าระเบียบศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังมีความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เพราะหากบทบัญญัติกฎหมายนี้ไม่มีความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์

พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันแล้ว ความคิดเห็นว่าสมควรแก้ไขหรือปรับปรุง หรือถึงขั้นยกเลิกระเบียบฉบับนี้ไปจะต้องเป็นความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่

ทั้งนี้ ผลดังกล่าวก็สอดคล้องกับการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่รับฟังความคิดเห็น ตามโครงการ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๘ เห็นว่าระเบียบฉบับนี้ ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไขหรือปรับปรุง เช่นกัน โดยผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีเพียงร้อยละ ๑๗.๖ และมีเพียงร้อยละ ๗.๗ ที่เห็นควรยกเลิกระเบียบฉบับนี้

๕.๑.๒ ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้

เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในสถานะของศาลรัฐธรรมนูญที่ถือเป็นองค์กรตุลาการและยังเป็นองค์กร ตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือเป็นองค์กรตุลาการที่ก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญโดยตรง ที่มา องค์ประกอบ ตลอดจน หน้าที่และอำนาจ ล้วนถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติหน้าที่ ในการอำนวยความสะดวกทางรัฐธรรมนูญ พิทักษ์รัฐธรรมนูญ ค้ำครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของ รัฐธรรมนูญ รวมถึงคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักนิติธรรม จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการดำเนินการพิจารณาพิพากษารัฐธรรมนูญเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้แล้วในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยการตราพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระตาม รัฐธรรมนูญ ประชาชน และชุมชน ได้รับประโยชน์ในแง่ที่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือบังคับ การให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรองและคุ้มครองไว้ได้อย่างแท้จริง สมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

อนึ่ง นับตั้งแต่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวประกาศใช้ใน พ.ศ. ๒๕๖๑ ศาลรัฐธรรมนูญก็ได้ บังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่พิจารณาคดีตามเขตอำนาจที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ส่งผลในการทำหน้าที่รักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ตลอดจนอำนวยความสะดวกทางรัฐธรรมนูญให้เกิดขึ้นใน สังคมไทยเป็นคดีสำคัญ ๆ หลายคดี หากขาดเสียซึ่งบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญก็อาจจะประสบปัญหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ เกิดขึ้นกับศาลรัฐธรรมนูญในช่วงการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งตราโดยรัฐสภา แต่เป็นการใช้ข้อกำหนดที่ออกโดยศาลรัฐธรรมนูญเอง

สำหรับตัวอย่างผลงานสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๖๓ เรื่อง นางสาวศรีสมัย เชื้อชาติ (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ซึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๑ ความผิดของหญิงที่ทำให้ตนเองแท้งลูก หรือ ยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๘ หรือคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๖๔ เรื่อง ประธานรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๒) กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของรัฐสภาในการเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๑) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า หากจะทำการแก้ไข รัฐธรรมนูญฉบับนี้โดยการยกร่างใหม่ จะต้องสอบถามประชาชนในฐานะผู้มีอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยเสียก่อนโดยการลงประชามติว่าจะยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับหรือไม่ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ก็จำเป็นต้องมีกฎหมายลำดับรองที่สำคัญที่ออกมารองรับการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งในส่วนกฎหมายที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้นก็เป็นกฎที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในการที่จะรับทราบขั้นตอนในการปฏิบัติในเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อจะได้ใช้สิทธิของตนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขณะเดียวกันประชาชนที่เข้ามาติดต่อราชการหรือเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีของศาลก็จะได้รับทราบแนวปฏิบัติที่ถูกต้องและข้อห้ามในที่ทำศาลและห้องพิจารณาคดี ทำให้เกิดความปลอดภัยแก่บุคคลทุกฝ่ายและความเรียบร้อยในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ จากการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและแบบสอบถามความคิดเห็นที่คณะผู้วิจัยจัดทำขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลผู้ที่ร่วมแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ก็แสดงให้เห็นเช่นกันว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีประโยชน์กับประชาชน กล่าวคือ ร้อยละ ๕๘.๘๒ ของผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายเห็นว่า กฎหมายนี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน ซึ่งก็แสดงว่ากฎหมายนี้เป็นประโยชน์กับประชาชน ขณะที่เมื่อเพียงร้อยละ ๓๙.๗๑ ที่เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นอุปสรรค นั่นก็คือไม่มีประโยชน์กับประชาชนซึ่งมีจำนวนร้อยละที่น้อยกว่า

ในส่วนการประมวลผลจากแบบสอบถามรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ประชาชนได้จากการมีกฎหมายนี้ พบว่า เห็นด้วยในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๓.๒๖ ว่ากฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพหรือเป็นภาระแก่ประชาชน เมื่อพิจารณาไปพร้อมกับประเด็นคำถามที่ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง หรือไม่ กลับพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่งคือร้อยละ ๕๐ เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๕ โดยมีจำนวนหนึ่งในสาม เห็นว่า ควรแก้ไขหรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔ และมีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าควรให้ยกเลิก คิดเป็นร้อยละ ๘.๑ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ยังเป็นประโยชน์กับประชาชนจึงไม่ควรที่จะยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงนั่นเอง

สำหรับความคิดเห็นถึงกฎหมายลำดับรองที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายจำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ว่าประชาชนยังได้รับประโยชน์จากการมีกฎหมายลำดับรองดังกล่าวหรือไม่ นั้น จากการประมวลผลข้อมูลการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายพบว่า

ในส่วนข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น ผู้แสดงความคิดเห็นคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๖๕ เห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดนี้ ขณะที่ร้อยละ ๒๑ เห็นว่า ได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดดังกล่าว แม้ผู้แสดงความคิดเห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์มากกว่า แต่หากพิจารณาประกอบกับการสอบถามความคิดเห็นในเรื่องว่าเป็นข้อกำหนดนี้ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงหรือไม่

ก็ปรากฏว่า ผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่ายังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๑ ขณะที่ผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีร้อยละ ๓๐.๘๘ คิดเป็นจำนวนที่น้อยกว่า และผู้ที่แสดง

ความคิดเห็นว่าควรยกเลิกมีเพียงร้อยละ ๒๗.๙๔ นั่นก็แสดงว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังเป็นประโยชน์กับประชาชนในปัจจุบัน เพราะหากข้อกำหนดนี้ไม่เป็นประโยชน์กับประชาชนแล้ว ความคิดเห็นว่าสมควรแก้ไขหรือปรับปรุง หรือถึงขั้นยกเลิกข้อกำหนดฉบับนี้ไปจะต้องเป็นความคิดเห็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ ผลดังกล่าวก็สอดคล้องกับการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่รับฟังความคิดเห็น โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๙ เห็นว่าข้อกำหนดฉบับนี้ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง เช่นกัน โดยผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีเพียงร้อยละ ๒๗.๙ และมีแค่ร้อยละ ๗.๒ ที่เห็นควรยกเลิกข้อกำหนดฉบับนี้

ในส่วนระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น ผู้แสดงความคิดเห็นคิดเป็นร้อยละ ๖๑.๗๖ เห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์จากระเบียบนี้ ขณะที่ร้อยละ ๒๕ เห็นว่า ได้รับประโยชน์จากระเบียบดังกล่าว แม้ผู้แสดงความคิดเห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์มากกว่า แต่หากพิจารณาประกอบกับการสอบถามความคิดเห็นในเรื่องว่าเป็นระเบียบนี้ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงหรือไม่ ก็ปรากฏว่า ผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่มองว่ายังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔๗ ขณะที่ผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีร้อยละ ๑๙.๑๒ คิดเป็นจำนวนที่น้อยกว่า และผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าควรยกเลิกมีร้อยละ ๒๗.๙๔ ก็แสดงว่าระเบียบศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังเป็นประโยชน์กับประชาชน ในปัจจุบัน เพราะหากระเบียบนี้ไม่เป็นประโยชน์กับประชาชนแล้ว ความคิดเห็นว่าสมควรแก้ไขหรือปรับปรุง หรือถึงขั้นยกเลิกระเบียบฉบับนี้ไปจะต้องเป็นความคิดเห็นส่วนใหญ่

ทั้งนี้ ผลดังกล่าวก็สอดคล้องกับการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่รับฟังความคิดเห็น โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๘ เห็นว่าระเบียบฉบับนี้ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง เช่นกัน โดยผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีเพียงร้อยละ ๑๗.๖ และมีเพียงร้อยละ ๗.๗ ที่เห็นควรยกเลิกระเบียบฉบับนี้

๕.๒ ประเด็นการตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย

๕.๒.๑ ความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายอื่น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งได้นำบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญมาบัญญัติรับรองไว้อีกครั้งหนึ่งในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ องค์ประกอบ คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้าม ที่มา วาระและการพ้นจากตำแหน่ง การคัดเลือกหรือสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเหตุในการยื่นเรื่องหรือคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้พิจารณา วินิจฉัยคดี

ในส่วนของกฎหมายลำดับรองที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายจำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ก็จะมีเนื้อหาสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ในฐานะที่เป็นกฎหมายลำดับรองที่ออกมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์รายละเอียดที่จำเป็นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ให้อำนาจไว้

นอกจากนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังมีความสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับอื่นและกฎหมายที่กำหนดให้เป็นหน้าที่และ

อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาเรื่องตามกฎหมายที่กำหนดให้มีการยื่นเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล ได้แก่

- ๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๖) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๘) พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

๕.๒.๒ ความเหมาะสมของการใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ และโทษอาญาในกฎหมายนี้

เมื่อพิจารณาถึงสถานะของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่มีลักษณะเฉพาะที่เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาล จึงไม่ได้กำหนดระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ และดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในลักษณะเดียวกับกฎหมายทั่วไป อย่างไรก็ตามก็ได้มีการกำหนดโทษทางอาญาไว้ในกฎหมายนี้ คือ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพียงความผิดเดียว ที่มีความจำเป็นที่ต้องกำหนดเอาไว้เช่นเดียวกับการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาและศาลปกครองเพื่อคุ้มครองการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมและการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเกิดความถูกต้องเที่ยงธรรมตลอดจนไม่ให้มีการสร้างความเข้าใจผิดในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาล ซึ่งในอดีตก่อนหน้าที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ประกาศใช้ ไม่ได้มีการกำหนดความผิดเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนในข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงเป็นที่มาของการแก้ไขโดยทำการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นครั้งแรกในกฎหมายนี้ ซึ่งอัตราโทษที่กำหนดไว้ก็ได้มีความรุนแรงหรือแตกต่างไปจากหลักการพื้นฐานในการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลอื่นในประเทศไทยแต่อย่างใด ดังจะเห็นต่อไปนี้

๑) โทษฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๓ ให้ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีหนึ่งหรือทั้งสองวิธี คือ (ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ (ข) ให้ลงโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำและปรับ การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้ ในกรณีกำหนดโทษจำคุกหรือปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท (หมายเหตุโดยคณะผู้วิจัย : กำหนดโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาทนี้เป็นอัตราโทษที่ไม่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงมานาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป)

๒) โทษฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลปกครอง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖๔ ให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

(๑) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้

(๒) ไล่ออกจากบริเวณศาล

(๓) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (๓) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายวิธีพิจารณาของศาลปกครองมีการกำหนดข้อยกเว้นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ ถ้าเข้าเหตุตามมาตรา ๖๕ กล่าวคือ

“ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ”

ดังนั้น การกำหนดให้มีความผิดทางอาญาละเมิดอำนาจศาลและอัตราโทษอาญาในกฎหมายนี้ ยังมีความเหมาะสมจำเป็นอยู่ ซึ่งลักษณะการกระทำความผิดที่ต้องห้ามตามกฎหมายนี้กระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่อาจทำให้เกิดปัญหาอุปสรรค ที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในคดีรัฐธรรมนูญโดยผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจะกระทบต่อประเทศชาติและประชาชน อันจะกระทบต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อนส่วนรวม ตลอดจนเป็นกรณีที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใด เพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้ โดยการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้ สอดคล้องกับหลักการในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๒๑ (๘) แล้ว

๕.๓ การวิเคราะห์ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๕.๓.๑ ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้สำหรับการบังคับใช้กฎหมายนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากการรับฟังความคิดเห็นในช่องทางต่าง ๆ ของคณะผู้วิจัย พบว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ที่มีการยื่นคำร้องหรือหนังสือมายังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในทางคดีรัฐธรรมนูญให้เกิดความเที่ยงตรงถูกต้องเป็นธรรม ในกระบวนการพิจารณาคดีแบบไต่สวน เพื่อคุ้มครองไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยที่ผ่านมาจากการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ได้ช่วยให้การพิจารณาคดีต่าง ๆ เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ราบรื่น รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งหากไม่มีกฎหมายดังกล่าวแล้วการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญย่อมจะเกิดปัญหาอุปสรรคมากมายในการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูลพยานหลักฐานให้ครบถ้วน หรือการให้ความยุติธรรมในการพิจารณาคดี ในกระบวนการไต่สวนที่ต้องทุ่มเทในการค้นหาความจริงอย่างมาก

ในส่วนกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ในครั้งนี้จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น ก็มีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จ

ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในฐานะเป็นกฎหมายลำดับรองที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งได้ช่วยรองรับการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ การพิจารณาว่ากฎหมายฉบับนี้มีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย ในประเด็นที่ผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นมากกว่าครึ่งหนึ่งคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๘๒ เห็นว่ากฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ ขณะที่เพียงร้อยละ ๔๑.๑๘ ที่เห็นว่าไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งผลที่ได้ก็สอดคล้องกับการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่งคือร้อยละ ๕๐ เห็นว่าไม่ควรยกเลิกแก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๕ โดยมีจำนวน หนึ่งในสาม เห็นว่า ควรแก้ไขหรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔ และมีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าควรให้ยกเลิก คิดเป็นร้อยละ ๘.๑ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายฉบับนี้มีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จึงไม่ควรที่จะยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงนั่นเอง

ในส่วนการวิเคราะห์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จำนวน ๒ ฉบับ ว่ามีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ หรือไม่นั้น ก็ปรากฏว่าผู้แสดงความคิดเห็นในระบบกลางทางกฎหมายส่วนใหญ่เห็นว่ายังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๑ ขณะที่ผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีร้อยละ ๓๐.๘๘ คิดเป็นจำนวนที่น้อยกว่า และผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าควรยกเลิกมีแค่ร้อยละ ๒๗.๙๔ นั้น ก็แสดงว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวสามารถบังคับใช้ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย เพราะหากข้อกำหนดนี้ไม่ประสบความสำเร็จแล้ว ความคิดเห็นว่าสมควรแก้ไขหรือปรับปรุง หรือถึงขั้นยกเลิกข้อกำหนดฉบับนี้ไปจะต้องเป็นความคิดเห็นส่วนใหญ่

ทั้งนี้ ผลดังกล่าวก็สอดคล้องกับการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่รับฟังความคิดเห็นโดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๙ เห็นว่าข้อกำหนดฉบับนี้ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง เช่นกัน โดยผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีเพียงร้อยละ ๒๗.๙ และมีแค่ร้อยละ ๗.๒ ที่เห็นควรยกเลิกข้อกำหนดฉบับนี้ อีกทั้งถ้าพิจารณาตามข้อเท็จจริงของศาลต่าง ๆ จะขาดกฎหมายวิธีพิจารณาคดีไม่ได้เลย

ในส่วนระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ในระบบกลางทางกฎหมายเห็นว่ายังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔๗ ขณะที่ผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีร้อยละ ๑๙.๑๒ คิดเป็นจำนวนที่น้อยกว่า และผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าควรยกเลิกมีร้อยละ ๒๗.๙๔ ก็แสดงว่าระเบียบศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวสามารถบังคับใช้ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย เพราะหากระเบียบนี้ไม่ประสบความสำเร็จแล้ว ความคิดเห็นว่าสมควรแก้ไขหรือปรับปรุง หรือถึงขั้นยกเลิกระเบียบฉบับนี้ไปจะต้องเป็นความคิดเห็นส่วนใหญ่

ทั้งนี้ ผลดังกล่าวก็สอดคล้องกับการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่รับฟังความคิดเห็นตามโครงการ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๘ เห็นว่าระเบียบฉบับนี้

ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง เช่นกัน โดยผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง มีเพียงร้อยละ ๑๗.๖ และมีแค่ร้อยละ ๗.๗ ที่เห็นควรยกเลิกระเบียบฉบับนี้

ขณะเดียวกันถ้าพิจารณาตามข้อเท็จจริงของผลการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และ กฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ ที่ได้นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ กฎหมาย ได้แก่ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบ ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น ก็มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้การพิจารณาคดีต่าง ๆ ของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และราบรื่น ไม่เกิดปัญหาในการพิจารณาคดีที่ส่งผลต่อการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งถ้าเทียบกับช่วงเวลาในอดีตที่ยังไม่มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และ กฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ บังคับใช้ ศาลรัฐธรรมนูญเองก็ประสบ ปัญหาการดำเนินงานอยู่มาก โดยมีข้อเรียกร้องจากนักวิชาการ รวมถึงงานศึกษาวิจัยที่เสนอให้ปรับตรากฎหมาย วิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญบังคับใช้แทนข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากล แต่เป็นเรื่องที่น่าเสียดายว่า แม้ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะพยายามผลักดันเพียงใด ก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากฝ่ายการเมืองโดยเฉพาะรัฐบาลที่ครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร จนส่งผลกระทบต่อการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญที่กลายเป็นข้อโจมตีสำคัญของฝ่ายการเมืองต่อการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ

๕.๓.๒ ภาระของประชาชนหรือต้นทุนของรัฐที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ในทางความเป็นจริงเมื่อพิจารณาถึงตัวบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ก็พบว่าได้กำหนดหลักการสำคัญของการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญโดยเป็นการพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ดังนั้น ประชาชนจึงไม่มีภาระค่าธรรมเนียมศาล ในการยื่นคำร้อง ต่างจากคดีที่มีการฟ้องร้องยังศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตามในข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดค่าธรรมเนียมการขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของ เอกสารในสำนวน ไว้ใน ข้อ ๓๖ ซึ่งเป็นอัตราที่เรียกเก็บไม่มากนักจึงไม่เป็นภาระแก่ประชาชน อีกทั้งยังสามารถขอยกเว้นหรือลดค่าธรรมเนียมได้อีกด้วย ดังนี้

ข้อ ๓๖ ให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสาร ในสำนวน ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน หน้าละ ๑ บาท

(๒) ค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท

ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้คัดสำเนาหรือได้รับอนุญาตให้คัดสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสาร ในสำนวนในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้ได้รับการยกเว้นการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม การพิจารณายกเว้น หรือลดค่าธรรมเนียมให้อยู่ในดุลพินิจของผู้มีอำนาจอนุญาตตามข้อ ๓๔

อย่างไรก็ตาม รัฐย่อมมีต้นทุนที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งเป็นการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินเป็นรายจ่ายค่าดำเนินงาน ต่าง ๆ ตามภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญและบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่สนับสนุนการ

ทำงานของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยต้นทุนทั้งหมดนี้เป็นภารกิจพื้นฐานของรัฐที่ถูกบังคับให้ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติไว้

ในส่วนกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ในครั้งนี้จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยเห็นว่าประชาชนไม่ได้มีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎทั้ง ๒ ฉบับ จนเกินภาระสมควรหรือกระทบต่อต้นทุนของรัฐที่เป็นภาระงบประมาณแต่อย่างใด เนื่องจากข้อกำหนดและระเบียบดังกล่าว เป็นการกำหนดรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติ และข้อห้ามตลอดจนแบบพิมพ์ต่าง ๆ ของศาล ให้บุคคลที่เข้ามาในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญและที่ทำการศาลได้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก อีกทั้งอัตราค่าธรรมเนียมที่มีการเรียกเก็บตามข้อกำหนดก็มีอัตราที่ต่ำ ทั้งนี้ การปฏิบัติตามข้อกำหนดและระเบียบศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ก็ไม่ได้เป็นภาระแก่งบประมาณภาครัฐที่ต้องใช้เกินกว่าการปฏิบัติราชการตามปกติตามภารกิจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด

ทั้งนี้ จากการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยว่าประชาชนไม่ได้มีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมากจนเกินสมควรจนส่งผลให้เกิดปัญหาภาระแก่ประชาชนหรือเป็นต้นทุนของรัฐจนได้รับผลกระทบ กล่าวคือ ผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายมากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๘๒ เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชน มีเพียงร้อยละ ๓๙.๗๑ ที่เห็นว่า เป็นภาระแก่ประชาชน ขณะที่ข้อมูลจากการประมวลผลแบบสอบถามพบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามมองว่ากฎหมายนี้เป็นภาระแก่ประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย ๓.๒๖ และมีความคุ้มค่ากับทรัพยากรที่รัฐได้ใช้ไปในระดับปานกลางเช่นกัน

ในส่วนการประมวลผลข้อมูลของกฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ในครั้งนี้ ผ่านระบบกลางทางกฎหมายและแบบสอบถามความคิดเห็นพบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่ากฎหมายนี้ไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชนถึงร้อยละ ๘๕.๒๘ และยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรมในสังคมได้อีกด้วย

๕.๓.๓ ผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์จากการบังคับใช้กฎหมายนี้

ในประเด็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ว่า การบังคับใช้กฎหมายเกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่ นั้น เป็นการพิจารณาจากการบังคับใช้กฎหมายในความเป็นจริงว่าได้เกิดผลทางกฎหมายในทางข้อเท็จจริงที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น หรือไม่พึงประสงค์หรือไม่ อันจะส่งผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะกฎหมายใหม่ ๆ ที่ไม่เคยตราขึ้นมาก่อนในประเทศไทย ดังนั้น การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายจึงต้องมีการสำรวจเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ประเด็นนี้ด้วย เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในผลที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นโดยทำการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นสาเหตุดังกล่าว

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์แต่อย่างใด เนื่องจากที่ผ่านมากฎหมายดังกล่าวได้ช่วยสนับสนุนการทำงานของ

ศาลรัฐธรรมนูญในการกระบวนการพิจารณาคดีทางรัฐธรรมนูญได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการเก็บรวบรวมความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย การประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามและการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งในศาลรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐภายนอกที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมองว่าในภาพรวมกฎหมายฉบับนี้สามารถใช้บังคับได้ตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่ได้เกิดปัญหาอุปสรรคในตัวบทบัญญัติที่จะส่งผลกระทบต่อการใช้หน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายให้เสียความยุติธรรมในการตัดสินคดีที่เป็นข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญแต่ประการใด

ในส่วนกฎหมายลำดับรองที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ในครั้งนี้จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น จากการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและผลการบังคับใช้ที่ผ่านมาเห็นได้ว่าไม่ได้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นกฎหมายลำดับรองที่เป็นการกำหนดรายละเอียดในทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ดังนั้น บทบัญญัติในกฎหมายลำดับรองจึงมีการออกแบบเนื้อหาสาระเพื่อรองรับหลักการที่สำคัญ โดยต้องไม่ขัดหรือแย้งกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการบังคับใช้ในทางปฏิบัติขึ้น ซึ่งจากการรับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งจากระบบกลางทางกฎหมายและแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ ๕๐ ก็สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายลำดับรองทั้ง ๒ ฉบับ ยังไม่ควรแก้ไขหรือปรับปรุง จึงแสดงให้เห็นว่าการบังคับใช้ไม่ได้เกิดผลที่ไม่คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์ขึ้น เพราะหากมีปัญหาดังกล่าวความเห็นที่ควรทำการแก้ไขจะต้องเป็นความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่นั้นเอง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายได้มีส่วนรองรับการบังคับใช้หลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะกรณีมาตรา ๒๑๓ ที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่าต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ และต้องมีเป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้กล่าว คือ

- (๑) การกระทำของรัฐบาล
- (๒) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว
- (๓) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน
- (๔) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่นหรือเรื่องที่ศาลอื่นมี คำพิพากษาหรือ คำสั่งถึงที่สุดแล้ว
- (๕) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๒
- (๖) การกระทำที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

ดังนั้น จากบทบัญญัติมาตรา ๔๗ ข้างต้น จึงส่งผลให้ในความเป็นจริง แม้จะมีประชาชนจำนวนมากที่ยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ของรัฐธรรมนูญ แต่ท้ายที่สุดก็มีเรื่องที่สามารถขึ้นสู่การพิจารณาวินิจฉัยคดีของ

ศาลรัฐธรรมนูญได้จริง ๆ น้อยมาก เพราะคำร้องส่วนใหญ่จะตกไปเพราะเข้าลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๔๗ ของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนว่าจะยังคงเงื่อนไขกรณีเรื่องที่ต้องห้ามในการยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ไว้ หรือเปิดกว้างมากขึ้นโดยกำหนดข้อยกเว้นเพิ่มเติมให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถรับคำร้องไว้พิจารณาได้ ถ้าเป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะ

๕.๓.๔ การพิจารณาถึงความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ในการใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ผ่านมา จากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยเห็นว่าเกิดความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากร ที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือ การปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนศาลรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่ในฐานะองค์กรตุลาการวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันจะเป็นการทำให้หลักนิติรัฐดำรงอยู่อย่างมั่นคงในประเทศไทย ไม่ให้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

หากไม่มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวและกฎหมายลำดับรองที่ออกมารองรับรายละเอียดในการปฏิบัติตามกฎหมาย ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่อาจทำหน้าที่ข้างต้นได้อย่างบรรลุผลความสำเร็จ เนื่องจากข้อพิพาทในคดีรัฐธรรมนูญมีผลกระทบในวงกว้างกับหน่วยงานของรัฐและประชาชนทั่วไป เพราะเกี่ยวข้องกับการมีผลบังคับใช้ของกฎหมายและการกระทำของบุคคลหรือองค์กรที่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้มอบหมายภารกิจนี้ให้กับศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นภาระแก่ประชาชนแต่อย่างใด เพราะยึดหลักการดำเนินคดีที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายและการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ ในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวคงไม่สามารถเปรียบเทียบกันระหว่างเงินงบประมาณของรัฐที่ใช้ไปในการดำเนินงานตามกฎหมายฉบับนี้ กับประโยชน์ที่ได้รับว่ามีความคุ้มค่าในทางตัวเลขของงบประมาณ และทรัพยากรที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ไปมากนักเพียงใด เพราะการทำหน้าที่ตามกฎหมายนี้ คือการรักษาไว้ซึ่งหลักการพื้นฐานในการปกครองประเทศ ในการทำหน้าที่วินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันจะทำให้การเมืองการปกครองของประเทศมีเสถียรภาพและความมั่นคง สร้างความเชื่อมั่นให้กับนานาประเทศและประชาชนคนไทยที่จะมีหลักประกันของความเป็นนิติรัฐในประเทศไทยให้ยั่งยืนซึ่งไม่สามารถประเมินมูลค่าได้ เพราะหากไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ก็จะมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของระบบกฎหมายของประเทศไทยและยังเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศแล้ว ก็จะส่งผลกระทบวงกว้างทั้งต่อประชาชนและความไม่เชื่อมั่นของนานาชาติ

โดยข้อมูลจากการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามของคณะผู้วิจัยก็ได้สนับสนุนถึงผลการวิเคราะห์ข้างต้น เพราะผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑๑ เห็นว่ากฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากร ที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ส่วนความเห็นในทางตรงข้ามว่ากฎหมายนี้ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วนเป็นภาระใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ มีจำนวนที่น้อยกว่า คือ ร้อยละ ๔๕.๘๙ ขณะที่การประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามในประเด็นเดียวกันนี้ พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ากฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายในระดับปานกลาง

ในส่วนการบังคับใช้กฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ในครั้งนี้จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยเห็นว่า เกิดความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เนื่องจากการปฏิบัติตามกฎหมายลำดับรองทั้งสองฉบับประชาชนไม่ได้มีภาระในการปฏิบัติตามข้อกำหนดและระเบียบจนไปกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่มากเกินไป การที่มีข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบ เป็นไปเพื่อสร้างให้เกิดขั้นตอนการปฏิบัติของบุคคลที่เข้าสู่วิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ตลอดจนรักษาความสงบเรียบร้อยภายในที่ทำการศาลเพื่อรักษาความปลอดภัยต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายลำดับรองดังกล่าวก็ได้มีการใช้มากกว่าปกติในการปฏิบัติราชการทั่วไปตามภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่ต้องทำตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมาย

นอกจากนี้ จากการรับฟังความคิดเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามถึงความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายลำดับรองทั้งสองฉบับ ก็พบว่าผู้แสดงความคิดเห็นในระบบกลางทางกฎหมายส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๙๔ มองว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนกับทรัพยากรที่ใช้ และร้อยละ ๖๐.๒๙ มองว่าระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ มีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการ

ขณะที่การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามถึงประเด็นความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายลำดับรองทั้งสองฉบับ ก็พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญมีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย ๒.๗๙ ส่วนในระเบียบศาลรัฐธรรมนูญก็มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ซึ่งถือว่ายอมรับได้

๕.๓.๕ การพิจารณาถึงการยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือกฎ

จากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัย ถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ในครั้งนี้จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น จากการประมวลผลข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีการแก้ไขหรือปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กล่าวคือ

ผู้ที่แสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๑๒ เห็นว่าควรมีการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมาย รองลงมาร้อยละ ๓๒.๓๕ ยังไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง และมีเพียงร้อยละ ๒๓.๕๓ ที่เห็นว่าควรยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ ขณะที่แม้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ ๕๐ คือ ร้อยละ ๕๔.๕ เห็นว่ายังไม่ควรยกเลิก แก้ไขหรือปรับปรุง โดยผู้ที่เห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงมีจำนวนร้อยละ ๓๗.๔ และควรยกเลิกมีเพียงร้อยละ ๘.๑ ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ก็ตามแต่ก็มีการแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย และมีข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขหลายเรื่อง ซึ่งปรากฏให้เห็นทั้งจากระบบกลางทางกฎหมาย การเก็บแบบสอบถามและที่ประชุมสัมมนา รับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายทั้งบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องภายนอก และประชาชนทั่วไป

ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็นที่ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของคณะผู้วิจัย จากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย การจัดสัมมนารับฟังความคิดเห็น การรวบรวมความคิดเห็นในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ ในแวดวงวิชาการและการนำเสนอผ่านสื่อสารมวลชนที่ผ่านมาก็มีอยู่พอสมควร เพราะปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นย่อมจะส่งผลกระทบต่อสัมฤทธิ์ผลของกฎหมายที่อาจจะเพิ่มมากขึ้นหากไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ซึ่งประเด็นที่ควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและกฎ ในความเห็นของคณะผู้วิจัย มีดังนี้

ประเด็นการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

๑) ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดี ซึ่งอาจเกิดความทับซ้อนกัน ในบางประเภทคดี เช่น คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีที่การละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ มีความใกล้เคียงกับคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๑ (๑) ที่เป็นกรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เป็นต้น จึงควรบัญญัติรายละเอียดอธิบายลักษณะของเรื่องแยกออกให้ชัดเจนโดยคณะผู้วิจัยเห็นว่าสมควรนำหลักการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมเพื่อขยายความถ้อยคำให้เกิดความเข้าใจ ดังนี้

ร่างมาตรา ๒๑๓ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ โดยตรง อันเกิดจากการกระทำของของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ ที่มีผลมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (หมายเหตุ: ข้อความที่ขีดเส้นใต้คือถ้อยคำที่เพิ่ม)

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ ถึง มาตรา ๔๘ เช่น การกำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนดข้อยกเว้นการใช้สิทธิยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๔๗ เป็นต้น ดังนั้นปัญหาการยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้สร้างเงื่อนไขที่เป็นภาระและข้อจำกัดอย่างมากในการยื่นคำร้องต่อศาล ส่งผลให้เรื่องจำนวนมาก ศาลไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้ ดังนั้นจึงควรพิจารณาเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา ๔๗ เป็นความอีกอนุมาตราหนึ่งว่า “ในกรณีที่ถ้า ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นประโยชน์สาธารณะสมควรรับก็สามารถรับคำร้องไว้พิจารณาได้” ก็จะเป็นการเปิดช่องให้สามารถร้องมาช่องทางนี้ได้ ก็จะทำให้เรื่องเข้าสู่การพิจารณาเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นของเรื่องที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม

ทั้งนี้ มีตัวอย่างเทียบเคียงของการกำหนดบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นให้ศาลสามารถรับคดีไว้พิจารณาได้ ในกรณีของศาลปกครอง ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ๕๒ ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ ว่า

“มาตรา ๕๒ การฟ้องคดีปกครองที่เกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ หรือสถานะของบุคคล จะยื่นฟ้องคดีเมื่อใดก็ได้”

การฟ้องคดีปกครองที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาการฟ้องคดีแล้ว ถ้าศาลปกครองเห็นว่าคดีที่ยื่นฟ้องนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือมีเหตุจำเป็นอื่นโดยศาลเห็นเองหรือคู่กรณีมีคำขอ ศาลปกครองจะรับไว้พิจารณาก็ได้”

๓) ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามมาตรา ๔๘ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่กำหนดไว้ ๖๐ วัน ในความเป็นจริงเกิดปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการพิจารณาในส่วนผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่ไม่สามารถพิจารณาได้ทันและรอบคอบ เพราะมีเรื่องที่ยื่นเข้ามาและบางเรื่องมีความซับซ้อน จึงควรแก้ไข กำหนดเวลาเพิ่มเป็น ๙๐ วันแทน ซึ่งข้อเสนอแนะนี้มาจากผู้แทนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินที่สะท้อนให้ปัญหาในทางปฏิบัติจริงที่เกิดขึ้น

๔) ปัญหาตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง ที่บัญญัติให้การทำคำร้องต้องมีต้นฉบับและสำเนา ซึ่งตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญใน ข้อ ๑๕ ที่กำหนดให้ต้องทำสำเนาทั้งหมด ๙ ชุด ทำให้เกิดปัญหาการตรวจคำร้อง สำเนาและต้นฉบับที่จะต้องตรงกัน บางครั้งมีคำร้องเป็นจำนวนมาก และมีหลายหน้านับเป็นพัน ๆ แผ่น จึงใช้เวลานาน ขณะเดียวกันผู้ร้องเองก็มีอุปสรรคและภาระในการต้องทำต้นฉบับ และสำเนาหลายชุด เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังเกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน เช่น ไม่ได้ทำเอกสารแนบมา ขณะที่ปัจจุบันศาลมีการพัฒนาระบบการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น โดยสามารถสแกนเอกสารส่ง ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาในการตรวจสอบได้และเป็นทางเลือกที่ดี

ดังนั้น การทำสำเนาเอกสารทั้งหมดความจำเป็นไป เพราะมีต้นฉบับ ๑ ชุด ก็สามารถทำสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายเป็นเช่นเดียวกับกรณีศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศก็ใช้วิธีสแกนต้นฉบับ ซึ่งจะได้ลดปัญหาการตรวจทาน เอกสารและต้องทำลายสำเนาจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นการลดภาระและขั้นตอนของประชาชนอีกด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และช่วยลดการใช้กระดาษที่สิ้นเปลือง เป็นการช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่งด้วย

๕) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้องในการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชน ตามมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการตรวจสอบ

กรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ การกำหนดหน้าที่ของรัฐยังไม่ชัดเจน การตรวจสอบหน้าที่ของรัฐยังมีข้อความที่ต้องตีความ ว่ากรณีที่มีการทำหน้าที่แล้วแต่ไม่ครบถ้วนเป็นอย่างไร เนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ ควรที่จะนำไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ หรือไม่ เพื่อความเป็นเอกภาพของบทบัญญัติกฎหมายเพราะบางเรื่องเป็นขั้นตอนของผู้ตรวจการแผ่นดิน ถ้าไม่มีขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีก็อาจจะทำให้คดีเข้ามามาก จึงต้องสร้างขั้นตอนและเงื่อนไขขึ้น ถ้าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ส่งเรื่องก็ต้องยุติไป

กระบวนการนี้คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการทบทวน โดยในกรณีที่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินว่าหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างครบถ้วนและถูกต้องก็สามารถยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยได้ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ (๓) ไม่ได้กำหนดระยะเวลาการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีให้ชัดเจนในเรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอความเห็นหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ว่าต้องใช้ระยะเวลากี่วัน ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดความล่าช้าในการยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไปตามสิทธิของประชาชนและชุมชนที่ได้รับการคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ

สำหรับปัญหาการไม่มีกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้ ทางผู้ตรวจการแผ่นดินในฐานะเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงก็ได้ยอมรับถึงปัญหานี้อย่างชัดเจนในเอกสารประกอบการรับฟังความคิดเห็นเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนี้^{๔๘}

“๕.๖ ปัญหาการกำหนดระยะเวลาเพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาดำเนินการกรณีหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ ปฏิบัติให้ครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๕ กำหนด ขั้นตอนการดำเนินการกรณีหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ที่กำหนดว่า “ในกรณี ที่ความปรากฏต่อผู้ตรวจการแผ่นดินว่ามีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจาก หน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ของรัฐธรรมนูญให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน รายงาน พร้อมข้อเสนอแนะให้คณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปโดยเร็ว...” ปัญหาที่พบในกรณีนี้ คือ

๑. การที่ผู้ตรวจการแผ่นดินรายงานพร้อมข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบเพื่อพิจารณาดำเนินการ เมื่อหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องครบถ้วนตาม หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ กฎหมายไม่ได้ กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องพิจารณาดำเนินการภายในระยะเวลาใด ดังนั้นหากไม่มีการกำหนดระยะเวลา เพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาดำเนินการ ก็จะทำให้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการเร่งรัดแก้ไข ให้เป็นที่ยุติ

๒. ที่ผ่านมาเมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้จัดทำข้อเสนอแนะไปยังคณะรัฐมนตรีตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ พบว่าส่วนใหญ่ คณะรัฐมนตรีจะมีข้อสั่งการให้หน่วยงานไปพิจารณาว่าสามารถดำเนินการตามข้อเสนอแนะ ของผู้ตรวจการแผ่นดินได้หรือไม่เสียก่อน และให้หน่วยงานเสนอความเห็นมายังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

^{๔๘} “เอกสารรับฟังความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย ผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐”, เว็บไซต์ระบบกลางทางกฎหมาย, สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๗, <https://files.law.go.th/dgaBackoffice/๒๐๒๔-๑๑-๐๕-๑๕%๓A๕๖%๓A๕๕>.

อีกครั้งหนึ่ง ทำให้การที่จะมีข้อสั่งการในเรื่องดังกล่าวใช้ระยะเวลานานกว่าที่จะได้ข้อยุติ และบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดเนื้อหาหรือประเด็น ที่คณะรัฐมนตรีต้องสั่งการ ทำให้เกิดปัญหาเมื่อมีเรื่องเสนอต่อคณะรัฐมนตรีแล้วไม่มีข้อสั่งการว่าสามารถ ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินหรือไม่ อย่างไร ”

๖) ปัญหาการกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา และการกำหนดข้อยกเว้นที่ไม่เหมาะสมในกรณีที่ไม่ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา ตามความในมาตรา ๒๓ วรรคสอง ซึ่งถ้าพิจารณาเทียบกับศาลอื่น ก็จะได้ไม่มีการกำหนดไว้ในลักษณะที่เป็นการบังคับอย่างเคร่งครัดตายตัวเช่นนี้ และไม่มี ความจำเป็นที่ต้องบัญญัติเป็นข้อผูกมัดแต่อย่างใด ทั้งนี้ การกำหนดให้การเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรืออบรมในหลักสูตรหรือโครงการใด ๆ ที่จัดในเวลาราชการทั้งหมดหรือบางส่วนให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา เว้นแต่เป็นหลักสูตรหรือโครงการที่ศาลเป็นผู้จัดขึ้นโดยเฉพาะสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ในทางปฏิบัตินับว่าเป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นจริงที่ศาลจะจัดหลักสูตรหรือโครงการอบรมขึ้นมาเองให้กับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะเจาะจง ที่มีจำนวนเพียง ๙ ท่าน ขณะที่การเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรืออบรมในเวลาราชการ ซึ่งมักจะมีการจัดขึ้นในวันธรรมดาเป็นปกติวิสัยกลับถือว่าการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา นั้นก็ส่งผลให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถเข้าร่วมอบรมใด ๆ ในวันธรรมดาได้เลยถ้าศาลไม่ได้จัดหลักสูตรขึ้นมาเอง เพราะจะเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย

ดังนั้น จึงควรแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตราดังกล่าวให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความและการปฏิบัติ โดยควรอธิบายความให้ชัดเจนว่า การปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา มีความหมายเพียงใด และควรเพิ่มเติมข้อยกเว้นให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในเวลาราชการได้ เช่น การบรรยายพิเศษ การเป็นวิทยากรสอนหนังสือในมหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยที่ไม่กระทบต่อการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

๗) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าบังคับและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ ซึ่งบัญญัติให้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจยังไม่ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ จึงควรกำหนดขอบเขต เงื่อนไขให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในร่างบทบัญญัติกฎหมาย

ประเด็นการแก้ไขปรับปรุงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

๑) ควรแก้ไขปรับปรุง ข้อ ๑๕ ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ให้การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล พร้อมสำเนาที่รับรองความถูกต้องอีกจำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาล ให้เหลือเพียงต้นฉบับ ๑ ชุด โดยเป็นหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่จะไปทำสำเนาและให้สามารถจัดทำสำเนาในรูปของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ได้ เพื่อลดภาระแก่ประชาชนที่ยื่นคำร้อง และเป็นการสะดวกรวดเร็วในการบริหารจัดการตรวจสอบความถูกต้องของสำเนาเอกสารต่าง ๆ อีกด้วย

๒) ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนต้น และข้อกำหนด

ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนท้าย และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่งมีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่รับเรื่องดังกล่าว

โดยการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเป็นกำหนดเวลาที่น้อยเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร จึงควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้มากยิ่งขึ้นโดยให้นับตามวันทำการของศาลรัฐธรรมนูญ โดยไม่นับรวมวันหยุดราชการ กล่าวคือจาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา

๓) ควรพิจารณายกเลิกการกำหนดให้มีการปิดประกาศคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญไว้เผยแพร่ ณ ที่ทำการ เพราะการเผยแพร่คำวินิจฉัยหรือคำสั่งผ่านเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญก็ถือว่าการประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปแล้วและประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากกว่าที่จะเข้ามาดูที่ป้ายประกาศของศาล และนอกจากนี้ควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยกลางให้เร็วขึ้นโดยลดเวลาให้เหลือเพียง ๑๕ วัน ก็น่าจะเหมาะสม อีกทั้งความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรประกาศภายใน ๗ วัน โดยคำวินิจฉัยควรระบุด้วยว่าใครเป็นเสียงข้างมากและข้างน้อย (ถ้ามี) เพื่อให้เกิดความครบถ้วนชัดเจนในคำวินิจฉัย

ทั้งนี้ ในส่วนระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ จากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยเมื่อพิจารณาจากข้อเสนอแนะในการรับฟังความคิดเห็นนั้น ไม่ได้เป็นปัญหาจากตัวบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกต้อง แต่เป็นความรู้สึกของผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าระเบียบดังกล่าวไปจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเข้ามาในที่ทำการศาลมากจนเกินไป ควรปล่อยให้เป็นที่สาธารณะโดยศาลไม่เข้าไปควบคุมเข้มงวด ซึ่งในความจำเป็นระเบียบฉบับนี้มีความจำเป็นอย่างมากเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาลเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างราบรื่นไม่เกิดปัญหาอุปสรรคในการขัดขวางการพิจารณาคดี อีกทั้งเป็นการรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัยโดยส่วนร่วมของบุคคลที่เข้ามาในที่ทำการศาลด้วย

อย่างไรก็ตาม ในการรับฟังความคิดเห็นก็ได้มีข้อเสนอแนะถึงการปรับปรุงแก้ไขข้อ ๑๔ เรื่องพื้นที่ควบคุม ที่ผู้แสดงความคิดเห็นกังวลว่าจะกระทบกับประชาชนที่มาติดต่อหน่วยงานราชการที่อยู่บริเวณเดียวกับที่ทำการศาล ซึ่งประเด็นนี้เป็นความเข้าใจผิดของผู้ตอบแบบสอบถามเพราะในความเป็นจริง

การประกาศพื้นที่ควบคุมไม่ได้เป็นการห้ามมิให้ประชาชนเข้ามาติดต่อราชการกับหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด การประกาศดังกล่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์กับการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในศาลและความปลอดภัย ที่เจ้าหน้าที่จะสามารถดูแลตรวจตราผู้คนที่เข้าออกบริเวณศาล ในระหว่างมีการนัดพิจารณาวินิจฉัยคดีเท่านั้น โดยข้อกำหนดและข้อห้ามต่าง ๆ ที่ปรากฏในระเบียบฉบับนี้ ก็เป็นไปตามมาตรฐานสากลและใช้บังคับกันอยู่ในศาลยุติธรรมและศาลอื่น ๆ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่า ระเบียบฉบับนี้ยังไม่มี ความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

๕.๓.๖ การดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือข้อเสนออื่น

เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ในครั้งนี้ จำนวน ๒ ฉบับ คือข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ในประเด็นข้อเสนอนอื่น ๆ นั้น จากการรับฟังความคิดเห็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะต้องดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายให้มากยิ่งขึ้นนอกเหนือจากการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย โดยจากการรวบรวมข้อมูลที่มีข้อเสนอแนะเข้ามาและการศึกษาวิเคราะห์มีประเด็นที่สำคัญซึ่งควรพิจารณา มาตราการอื่นที่จะช่วยสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลรองรับสอดคล้องกับข้อเท็จจริงของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และสภาพการณ์ของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบัน มีดังนี้

๑) ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพัฒนาส่งเสริมให้สำนักงานวิชาการและงานวิจัยมารองรับในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุมและเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ งานวิจัยของศาลควรมีนักวิจัยของศาลเอง โดยต้องฝึกฝนเจ้าหน้าที่ให้ทำวิจัยได้เองขึ้นมาเพื่อให้งานวิชาการของศาลมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

๒) การพัฒนานำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมให้ก้าวหน้าและรวดเร็ว เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งปัจจุบันนี้ทั่วโลกได้มีการใช้เทคโนโลยีนี้เข้ามาทำงานที่ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก ช่วยให้ได้คำตอบที่รวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น โดยงานกฎหมายก็เริ่มเห็นนำมาใช้ในต่างประเทศเกี่ยวกับการวิเคราะห์คำพิพากษาและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่ไม่ซับซ้อน ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรจำเป็นต้องศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้สนับสนุนการทำงานต่อไป

๓) การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการเผยแพร่ สื่อสารไปยังสังคมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญก็มีความจำเป็นที่ต้องทำควบคู่กัน เพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญต่อสังคมทั้งในและนอกประเทศ และประชาชนโดยทั่วไปให้รับทราบเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิด ทัศนคติต่าง ๆ และการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคำวินิจฉัยศาลที่มีอยู่ในสังคมไทย อันจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญและการบังคับใช้กฎหมาย

๔) การพิจารณากำหนดให้มีตำแหน่งพนักงานคดีรัฐธรรมนูญ เพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เช่นเดียวกับพนักงานคดีปกครอง

ในศาลปกครอง เพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่และแบ่งเบาภาระของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มากยิ่งขึ้น

๕) การพิจารณากำหนดให้เกิดความชัดเจนของอำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนเดียวไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่ามีอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการในเรื่องใดได้บ้าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในบางเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องเป็นการพิจารณาแบบเต็มองค์คณะ แทนการใช้วิธีการมอบหมายโดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๕.๔ การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ จำนวน ๒ ฉบับ นั้น ประเด็นการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย เป็นเรื่องหนึ่งที่คณะผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบถึงความเหมาะสมของบทบัญญัติว่ามีความเหมาะสมและมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างหรือไม่ ซึ่งปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

๕.๔.๑ การแยกประเภทการเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นคำร้องและหนังสือราชการ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากระบบกลางทางกฎหมาย เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดการยื่นคำร้อง และการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยออกเป็น ๒ แบบ ได้แก่ (๑) จัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ (๒) จัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จำนวนร้อยละ ๖๑.๗๖ เห็นด้วยกับบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

ทั้งนี้ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒๔ เนื่องจาก (๑) การรับคำร้องไม่สามารถทำให้คนทั่วไปเข้าถึงได้ (๒) ควรทำเป็นคำร้องอย่างเดียว (๓) ควรปรับเป็นรูปแบบเดียวกัน โดยในคำร้องนั้นให้ระบุว่ามีผู้ร้องมาจากไหน (๔) ควรเปิดกว้าง (๕) ควรยกเลิกการบังคับให้ใช้แบบพิมพ์ เปลี่ยนเป็นใช้แบบพิมพ์เป็นเพียงแนวทาง หรือตัวอย่าง (๖) ไม่ว่าคดีประเภทใด ในระบบศาลควรถือเป็นคำร้องทั้งหมด เพราะกระบวนการพิจารณาตั้งแต่ชั้นรับ/ไม่ (๗) เห็นควรจัดทำแบบยื่นคำร้อง จำนวน ๑ แบบ เท่านั้น การที่แบบยื่นคำร้อง ๒ แบบ ทำให้ผู้ยื่นคำร้องและผู้ปฏิบัติงานสับสน และ (๘) ให้มีการแก้ไขให้ผู้ร้องยื่นเป็นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย เพราะทางปฏิบัติแม้กฎหมายบัญญัติให้หน่วยงานทำเป็นหนังสือ แต่หน่วยงานผู้ร้องก็จัดทำเป็นหนังสือ และแนบคำร้องเป็นสิ่งที่ส่งมาด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน ควรให้เป็นการยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเพียงกรณีเดียว และมีการจัดทำใบมอบฉันทะแนบท้ายคำร้อง

ซึ่งเมื่อคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงตัวบทบัญญัติของกฎหมาย โดยจะไปเชื่อมโยงกับลักษณะประเภทของคดีรัฐธรรมนูญที่ปรากฏในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองไว้ ก็จะพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของลักษณะประเภทแห่งคดีรัฐธรรมนูญ หากแบ่งประเภทตามคู่กรณี ก็จะพบว่าทั้งกรณีที่เป็นคดีข้อพิพาทที่มีคู่กรณี คือ มีผู้ร้องและผู้ถูกร้อง ยกตัวอย่างเช่น คดีตามมาตรา ๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เป็นการร้องว่ามีการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือไม่ กับคดีรัฐธรรมนูญที่ไม่มีผู้ถูกร้อง เช่น ตามมาตรา ๔๑ วรรคสอง ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตั้งแต่ (๑) ถึง (๙) เช่น การยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณา

ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย การยื่นเรื่องจากศาลอื่นให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เป็นประเด็นกฎหมายในคดีที่กำลังพิจารณา

ดังนั้น เมื่อธรรมชาติของลักษณะคดีรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างกัน ในกรณีที่เป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ถูกร้อง การกำหนดให้ทำเป็นคำร้องเพียงอย่างเดียวตามข้อเสนอแนะที่รับฟังความคิดเห็นมาจึงน่าจะไม่ต้องมีการกำหนดไว้ให้ทำเป็นคำร้องหรือหนังสือราชการตามกฎหมายที่บังคับใช้ปัจจุบันจึงมีความเหมาะสมและถูกต้องแล้ว

๕.๔.๒ คำร้องที่ต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาล

ในประเด็นที่กฎหมายกำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๖๕ เห็นด้วยกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ โดยมีผู้แสดงความคิดเห็นในกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๑ (๑) ควรกำหนดข้อสำคัญที่ควรมีแต่ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบฟอร์ม (๒) ควรเขียนตามแบบพิมพ์ หรือไม่ก็ได้ (๓) ควรให้ยืดหยุ่นกว่านี้เพื่อความสะดวกของประชาชน (๔) เพียงแค่ให้อ่าน และเข้าใจได้ และมีคำขอ ก็ใช้ได้ ไม่ต้องทำตามแบบเพราะคดีรัฐธรรมนูญใช้ระบบไต่สวน และ (๕) สร้างภาระเกินสมควร แบบพิมพ์ควรเป็นเพียงแนวทางหรือตัวอย่างเพื่อความสะดวกเท่านั้น

สำหรับประเด็นนี้ ถ้าพิจารณาถึงข้อเท็จจริงว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ การเริ่มต้นพิจารณาคดีของศาลจะต้องมีการจัดทำเป็นคำร้องต่อศาลให้พิจารณา ซึ่งจะเป็นไปตามแบบพิมพ์ของศาลแต่ละแห่งโดยกำหนดให้ต้องระบุข้อมูลสำคัญที่จำเป็นในการพิจารณาคดีให้ศาลได้รับทราบ เป็นเบื้องต้นเพื่อประกอบการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นชื่อ ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ที่อยู่ในการติดต่อ เรื่องที่จะทำการฟ้องร้องเป็นเรื่องอะไร รวมถึงข้อกฎหมาย และข้อเท็จจริงพร้อมรายละเอียดการบรรยายฟ้องให้ศาลรับทราบถึงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ผู้ร้องยกมาประกอบการยื่นคำร้อง ซึ่งหากไม่กำหนดแบบพิมพ์ดังกล่าวไว้ให้ชัดเจน ก็จะทำให้เกิดความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่จำเป็นในการฟ้องร้องคดี อันอาจทำให้ศาลพิจารณาคดีผิดพลาดได้เช่นพิจารณาไม่รับคำร้องไว้ตั้งแต่ต้น ดังนั้นประโยชน์ในเรื่องนี้จึงเป็นทั้งของประชาชนและศาลจึงควรทำคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามแบบพิมพ์ปัจจุบันก็มีความชัดเจนและประเด็นสำคัญครบถ้วนแล้ว

โดยความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยในประเด็นนี้ก็สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากระบบกลางทางกฎหมาย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๑๒ เห็นด้วยว่าการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสมแล้ว (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๑) – (๔)) มีเพียงส่วนน้อย คิดเป็น ร้อยละ ๒๗.๙๔ ที่ไม่เห็นด้วยว่าการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสม

๕.๔.๓ การจัดทำสำเนาคำร้อง

ในประเด็นที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ วรรคสอง กำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ นั้น เมื่อคณะผู้วิจัยได้ทำการสอบถามถึงการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ

ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด ว่ามีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายที่เห็นว่าเหมาะสม คิดเป็น ร้อยละ ๔๗.๐๖ ซึ่งน้อยกว่าผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่งที่เห็นว่ายังไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔๗ โดยมีผู้แสดงความคิดเห็นได้ให้เหตุผลและข้อเสนอแนะไว้ถึงความไม่เหมาะสมไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยก็เห็นด้วยเพราะมีเหตุผลที่สามารถรับฟังได้ และเมื่อพิจารณาถึงตัวอย่างของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ก็ไม่ได้กำหนดไว้ตามจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอย่างของประเทศไทยแต่ประการใด เช่น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีก็กำหนดไว้เพียง ๑ ชุด สำหรับความคิดเห็นที่ได้มีผู้เสนอแนะเข้ามาในประเด็นที่ควรแก้ไขเรื่องนี้ ส่วนใหญ่เห็นควรทำต้นฉบับ เพียง ๑ ชุด โดยศาลรัฐธรรมนูญควรเป็นผู้จัดทำสำเนาเอง ไม่ควรเป็นภาระของประชาชน

ทั้งนี้ เหตุผลและข้อเสนอแนะอื่นที่สนับสนุน ได้แก่ (๑) ควรมีมาตรการลดภาระให้กับรูปแบบของการยื่นเอกสาร เนื่องจากเอกสารชนิดกระดาษควรเก็บเฉพาะที่มีความสำคัญกับคดีเท่านั้น จึงควรกำหนดให้วิธียื่นเอกสารสามารถใช้ได้ทั้งเอกสารกระดาษ และรูปแบบไฟล์เอกสาร โดยควรยื่นแค่ ๑ ชุด เพื่อลดภาระให้ประชาชน (๒) ควรลดภาระแก่หน่วยงานของรัฐหรือประชาชน โดยอาจใช้วิธีการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์แทน เฉพาะส่วนที่ไม่จำเป็นหรือเป็นส่วนของสำเนาเอกสาร (๓) เป็นการเพิ่มภาระและค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน ผู้ร้อง เป็นภาระเกินสมควรแก่ผู้ยื่นคำร้อง เป็นภาระแก่ประชาชนและไม่สอดคล้องกับการยื่นคำร้องทาง e-filing (๔) ไม่จำเป็น เนื่องจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีระบบบริหารจัดการคดี (cms) ในการส่งคำร้องให้กับคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ (๕) อาจพิจารณาระบบยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยลดการใช้กระดาษ และลดค่าใช้จ่ายแก่ผู้ร้อง และ (๖) เอกสารมีจำนวนมากควรแบ่งเบาภาระโดยควรทำเป็นอิเล็กทรอนิกส์แทน

๕.๔.๔ การให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องและการให้คำปรึกษาแก่ประชาชนของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล

การที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง ตามมาตรา ๔๒ วรรคสาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๑๒ เห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอ โดยมีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙๔ ที่เห็นว่า การให้คำแนะนำกับผู้ร้องที่หวังผลทางการเมืองไม่มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง และมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรเพิ่มหน้าที่ในกรณีของผู้ถูกร้อง พยาน และผู้เกี่ยวข้องในคดีทุกฝ่าย

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยก็เห็นด้วยว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ วรรคสาม นี้มีความเหมาะสมแล้วในการบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือแก่ประชาชนที่อาจไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามขั้นตอนทางกฎหมายมากนัก จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง สอดคล้องกับหลักการในการช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายและสะดวก

๕.๕ การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้อง ในคดีบางประเภท

๕.๕.๑ การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑

ในการกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชน หรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายมากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๔๑ เห็นว่า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๕๑ นี้มีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๙ มองว่ายังมีปัญหาเนื่องจาก (๑) กรณีผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานทำหน้าที่ของรัฐถูกต้องครบถ้วน ประชาชนไม่พอใจควรสามารถฟ้องต่อศาลได้โดยตรง (๒) กระบวนการซับซ้อน โดยเฉพาะการไม่กำหนดระยะเวลาดำเนินการของคณะรัฐมนตรี (๓) การดำเนินการล่าช้าและไม่เรียบลำดับก่อนหลัง เร่งรัดแค่บางกรณีทำให้เกิดคำถามถึงจริยธรรมมากมาย (๔) ขั้นตอนมากเกินไป ต้องแก้ไขให้ไปผู้ตรวจการแผ่นดิน ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ วรรคท้าย ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีไว้ ส่งผลให้คณะรัฐมนตรีใช้ระยะเวลาในการพิจารณาเรื่องของผู้ร้องเท่าใดก็ได้ (๖) หากคณะรัฐมนตรียังพิจารณาไม่เสร็จ ผู้ร้องก็ยังไม่สามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ทำให้การพิจารณาอาจเป็นไปด้วยความล่าช้าเพราะไม่มีกฎหมาย (๗) กำหนดเงื่อนไขเวลาไว้ จึงเห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีให้ชัดเจน โดยควรกำหนดให้พิจารณาแล้วเสร็จภายใน ๑๘๐ วัน เป็นต้น (๘) ไม่ควรมีข้อยกเว้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ควรยื่นตรงได้เลย

ในการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ ที่เกี่ยวกับการที่หน่วยงานของรัฐละเลยต่อหน้าที่โดยไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติใน หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หรือได้ดำเนินการแต่ยังไม่ครบถ้วนถูกต้อง แม้จากการประมวลผลข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามและการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย มากกว่าร้อยละ ๕๐ ที่เห็นว่ามีเหมาะสมแล้ว แต่จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็น และการนำเสนอปัญหาในการปฏิบัติงานจริง ก็พบว่ามีปัญหาบางเรื่องอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความชัดเจนในถ้อยคำและการตีความวินิจฉัยหน้าที่ของรัฐในแต่ละมาตราว่ามีขอบเขตแค่ไหนเพียงใด ตลอดจนมีช่องว่างเรื่องระยะเวลาในการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีที่ไม่กำหนดเวลาชัดเจน และข้อจำกัดการส่งเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับผู้ตรวจการแผ่นดินว่าหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐอย่างถูกต้อง และครบถ้วน ก็ไม่มีการกำหนดไว้

๕.๕.๒ การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓

ในการกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๘๒ เห็นว่า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ นั้นมีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนกลุ่มที่มีความเห็นว่ายังไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๑ มีเหตุผลสนับสนุนและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ ได้แก่ (๑) กระบวนการเกิดเฉพาะกลุ่มบุคคล ไม่ใช่ทั่วราชอาณาจักร (๒) การยื่นคำร้องว่าบทกฎหมายที่ละเมิดสิทธิของตนเองขัดรัฐธรรมนูญต้องกระทำได้ ไม่อยู่ในเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ แตกต่างจากการโต้แย้งการกระทำ (๓) ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๔) ควรแก้ไขให้แยกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ และ ๔๘ ออกจากกันและแก้ไข มาตรา ๔๗ ให้ยกเว้นเฉพาะเท่าที่จำเป็น/หรืออาจยกเลิกการตรวจสอบการกระทำ เนื่องจากทับซ้อนเขตอำนาจของศาลอื่น (๕) ควรพิจารณาปรับลดขั้นตอนบางอย่างออกไป เพื่อให้เข้าถึงง่ายและเกิดความรวดเร็วในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ดียิ่งขึ้น (๖) ประชาชนควรยื่นคำร้องโดยตรงได้ทันที (๗) เพื่อให้มีหน่วยงานกรองชั้นหนึ่งก่อน (๘) สร้างภาระเกินสมควร การให้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนทำให้ล่าช้า ไม่มีประโยชน์เท่าที่ควร

เมื่อพิจารณาต่อการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๗๖ เห็นว่าการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยโดยเห็นว่ายังไม่เหมาะสมคิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒๙ นั้น ก็เพราะ (๑) ข้อยกเว้นเคร่งครัดเกินไป โดยเฉพาะเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาแล้ว หากประชาชนยังเห็นว่าตนยังถูกละเมิดสิทธิอยู่ ควรมีช่องทางให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อีกเฉพาะประเด็นการกระทำละเมิดสิทธิ เพียงแค่จำกัดไม่ให้โต้แย้งคำพิพากษาของศาลอื่นก็พอ (๒) ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๓) แทบจะไม่มีทางที่คำร้องจะเข้าช่องทางนี้ได้ (๔) เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ กำหนดข้อห้ามมิให้ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย แต่ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องเหล่านั้นตามที่กฎหมายกำหนดห้าม เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และ (๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ มีข้อจำกัด/ยกเว้น มากจนเกินไป ประชาชนเข้าถึงยาก คดีเกี่ยวกับความมั่นคง/มีผลกระทบต่อสาธารณะที่สำคัญ ควรฟ้องตรงต่อศาลได้โดยยื่นผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

ทั้งนี้ ในการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยในดับทบัญญัตินี้ และการรับฟังความคิดเห็นที่เป็นข้อเท็จจริงในการปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ตรวจการแผ่นดิน ประชาชนทั่วไปที่ประสงค์จะใช้สิทธิดังกล่าว และศาลรัฐธรรมนูญ ก็เห็นประเด็นปัญหาที่การรับเรื่องไว้พิจารณาตามมาตรานี้ไม่สามารถทำได้ง่ายเพราะมีเงื่อนไขหลายข้อ ขณะเดียวกันก็ไม่มีข้อยกเว้นในการให้ดุลพินิจศาลรัฐธรรมนูญ มีเหตุรับเรื่องไว้พิจารณาเรื่องได้เลย ซึ่งประเด็นปัญหานี้ก็ปรากฏการนำเสนอมาให้เห็นตรงกันก่อนหน้านี้ การศึกษาครั้งนี้ในรายงานศึกษาวิจัย เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญในรัฐเสรีประชาธิปไตยในศตวรรษที่ ๒๑ โดย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ดังนี้^{๕๙}

“บทบัญญัติที่เป็นข้อจำกัดของการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเกิดจากมาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งเป็นกรณีที่ไม้อาจร้องต่อ

^{๕๙} สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. ศาลรัฐธรรมนูญ ในรัฐเสรีประชาธิปไตยในศตวรรษที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๗), ๕๔๔.

ศาลรัฐธรรมนูญได้ตาม (๔) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่นหรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว จากความใน (๔) นี้เองที่ทำให้เกิดข้อจำกัดต่อการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งในเรื่องนี้ควรมีบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้น โดยเพิ่มหลักการว่า “เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีความชัดเจนว่ามีประเด็นสำคัญอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองคุ้มครอง” เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถเข้ามาพิจารณาได้เฉพาะประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองคุ้มครอง”

๕.๖ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับมาตรการและวิธีการชั่วคราว และการออกคำบังคับ

ในส่วนของหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดตาม มาตรา ๗๑ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายมากกว่าครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๒๙ เห็นว่ามีความเหมาะสมแล้ว ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสมประมาณหนึ่งในสาม คิดเป็น ร้อยละ ๓๖.๗๖ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า (๑) ควรกำหนดระยะเวลาชัดเจนในกฎหมาย (๒) ควรมีความชัดเจนมากกว่านี้ (๓) เนื่องจากตามกฎหมายกำหนดให้ศาลกำหนดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวได้ไม่เกิน ๖๐ วัน แต่ระยะเวลาที่ผู้ร้องต้องไปดำเนินการเพื่อพิสูจน์ หรือตรวจสอบพยานวัตถุเพื่อส่งเป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาต่อศาล กฎหมายเฉพาะนั้น ๆ กำหนดระยะเวลาการดำเนินการที่มากกว่า เช่น การพิสูจน์สัญชาติไทย ตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดระยะเวลาดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทยไว้ ๙๐ วัน จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้เป็นดุลพินิจของศาลตามควรแก่กรณี และ (๔) ระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวที่กฎหมายกำหนด ๖๐ วันสั้นเกินไป ไม่ยืดหยุ่น

สำหรับการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๗๖ เห็นว่าหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสมแล้ว แต่ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗๖ ที่เห็นว่าไม่เหมาะสม โดยเห็นว่ายังมีปัญหาบางประการ ได้แก่ (๑) ไม่มีบทบัญญัติที่เป็นการลงโทษ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามคำบังคับในคำวินิจฉัยของศาลไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร (๒) ยังไม่มีความชัดเจน (๓) ศาลควรวินิจฉัยได้แค่ว่าการกระทำขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่ไม่ควรบังคับให้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดได้ (๔) สมควรกำหนดเหตุแห่งการกำหนดคำบังคับไว้ด้วย ไม่ใช่ให้ศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ เช่น สมควรกำหนดว่า กรณีที่ศาลวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ และจะกระทบต่อความยุติธรรมอย่างร้ายแรง หรือจะทำให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินต่อไปไม่ได้ เป็นต้น กล่าวคือ ควรมีการกำหนดให้เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ไม่ใช่บัญญัติไว้กว้าง ๆ เช่นนี้ และ (๕) เห็นว่ายังไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจนในการบังคับกับบุคคลหรือหน่วยงานที่ไม่ดำเนินการตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ควรกำหนดให้ชัดเจน

ทั้งนี้ ถ้าศึกษาวิเคราะห์ถึงตัวบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการและวิธีการชั่วคราว และการออกคำบังคับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ คณะผู้วิจัยเห็นว่าในภาพรวมก็มีความเหมาะสมถูกต้อง ที่กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่สามารถพิจารณาออกมาตรการและวิธีการชั่วคราว และการออกคำบังคับที่จำเป็น เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดี

และการสนับสนุนให้สามารถบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญอย่างราบรื่น ลดผลกระทบหากให้คำวินิจฉัยมีผลบังคับใช้ทันทีหลังอ่านคำวินิจฉัยเสร็จสิ้น

๕.๗ ประเด็นปัญหาของบทบัญญัติในเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

จากการบัญญัติให้ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นครั้งแรก โดยยกเว้นกรณีที่เป็นการวิจารณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริต และมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘ วรรคสาม นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง เห็นว่าการบัญญัติดังกล่าวมีความเหมาะสมแล้ว คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๒๔

ทั้งนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามประมาณหนึ่งในสาม คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒๙ เห็นว่ายังไม่เหมาะสมที่กำหนดความผิดดังกล่าวไว้ โดยเห็นว่า (๑) แม้ข้อความที่ระบุไว้เหมาะสมพอสมควร แต่การบังคับใช้อาจมีข้อจำกัด (๒) ควรแก้ไขจำกัดกรณีการละเมิดอำนาจศาล เฉพาะการทำให้กระบวนการพิจารณาไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาของศาล ไม่ควรรวมถึงการกระทำที่ไม่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา (๓) เห็นว่าควรยกเลิกกฎหมายนี้เพราะศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอิสระต้องรับความเห็นของทุกฝ่ายได้ (๔) ควรยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลซึ่งคำวินิจฉัยมีผลเป็นกฎหมาย จึงต้องถูกวิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง การกำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอาจเป็นอุปสรรคและจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุได้ (๕) ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการพิจารณาคดีของศาลให้อยู่ในความเรียบร้อย ดังนั้น เมื่อการพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นลงจนมีคำพิพากษาแล้ว คำตัดสินของศาลควรเป็นสิ่งที่สามารถตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ได้ ไม่ว่าผู้นั้นจะมีความรู้ด้านกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การออกกฎหมายลักษณะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นการสร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนโดยไม่จำเป็น ศาลไม่ควรเป็นองค์กรที่สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชน (๖) ตุลาการควรมีถูกตรวจสอบ และถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ และต้องมีการรับผิดชอบ สามารถถูกลงโทษได้หากตัดสินโดยไม่ยึดหลักนิติรัฐ นิติธรรม (๗) วิจารณ์ได้ เพราะจะเป็นการพัฒนาองค์กร (๘) สำหรับการตัดสินว่าสิ่งใดผิด ถูก หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ควรดูที่เจตนาประกอบกับความเป็นจริง หากการตัดสินนั้นดูแล้วไม่เป็นธรรมการวิพากษ์วิจารณ์อาจจะไม่ได้ส่งผล หากสิ่งนั้นตัดสินโดยชอบด้วยกฎหมาย มิใช่ตามเจตนารมณ์ของตน หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นที่สืบเนื่องกันในเรื่องกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายมากกว่าครึ่งหนึ่งเกินร้อยละห้าสิบ คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๗๖ เห็นว่าการกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามมาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง มีความเหมาะสมแล้ว ทั้งนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามที่เหลือ คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗๖ เห็นว่าการกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ยังไม่มีความเหมาะสม โดยเห็นว่า (๑) ควรเพิ่มโทษเนื่องจากปัจจุบันคนขาดความยำเกรง และตกเป็นเครื่องมือฝ่ายการเมืองที่ละเมิดอำนาจศาล (๒) ควรเพิ่มโทษให้ชัดเจนควรกำหนดโทษเพิ่มจำนวนมากขึ้น (๓) ควรมีบทลงโทษ และถ่วงดุลอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในอดีตได้ (๔) ควรยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไป เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลซึ่งคำวินิจฉัยมีผลเป็นกฎหมาย จึงต้องถูกวิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง การกำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอาจเป็น

อุปสรรค และจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุได้ (๕) ควรให้เหมาะสมไม่หนักกว่าความผิดลหุโทษ และ (๖) โทษมีความรุนแรงเกินความจำเป็น

โดยในความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยก็มองว่าบทบัญญัตินี้มีความเหมาะสมแล้ว เพราะจะเป็นการทำให้มีมาตรการที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญให้ศาลสามารถทำหน้าที่ได้อย่างราบรื่นไม่เกิดปัญหาในการรบกวนการพิจารณาคดีหรือสร้างความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นกับการทำหน้าที่ของศาล ซึ่งที่ผ่านมา คือปัญหาสำคัญที่ศาลรัฐธรรมนูญไทยได้เคยเผชิญมาในอดีตตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ไม่มีบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง ขณะที่หลักการที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ก็มีได้แตกต่างไปจากของศาลอื่น และมาตรการที่ถือเป็นข้อยกเว้นว่าไม่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ก็มีอยู่อย่างเหมาะสมที่สามารถยอมรับได้ว่า ยังคงให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชนที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

๕.๘ ปัญหาการที่ไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญออกเผยแพร่ในวันอ่านคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็นนี้ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงการอำนวยความสะดวกของศาล ที่สาธารณะชนควรจะ สามารถตรวจสอบการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลได้อย่างรวดเร็วทันที ขณะเดียวกันก็มีปัญหาว่า ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาภายหลังนั้น มีถ้อยคำบางตอน ที่ไม่เหมือนกับคำวินิจฉัยที่อ่านในวันนัดฟังคำวินิจฉัยคดี ทำให้กลายเป็นประเด็นที่มีนักวิชาการกฎหมาย อย่างน้อยสองท่านได้เคยยกมากล่าวถึง คือ ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. อานนท์ มาเฝ้า^{๖๐}

สำหรับตัวอย่างของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่มีความแตกต่างกันในเนื้อหาและถ้อยคำที่ไม่ตรงกัน ระหว่างตอนอ่านคำวินิจฉัยและที่เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา แม้จะมีไม่มากนัก โดยพบว่าการวินิจฉัยอยู่ สองคำวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ ๖/๒๕๖๔ คดีเกี่ยวกับสมาชิกภาพของ ร.อ.ธรรมนัส พรหมเผ่า ส.ส.พะเยา พรรคพลังประชารัฐ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งข้อความในคำวินิจฉัยที่ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษามีรายละเอียดมากกว่าข้อความที่ปรากฏในวันอ่านคำวินิจฉัย โดยข้อความในส่วนการ วินิจฉัยที่เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาปรากฏการเติมข้อความเพื่อสาเหตุผล และการเติมถ้อยคำเพื่อ อธิบายความเพิ่มเติมในคำวินิจฉัยที่เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่ได้มีการอ่านถ้อยคำดังกล่าวในวันอ่าน คำวินิจฉัยแต่อย่างใด และคำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๓ กรณียุบพรรคอนาคตใหม่ โดยตอนที่อ่านคำวินิจฉัย ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญได้กล่าวว่า “พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน” แต่ในคำวินิจฉัยที่ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ระบุว่า “พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมืองซึ่งเป็นกฎหมายมหาชน”

^{๖๐} รายละเอียดความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งสองท่านโปรดดูเพิ่มเติมใน รองศาสตราจารย์ ดร. อานนท์ มาเฝ้า, “คำวินิจฉัย ศาล รธน. คดี ‘ธรรมนัส’ (ที่ เพิ่งประกาศ) ไม่ตรงกับที่ อ่านวันตัดสิน ๕ พ.ค. ๖๔,” สำนักข่าวอิศรา, ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔, <https://www.isranews.org/article/isranews-article/๔๘๗๙๒-open๐๖๓-๒.html>. ความคิดเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “ผมจึงเห็นว่าคำวินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่ไม่ถูกต้องในทางกฎหมาย” เว็บไซต์ประชาไท, ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓, <https://prachatai.com/journal/๒๐๒๐/๐๓/๘๖๘๐๘>.

แม้ความแตกต่างในถ้อยคำของคำวินิจฉัยที่เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาและตอนอ่านคำวินิจฉัยนั้น ไม่ได้ส่งผลให้คำวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงไปจากการตัดสินใจก็ตาม แต่ก็ทำให้สังคมเกิดการตั้งคำถามขึ้น จึงมีข้อเสนอที่รวบรวมได้จากการรับฟังความคิดเห็นทางแบบสอบถาม ที่ผู้ตอบแบบสอบถามอยากให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยทางการในวันทีอ่านเช่นเดียวกับศาลอื่น ทั้งนี้ ประเด็นปัญหานี้สัมพันธ์กับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๕ วรรคท้าย ที่ไม่ได้กำหนดบังคับให้มีการประกาศคำวินิจฉัยในวันทีอ่าน โดยให้ระยะเวลา ๓๐ วัน ในการนำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา

โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของคณะผู้วิจัย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้มีความคิดเห็นถึงประเด็นนี้ว่า มีความจำเป็นที่ต้องกำหนดระยะเวลาในการเผยแพร่คำวินิจฉัยไว้ โดยให้เวลา ๓๐ วัน ก็นับว่าเป็นเวลาที่เหมาะสม เพราะจะได้มีเวลาเพียงพอในการเรียบเรียงถ้อยคำต่าง ๆ ในคำวินิจฉัยให้สมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งในความเป็นจริงการนัดพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญจะประชุมกันช่วงเช้าและตอนบ่ายก็จะอ่านคำวินิจฉัย ดังนั้น เวลาในการเรียบเรียงจึงมีอยู่อย่างจำกัดต่างจากศาลฎีกา แต่ก็มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางท่านได้ให้ความคิดเพิ่มเติมว่า ถ้าจะลดระยะเวลา ๓๐ วันลงเหลือหนึ่งสัปดาห์ ก็น่าจะพอทำได้

ทั้งนี้ ในความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดระยะเวลา ๓๐ วันในการเผยแพร่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๗๕ วรรคท้ายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีความเหมาะสมแล้วเพื่อให้มีระยะเวลาที่พอสมควรในการเรียบเรียงคำวินิจฉัยให้ครบถ้วนสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามปัญหาคือควรมีคำวินิจฉัยฉบับเต็มเผยแพร่ในวันอ่านคำวินิจฉัยหรือไม่ นั้น แนนอนว่าหากมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเผยแพร่ทันทีในวันทีอ่านคำวินิจฉัยก็จะเป็นการดี แต่ด้วยลักษณะเฉพาะของคดีทางรัฐธรรมนูญที่ผลของคำวินิจฉัยบางคดีจะส่งผลกระทบทางการเมืองตลอดจนสังคมทั่วไปอย่างกว้างขวาง ถ้าหากมีการประชุมปรึกษาหารือกันและลงมติวินิจฉัย แล้วค่อยไปจัดทำคำวินิจฉัยให้เสร็จสิ้นก่อนที่จะกำหนดวันนัดอ่านคำวินิจฉัยภายหลัง โดยมีเวลาทอดยาวออกไประยะหนึ่ง จะทำให้มีช่องว่างของระยะเวลาและมีประเด็นเรื่องการรักษาความลับของผลคำวินิจฉัยด้วยที่ต้องระมัดระวังมากขึ้นไม่ไหว้รู้ไหลไปสู่ภายนอกก่อนถึงวันอ่าน

ขณะที่ปัญหาของความไม่ตรงกันในเชิงถ้อยคำที่ใช้ในวันอ่านคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับคำวินิจฉัยที่ประกาศเผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา แม้ไม่ได้ส่งผลทำให้การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่คณะผู้วิจัยก็เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องในเรื่องการใช้ถ้อยคำและเหตุผลอย่างละเอียดรอบคอบมากขึ้นเพื่อไม่ให้กลายเป็นประเด็นวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของสาธารณะชนได้

๕.๙ ปัญหาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล

สำหรับประเด็นปัญหาการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล จะปรากฏเนื้อหาใน ๒ ส่วน คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่ออกมารองรับ ได้แก่ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ทั้งนี้ สาระสำคัญที่เป็นรายละเอียดของข้อประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่เข้ามาในที่ทำการศาล ที่เป็นการรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยจะอยู่ใน ข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๓ ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ได้วางข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคล

ที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน และกำหนดให้อำนาจแก่ศาล ในการบังคับใช้กับบุคคลที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งของศาลไว้

โดยถ้าพิจารณาจากเนื้อหาตัวบทบัญญัติ ในทัศนะของคณะผู้วิจัยก็เห็นว่า เป็นการกำหนดข้อห้ามที่มีความเหมาะสมและถูกต้อง ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจนเกินสมควร ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ก็เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับบทบัญญัติในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน ที่ทำการของศาลยุติธรรม และศาลปกครอง ซึ่งมีความจำเป็นต้องบัญญัติข้อจำกัดในการใช้สิทธิและเสรีภาพหลายเรื่อง เพื่อคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและผู้ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามา หรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใดปิดเบี่ยงข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริต หรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้ายซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมแล้วคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๘๒

ส่วนกลุ่มผู้แสดงความคิดเห็นว่ายังไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๗ นั้น เพราะเห็นว่า (๑) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยโดยการเสียดสีด้วยเหตุผลตามสมควรย่อมพึงกระทำได้ (๒) ควรกำหนดกรณีการยุยงเสียดสี เป็นเรื่องตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมุ่งคุ้มครองเฉพาะการละเมิดต่อกระบวนการพิจารณาของศาลที่คู่กรณีเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไปกระทำสืบเนื่องมาจากตนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาในคดีนั้นมา (๓) ควรบันทึกภาพและเสียงได้ เพื่อความโปร่งใส (๔) คำค่อนข้างกว้าง ควรให้เป็นภาววิสัยมากกว่านี้ (๕) เห็นว่าจำกัดสิทธิและเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ และตีความเกินไปกว่ากฎหมายแม่บท ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใช้เฉพาะในกรณีที่ขัดขวางกระบวนการพิจารณาในพื้นที่ศาลเท่านั้น มิใช่การวิพากษ์วิจารณ์ศาลซึ่งเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การกำหนดกฎหมายเช่นนี้ จึงขัดกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ (๖) เป็นการสร้างความหวาดกลัว จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่จำเป็น และ (๗) เห็นควรยกเลิกละเมิดอำนาจศาล เพราะศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่ศาลเป็นองค์กรอิสระ

ในปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบฉบับนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๖๕ เห็นว่า ไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๘ ที่เห็นว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เพราะการมีระเบียบดังกล่าวทำให้เสรีภาพในการแสดงออก เรียกร้องความยุติธรรมทำได้ยากขึ้น การใช้อำนาจของศาลไร้มาตรฐาน อาจเกิดการบังคับใช้แบบสองมาตรฐานตามดุลยพินิจของตุลาการ

สำหรับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงการบังคับใช้ระเบียบนี้ ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามในระบบกลางทางกฎหมายส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔๗ เห็นว่า ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ รองลงมา เห็นว่าควรยกเลิก คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙๔ และเห็นควรแก้ไข หรือปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๑๒

โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรกำหนดหลักเกณฑ์ครอบคลุมถึงการกระทำภายนอกที่ทำการซึ่งมีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของศาลในที่ทำการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย และเปิดโอกาสรับฟังเสียงประชาชนบ้าง

หากกล่าวโดยสรุปจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของคณะผู้วิจัยที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องผ่านช่องทางต่าง ๆ ตามโครงการศึกษาวิจัยนี้ และพิจารณาจากตัวบทบัญญัติของกฎหมายกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในการบังคับใช้ที่ผ่านมา ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎหมายลำดับรองที่ออกมารองรับ ได้แก่ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ก็ต้องถือว่ากฎหมายทั้ง ๓ ฉบับดังกล่าวประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและกฎในการตราขึ้นบังคับใช้ โดยยังมีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน ไม่ได้สร้างภาระให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนจนเกินสมควร

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงตัวเนื้อหาของบทบัญญัติกฎหมายก็มีความสอดคล้องกับหลักการสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ เพราะได้นำหลักการพื้นฐานที่สำคัญในวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศมาบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยอย่างครบถ้วน ขณะเดียวกันได้มีการออกแบบบทบัญญัติให้รองรับสนับสนุนการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อย่างไรก็ตามก็อาจมีปัญหาในบทบัญญัติบางเรื่องที่ต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุงต่อไป รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมให้มากยิ่งขึ้นในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ

บทที่ ๖

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๖.๑ บทสรุป

จากการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากระบบกลางทางกฎหมาย การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นทั้งบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอก ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก ปรากฏความเห็นพ้องตรงกันว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายอย่างมาก ซึ่งมีความจำเป็นในฐานะกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้รองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีตามหน้าที่และอำนาจที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้หลายประการให้สามารถปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐไว้ได้

ทั้งนี้ การผลักดันให้เกิดกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ผ่านมาซึ่งมีต่อศาลรัฐธรรมนูญในอดีต เนื่องจากมีเพียงข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ใช่กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นการตรากฎหมายที่ได้คำนึงถึงหลักการพื้นฐานในการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและออกแบบกลไกเพื่อให้รองรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตลอดจนทำการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตของการดำเนินงานศาลรัฐธรรมนูญ เช่น การเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ ให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและไม่มีการบิดเบือนสร้างความเข้าใจผิดในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ดังนั้น การกำหนดให้มีความผิดทางอาญาละเมิดอำนาจศาลและอัตราโทษอาญาในกฎหมายนี้ยังมีความเหมาะสมจำเป็นอยู่ ซึ่งลักษณะการกระทำความผิดที่ต้องห้ามตามกฎหมายนี้กระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่อาจทำให้เกิดปัญหาอุปสรรค ที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมในคดีรัฐธรรมนูญโดยผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจะกระทบต่อประเทศชาติและประชาชน อันจะกระทบต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวม ตลอดจนเป็นกรณีที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้ โดยการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้สอดคล้องกับหลักการในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๒๑ (๘) แล้ว

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดรองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์กรตุลาการที่มีหน้าที่สำคัญในการพิจารณาคดีตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติมอบหมายเอาไว้ โดยเป็นไปเพื่อคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและรักษาไว้ในหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้ประชาชนถูกล่วงละเมิดจากการตรากฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมาย

ที่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นการใช้บังคับไม่ได้

ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ยังได้ให้อำนาจประธานศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๘ ออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ แต่ข้อกำหนดของศาลดังกล่าวต้องไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ซึ่งตามข้อกำหนดดังกล่าวได้กำหนดให้มีระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นระบบงานที่ศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีขึ้น เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล รวมถึงการส่ง สำเนาคำร้อง สำเนา คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในรูปแบบข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนี้ ยังได้มีการออกกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และ วิถีชีวิตของประชาชน อื่น ๆ อีกได้แก่ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและ วินิจฉัยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๔ และประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การไต่สวนพยานซึ่งอยู่นอกที่ทำการศาล ด้วยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๖๖ ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นถึงการบัญญัติกฎหมายที่มีความทันสมัย รองรับพัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนปัจจุบันในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะเป็นการ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและหน่วยงานที่เข้ามาใช้บริการของศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และ กฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ ที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชนเพราะเป็นกฎหมาย ที่ไม่ได้มุ่งหมายไปบังคับเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพใด ๆ แต่เป็น กฎหมายที่ใช้สำหรับการดำเนินงานวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเกี่ยวข้องเฉพาะคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้อง กับคดี ซึ่งกฎหมายนี้จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการทำหน้าที่ในฐานะองค์กรตุลาการ เพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม ในสังคมไทย ในการรักษาไว้ซึ่งหลักนิติรัฐและคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ได้

ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศแต่อย่างใด โดยเป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ ในกระบวนการยุติธรรมทางคดีรัฐธรรมนูญตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ที่ยึดถือและยอมรับในหลักการสากล เช่น หลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวน หลักการพิจารณาคดี โดยไม่เสีย ค่าใช้จ่าย หลักการคัดค้านตุลาการ หลักการรับฟังคู่ความ และหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เป็นต้น อีกทั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือ สุขภาวะหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญแต่ประการใดเพราะไม่ได้มีเนื้อหาของกฎหมายที่มุ่งเข้าไปกำหนดกฎเกณฑ์ ที่ส่งผลกระทบในเรื่องดังกล่าว

เมื่อพิจารณาในด้านภาระของประชาชนและชุมชนที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น ก็พบว่าไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชนและชุมชนจนเกินสมควร

เนื่องจากการดำเนินงานตามกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับรองนั้น ยึดหลัก การพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้ยื่นเรื่องหรือคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เว้นในส่วนการขอสำเนาเอกสารและการขอรับรองความถูกต้อง ของสำเนาเอกสาร ที่มีอัตราเรียกเก็บอยู่บ้างแต่ก็เป็นอัตราที่ต่ำ ขณะที่บทบัญญัติที่มีการเข้าไปกระทบกับ สิทธิเสรีภาพของประชาชนในกฎหมายก็มีน้อยมากและเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นตามอำนาจและเงื่อนไข ของรัฐธรรมนูญให้สามารถจำกัดได้เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความปลอดภัย รวดเร็ว และ เป็นธรรม ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล อีกทั้งก็ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควรแก่เหตุ แต่อย่างใด

การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น ไม่มีผลกระทบอื่น อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนแต่อย่างใด เพราะกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่มุ่งหมาย ในการใช้บังคับกับการพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่ของศาล และ คู่กรณีจะเป็นผู้ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้น ประชาชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ กฎหมายจึงมีอยู่อย่างจำกัด และหลักในการพิจารณาคดีในกฎหมายก็คำนึงถึงหลักการที่ใช้ในการสร้าง ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีในการพิจารณาคดีเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามด้วยการเป็นการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาลรัฐธรรมนูญ จึงอาจทำให้ผู้คนในสังคมไทยไม่คุ้นชิน และเกิดความเข้าใจผิดว่าศาล ไม่ได้ให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้น โดยภาพรวมไม่ได้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์มากนัก อย่างไรก็ตามเนื่องจากบทบัญญัติของ กฎหมายได้มีส่วนรองรับการบังคับใช้หลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะกรณีมาตรา ๒๑๓ ที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่า การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่าต้องเป็นการกระทำที่เป็น การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้ อำนาจรัฐ และต้องมิใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้กล่าว คือ

(๑) การกระทำของรัฐบาล

(๒) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิ ขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว

(๓) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือ วิธีการนั้นครบถ้วน

(๔) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่นหรือเรื่องที่ศาลอื่นมี คำพิพากษาหรือ คำสั่งถึงที่สุดแล้ว

(๕) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๒

(๖) การกระทำที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการ ตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัย ทหาร

ดังนั้น จากบทบัญญัติมาตรา ๔๗ ข้างต้น จึงส่งผลให้ในความเป็นจริง แม้จะมีประชาชนจำนวนมากที่ได้ยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ท้ายที่สุดก็มีเรื่องที่สามารถขึ้นสู่การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้จริง ๆ น้อยมาก เพราะคำร้องส่วนใหญ่จะตกไปเพราะเข้าลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาบททวนว่าจะยังคงเงื่อนไขกรณีเรื่องที่ต้องห้ามในการยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ไว้ หรือเปิดกว้างมากขึ้นโดยกำหนดข้อยกเว้นเพิ่มเติมให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถรับคำร้องไว้พิจารณาได้ ถ้าเป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะ

๖.๒ ข้อเสนอแนะ

หากกล่าวโดยสรุปจากการศึกษาวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยพบว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ จำนวน ๒ ฉบับ ไม่สมควรถูกยกเลิก แต่มีความจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงบทบัญญัติบางประการเพื่อให้กฎหมายยังคงสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยควรแก้ไขปัญหาคอขวดในประเด็นกฎหมายสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดี ซึ่งอาจเกิดความทับซ้อนกัน ในบางประเภทคดี เช่น คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญกรณีที่มีการละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ มีความใกล้เคียงกับคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๑ (๑) ที่เป็นกรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เป็นต้น จึงควรบัญญัติรายละเอียดอธิบายลักษณะของเรื่องแยกออกมาให้ชัดเจนโดยนำหลักการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมเพื่อขยายความสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในลักษณะของคดีให้ชัดเจน ดังนี้

ร่างมาตรา ๒๑๓ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ *โดยตรง อันเกิดจากการกระทำของของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ ที่มีผลมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ* มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (หมายเหตุ:ข้อความที่ขีดเส้นใต้คือถ้อยคำที่เพิ่ม)

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ เช่น การกำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนดข้อยกเว้นการใช้สิทธิยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๔๗ เป็นต้น ดังนั้นปัญหาการยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้สร้างเงื่อนไขที่เป็นภาระและข้อจำกัดอย่างมากในการยื่นคำร้องต่อศาล ส่งผลให้เรื่องจำนวนมาก ศาลไม่สามารถ

รับไว้พิจารณาได้ ดังนั้น จึงควรพิจารณาเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา ๔๗ เป็นความอีกอนุมาตราหนึ่งว่า “ในกรณีที่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นประโยชน์สาธารณะสมควรรับก็สามารถรับคำร้องไว้พิจารณาได้”

ก็จะเป็นการเปิดช่องให้สามารถร้องมาช่องทางนี้ได้จะทำให้เรื่องขึ้นสู่การพิจารณาเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นของเรื่องที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม

๓) ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามมาตรา ๔๘ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่กำหนดไว้ ๖๐ วัน ในความเป็นจริงเกิดปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการพิจารณาในส่วนผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่ไม่สามารถพิจารณาได้ทันและรอบคอบ เพราะมีเรื่องที่ยื่นเข้ามามากและบางเรื่องมีความซับซ้อน จึงควรแก้ไขกำหนดเวลาเพิ่มเป็น ๙๐ วันแทน ซึ่งข้อเสนอแนะนี้มาจากผู้แทนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินที่สะท้อนให้ปัญหาในทางปฏิบัติจริงที่เกิดขึ้น

๔) ปัญหาตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง ให้การทำคำร้องต้องมีต้นฉบับและสำเนา ซึ่งตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญใน ข้อ ๑๕ ที่กำหนดให้ต้องทำสำเนาทั้งหมด ๙ ชุด ทำให้เกิดปัญหาการตรวจคำร้อง สำเนาและต้นฉบับที่จะต้องตรงกัน บางครั้งมีคำร้องเป็นจำนวนมาก และมีหลายหน้านับเป็นพัน ๆ แผ่น จึงใช้เวลานาน ขณะเดียวกันผู้ร้องเองก็มีอุปสรรคและภาระในการต้องทำต้นฉบับ และสำเนาหลายชุด เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังเกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน เช่น ไม่ได้ทำเอกสารแนบมา ขณะที่ปัจจุบันศาลมีการพัฒนาระบบการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น โดยสามารถสแกนเอกสารส่ง ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาในการตรวจสอบได้และเป็นทางเลือกที่ดี

ดังนั้น การทำสำเนาเอกสารจึงหมดความจำเป็นไป เพราะมีต้นฉบับ ๑ ชุด ก็สามารถทำสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายเป็นเช่นเดียวกับกรณีศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศก็ใช้วิธีสแกนต้นฉบับ ซึ่งจะได้ลดปัญหาการตรวจทาน เอกสารและต้องทำลายสำเนาจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นการลดภาระและขั้นตอนของประชาชนอีกด้วย

๕) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้องในการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชน ตามมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการตรวจสอบกรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ การกำหนดหน้าที่ของรัฐยังไม่ชัดเจน การตรวจสอบหน้าที่ของรัฐยังมีข้อความที่ต้องตีความ ว่ากรณีที่มีการทำหน้าที่แล้วแต่ไม่ครบถ้วนเป็นอย่างไร โดยถ้าพิจารณาถึงมาตรา ๔๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ควรที่จะนำไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ หรือไม่ เพราะบางเรื่องเป็นขั้นตอนของผู้ตรวจการแผ่นดิน ถ้าไม่มีขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีก็อาจจะทำให้คดีเข้ามามาก จึงต้องสร้างขั้นตอนขึ้น แต่ถ้าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ส่งเรื่องโดยเห็นว่าหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องครบถ้วนแล้วเรื่องก็ต้องยุติไป กระบวนการนี้ควรมีการทบทวนโดยในกรณีที่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินก็สามารถยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยได้ และปัญหาการไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาเรื่องของคณะรัฐมนตรีด้วย

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดมาตรการบังคับก่อนการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีมีการฝ่าฝืนหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หากประชาชนไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ครบถ้วนแล้ว เรื่องดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถรับไว้พิจารณาคดีได้ ซึ่งก็มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่าบทบัญญัติดังกล่าว ควรกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในฝ่ายบริหาร ซึ่งสมควรไปอยู่ในกฎหมายอื่นที่มีใช้กฎหมายวิธีพิจารณา

คดีของศาลหรือไม่ ซึ่งในมุมมองของคณะผู้วิจัยเห็นว่าควรจะไปอยู่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ มากกว่า เนื่องจากถือว่าเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน ก่อนที่จะเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ถ้าย้ายบทบัญญัติส่วนนี้ออกไปก็จะทำให้เกิดความเป็นเอกภาพและเป็นระบบระเบียบของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน ก็มีเพียง ๒ มาตรา คือ มาตรา ๒๓ (๑) และมาตรา ๓๕ ดังนี้

“มาตรา ๒๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๒ (๑) (๒) หรือ (๓) ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้เมื่อเห็นว่ามีกรณี ดังต่อไปนี้

(๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๕ ในกรณีที่ความปรากฏต่อผู้ตรวจการแผ่นดินว่ามีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากหน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ของรัฐธรรมนูญ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรายงานพร้อมข้อเสนอแนะให้คณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปโดยเร็ว โดยผู้ตรวจการแผ่นดินจะรายงานให้รัฐสภาและเผยแพร่ให้ประชาชนทราบด้วยก็ได้ ”

ในส่วนข้อเสนอให้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาเรื่องที่เสนอโดยผู้ตรวจการแผ่นดินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ (๒) ของคณะรัฐมนตรี นั้น ได้มีเคยมีการเสนอเรื่องกำหนดระยะเวลาไว้ คือ ๑๘๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากผู้ตรวจการแผ่นดิน โดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมี ศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์ เป็นหัวหน้าคณะผู้วิจัย ในรายงานศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิของประชาชนและชุมชนในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕^{๖๑} ซึ่งข้อเสนอกำหนดระยะเวลาดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่ายังเป็นกรอบระยะเวลานานเกินไป โดยควรกำหนดเพียง ๙๐ วัน เพื่อไม่ให้ล่าช้าออกไปเมื่อเทียบกับกรอบระยะเวลาในการพิจารณาเรื่องอุทธรณ์ทั่วไปในฝ่ายปกครองตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ

๖) ปัญหาการกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา และการกำหนดข้อยกเว้นที่ไม่เหมาะสมในกรณีที่ไม่ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา ตามความในมาตรา ๒๓ วรรคสอง ซึ่งถ้าพิจารณาเทียบกับศาลอื่น ก็จะได้ไม่มีการกำหนดไว้ในลักษณะที่เป็นการบังคับอย่างเคร่งครัดตายตัวเช่นนี้ และไม่มี ความจำเป็นที่ต้องบัญญัติเป็นข้อผูกมัดแต่อย่างใด ทั้งนี้ การกำหนดให้การเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือการเข้ารับราชการหรือการประกอบอาชีพอื่นใด ที่จัดในเวลาว่างหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของเวลาว่างให้เป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา เว้นแต่เป็นหลักสูตรหรือโครงการที่ศาลเป็นผู้จัดขึ้นโดยเฉพาะสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ในทางปฏิบัตินับว่าเป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นจริงที่ศาลจะจัดหลักสูตรหรือโครงการอบรมขึ้นมาเองให้กับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะเจาะจงที่มีจำนวน เพียง ๙ ท่าน ขณะที่การเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือการเข้ารับราชการหรือการประกอบอาชีพอื่นใด

^{๖๑} ในรายงานวิจัยฉบับนี้ยังมีข้อเสนออื่นที่น่าสนใจอีกสามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน หนังสือสิทธิของประชาชนและชุมชนในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕, (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๓).

เวลาราชการ ซึ่งมักจะมีการจัดขึ้นในวันธรรมดาเป็นปกติวิสัยกลับถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา นั้นก็ส่งผลให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถเข้าร่วมอบรมใด ๆ ในวันธรรมดาได้เลยถ้าศาลไม่ได้จัดหลักสูตรขึ้นมาเอง เพราะจะเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย

ดังนั้น จึงควรแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตราดังกล่าวให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความและการปฏิบัติ โดยควรอธิบายความให้ชัดเจนว่า การปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา มีความหมายเพียงใด และควรเพิ่มเติมข้อยกเว้นให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในเวลาราชการได้ เช่น การบรรยายพิเศษ การเป็นวิทยากรสอนหนังสือในมหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยที่ไม่กระทบต่อการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

๗) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าบังคับและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ ซึ่งบัญญัติให้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจยังไม่ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้อย่างชัดเจนเพียงพอจึงควรกำหนดขอบเขต เงื่อนไขให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในตัวบทบัญญัติกฎหมาย

๘) ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้น้อยเกินไป กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนต้น และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนท้าย และข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่งมีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

โดยการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเป็นกำหนดเวลาที่น้อยเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร จึงควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้มากยิ่งขึ้นโดยให้นับตามวันทำการของศาลรัฐธรรมนูญ โดยไม่นับรวมวันหยุดราชการ กล่าวคือจาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ สะดวกถี่ถ้วน และทันเวลา

๙) ควรพิจารณายกเลิกการกำหนดให้มีการปิดประกาศคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญไว้เผยแพร่ ณ ที่ทำการ เพราะการเผยแพร่คำวินิจฉัยหรือคำสั่งผ่านเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญก็ถือว่าเป็นการประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปแล้วและประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากกว่า การที่จะเข้ามาดูที่ป้ายประกาศของศาล และนอกจากนี้ควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยกลางให้เร็วขึ้น โดยลดเวลาให้เหลือเพียง ๑๕ วัน จะเป็นการเหมาะสมมากกว่า อีกทั้งความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรประกาศภายใน ๗ วัน โดยคำวินิจฉัยควรระบุด้วยว่าใครเป็นเสียงข้างมากและข้างน้อย ถ้ามีเพื่อให้เกิดความครบถ้วนชัดเจนในคำวินิจฉัยให้สาธารณชนทั่วไปได้รับรู้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว ไม่เกิดข้อครหาในเรื่องความล่าช้าของการเผยแพร่

นอกจากนั้นสมควรที่ต้องมีการดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายให้มีผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น โดยจากการรวบรวมข้อมูลการรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายได้มีข้อเสนอแนะเข้ามาในประเด็นที่สำคัญ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงข้อเสนอแนะเหล่านั้นแล้ว และเห็นด้วยว่าเป็นข้อเสนอแนะที่รับฟังมีเหตุผลสนับสนุนที่หนักแน่น และยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่การบังคับใช้กฎหมายให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น กล่าวคือ

๑) ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพัฒนาส่งเสริมให้งานวิชาการและงานวิจัยมารองรับในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุมและเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ งานวิจัยของศาลควรมีนักวิจัยของศาลเอง โดยต้องฝึกฝนเจ้าหน้าที่ให้ทำวิจัยได้เองขึ้นมาเพื่อให้งานวิชาการของศาลมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

๒) การพัฒนานำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมให้ก้าวหน้าและรวดเร็ว เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งปัจจุบันนี้ทั่วโลกได้มีการใช้เทคโนโลยีนี้เข้ามาทำงานที่ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก ช่วยให้ได้คำตอบที่รวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น โดยงานกฎหมายก็เริ่มเห็นนำมาใช้ในต่างประเทศเกี่ยวกับการวิเคราะห์คำพิพากษาและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่ไม่ซับซ้อน ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรจำเป็นต้องศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้สนับสนุนการทำงานต่อไป

๓) การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการเผยแพร่ สื่อสารไปยังสังคมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญก็มีความจำเป็นที่ต้องทำควบคู่กัน เพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญต่อสังคมทั้งในและนอกประเทศ และประชาชนโดยทั่วไปให้รับทราบเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิด ทัศนคติต่าง ๆ และการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคำวินิจฉัยศาลที่มีอยู่ในสังคมไทย อันจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ และการบังคับใช้กฎหมาย

๔) การพิจารณากำหนดให้มีตำแหน่งพนักงานคดีรัฐธรรมนูญ เพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เช่นเดียวกับพนักงานคดีปกครองในศาลปกครอง เพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่และแบ่งเบาภาระของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มากยิ่งขึ้น

๕) การพิจารณากำหนดให้เกิดความชัดเจนของอำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนเดียวไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่ามีอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการในเรื่องใดได้บ้าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

ในบางเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องเป็นการพิจารณาแบบเต็มองค์คณะ แทนการใช้วิธีการมอบหมายโดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ ในช่วงเวลาของการจัดเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษาตามโครงการของคณะผู้วิจัยเป็นช่วงเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหลายฉบับ ส่งผลให้ในการรวบรวมความคิดเห็นจากระบบกลางทางกฎหมายและแบบสอบถามรับฟังความคิดเห็น ปรากฏการแสดงความคิดเห็นในเชิงลบต่อการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญค่อนข้างมาก มีคำตำหนิต่าง ๆ โดยถึงขั้นเสนอให้มีการยกเลิกศาลรัฐธรรมนูญไป ฉะนั้นจากข้อเท็จจริงนี้ คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่จะกระทบต่อความสำเร็จในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ อย่างมาก

ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้กฎหมายฉบับหนึ่ง ย่อมไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมายว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมาย และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เท่านั้น ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนั้น ๆ ย่อมมีความสำคัญไม่แพ้กัน เพราะมีเช่นนั้นก็จะเกิดการต่อต้านหรือปฏิเสธกฎหมาย และแพร่ขยายความเข้าใจผิดส่งต่อไปอย่างกว้างขวางในสังคม ยิ่งยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีสื่อสารต่าง ๆ เป็นไปด้วยความรวดเร็วและเข้าถึงตัวบุคคลได้ง่ายกว่าสมัยก่อน ตลอดจนบรรดาชาวลงข่าวปลอมที่มีอยู่มากมายในสังคมออนไลน์ ก็ย่อมส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างเลี่ยงไม่ได้

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายทั้งหมดโดยตรง ในฐานะองค์กรตุลาการ จึงมีข้อจำกัดที่จะทำหน้าที่สื่อสารความเข้าใจต่าง ๆ ในกฎหมายฉบับนี้ และจำเป็นต้องวางตัวธำรงบทบาทตนให้เหมาะสม จึงไม่อาจให้สัมภาษณ์และชี้แจงแก่สื่อมวลชนได้มากนัก ฉะนั้นบทบาทหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องจึงตกอยู่กับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ควรมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในด้านการสื่อสารองค์กรสู่สังคมภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งคณะผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าจะเป็แรงผลักดันสำคัญให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้นในอนาคต

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กองพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, คำอธิบายสาระสำคัญของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๖๒.
- กิตติพงศ์ กมลธรรมวงศ์, หลักการใหม่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๕.
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ความเข้าใจของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๐.
- _____, ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายการมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๒.
- ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, การชั่งน้ำหนักคุณค่าในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๗.
- ธีระ สุธีวรานุการ, คำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ. รายงานศึกษาวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
- _____, ระบบศาลและการพิจารณาคดีของศาลในทางกฎหมายมหาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๓.
- _____, ศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหลังประกาศใช้บังคับ. รายงานศึกษาวิจัยเสนอต่อ คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____, ศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ “ร่างกฎหมาย” ก่อนประกาศใช้บังคับ. รายงานศึกษาวิจัยเสนอต่อ คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรกฎาคม ๒๕๖๖.
- บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๓.
- บรรศักดิ์ อวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา, คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๓.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- _____, คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญของเยอรมนี. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๘.
- ประดิษฐ์ ดีวัฒนกุล, นโยบายสาธารณะและการวางแผน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.
- ปัญญา อุดชาชน, ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในโลกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๒.
- _____, หลักนิติธรรม : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไทย-เยอรมนี. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๔.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ, การประเมินโครงการ แนวคิด และการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: บริษัท เฮาส์ ออฟ เคอร์มิสท์ จำกัด, ๒๕๖๒.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์, วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๔๖.

วรรณภา ตีระสังขะ, *อ่านรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสัญญาธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๔.

ศิริชัย กาญจนวาสี, *ทฤษฎีการประเมิน*. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๔.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, *รายงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมาย เสนอต่อกองพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา*, ๒๕๕๗.

สถาบันวิจัยและคำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *รายงานผลการศึกษาวิจัยโครงการสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕*. รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๖.

_____, *รายงานผลการศึกษาวิจัยโครงการสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖*. รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๗.

สมชาย ดุรงค์เดช, *การประเมินผลโครงการ*. กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

สุพิชญา กันกา, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment: RIA) ตามมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๑.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา, *รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “การละเมิดอำนาจศาล : ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์, ๒๕๖๒.

_____, *ผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๗.

_____, *สิทธิของประชาชนและชุมชนในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๓.

_____, *รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักเกณฑ์ในการกำหนดมาตรการชั่วคราวและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๖.

_____, *หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษาเปรียบเทียบต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๗.

_____, *ศาลรัฐธรรมนูญ ในรัฐเสรีประชาธิปไตยในศตวรรษที่ ๒๑*. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๗.

_____, *อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๓.

อริศรา เล็กสรเสรี, *การประเมินกลางน้ำ (Midstream Evaluation) แนวคิดและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ:

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

อานนท์ มาเฒ่า, “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
ดุสิตบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๕.

อานนท์ มาเฒ่า และสุรศักดิ์ บุญญานุกุลกิจ, รายงานวิจัยการตรวจสอบการกระทำของฝ่ายตุลาการโดย
ศาลรัฐธรรมนูญและผลที่ตามมา : ศึกษากรณีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๖๔ และ
คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๘๑-๘๓/๒๕๖๕ (ประชุมใหญ่). เสนอต่อ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๖๕.

อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม, รายงานการศึกษาลักษณะบุคคล เรื่อง กระบวนการก่อนการตรากฎหมายของ
ประเทศไทย ศึกษาเปรียบเทียบประเทศมาเลเซีย และประเทศออสเตรเลีย. เสนอต่อ สถาบัน
การต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๖๐.

เอกสารอื่น

คู่มือการจัดทำรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติในคราวประชุมครั้งที่ ๖๖/๒๕๖๐ การพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

เอกสารรับฟังความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ และ
ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๓

ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ข้อปฏิบัติและเงื่อนไข ประเภท รูปแบบและขนาดของข้อมูล
อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือเอกสารอื่นใดทาง
ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖

ข้อมูลจากเว็บไซต์

เดอะเมตเตอร์ www.thematter.co.th

มติชนออนไลน์ www.matichon.co.th

วันโอวัน www.๑๐๑.world.com

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย www.tdri.or.th

สำนักข่าวประชาไท www.prachatai.com

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา www.ocs.go.th

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย www.constitutionalcourt.or.th

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) www.oecd.org

ไอลอว์ www.ilaw.or.th

ภาคผนวก

- ภาคผนวก ก. ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
- ภาคผนวก ข. แบบและข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎจำนวน ๒ ฉบับ
- ภาคผนวก ค. แบบสอบถามความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว
- ภาคผนวก ง. รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนารับฟังความคิดเห็นโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ (ณ ห้องออติทอเรียน ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทารา ไทฟ์ ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร)
- ภาคผนวก จ. รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ดังกล่าว ๒ ฉบับ
- ภาคผนวก ฉ. รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายจำนวน ๒ ฉบับ
- ภาคผนวก ช. สรุปผลการสัมมนานำเสนอผลการวิจัยโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ห้องรับรอง ชั้น ๙ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ภาคผนวก ก.

ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

โดยที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในฐานะหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบการบังคับใช้กฎหมาย เห็นสมควรประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยประเมินว่าการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมาย มากน้อยเพียงใด คำนึงถึงภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐหรือประชาชนหรือไม่ หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิด ความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น โดยยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็น ลำสมัย หรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็น อุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน ตลอดจนการพัฒนา กฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ การลดความซ้ำซ้อนและขัดแย้งกัน ของกฎหมาย การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะต้องดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ตลอดจนต้องกระทำตามแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีกำหนด ซึ่งจะต้องมีการประกาศรับฟังความคิดเห็นและข้อมูลประกอบ การรับฟังความคิดเห็น ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและแนวทางดังกล่าว สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

๑. การรับฟังความคิดเห็น

๑.๑ กฎหมายที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ตามพระราชบัญญัติ หลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ ได้แก่

NO- 288-2567

(๑) ข้อกำหนด ...

- ๒ -

(๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

(๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย

ในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ทั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามคิวอาร์โค้ด (QR Code) ท้ายประกาศนี้

๑.๒ ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะทำการรับฟังความคิดเห็น

(๑) นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๓) สมาชิกวุฒิสภา

(๔) ศาลยุติธรรม

(๕) ศาลปกครอง

(๖) ศาลทหาร

(๗) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๘) คณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๙) ผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๑๐) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

(๑๑) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(๑๒) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(๑๓) อัยการสูงสุด

(๑๔) บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและคณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธาน

ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๑๕) หน่วยงานของรัฐ

(๑๖) เจ้าหน้าที่ของรัฐ

(๑๗) ประชาชนและชุมชน

๑.๓ วิธีการรับฟังความคิดเห็น

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะดำเนินการรับฟังความคิดเห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่ม โดยมีวิธีการหลักที่จะนำมาใช้ ดังต่อไปนี้

(๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๒) การสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม

(๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น

ทั้งนี้ ประชาชนทั่วไปสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) ตามคิวอาร์โค้ด (QR Code) ท้ายประกาศนี้

๑.๔ ระยะเวลา ...

- ๓ -

๑.๔ ระยะเวลาการรับฟังความคิดเห็น

ระยะเวลา ๑ เดือน นับตั้งแต่วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๗ ถึงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๗

๑.๕ รอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

การประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้ เป็นการประเมินผลจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตั้งแต่วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖

๒. ข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์

๒.๑ วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีวัตถุประสงค์สำคัญในการดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้การสรรหาและการวินิจฉัยการพ้นจากตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ และการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ขึ้นเพื่อรองรับการดำเนินงานเรื่องต่าง ๆ เพิ่มเติมจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ โดยมีเหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ แล้ว

๒.๒ มาตรการสำคัญของกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเดิมของการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีเพียงข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ออกใช้บังคับเอง โดยมีใช้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา และยังมีเนื้อหาสาระที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เพียงพอที่จะใช้เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขณะเดียวกันเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญที่หลายเรื่อง ส่งผลให้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่สามารถบังคับต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่เพื่อรองรับการดำเนินงานให้สอดคล้องถูกต้องตรงกับรัฐธรรมนูญและกำหนดรายละเอียดอื่นที่จำเป็นในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรการสำคัญในกฎหมายฉบับนี้เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญสำหรับใช้บังคับกับคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ คู่กรณีในคดีอื่นได้แก่ ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง และผู้มีสิทธิกระทำการแทน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นได้แก่ หน่วยงาน คณะบุคคล หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีรัฐธรรมนูญ โดยอาจสรุป

มาตรการ ...

มาตรการสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ได้ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ กำหนดหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญโดยรวม
หน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญไว้ในมาตราเดียว (มาตรา ๗)

๒.๒.๒ กำหนดองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม
การสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง โดยบัญญัติให้สอดคล้อง
กับรัฐธรรมนูญและกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมบางประการ (มาตรา ๘ ถึงมาตรา ๒๖)

๒.๒.๓ กำหนดหลักการสำคัญในวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นบททั่วไป
สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญให้ใช้ระบบไต่สวน โดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณ
หรือโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท
เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามรับฟังไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาด
คลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าศาลได้ให้อีกุสแก่คู่กรณี
ในการนำสืบพยานหลักฐานหักล้างแล้ว ก็ให้ศาลรับฟังได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริง
ที่เกิดขึ้นในคดีนั้น

นอกจากนี้ การพิจารณาของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และข้อกำหนดของศาล โดยในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลมีอำนาจเรียกเอกสาร
หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้หน่วยงานของรัฐ
หรือพนักงานสอบสวนดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ (มาตรา ๒๗)

๒.๒.๔ กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการยื่นคำร้องคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
อันเนื่องจากมีเหตุความไม่เป็นกลางเกิดขึ้น การขอถอนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่มีเหตุ
อันมีสภาพร้ายแรงซึ่งอาจทำให้การพิจารณาหรือวินิจฉัยเสียความยุติธรรมไป (มาตรา ๓๒ ถึงมาตรา ๓๗)

๒.๒.๕ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำร้องและหนังสือขอให้ศาล
พิจารณาวินิจฉัย แบบของคำร้องและแบบของหนังสือ ตลอดจนหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำร้อง
หรือหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยในคดีที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ คดีเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจ
ของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐ
เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามกฎหมาย หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ
ที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๑ ถึงมาตรา ๕๑)

๒.๒.๖ กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับองค์คณะและการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ เช่น
กำหนดองค์คณะในการพิจารณาคดีเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ คือ องค์คณะต้องประกอบด้วยตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญ ไม่น้อยกว่า ๗ คน กำหนดให้กรณีที่คู่กรณีดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ศาลอาจ
มีคำสั่งให้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่เห็นสมควรได้ แต่หากคู่กรณีไม่ดำเนิน
กระบวนการพิจารณาตามคำสั่งดังกล่าวศาลอาจพิจารณาสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาหรือสั่งจำหน่ายคดีนั้นก็ได้
กำหนดให้ในกรณีที่ปัญหาข้อกฎหมายและคดีมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะวินิจฉัยได้ ศาลจะพิจารณา

วินิจฉัย ...

- ๕ -

วินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนหรือยุติการไต่สวนก็ได้ (มาตรา ๕๘) กำหนดให้มีมาตรการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยของศาล เป็นต้น (มาตรา ๕๒ ถึงมาตรา ๗๑)

๒.๒.๗ กำหนดหลักเกณฑ์ในการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมบางประการ เช่น กำหนดว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ศาลปรึกษาหารือจนกว่าจะได้ข้อยุติ กำหนดเนื้อหาที่ต้องมีในคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ กำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกรณีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งมีข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย เป็นต้น (มาตรา ๗๒ ถึงมาตรา ๗๘)

๒.๒.๘ สำหรับมาตรการสำคัญที่เป็นการกำหนดความผิดและโทษตามกฎหมาย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลสำหรับศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรก โดยให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรือละเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว ออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังได้กำหนดโทษสำหรับการละเมิดอำนาจศาลโดยฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลดังกล่าว ได้แก่ (๑) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้ (๒) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ (๓) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ การพิจารณาคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙)

ในส่วนรายละเอียดของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมารับฟังความคิดเห็น สามารถศึกษาได้จากคิวอาร์โค้ด (QR Code) ท้ายประกาศนี้

๒.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะประชาชนจะได้รับจากการมีกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการและเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือเป็นองค์กรตุลาการที่ก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญโดยตรง ที่มา องค์ประกอบ ตลอดจนหน้าที่และอำนาจ ส่วนถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ พิทักษ์รัฐธรรมนูญ คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ รวมถึงคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักนิติธรรม จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไข ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้แล้วในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระ ประชาชน และชุมชน ได้รับประโยชน์ในแง่ที่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองได้จริง สมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

๒.๔ ปัญหา ...

๒.๔ ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย สถิติการดำเนินคดีและการลงโทษ
ตามกฎหมาย

๒.๔.๑ ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย

โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาบังคับใช้ความคิดเห็น
จำนวน ๒ ฉบับ ได้แก่ ๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๒
และ ๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้ผ่านการใช้บังคับมาระยะหนึ่ง ปรากฏว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย
ดังตัวอย่างปัญหาในประเด็นสำคัญต่อไปนี้

๑) ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดี ซึ่งอาจ
เกิดความทับซ้อนกันในบางประเภทคดี เช่น คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่า
การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีที่การละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้ง
ต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑๓ ประกอบ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘
มีความใกล้เคียงกับคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่อง
ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๑ (๑) เป็นต้น

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้อง
คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่า การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ เช่น
การกำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนด
ข้อยกเว้นการใช้สิทธิยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๔๗ เป็นต้น

๓) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้อง
คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ โดยเฉพาะการดำเนินการกระบวนการก่อนการยื่นคำร้อง
ต่อศาลรัฐธรรมนูญ

๔) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดคำบังคับและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔
ซึ่งบัญญัติให้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาล หากมีความจำเป็นจะต้องบังคับ
ให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น
โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไข
หรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจยังไม่ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ

๕) ปัญหา ...

- ๗ -

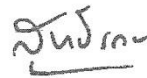
๕) ปัญหาเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ทั้งในประเด็นการกำหนดความผิด อัตราโทษ และเหตุยกเว้นความผิดกรณีการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมิได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย

๒.๔.๒ สถิติการดำเนินคดีและการลงโทษตามกฎหมาย

นับจากวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ จนถึงวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้ คือ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ มีสถิติการดำเนินคดีทั้งสิ้น ๕๔๙ คดี รายละเอียดปรากฏตามตารางสถิติคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจำแนกตามประเภทคดีท้ายประกาศนี้

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ นับจากวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ จนถึงวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้ คือ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ ยังไม่เคยมีการดำเนินคดีและลงโทษ

ประกาศ ณ วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

(นายสุทธิรักษ์ ทรงศิริไธ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

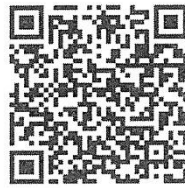
เอกสารแนบท้ายประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

คิวอาร์โค้ด (QR Code) สำหรับการแสดงความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

<https://bit.ly/3LQeMXy>

ดาวน์โหลดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

<https://bit.ly/46fokVc>

ดาวน์โหลดข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

<https://bit.ly/3WeWkMT>

- ๒ -

ดาวนโหลดระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในทำการศาล

พ.ศ. ๒๕๖๒

<https://bit.ly/4ddB0OY>

ดาวนโหลดคำอธิบายสรุปสาระสำคัญพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

<https://bit.ly/4cTlcAZ>

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

เอกสารแนบท้ายประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

สถิติคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจำแนกตามประเภทคดี ตั้งแต่วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖

ลำดับที่	ประเภทคำร้อง	ปี ๒๕๖๑	ปี ๒๕๖๒	ปี ๒๕๖๓	ปี ๒๕๖๔	ปี ๒๕๖๕	ปี ๒๕๖๖
๑	การพิจารณาวินิจฉัยการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา ๔๙)	-	๕	๓	๒	๑	๔
๒	คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (มาตรา ๕๑)	-	-	-	๒	๒	-
๓	การวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา ๘๒)	-	๔	๖	๓	-	๓
๔	การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ (มาตรา ๑๔๘ วรรคหนึ่ง (๑))	๓	-	๔	-	๒	-
๕	การวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว (มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง)	๑	๒	๑	๒	๑	๑
๖	การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด (มาตรา ๑๗๓)	-	๑	-	-	-	๑
๗	การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่ และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ (มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๒))	-	๑	๑	๑	-	๓
๘	การวินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนหรือไม่ (มาตรา ๑๗๘)	-	-	-	-	-	-

โครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

- ๒ -

ลำดับที่	ประเภทคำร้อง	ปี ๒๕๖๑	ปี ๒๕๖๒	ปี ๒๕๖๓	ปี ๒๕๖๔	ปี ๒๕๖๕	ปี ๒๕๖๖
๙	การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา ๒๑๒)	๑๙	๑๕	๑๕	๑๔	๒๔	๒๑
๑๐	การพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๑๓)	๕๕	๖๓	๖๓	๕๔	๖๗	๕๓
๑๑	การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ (มาตรา ๒๓๑ (๑))	๑	๓	-	-	๑	-
๑๒	การวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐	-	๑	-	-	๑	-
๑๓	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอความเห็นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ วรรคสาม เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า การพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ มีการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมการมีสิทธิมีส่วนไม่ว่า โดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ วรรคสอง หรือไม่	-	-	-	-	-	๑
๑๔	อื่น ๆ	-	-	๑	-	๑	๑
รวมทั้งสิ้น		๗๙	๑๐๐	๙๔	๗๘	๑๐๐	๘๔
		๕๔๙					

ภาคผนวก ข.

แบบและข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎ จำนวน ๒ ฉบับ

แบบรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้แสดงความเห็น

ข้อ ๑ โปรดระบุสถานะของท่าน

- ☐ ประชาชนทั่วไป (โปรดระบุอาชีพ)
- ☐ หน่วยงานของรัฐ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (โปรดระบุตำแหน่ง)
- ☐ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
(โปรดระบุตำแหน่งและหน่วยงานที่สังกัด)
- ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ข้อ ๒ โปรดระบุเพศของท่าน (หากไม่ประสงค์ระบุ ท่านสามารถเลือกช่อง “ไม่ระบุ” ได้)

- ☐ ชาย
- ☐ หญิง
- ☐ ไม่ระบุ

ข้อ ๓ โปรดระบุช่วงอายุของท่าน

- ☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี
- ☐ ๒๐ - ๒๙ ปี
- ☐ ๓๐ - ๓๙ ปี
- ☐ ๔๐ - ๔๙ ปี
- ☐ ๕๐ - ๕๙ ปี
- ☐ ๖๐ ปี ขึ้นไป

ข้อ ๔ ท่านเคยมีความเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญหรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น เป็น
หรือเคยเป็นผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง หรือพยาน เป็นต้น

- ☐ เคย (โปรดระบุความเกี่ยวข้อง)
- ☐ ไม่เคย

ส่วนที่ ๒ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

ข้อ ๕ กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชน หรือไม่ อย่างไร

- ☐ จำเป็นและสอดคล้อง
☐ ไม่จำเป็นและไม่สอดคล้อง (โปรดระบุเหตุผล)

เหตุผล.....

ข้อ ๖ กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน หรือไม่ อย่างไร

- ☐ เป็นอุปสรรค (โปรดระบุอุปสรรคหรือภาระ)
☐ ไม่เป็นอุปสรรค

เหตุผล.....

ข้อ ๗ กฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ หรือไม่ อย่างไร

- ☐ สอดคล้อง
☐ ไม่สอดคล้อง (โปรดระบุเหตุผล)

เหตุผล.....

ข้อ ๘ กฎหมายนี้ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ หรือไม่ อย่างไร

- ☐ เป็น
☐ ไม่เป็น (โปรดระบุเหตุผล)

เหตุผล.....

ข้อ ๙ กฎหมายนี้มีมาตรการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น หรือไม่ อย่างไร

- ☐ ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้ง (โปรดระบุกฎหมายที่ซ้ำซ้อน)
☐ ไม่ซ้ำซ้อนหรือไม่ขัดแย้ง

เหตุผล.....

ข้อ ๑๐ กฎหมายนี้ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย หรือไม่ อย่างไร

- ☐ ไม่ได้ลดความเหลื่อมล้ำและไม่ช่วยสร้างความเป็นธรรม (โปรดระบุเหตุผล)
☐ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม

เหตุผล.....

ข้อ ๑๑ มาตรการในกฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ หรือไม่ อย่างไร

- ☐ เป็นอุปสรรคหรือไม่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน (โปรดระบุอุปสรรค)
☐ ไม่เป็นอุปสรรคหรือช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

เหตุผล.....

ข้อ ๑๒ กฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายนี้ หรือไม่

- ☐ สนับสนุน/ไม่เป็นอุปสรรค
☐ ไม่สนับสนุน/เป็นอุปสรรค (โปรดระบุเหตุผล)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๓ กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือไม่ อย่างไร

- ☐ คุ้มค่าและได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป
☐ ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ (โปรดระบุเหตุผล)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๔ กฎหมายนี้สมควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง หรือไม่ อย่างไร

- ☐ ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง
☐ ควรแก้ไขหรือปรับปรุง (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)
☐ ควรยกเลิก

เหตุผล.....

ข้อ ๑๕ ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นในการดำเนินการเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายนี้ หรือไม่ อย่างไร

- ☐ มี (โปรดระบุข้อเสนอนแนะ)
☐ ไม่มี

เหตุผล.....

ส่วนที่ ๓ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนปัญหาของบทบัญญัติกฎหมาย

ข้อ ๑๖ ท่านเห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสมแล้วหรือไม่ อย่างไร

- ☐ เหมาะสมแล้ว
☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๗ ท่านเห็นว่าบทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมาย เช่น คำร้อง คู่กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนและครอบคลุมแล้ว หรือไม่ อย่างไร (มาตรา ๔)

- ☐ ชัดเจนและครอบคลุมแล้ว
☐ ยังไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๘ ท่านเห็นว่าเหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมายมีความเหมาะสมเพียงพอแล้วหรือไม่ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๙ ท่านเห็นว่าการบัญญัติให้การวินิจฉัยคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริตและมิได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยابคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ (มาตรา ๓๘ วรรคสาม)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๐ ท่านเห็นว่าข้อกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ อย่างไร (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๑ ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่กฎหมายได้กำหนดการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยออกเป็น ๒ แบบ ได้แก่ ๑) จัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ ๒) จัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)

☐ เห็นด้วย

☐ ไม่เห็นด้วย (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๒ ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหารขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญแล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป (มาตรา ๔๑ วรรคสาม)

☐ เห็นด้วย

☐ ไม่เห็นด้วย (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๓ ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่กฎหมายกำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)

☐ เห็นด้วย

☐ ไม่เห็นด้วย (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๔ ท่านเห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๑) – (๔))

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๕ ท่านเห็นว่าการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนด ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด) มีความเหมาะสมแล้ว หรือไม่ อย่างไร (มาตรา ๔๒ วรรคสอง)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๖ ท่านเห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้อง ในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้น ให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอแล้วหรือไม่ (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๗ ท่านเห็นว่าการกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑) มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๔๕)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๘ ท่านเห็นว่าการกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๙ ท่านเห็นว่าการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๔๗ (๑) – (๖))

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๓๐ ท่านเห็นว่าหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๔๙)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๓๑ ท่านเห็นว่าหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้ มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๗๑)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๓๒ ท่านเห็นว่าหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๗๔)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๓๓ ท่านเห็นว่าการกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๗๕ วรรคสี่)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒
ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th)

๑. ชื่อการรับฟัง

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๙๗ ก วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๒)

๒. ผู้ได้รับผลกระทบ

- (๑) นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี
- (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (๓) สมาชิกวุฒิสภา
- (๔) ศาลยุติธรรม
- (๕) ศาลปกครอง
- (๖) ศาลทหาร
- (๗) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (๘) คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- (๙) ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (๑๐) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- (๑๑) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (๑๒) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- (๑๓) อัยการสูงสุด
- (๑๔) บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและคณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (๑๕) หน่วยงานของรัฐ
- (๑๖) เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- (๑๗) ประชาชนและชุมชน

๓. ข้อมูลเบื้องต้น

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖ และมาตรา ๒๘ ซึ่งบัญญัติให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญโดยมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว และนอกจากที่บัญญัติไว้แล้ว ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว และไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๔. สาระสำคัญของกฎหมาย/สภาพปัญหาและความจำเป็นของการมีกฎหมายฉบับนี้

๑) สาระสำคัญของกฎหมาย

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีสาระสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑.๑) การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

๑.๒) วิธีการส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นใด และการปิดประกาศของศาล

๑.๓) การตรวจพยานหลักฐาน การไต่สวนพยานหลักฐาน การบันทึกการให้ถ้อยคำของพยาน และการแถลงการณ์เปิดคดีและปิดคดี

๑.๔) การขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน

๑.๕) มาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย

๑.๖) การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง และการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย

๒) สภาพปัญหาและความจำเป็นของการมีกฎหมายฉบับนี้

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จะได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญในส่วนที่สำคัญเอาไว้แล้ว แต่เพื่อเป็นการรองรับการดำเนินงานต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงมีความจำเป็นที่ต้องประกาศใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในเชิงรายละเอียดสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งแม้จะมีผลกระทบเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่บ้างบางประการ แต่ก็มีคามจำเป็นเพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นธรรม และถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ รวมถึงกฎหมายและกฎที่เกี่ยวข้อง

๕. ผู้รักษาการตามกฎหมาย

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

๖. วันบังคับใช้กฎหมาย

มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๒ วันที่มีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒

๗. กฎหมาย กฎ มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

๘. ผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๑) นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๓) สมาชิกวุฒิสภา

(๔) ศาลยุติธรรม

(๕) ศาลปกครอง

(๖) ศาลทหาร

(๗) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๘) คณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๙) ผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๑๐) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

(๑๑) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(๑๒) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(๑๓) อัยการสูงสุด

(๑๔) บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและคณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธาน

ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๑๕) หน่วยงานของรัฐ

(๑๖) เจ้าหน้าที่ของรัฐ

(๑๗) ประชาชนและชุมชน

๙. ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้

นับจากวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ จนถึงวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้ คือ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ มีสถิติการดำเนินคดีทั้งสิ้น ๕๔๙ คดี รายละเอียดปรากฏตามตารางสถิติคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจำแนกตามประเภทคดีท้ายประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ลงวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๗

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ซึ่งเกี่ยวข้องกับมาตรการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญนี้ นับจากวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ จนถึงวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ ครั้งนี้ คือ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ ยังไม่เคยมีการดำเนินคดีและลงโทษ

๑๐. การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมายเบื้องต้น

ไม่มี

๑๑. ความเหมาะสมที่จะคงไว้ซึ่งระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ การให้อำนาจดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่หรือการกำหนดโทษอาญา (ถ้ามี)

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีความเหมาะสมและจำเป็นที่ต้องคงระบบอนุญาตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ โดยให้อำนาจดุลพินิจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะตุลาการ ในการพิจารณาคำขอต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี เพื่ออำนวยความสะดวกในการพิจารณาคดีให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๑๒. อื่น ๆ

ไม่มี

แบบรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์
ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒
ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้แสดงความเห็น

ข้อ ๑ โปรดระบุสถานะของท่าน

- ☐ ประชาชนทั่วไป (โปรดระบุอาชีพ)
- ☐ หน่วยงานของรัฐ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (โปรดระบุตำแหน่ง)
- ☐ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
(โปรดระบุตำแหน่งและหน่วยงานที่สังกัด)
- ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ข้อ ๒ โปรดระบุเพศของท่าน (หากไม่ประสงค์ระบุ ท่านสามารถเลือกช่อง “ไม่ระบุ” ได้)

- ☐ ชาย
- ☐ หญิง
- ☐ ไม่ระบุ

ข้อ ๓ โปรดระบุช่วงอายุของท่าน

- ☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี
- ☐ ๒๐ - ๒๙ ปี
- ☐ ๓๐ - ๓๙ ปี
- ☐ ๔๐ - ๔๙ ปี
- ☐ ๕๐ - ๕๙ ปี
- ☐ ๖๐ ปี ขึ้นไป

ข้อ ๔ ท่านเคยมีความเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญหรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น
เป็นหรือเคยเป็นผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง หรือพยาน เป็นต้น

- ☐ เคย (โปรดระบุความเกี่ยวข้อง)
- ☐ ไม่เคย

ส่วนที่ ๒ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

ข้อ ๕ ท่านได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดนี้ หรือไม่

- ☐ ได้รับ (โปรดระบุประโยชน์)
- ☐ ไม่ได้รับ

เหตุผล.....

ข้อ ๖ ข้อกำหนดนี้ก่อให้เกิดผลใด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน
- ☐ ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- ☐ เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- ☐ เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ
- ☐ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ

เหตุผล.....

ข้อ ๗ ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

- ☐ มี (โปรดระบุภาระหรือต้นทุนที่เพิ่มขึ้น)
- ☐ ไม่มี

เหตุผล.....

ข้อ ๘ ข้อกำหนดนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือไม่ อย่างไร

- ☐ คุ้มค่าและได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป
- ☐ ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ (โปรดระบุเหตุผล)

เหตุผล.....

ข้อ ๙ ท่านเห็นว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้หรือไม่ อย่างไร

- ☐ มี (โปรดระบุปัญหาหรืออุปสรรค)
- ☐ ไม่มี

เหตุผล.....

ข้อ ๑๐ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับข้อกำหนดนี้

- ☐ ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง
- ☐ ควรแก้ไขหรือปรับปรุง (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)
- ☐ ควรยกเลิก

เหตุผล.....

ข้อ ๑๑ ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้ หรือไม่ อย่างไรบ้าง

- ☐ มี (โปรดระบุข้อเสนอแนะ)
- ☐ ไม่มี

เหตุผล.....

ส่วนที่ ๓ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนปัญหาของกฎหมาย

ข้อ ๑๒ ท่านเห็นว่าข้อประพจน์ปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใด บิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้าย ซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (ข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๑)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๓ ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ ในข้อกำหนดนี้ (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)

☐ เห็นด้วย

☐ ไม่เห็นด้วย (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๔ ท่านเห็นว่ากำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น ที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับกรณียื่นคำร้องด้วยตนเอง มอบฉันทะให้ บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ (ส่วนกรณียื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ตามข้อ ๑๕ วรรคสี่ ไม่ต้องจัดทำสำเนาข้างต้น) มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๕ ท่านเห็นว่าการกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นด้วยตนเอง มอบฉันทะ ให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน ส่งทางไปรษณีย์ ส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๖ ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ให้กระทำในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอื่นใดที่ไม่เหมาะแก่การส่งทางไปรษณีย์ หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม)

☐ เห็นด้วย

☐ ไม่เห็นด้วย (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๗ ท่านเห็นว่าการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน ในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (ข้อ ๓๖)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๘ ท่านเห็นว่าการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (ข้อ ๔๐ วรรคหนึ่ง)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๙ ท่านเห็นว่าการกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเปิดเผยไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความเหมาะสมแล้ว หรือไม่ อย่างไร (ข้อ ๔๑ วรรคสอง)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๒๐ ท่านเห็นว่าการกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ในข้อกำหนดนี้มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

**ข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์
ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒
ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th)**

๑. ชื่อการรับฟัง

การประเมินผลสัมฤทธิ์ ของระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๑๑๒ ก วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒)

๒. ผู้ได้รับผลกระทบ

- ๑) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๒) บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและคณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓) คู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ
- ๔) สื่อมวลชน
- ๕) สถาบันการศึกษา หน่วยงาน หรือคณะบุคคลที่ขอเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ
- ๖) ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- ๗) ผู้แทนผู้บัญชาการกองทัพไทย
- ๘) ผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลทุ่งสองห้อง
- ๙) ผู้อำนวยการเขตหลักสี่
- ๑๐) หน่วยงานของรัฐ
- ๑๑) เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- ๑๒) ประชาชนทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

๓. ข้อมูลเบื้องต้น

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖ พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘ (๘) เพื่อให้การรักษาความปลอดภัยของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมและรัดกุม สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงโครงสร้างการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๔. สาระสำคัญของกฎหมาย/สภาพปัญหาและความจำเป็นของการมีกฎหมายฉบับนี้

๑) สาระสำคัญของกฎหมาย

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ มีสาระสำคัญในการกำหนดมาตรการและกฎเกณฑ์บังคับสำหรับบุคคลที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้ามาในบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อการรักษาความปลอดภัย ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่าง ๆ ซึ่งได้กำหนดหลักการสำคัญที่บุคคลต้องปฏิบัติ ดังนี้

๑.๑ กำหนดหลักการสำคัญที่เป็นเรื่องทั่วไปในเรื่องการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญและให้นาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ และระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลมด้วย (ข้อ ๖)

๑.๒ กำหนดให้ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงาน และผู้ซึ่งมาช่วยปฏิบัติงานในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบนี้อย่างเคร่งครัด โดยให้อยู่ในความควบคุม และรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น (ข้อ ๗)

๑.๓ หากเกิดความบกพร่อง เสียหาย หรือมีกรณีที่จะก่อให้เกิดความเสียหายอันอาจกระทบกระเทือนถึงการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยตามระเบียบนี้ประการใด ให้ผู้ทราบเหตุการณ์ ต้องรายงานต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยโดยตรงทันที (ข้อ ๘)

๑.๔ กำหนดให้ที่ทำศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถานที่ประสิทธิประสาทความยุติธรรม จำเป็นต้องมีความสงบเรียบร้อยและปลอดภัย ควรได้รับความเคารพและเป็นเขตหวงห้าม บุคคล หรือยานพาหนะ ที่จะเข้ามาจำต้องปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด (ข้อ ๙)

๑.๕ กำหนดให้ที่ทำศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเขตปลอดอาวุธ ห้ามผู้ใดนำหรือพกพาอาวุธ ติดตัวเข้ามาในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญโดยเด็ดขาด เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาลรัฐธรรมนูญหรือเลขาธิการ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนด (ข้อ ๑๐)

๑.๖ การกำหนดพื้นที่รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในหมวด ๒ ตั้งแต่ ข้อ ๑๒ ถึงข้อ ๑๖ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ชั้น คือ ๑) พื้นที่ชั้นนอก ๒) พื้นที่ควบคุม และ ๓) พื้นที่หวงห้าม โดยบุคคลและยานพาหนะที่จะเข้ามาแต่ละพื้นที่จะต้องผ่านการตรวจของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่ ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ขณะเดียวกันได้กำหนดห้ามบุคคลเข้ามาในบางพื้นที่ เว้นแต่ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้มาปฏิบัติงานหรือมาติดต่อราชการ และกรณีพื้นที่หวงห้าม จะมีข้อห้ามเข้ามา ในแต่ละห้องเว้นแต่ได้รับอนุญาต

ทั้งนี้ ในข้อ ๑๖ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจประกาศกำหนดพื้นที่ที่ทำศาล หรือพื้นที่อื่นใดในส่วนพื้นที่ชั้นนอก พื้นที่ควบคุมและพื้นที่หวงห้ามหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงพื้นที่รักษา ความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย รวมถึงกำหนดขอบเขตของพื้นที่รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ภายในที่ทำศาล

๑.๗ การกำหนดระดับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในหมวด ๓ ตั้งแต่ ข้อ ๑๗ ถึงข้อ ๒๐ โดยแบ่งเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ๑) ระดับปกติ ๒) ระดับเตือนภัย และ ๓) ระดับสูงสุด โดยให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจประกาศกำหนดระดับและมาตรการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อย และเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย วิธีการปฏิบัติในการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยตามระดับและมาตรการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยต่าง ๆ

๑.๘ การกำหนดเรื่องการอนุญาตต่าง ๆ ในหมวด ๔ ตั้งแต่ข้อ ๒๑ ถึงข้อ ๒๖ ได้แก่ การจัดให้มีบัตรแสดงตนสำหรับบุคคลที่ปฏิบัติงานภายในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญ การห้ามผู้ใดเข้ามา ในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญ และการห้ามผู้ใดนำยานพาหนะเข้ามาในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ผู้มีบัตรอนุญาตหรือได้รับอนุญาตจากหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย การกำหนดให้ติดบัตรแสดงตนหรือบัตรอนุญาตตลอดเวลาที่อยู่ในที่ทำศาลรัฐธรรมนูญ การห้ามผู้ใด

นำบัตรแสดงตนหรือบัตรอนุญาตสำหรับบุคคลนำบัตรไปใช้แอบอ้างหรือแสดงเป็นหลักฐานในสถานที่อื่นใดในทางที่ไม่เหมาะสม

๑.๙ การกำหนดหลักการปฏิบัติในหมวด ๕ สำหรับบุคคลทั่วไปที่จะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑ ได้แก่ ต้องแต่งกายสุภาพ ประพฤติตนให้เรียบร้อย รักษา มารยาท ปฏิบัติตนให้เหมาะสม และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ห้ามผู้ใดแจกจ่าย เผยแพร่ จำหน่ายเอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือสิ่งอื่นใดในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ห้ามผู้ใดถ่ายภาพ ถ่ายทำภาพยนตร์ บันทึกภาพและเสียง หรือกระทำการอย่างอื่น ในทำนองเดียวกันในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาลรัฐธรรมนูญ ห้ามนำสัตว์ วัตถุ หรือสิ่งของที่นำจะเป็นอันตราย หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลเข้ามาในพื้นที่ควบคุมและพื้นที่หวงห้าม เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ห้ามผู้ใดพักอาศัยอยู่ในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และห้ามผู้ใดอยู่ในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญนอกเวลาราชการตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ผู้มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติงานหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๑.๑๐ การกำหนดหน้าที่และอำนาจต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ในหมวด ๕ ตั้งแต่ข้อ ๓๒ ถึงข้อ ๓๔ โดยมีหน้าที่และอำนาจสำคัญตามข้อ ๓๒ ดังนี้

(๑) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคล ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

(๒) ป้องกันการกระทำความผิดอาญา หรือการละเมิดอำนาจศาลในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

(๓) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่

(๔) รวบรวมตรวจสอบข้อเท็จจริง และปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ หรือเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ในการดำเนินคดีละเมิดอำนาจศาล

(๕) ควบคุมดูแลให้การจราจรบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นไปโดยสะดวกและปลอดภัย และให้มีอำนาจในการเคลื่อนย้ายยานพาหนะตามสมควร

(๖) ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยตามที่เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมอบหมาย

๑.๑๑ การกำหนดเรื่องการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินในหมวด ๖ ตั้งแต่ข้อ ๓๖ ถึงข้อ ๓๙ กำหนดให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งการใด ๆ เพื่อป้องกัน ระงับ ยับยั้ง และแก้ไข หรือบรรเทาเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นต่อศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ บุคลากรของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีอำนาจสั่งการใด ๆ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ตามรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

การใช้อำนาจดังกล่าวอาจหมายความว่า

- (๑) สั่งให้ปิดที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือกำหนดวันและเวลาทำการเป็นกรณีพิเศษ
- (๒) สั่งให้บุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการใด ๆ เพื่อความเหมาะสมแก่สถานการณ์ฉุกเฉินนั้นได้ โดยไม่จำกัดคำนึงถึงภารกิจตามตำแหน่งหน้าที่และสายการบังคับบัญชา
- (๓) สั่งให้บุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก หากเห็นว่าจำเป็นต่อการจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น

(๔) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือผู้บัญชาการสถานการณ์ฉุกเฉิน

ทั้งนี้ การใช้อำนาจข้างต้นจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกัน ระวัง ยับยั้ง และแก้ไข หรือบรรเทาเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้น และให้รายงานต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญทราบโดยไม่ชักช้า และเมื่อเห็นว่าสถานการณ์ฉุกเฉินยุติลงหรือมีเหตุเปลี่ยนแปลงประการใดแล้ว ให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อยกเลิกมาตรการในสถานการณ์ฉุกเฉินก็ได้

๑.๑๒ การกำหนดเรื่องการเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญในหมวด ๗ ตั้งแต่ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๔ โดยกำหนดให้คู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ต้องนำบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรอื่นที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยเห็นสมควรให้ใช้แทนได้ มาแลกบัตรเข้าฟังการไต่สวน หรือการออกนั่งพิจารณาคดี และให้ระบุชื่อ ชื่อสกุล พร้อมลงลายมือชื่อในสมุดที่สำนักงานจัดไว้ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจพิจารณาและออกบัตรอนุญาตให้ตามที่เห็นสมควร และบัตรอนุญาตนี้ให้ใช้ได้เฉพาะวันที่มีการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ สื่อมวลชนใดประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ทำเป็นหนังสือถึงเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยระบุเรื่องพิจารณา วันเวลาที่นัดพิจารณา และระบุชื่อ ชื่อสกุลของสื่อมวลชนดังกล่าว นอกจากนี้ยังกำหนดห้ามผู้เข้าฟังการไต่สวนของศาลแสดงกิริยาไม่เรียบร้อย หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัดด้วย

๒) สภาพปัญหาและความจำเป็นของการมีกฎหมายฉบับนี้

ระเบียบฉบับนี้มีความจำเป็นที่ออกมาบังคับใช้เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัย และความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งในส่วนการพิจารณาวินิจฉัยคดี การปฏิบัติงานทั่วไปของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการไปได้ตามปกติด้วยความเรียบร้อยไม่เกิดปัญหาอุปสรรค หรืออันตรายในการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ บุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

๕. ผู้รักษาการตามกฎหมาย

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

๖. วันบังคับใช้กฎหมาย

มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒ วันที่มีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒

๗. กฎหมาย กฎ มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง

- ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๓) ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

๘. ผู้ที่เกี่ยวข้อง

- ๑) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๒) บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและคณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓) คู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ
- ๔) สื่อมวลชน
- ๕) สถาบันการศึกษา หน่วยงาน หรือคณะบุคคลที่ขอเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ
- ๖) ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- ๗) ผู้แทนผู้บัญชาการกองทัพไทย
- ๘) ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลทุ่งสองห้อง
- ๙) ผู้อำนวยการเขตหลักสี่
- ๑๐) หน่วยงานของรัฐ
- ๑๑) เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- ๑๒) ประชาชนทั่วไปที่เข้ามาในทำการศาลรัฐธรรมนูญ

๙. ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้

กรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ซึ่งเกี่ยวข้องกับมาตรการตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญนี้ นับจากวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๑ จนถึงวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้ คือ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ ยังไม่เคยมีการดำเนินคดีและลงโทษ

๑๐. การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมายเบื้องต้น

ไม่มี

๑๑. ความเหมาะสมที่จะคงไว้ซึ่งระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ การให้อำนาจดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่หรือการกำหนดโทษอาญา (ถ้ามี)

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญนี้มีการกำหนดระบบอนุญาตและมีการให้อำนาจดุลพินิจกับศาลรัฐธรรมนูญ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และหน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ในการอนุญาตแก่บุคคลที่จะเข้ามาในทำการศาล รวมถึงการอนุญาตให้กระทำการบางประการในทำการศาลรัฐธรรมนูญ เช่น การแจกจ่าย เผยแพร่ จำหน่ายเอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือสิ่งอื่นใดในทำการศาลรัฐธรรมนูญ การถ่ายภาพ ถ่ายทำภาพยนตร์ บันทึกภาพและเสียง หรือกระทำการอื่นในทำนองเดียวกันในทำการศาลรัฐธรรมนูญ การนำยานพาหนะ เข้ามาในทำการศาลรัฐธรรมนูญ การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชน หรือการเข้าฟังการไต่สวน เป็นต้น ซึ่งระบบการอนุญาตตามระเบียบนี้ยังมีความจำเป็นที่ต้องคงไว้เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการดูแล

รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยต่าง ๆ ไม่ให้เกิดภัยอันตรายหรือความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น
ตลอดจนพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสมของการกระทำของบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาอุปสรรค
ในการปฏิบัติหน้าที่ของศาล และบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนบุคคลทั่วไปได้

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญนี้มีการกำหนดระบบคณะกรรมการ คือ คณะกรรมการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน
อันประกอบด้วยเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ได้รับมอบหมาย
ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนผู้บัญชาการกองทัพอากาศ ผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลทุ่งสองห้อง
ผู้อำนวยการเขตหลักสี่ และผู้อำนวยการกลุ่มงานรักษาความปลอดภัย ซึ่งยังคงมีความเหมาะสมที่จะคงระบบ
คณะกรรมการไว้ เพื่อป้องกัน ระงับ ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้น ประสานงาน
กับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภายนอกในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน กำหนดแผนรักษาความปลอดภัย
และความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือแผนเผชิญเหตุ ตลอดจนดำเนินการอื่นตามที่
เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมอบหมาย

๑๒. อื่น ๆ

ไม่มี

แบบรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์
ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒
ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้แสดงความเห็น

ข้อ ๑ โปรดระบุสถานะของท่าน

- ☐ ประชาชนทั่วไป (โปรดระบุอาชีพ)
- ☐ หน่วยงานของรัฐ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)
- ☐ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (โปรดระบุตำแหน่ง)
- ☐ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
(โปรดระบุตำแหน่งและหน่วยงานที่สังกัด)
- ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ข้อ ๒ โปรดระบุเพศของท่าน (หากไม่ประสงค์ระบุ ท่านสามารถเลือกช่อง “ไม่ระบุ” ได้)

- ☐ ชาย
- ☐ หญิง
- ☐ ไม่ระบุ

ข้อ ๓ โปรดระบุช่วงอายุของท่าน

- ☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี
- ☐ ๒๐ - ๒๙ ปี
- ☐ ๓๐ - ๓๙ ปี
- ☐ ๔๐ - ๔๙ ปี
- ☐ ๕๐ - ๕๙ ปี
- ☐ ๖๐ ปี ขึ้นไป

ข้อ ๔ ท่านเคยมีความเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญหรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น
เป็นหรือเคยเป็นผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง หรือพยาน เป็นต้น

- ☐ เคย (โปรดระบุความเกี่ยวข้อง)
- ☐ ไม่เคย

ส่วนที่ ๒ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

ข้อ ๕ ท่านได้รับประโยชน์จากระเบียบนี้ หรือไม่

- ☐ ได้รับ (โปรดระบุประโยชน์)
- ☐ ไม่ได้รับ

เหตุผล.....

ข้อ ๖ ระเบียบนี้ก่อให้เกิดผลใด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน
- ☐ ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- ☐ เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- ☐ เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ
- ☐ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ

เหตุผล.....

ข้อ ๗ ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบนี้

- ☐ มี (โปรดระบุภาระหรือต้นทุนที่เพิ่มขึ้น)
- ☐ ไม่มี

เหตุผล.....

ข้อ ๘ ระเบียบนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบหรือไม่ อย่างไร

- ☐ คุ้มค่าและได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป
- ☐ ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ (โปรดระบุเหตุผล)

เหตุผล.....

ข้อ ๙ ท่านเห็นว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้หรือไม่ อย่างไร

- ☐ มี (โปรดระบุปัญหาหรืออุปสรรค)
- ☐ ไม่มี

เหตุผล.....

ข้อ ๑๐ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับระเบียบนี้

- ☐ ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง
- ☐ ควรแก้ไขหรือปรับปรุง (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)
- ☐ ควรยกเลิก

เหตุผล.....

ข้อ ๑๑ ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้หรือไม่ อย่างไร

- ☐ มี (โปรดระบุข้อเสนอแนะ)
- ☐ ไม่มี

เหตุผล.....

ส่วนที่ ๓ ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็นในส่วนปัญหาของกฎหมาย

ข้อ ๑๒ ท่านเห็นว่าการกำหนดนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายของคำว่าสถานการณ์ฉุกเฉิน และสื่อมวลชน มีความเหมาะสม หรือไม่ อย่างไร (ข้อ ๔)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๓ ท่านเห็นว่าข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสมแล้วและไม่ได้จำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควร หรือไม่ อย่างไร (ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ข้อ ๑๔ ท่านเห็นว่าข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ มีการกำหนดไว้อย่างเหมาะสมแล้ว หรือไม่ อย่างไร (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓)

☐ เหมาะสมแล้ว

☐ ยังไม่เหมาะสม (โปรดระบุแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุง)

เหตุผล.....

ภาคผนวก ค.

แบบสอบถามความคิดเห็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

เนื่องด้วยศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพิจารณายกเลิกแก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย หรือกฎซึ่งออกตามกฎหมายดังกล่าว โดยข้อมูลที่ได้จะนำไปประมวลผลและนำเสนอในภาพรวม โดยไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามต่อไปนี้ตามความเป็นจริงให้ครบถ้วนในทุกข้อรายการ จะขอบคุณยิ่ง

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๑ เพศ (หากไม่ประสงค์ระบุ ท่านสามารถเลือกช่อง “ไม่ระบุ” ได้)

☐ ๑. ชาย

☐ ๒. หญิง

☐ ๓. ไม่ระบุ

๑.๒ อายุ

☐ ๑. ๑๘ - ๒๐ ปี

☐ ๒. ๒๑ - ๓๐ ปี

☐ ๓. ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔. ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕. ๕๑ - ๖๐ ปี

☐ ๖. ๖๑ ปี ขึ้นไป

๑.๓ ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ๑. ต่ำกว่าประถมศึกษา

☐ ๒. ประถมศึกษา

☐ ๓. มัธยมศึกษา/ปวช.

☐ ๔. อนุปริญญา/ปวส.

☐ ๕. ปริญญาตรี

☐ ๖. ปริญญาโท

☐ ๗. ปริญญาเอก

๑.๔ สถานะ

☐ ๑. ประชาชนทั่วไป (โปรดระบุอาชีพ)

☐ ๒. หน่วยงานของรัฐ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)

☐ ๓. องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)

☐ ๔. ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (โปรดระบุชื่อหน่วยงาน)

☐ ๕. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (โปรดระบุตำแหน่ง)

☐ ๖. ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ (โปรดระบุตำแหน่งและหน่วยงานที่สังกัด)

☐ ๗. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

๑.๕ ท่านเคยมีความเกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญหรือกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น เป็นหรือเคยเป็นผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง หรือพยาน เป็นต้น

☐ ๑. เคย (โปรดระบุ)

☐ ๒. ไม่เคย

ส่วนที่ ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

๒.๑ ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑) กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน					
๒) กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพหรือเป็นภาระแก่ประชาชน					
๓) กฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ					
๔) กฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร					
๕) กฎหมายนี้มีมาตรการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น					
๖) กฎหมายนี้ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย					
๗) มาตรการในกฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ					
๘) กฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย					
๙) กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย					
๑๐) บทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม					

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๑) บทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมาย เช่น คำร้อง คู่กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนและครอบคลุม (มาตรา ๔)					
๑๒) เหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มีความเหมาะสมเพียงพอ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)					
๑๓) การบัญญัติให้การวินิจฉัยคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน (มาตรา ๓๘ วรรคสาม)					
๑๔) การกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในฐานละเมิดอำนาจศาล มีความเหมาะสม (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง)					
๑๕) การที่กฎหมายได้กำหนดแยกการนำเสนอคดีให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) การจัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) ๒) การจัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง) มีความเหมาะสม					
๑๖) การบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๑ วรรคสาม)					
๑๗) การที่กฎหมายกำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนด มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)					
๑๘) การกำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๑) – (๔))					
๑๙) การกำหนดให้คู่กรณี มีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคสอง)					

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๐) การกำหนดในกฎหมายให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วนหรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอ (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)					
๒๑) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการสำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑) มีความเหมาะสม					
๒๒) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘)					
๒๓) การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๗ (๑) – (๖))					
๒๔) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๙)					
๒๕) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้ มีความเหมาะสม (มาตรา ๗๑)					
๒๖) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม (มาตรา ๗๔)					
๒๗) การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย มีความเหมาะสม (มาตรา ๗๕ วรรคสี่ และมาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง)					

๒.๒ ท่านเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง หรือไม่

☐ ๑. ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง

☐ ๒. ควรแก้ไขหรือปรับปรุงโดย (โปรดระบุ)

☐ ๓. ควรยกเลิก เนื่องจาก (โปรดระบุ)

๒.๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการดำเนินการเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายนี้

ส่วนที่ ๓ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

๓.๑ ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑) ท่านได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดนี้					
๒) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน					
๓) ข้อกำหนดนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม					
๔) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ					
๕) ข้อกำหนดนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ					
๖) ข้อกำหนดนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ					
๗) ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้					
๘) ข้อกำหนดนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด					
๙) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้					

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๐) ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้าย ซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้นมีความเหมาะสม (ข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๑)					
๑๑) การกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดฉบับนี้ มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)					
๑๒) ท่านเห็นว่าการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับกรณียื่นคำร้องด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ (ส่วนกรณียื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ตามข้อ ๑๕ วรรคสี่ ไม่ต้องจัดทำสำเนาข้างต้น) มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)					
๑๓) การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน ส่งทางไปรษณีย์ ส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง)					
๑๔) การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ให้กระทำในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอื่นใดที่ไม่เหมาะแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม)					
๑๕) ท่านเห็นว่าการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน ในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท มีความเหมาะสม (ข้อ ๓๖)					
๑๖) การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย เฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ วรรคหนึ่ง)					
๑๗) การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเปิดเผยไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๑ วรรคสอง)					

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๘) การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญในข้อกำหนดนี้ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕)					

๓.๒ ท่านเห็นว่าข้อกำหนดนี้ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง หรือไม่

☐ ๑. ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง

☐ ๒. ควรแก้ไขหรือปรับปรุงโดย (โปรดระบุ)

☐ ๓. ควรยกเลิก เนื่องจาก (โปรดระบุ)

๓.๓ ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้ อย่างไร

ส่วนที่ ๔ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

๔.๑ ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑) ท่านได้รับประโยชน์จากระเบียบนี้					
๒) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน					
๓) ระเบียบนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม					
๔) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ					
๕) ระเบียบนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ					
๖) ระเบียบนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ					
๗) ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบนี้					

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๘) ระเบียบนี้คุ้มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้					
๙) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้					
๑๐) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑)					
๑๑) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓)					

๔.๒ ท่านเห็นวาระระเบียบนี้ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง หรือไม่

☐ ๑. ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง

☐ ๒. ควรแก้ไขหรือปรับปรุงโดย (โปรดระบุ)

☐ ๓. ควรยกเลิก เนื่องจาก (โปรดระบุ)

๔.๓ ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้อย่างไร

ส่วนที่ ๕ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

คำอธิบายสรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. ๒๕๖๑

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
คดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย
และความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ภาคผนวก ง.

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนารับฟังความคิดเห็นโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒
(เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ห้องออติทอเรีย ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทาราไลฟ์
ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร รวม ๑๗๐ คน)

ส่วนที่ ๑ รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาภาคเช้า จำนวน ๑๑๑ ท่าน ประกอบด้วย

คณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑. ศ.ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์	ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
๒. นายปัญญา อุดชาชน	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๓. นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๔. นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๕. ศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๑๘ ท่าน
ดังนี้

๖. นายฐนันทศรณ เลิศฤทธิ์ศิริกุล	ที่ปรึกษาประธานศาลรัฐธรรมนูญ
๗. นางสาวอลิสรพร พรหมโชติชัย	เลขานุการประธานศาลรัฐธรรมนูญ
๘. นางสาวอนุสรรา แสงศักดิ์	ผู้ช่วยเลขานุการประธานศาลรัฐธรรมนูญ
๙. นายกิตติภูมิ เมฆไตรรัตน์	เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำประธานศาลรัฐธรรมนูญ
๑๐. นายพลวัฒน์ พิรติชัยธนกุล	ผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๑. นางภรณ์ สันตพงษ์	ผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๒. นายวีรวัฒน์ จันทโชติ	ผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๓. นางศิริวรรณ จุลโพธิ์	เลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๔. นายยุทธกิจ เจียรสุวรรณภาส	เลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๕. พันเอกปิยะวัฒน์ กิ่งเกตุ	เลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๖. นายศิริพงศ์ แผลงภู	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๗. นางสาวอัจฉรา แก้วปา	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๘. นางสาวพรอัมรินทร์ อิศราภรณ์	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๙. นางสาวเบญจวรรณ กิตติคงคานนท์	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๒๐. นายอภิสิทธิ์ คมกล้า	ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๒๑. นายณัฐคม สกุดจินดา	พนักงานขับรถยนต์ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๒๒. นายจิรายุพงศ์ สีลาด	พนักงานขับรถยนต์ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๒๓. นายณัฐวุฒิ จิตณรงค์	พนักงานขับรถยนต์ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้บริหารและบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๒๔. นายสุทธิรักษ์ ทรงศิริไฉ	เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
๒๕. นางพรพิมล นิลทจันทร์	รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๒๖. นางสาวร่มปรางค์ สวมประจำ

รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๒๗. นายอดิเทพ อวยยะพัฒน์

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดี รักษาการแทนรองเลขาธิการ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้เชี่ยวชาญด้านคดี จำนวน ๗ ท่าน ดังนี้

๒๘. ว่าที่เรือตรี ดิเรก สุขสว่าง

๒๙. นางสาวสุวัชรีย์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๓๐. นางสาวปิยดา บุญเรืองขาว

๓๑. นางสาวณิชาภา ภูมินายก

๓๒. นางสาวธาริณี มณีรอด

๓๓. นางสาวธัญญา วีระกรพานิช

๓๔. นางสาวไพบรียา ทศนสกุล

ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหาร จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๓๕. นางสาวสิริยา หอมสุวรรณ

สำนักเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๓๖. นายชลธิ์ จาตุรงค์รัมย์

ช่างสื่อสาร

กลุ่มงานรักษาความปลอดภัย และอาคารสถานที่ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๓๗. นายวีรพงษ์ พักตร์ผ่อง

เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๓๘. นายธงไชย คงมงคล

เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๓๙. นางสาวกชกร น้อยเพ็ง

เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๔๐. ดาบตำรวจ ประเมษฐ์ รัตนมาศ

เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักคดี ๑ จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๔๑. นายอรรถวุฒิ รัตนสุภา

ผู้อำนวยการสำนักคดี ๑

กลุ่มงานคดี ๑ จำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

๔๒. นางสาวณมฤต แซ่โจ้ว

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๑

๔๓. นางสาวจิราวรรณ ราชกันทร

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๒ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๔๔. นางสาวกนกวรรณ พรประสิทธิ์

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๒

๔๕. นายวิศวิทย์ อุดมจิตพิทยา

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๔๖. นายภาณุพันธุ์ วรรณพานิชย์

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๔๗. นางสาวพัชรภรณ์ อินทรปรง

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักคดี ๒ จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๔๘. นางสาวพรพินิ ปลุกเจริญ

ผู้อำนวยการสำนักคดี ๒

กลุ่มงานคดี ๕ จำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

๔๙. นายปฐมพงษ์ คำเขียว

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๕

๕๐. นายกกล้า สมทวนิช

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๕๑. นายกฤษฎา สีไกร

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักคดี ๓ จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๕๒. นายสุภัทร แสงประดับ

ผู้อำนวยการสำนักคดี ๓

กลุ่มงานคดี ๗ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๕๓. นายจิรัฏฐ์ องค์ลาภะ

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๗

๕๔. นางบุศรา เทียนดี

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ

๕๕. นางสาวศัลยา ชาญศรีสมุทร

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๕๖. นางสาวสุณัฐา ยอดดี

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๘ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๕๗. นายศรชัย อำนวย

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๘

๕๘. นายภาณุมาศ ชัดประเสริฐ

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๕๙. นายจักรกฤษณ์ อุตโม

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๖๐. นางสาวชวนากร สมบัติวงศ์

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักประธานศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

๖๑. นายสมพงษ์ กลีบสวัสดิ์

ผู้อำนวยการสำนักประธานศาลรัฐธรรมนูญ

๖๒. นายหัตชัย ทิพย์รัตน์

นักจัดการงานทั่วไป

๖๓. นายไอยฤทธิ์ หลักตา

นักจัดการงานทั่วไป

กลุ่มงานสนับสนุนคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

๖๔. นางสาววัลภา ทิพพะพาทย

ผู้อำนวยการกลุ่มงานสนับสนุนคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๖๕. นางสาวนุสรรา หนูนช่วย

เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการ

กลุ่มงานนิติการ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๖๖. นายบรรชา รั้งแก้ว	ผู้อำนวยการกลุ่มงานนิติการ
๖๗. นายตามพล กาญจนสุธา	นิติกรปฏิบัติการ
๖๘. นายตฤณวัฒน์ เพชรน้อย	นิติกรปฏิบัติการ
๖๙. นางสาวกิตติยาพรรณ ชูเกียรติ	นิติกรปฏิบัติการ
๗๐. นายณัฐภัทร ณ นคร	นิติกรปฏิบัติการ

สำนักคดี ๔ จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๗๑. นางวรรณรัตน์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา	ผู้อำนวยการสำนักคดี ๔

กลุ่มงานคดี ๑๐ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๗๒. นายสุชาติ คณศโภคิน	ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๑๐
๗๓. นายนิพัทธ์ หงส์มณี	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ
๗๔. นายพีรณัฐ บุญเกิด	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๗๕. นางสาวธีระภรณ์ เปี้ยปลูก	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๑๑ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๗๖. นายชัยธร หัตถกรรม	ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๑๑
๗๗. นายเถกิงเกียรติ จันทร์พูล	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ
๗๘. นางสาวชุตินา สุขเนียม	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๗๙. นายวิสนกร วงศ์ชาลี	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กองสื่อสารองค์กร จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๘๐. นายชลอ อินน้อย	ผู้อำนวยการกองสื่อสารองค์กร
๘๑. นางสาววรลัญช์ จิรมงคลโรจน์	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๘๒. นางสาวจิราพร นาควไร	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๘๓. นายกนต์กรินทร์ ศรีอรรถจันทร์	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๘๔. นางสาวยุรารัช เกิดทอง	นักจัดการงานทั่วไป

สำนักบริหารจัดการคดี จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๘๕. นายวัชรพงษ์ ใจสุทธิ	ผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการคดี

กลุ่มตรวจคำร้องและให้คำปรึกษาคดี จำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

๘๖. นายเอกชัย นุ่นทิพย์	ผู้อำนวยการกลุ่มงานตรวจรับคำร้องและให้คำปรึกษาคดี
๘๗. นายศรศักดิ์ มลสุวรรณ	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๘๘. นางสาวแพรว วิชญเนตินัย	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานสนับสนุนธุรการงานคดี จำนวน ๗ ท่าน ดังนี้

๘๙. นางวรรณมา แก้วปิ่นทอง	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ
๙๐. นายอาทิตย์ สมครการ	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ
๙๑. นางสาวศิริพร มะโนปา	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๙๒. นายบัญญัติ จรูญไชยพิพัฒน์	พนักงานธุรการ
๙๓. นายกนก โสวัจน์	พนักงานธุรการ
๙๔. นายณชพล พันธาสุ	พนักงานธุรการ

๙๕. ว่าที่ร้อยตรี ชัชชัย วรวิद्याวัฒน์ นักเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำนักมาตรฐานคดีรัฐธรรมนูญ จำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

๙๖. นายธรรมรงค์ จันทร์ด้า ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานคดีรัฐธรรมนูญ

๙๗. นายวิเชียร ภาโนมัย พนักงานธุรการ

กลุ่มงานพัฒนามาตรฐานงานคดี จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๙๘. นายศิริวัฒน์ ลิปิพันธ์ นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๙๙. นายสาธิต โพธิรักษ์ นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๑๐๐. นายสกุลพงษ์ ตริสมพงษ์ นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๑๐๑. นางสาวพัชรี อินทรวิเชียร เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานส่งเสริมมาตรฐานงานคดี จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑๐๒. นางสาวณัชชภาพิมพ์ ภัทรานุรักษ์กุล ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมมาตรฐานงานคดี

๑๐๓. นายสรักษ์ เลี่ยมสุวรรณ นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ

๑๐๔. นางจินตนา ราชนิยม นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๑๐๕. นายกรมิษฐ์ เจษฎาพิพัฒน์ นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๑๐๖. นายภัทรดร บดีธีรโยธิน นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักบริหารกลาง จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑๐๗. นางสาวอาจารย์ トラทอง พนักงานธุรการ

๑๐๘. นางสาวชุติมา คนขยัน พนักงานธุรการ

๑๐๙. นายฐิติกร ดวงเกตุนายช่างเทคนิค

๑๑๐. นายเศกสรรค์ ทวนทอง นักจัดการงานทั่วไป

๑๑๑. นายบัญชา ปานไทย พนักงานขับรถยนต์

ส่วนที่ ๒ รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาภาคบ่าย จำนวน ๕๙ ท่าน ประกอบด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๗ ท่าน ดังนี้

๑. นายอัครเดช คนชื้อ	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการกิจการศาล
๒. นายชัยค์บุรีศรี นวลสง	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๓. นายเกียรติศักดิ์ พานิชตระกูล	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๔. นางสาวนารี กิตติสมบุญสุข	นิติกร
๕. นางสาวศิริลักษณ์ ศิริชัย	นิติกร
๖. นางสาวสุรภา ศรีเมือง	นิติกร
๗. นางสาวแพรวพลอย ทองม่วง	นักศึกษาฝึกงาน

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จำนวน ๗ ท่าน ดังนี้

๘. นายภาสันต์ เกาสุภณ	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน
๙. นายธนรัฐ แสนแก้ว	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิงในการประชุมกรรมการ
๑๐. นายคณฉัตร สุวิทวัส	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๑๑. นางพิมลพัชร อริยะमानกุล	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๑๒. นางสาวอาภรณ์ หงส์เอก	นิติกรชำนาญการ สำนักกรรมการ ๒
๑๓. นายเกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ	นิติกรปฏิบัติการ
๑๔. นายพิชญพล หนูนวล	นักวิชาการสนับสนุนงานนิติบัญญัติ สำนักกรรมการ ๒

ศาลทหาร และกรมพระธรรมนูญ จำนวน ๖ ท่าน ดังนี้

๑๕. พลตรี นิธิน ออรุ่งโรจน์	ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าคณะฝ่ายศาลทหารสูงสุด
๑๖. นาวาเอกหญิง สุชาวดี กระทบ	ตุลาการพระธรรมนูญฝ่ายศาลทหารสูงสุด
๑๗. ร้อยเอกหญิง ฌรงค์ชนพร สุขสวัสดิ์	รักษาการหัวหน้ากองประจำแผนกสงเคราะห์ทางกฎหมาย ๒
๑๘. พันตรีหญิง ยวิษฐา จันทร์ทิพย์	อัยการผู้ช่วยอุทธรณ์และฎีกา
๑๙. ว่าที่ร้อยตรีหญิง ภัทราวรรณ วารี	กองกฤษฎีกาทหารและการต่างประเทศ
๒๐. ร้อยเอกหญิง ภาณุณารณ เจตริงสี	อัยการผู้ช่วยศาลทหารกรุงเทพ

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๒๑. นายพงษ์ศักดิ์ ขวัญรอด	นิติกรชำนาญการ สำนักวินิจัยและคดี
๒๒. สิบตำรวจโท ปณิธาน กสิกรณวัฒน์	นิติกรชำนาญการ สำนักวินิจัยและคดี
๒๓. นายอชิษฐ์ ลิ้มมโนกุล	นิติกรชำนาญการ สำนักกฎหมายและคดี
๒๔. นางสาวอมลณัฐ พระสงฆ์	นิติกรปฏิบัติการ สำนักกฎหมายและคดี
๒๕. นายฤทธิเกียรติ ช่างโชติ	นิติกรปฏิบัติการ สำนักกิจการพรรคการเมือง
- (หมายเหตุ : นางสาวศิริพร ศรีคำ มาแทน)

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

๒๖. นายสิริน ชาวเพ็ชรดี	ผู้อำนวยการสำนักสอบสวน ๓
๒๗. นางสาวจิตรลดา คำสงค์	ผู้อำนวยการส่วนสอบสวน ๑
๒๘. นางสาวยรมันต์ ศิริฤทัยวัฒนา	นิติกรชำนาญการพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๒๙. นายพัฒนพงศ์ จันทร์เพ็ชรพล	ผู้ช่วยเลขาธิการ ป.ป.ช. ภาค ๙ รักษาการในตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการ ป.ป.ช.
๓๐. นายธนวัฒน์ อินต๊ะแสน	พนักงานไต่สวนระดับกลาง
๓๑. นายสิทธิชัย จิระสันติโน	พนักงานไต่สวนระดับกลาง
๓๒. นายเอกรักษ์ ทองจีน	พนักงานไต่สวนระดับกลาง
๓๓. นายทศพล ทองทิพย์	ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๓๔. นางสาวธารรัตน์ กุลรัตน์าม	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๓๕. นางสาวพชรวรรณ คงสุข	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๓๖. นางสาวกันตา เสวตวงศ์	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๓๗. นางสาววรรณพร พุ่มสุคันธรส	นิติกรชำนาญการ
๓๘. นายชยพล เรืองศรี	นิติกรชำนาญการ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวน ๗ ท่าน ดังนี้

๓๙. นางสาวปิยนา จันทร์เอียด	หัวหน้ากลุ่มงานเสนอแนะการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ๒
๔๐. นางสาวปิยนุช ฐิติพัฒนะ	นิติกรเชี่ยวชาญ
๔๑. นางสาวกนกวรรณ แม้นเมฆ	นิติกรชำนาญการ
๔๒. นางสาวศิริวรรณ ชนุนทอง	นักวิชาการสิทธิมนุษยชนปฏิบัติการ
๔๓. นางสาวสรีตา ศรีदारณพ	นิติกรปฏิบัติการ
๔๔. นายณัฐพงศ์ พรหมหอม	พนักงานนิติกร
๔๕. นายพุดพิงษ์ คู่แก้ว	เจ้าหน้าที่นิติกร

สำนักงานศาลปกครอง จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๔๖. นางสาวอภิญญา แก้วกำเนิด	ผู้อำนวยการกลุ่มสนับสนุนวิชาการคดีปกครอง
๔๗. นางสาวนพรัตน์ อุดมโชคมงคล	ผู้อำนวยการกลุ่มศึกษากฎหมายมหาชน ๓
๔๘. นางสาวภาวิณี อมรประภาธีรกุล	เจ้าหน้าที่ศาลปกครองชำนาญการ
๔๙. นางสาวพัลภา นุ่มน้อย	พนักงานคดีปกครองชำนาญการ
๕๐. นางสาวอรภัทร ตรัยมงคลกุล	พนักงานคดีปกครองชำนาญการ

สำนักงานอัยการสูงสุด จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้

๕๑. นายปรานพพงษ์ ตีลภัทร	อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานศาลยุติธรรม จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๕๒. นางพิมลพัชร อริยญาณกุล	นิติกรชำนาญพิเศษ
๕๓. นายภัทรพล มโหฬารกิจ	นิติกรปฏิบัติการ
๕๔. นางสาวนพวรรณ ปราบพล	นิติกรปฏิบัติการ
๕๕. นายขจรรัตน์ วัฒนานิมิตรกุล	นิติกรปฏิบัติการ

ประชาชนทั่วไป จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๕๖. อาจารย์ ดร.บุญญภัทร์ ชูเกียรติ	อาจารย์คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัย ธุรกิจบัณฑิตย์
๕๗. นางสาวสิรินดา สิงโตทอง	ประชาชน
๕๘. นางสาวสิริกิตติยา ทิพย์ศิริ	ประชาชน
๕๙. นางสาวนิรดา แสนรัตน์	ประชาชน

ส่วนที่ ๓ คณะผู้วิจัยในโครงการ จำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติพงษ์ กมลธรรมวงศ์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเรือง	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาคผนวก จ.

รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ
ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว
ที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย จำนวน ๒ ฉบับ
รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ส่วนที่ ๑

ข้อมูลเบื้องต้น

๑. หน่วยงานผู้รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
๒. หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
๓. ผู้รักษาการตามกฎหมาย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
๔. เหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
 - ☒ ครบรอบระยะเวลาที่กำหนด
 - ☐ ได้รับหนังสือร้องเรียนหรือข้อเสนอนี้จากผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการร้องเรียนหรือมีข้อเสนอแนะ).....
 - ☐ ได้รับข้อเสนอนี้จากคณะกรรมการพัฒนากฎหมายในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการเสนอแนะให้ประเมิน).....
 - ☐ อื่น ๆ คือ.....
๕. วันที่มีเหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์ วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๗ โดยประเมินผลที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย ตั้งแต่วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖
๖. รายชื่อกฎที่เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลสัมฤทธิ์ในรายงานฉบับนี้
 - (๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒
 - (๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒
๗. รายชื่อกฎที่ดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นการเฉพาะ (ประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นรายฉบับตามแบบรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ)
 - ไม่มี

ส่วนที่ ๒

การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมาย

๘. กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีวัตถุประสงค์สำคัญในการดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติ ให้การสรรหา และการวินิจฉัยการพ้นจากตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณาวินิจฉัย เรื่องตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ และการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ขึ้นเพื่อรองรับ การดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มเติมจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ โดยมีเหตุผลและความจำเป็นในการจำกัด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการได้ อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ แล้ว

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดนี้ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๖ และมาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่บัญญัติให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญ โดยมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญ และนอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการ พิจารณาคดีได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ ข้อกำหนดนี้ มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา ๒๖ ประกอบมาตรา ๒๘ และมาตรา ๓๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้กระทำได้ โดยอาศัย อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งเหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตามข้อกำหนดนี้เป็นไปเพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

โดยข้อกำหนดนี้มีความจำเป็นที่ต้องประกาศใช้เพื่อเป็นการรองรับการดำเนินงานต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดี ของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาวินิจฉัยคดี ให้เกิดความเป็นธรรม แม้ผลกระทบของข้อกำหนดนี้ จะมีบทบัญญัติที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

ของประชาชนอยู่บ้างบางประการ แต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาวินิจฉัยคดี ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและถูกต้องตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

**ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒**

ระเบียบนี้มีความจำเป็นที่ต้องออกมานำบังคับใช้เพื่อให้การรักษาความปลอดภัยของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมและรัดกุม สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงโครงสร้างการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยเป็นการอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๒ และข้อ ๘ (๘) ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ศาลรัฐธรรมนูญจึงจำเป็นต้องออกระเบียบนี้

ระเบียบนี้มีความจำเป็นที่ต้องออกมานำบังคับใช้เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และเขตพื้นที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่มีการประกาศ ซึ่งจะทำการดำเนินการต่าง ๆ ของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งในส่วนการพิจารณาวินิจฉัยคดี การปฏิบัติงานทั่วไปของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการไปได้ตามปกติด้วยความเรียบร้อย ไม่เกิดปัญหาอุปสรรค หรืออันตรายในการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ บุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่เป็นระเบียบที่ออกมาใช้ในการดูแลรักษาความปลอดภัยและความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่าง ๆ ภายในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีการกำหนดข้อห้ามและข้อปฏิบัติต่าง ๆ สำหรับบุคคลเอาไว้อ ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบางประการ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๒ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่สามารถทำได้

๙. มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้ คือ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑. ตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเดิมของการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีเพียงข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ออกใช้บังคับเอง โดยมีกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา และยังมีเนื้อหาสาระที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เพียงพอที่จะใช้เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขณะเดียวกันเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญในหลายเรื่อง ส่งผลให้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่สามารถ

ใช้บังคับต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่เพื่อรองรับการดำเนินงานให้สอดคล้องถูกต้องตรงกันกับรัฐธรรมนูญและกำหนดรายละเอียดอื่นที่จำเป็นในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรการสำคัญในกฎหมายฉบับนี้เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญสำหรับใช้บังคับกับคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ คู่กรณีในคดี อันได้แก่ ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง และผู้มีสิทธิกระทำการแทน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ หน่วยงาน คณะบุคคล หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีรัฐธรรมนูญ โดยอาจสรุปมาตรการสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้ดังต่อไปนี้

๑) กำหนดหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญโดยรวมรวมหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญไว้ในมาตราเดียว (มาตรา ๗)

๒) กำหนดองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม การสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง โดยบัญญัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมบางประการ (มาตรา ๘ ถึงมาตรา ๒๖)

๓) กำหนดหลักการสำคัญในวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นนิตทั่วไป สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญให้ใช้ระบบไต่สวน โดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามรับฟังไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าศาลได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการนำสืบพยานหลักฐานหักล้างแล้วก็ให้ศาลรับฟังได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น

นอกจากนี้ การพิจารณาของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และข้อกำหนดของศาล โดยในการปฏิบัติหน้าที่ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้อัยการคัดลอกจนขอให้หน่วยงานของรัฐ หรือพนักงานสอบสวนดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ (มาตรา ๒๗)

๔) กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการยื่นคำร้องคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอันเนื่องมาจากมีเหตุความไม่เป็นกลางเกิดขึ้น การขอถอนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่มีเหตุอันมีสภาพร้ายแรง ซึ่งอาจทำให้การพิจารณาหรือวินิจฉัยเสียความยุติธรรมไป (มาตรา ๓๒ ถึงมาตรา ๓๗)

๕) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำร้องและหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยแบบของคำร้องและแบบของหนังสือ ตลอดจนหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยในคดีที่มีลักษณะเฉพาะได้แก่คดีเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์

ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอ
ว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๑ ถึงมาตรา ๕๑)

๖) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับองค์คณะและการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ เช่น กำหนดองค์คณะ
ในการพิจารณาคดีเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ คือ องค์คณะต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ไม่น้อยกว่า ๗ คน กำหนดให้กรณีที่คู่กรณีดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ทำการแก้ไข
ให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่เห็นสมควรได้ แต่หากคู่กรณีไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำสั่ง
ดังกล่าว ศาลอาจพิจารณาสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาหรือสั่งจำหน่ายคดีนั้นก็ได้ กำหนดให้ในกรณีที่ปัญหา
ข้อกฎหมายและคดีมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะวินิจฉัยได้ ศาลจะพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวน
หรือยุติการไต่สวนก็ได้ (มาตรา ๕๔) กำหนดให้มีมาตรการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยของศาล เป็นต้น
(มาตรา ๕๒ ถึงมาตรา ๗๑)

๗) กำหนดหลักเกณฑ์ในการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติให้สอดคล้อง
กับรัฐธรรมนูญและกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมบางประการ เช่น กำหนดว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ
ให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน
ให้ศาลปรึกษาหารือจนกว่าจะได้ข้อยุติ กำหนดเนื้อหาที่ต้องมีในคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ
กำหนดค่าน้ำค้ำให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกรณีคำวินิจฉัยหรือ
คำสั่งมีข้อผิดพลาดหรือผิดพลาดเล็กน้อย เป็นต้น (มาตรา ๗๒ ถึงมาตรา ๗๘)

๘) สำหรับมาตรการสำคัญที่เป็นการกำหนดความผิดและโทษตามกฎหมายพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดให้มีความผิดฐานละเมิด
อำนาจศาลสำหรับศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรก โดยให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้บุคคลใด
หรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย
และรวดเร็ว ออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีเพื่อให้
การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังได้กำหนดโทษ
สำหรับการละเมิดอำนาจศาลโดยฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลดังกล่าว ได้แก่ (๑) ตักเตือน
โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้ (๒) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ (๓) ลงโทษจำคุก
ไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ การวินิจฉัยคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดี
ที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิด
ฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕)

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีสาระสำคัญ
ในการกำหนดรายละเอียดของหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ และเงื่อนไขที่จำเป็นในการปฏิบัติให้เป็นไป
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีมาตรการ

สำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎในการเข้าไปกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานเรื่องต่าง ๆ ของศาลรัฐธรรมนูญและบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

หมวด ๑ บททั่วไป เป็นการกำหนดหลักการทั่วไปในวิธีพิจารณาดีของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญ ได้แก่ กำหนดให้วิธีพิจารณาใดซึ่งข้อกำหนดนี้ไม่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำหลักทั่วไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาระบบไต่สวนที่ดีและเป็นธรรมมาใช้บังคับ (ข้อ ๖) การกำหนดเวลาทำการของศาล และการเปิดทำการของศาลนอกเวลาราชการหรือวันหยุดของศาลให้เป็นไปตามประกาศของศาล (ข้อ ๗) การกำหนดข้อประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล การให้อำนาจศาลในการออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการเพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว (ข้อ ๙) การกำหนดข้อห้ามเรื่องการละเมิดอำนาจศาล และการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง (ข้อ ๘ ถึง ข้อ ๑๓)

หมวด ๒ การพิจารณา เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระแบ่งเป็น ๕ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล (ข้อ ๑๔ ถึง ข้อ ๒๐) ส่วนที่ ๒ วิธีการส่งสำเนาคำร้อง ส่วนคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นใด และการปิดประกาศของศาล (ข้อ ๒๑ ถึง ข้อ ๒๓) ส่วนที่ ๓ การตรวจพยานหลักฐาน การไต่สวนพยานหลักฐาน การบันทึกการให้ถ้อยคำของพยาน และการแถลงการณ์เปิดคดีและปิดคดี (ข้อ ๒๔ ถึง ข้อ ๒๙) ส่วนที่ ๔ การขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน (ข้อ ๓๐ ถึง ข้อ ๓๖) ส่วนที่ ๕ มาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย (ข้อ ๓๗ ถึง ข้อ ๔๐)

หมวด ๓ การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง และการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขการปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง และการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย (ข้อ ๔๑ ถึง ข้อ ๔๕)

นอกจากนี้ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ยังได้กำหนดแบบพิมพ์ของศาลที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในกระบวนการพิจารณาอีกด้วย

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ มีสาระสำคัญในการกำหนดมาตรการและกฎเกณฑ์บังคับสำหรับบุคคลที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้ามาในบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อการรักษาความปลอดภัย ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่าง ๆ ซึ่งได้กำหนดมาตรการสำคัญที่บุคคลต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

๑). กำหนดหลักการสำคัญที่เป็นเรื่องทั่วไปในเรื่องการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำงการศาลรัฐธรรมนูญและให้นำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติและระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการมาใช้บังคับด้วยโดยอนโลมด้วย (ข้อ. ๖)

๒). กำหนดให้ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงาน และผู้ซึ่งมาช่วยปฏิบัติงานในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบนี้อย่างเคร่งครัด โดยให้อยู่ในความควบคุมและรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น (ข้อ. ๗)

๓). หากเกิดความบกพร่องเสียหาย หรือมีกรณีที่จะก่อให้เกิดความเสียหายอันอาจกระทบกระเทือนถึงการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยตามระเบียบนี้ประการใด ให้ผู้ทราบเหตุการณ์ต้องรายงานต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยโดยตรงทันที (ข้อ. ๘)

๔). กำหนดให้ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถานที่ประสิทธิประสาทความยุติธรรม จำเป็นต้องมีความสงบเรียบร้อยและปลอดภัย ควรได้รับความเคารพและเป็นเขตหวงห้าม บุคคลหรือยานพาหนะที่จะเข้ามาจำต้องปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด (ข้อ. ๙)

๕). กำหนดให้ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเขตปลอดอาวุธ ห้ามผู้ใดนำหรือพกพาอาวุธติดตัวเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญโดยเด็ดขาด เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาลรัฐธรรมนูญหรือเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนด (ข้อ. ๑๐)

๖). การกำหนดพื้นที่รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในหมวด. ๒ ตั้งแต่ข้อ. ๑๒ ถึงข้อ. ๑๖ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ชั้น คือ ๑) พื้นที่ชั้นนอก ๒) พื้นที่ควบคุม และ ๓) พื้นที่หวงห้าม โดยบุคคลและยานพาหนะที่จะเข้ามาแต่ละพื้นที่จะต้องผ่านการตรวจของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ขณะเดียวกันได้กำหนดห้ามบุคคลเข้ามาในบางพื้นที่ เว้นแต่ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้มาปฏิบัติงานหรือมาติดต่อราชการ และกรณีพื้นที่หวงห้ามจะมีข้อห้ามเข้ามาในแต่ละห้องเว้นแต่ได้รับอนุญาต

ทั้งนี้ ในข้อ. ๑๖ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจประกาศกำหนดพื้นที่ทำการศาล หรือพื้นที่อื่นใดในส่วนพื้นที่ชั้นนอก พื้นที่ควบคุมและพื้นที่หวงห้ามหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง พื้นที่รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย รวมถึงกำหนดขอบเขตของพื้นที่รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยภายในที่ทำการศาล

๗). การกำหนดระดับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในหมวด. ๓ ตั้งแต่ข้อ. ๑๗ ถึงข้อ. ๒๐ โดยแบ่งเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ๑) ระดับปกติ ๒) ระดับเตือนภัย และ ๓) ระดับสูงสุด โดยให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจประกาศกำหนดระดับและมาตรการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย และเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย วิธีการปฏิบัติในการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยตามระดับและมาตรการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยต่าง ๆ

๔๘) การกำหนดเรื่องการอนุญาตต่าง ๆ ในหมวด ๕ ตั้งแต่ข้อ ๒๑ ถึงข้อ ๒๖ ได้แก่ การจัดให้มีบัตรแสดงตนสำหรับบุคคลที่ปฏิบัติงานภายในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ การห้ามผู้ใดเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และการห้ามผู้ใดนำยานพาหนะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ผู้มีบัตรอนุญาต หรือได้รับอนุญาตจากหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย การกำหนดให้ติดบัตรแสดงตนหรือบัตรอนุญาตตลอดเวลาที่อยู่ในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ การห้ามผู้ใดนำบัตรแสดงตนหรือบัตรอนุญาตสำหรับบุคคลนำบัตรไปใช้แอบอ้างหรือแสดงเป็นหลักฐานในสถานที่อื่นใดในทางที่ไม่เหมาะสม

๔๙) การกำหนดหลักการปฏิบัติในหมวด ๕ สำหรับบุคคลทั่วไปที่จะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑ ได้แก่ ต้องแต่งกายสุภาพ ประพฤติตนให้เรียบร้อย รักษา มารยาท ปฏิบัติตนให้เหมาะสม และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ห้ามผู้ใดแจกจ่าย เผยแพร่ จำหน่ายเอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือสิ่งใดในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ห้ามผู้ใดถ่ายภาพ ถ่ายทำภาพยนตร์ บันทึกภาพและเสียง หรือกระทำการอย่างอื่น ในทำนองเดียวกันในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาลรัฐธรรมนูญ ห้ามนำสัตว์ วัตถุ หรือสิ่งของที่นำจะเป็นอันตราย หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลเข้ามาในพื้นที่ควบคุมและพื้นที่หวงห้าม เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ห้ามผู้ใดพักอาศัยอยู่ในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และห้ามผู้ใดอยู่ในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญนอกเวลาราชการตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ผู้มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติงานหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๕๐) การกำหนดหน้าที่และอำนาจต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ในหมวด ๕ ตั้งแต่ข้อ ๓๒ ถึงข้อ ๓๔ โดยมีหน้าที่และอำนาจสำคัญตามข้อ ๓๒ ดังนี้

(๑) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคล ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

(๒) ป้องกันการกระทำความผิดอาญา หรือการละเมิดอำนาจศาลในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

(๓) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่

(๔) รวบรวมตรวจสอบข้อเท็จจริง และปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ หรือเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ในการดำเนินคดีละเมิดอำนาจศาล

(๕) ควบคุมดูแลให้การจราจรบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นไปโดยสะดวก และปลอดภัย และให้มีอำนาจในการเคลื่อนย้ายยานพาหนะตามสมควร

(๖) ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยตามที่เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมอบหมาย

๑๑) การกำหนดเรื่องการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินในหมวด ๖ ตั้งแต่ข้อ ๓๖ ถึงข้อ ๓๙ กำหนดให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งการใด ๆ เพื่อป้องกัน ระวัง ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นต่อศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ บุคลากรของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีอำนาจสั่งการใด ๆ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

การใช้อำนาจดังกล่าวอาจหมายรวมถึง

- (๑) สั่งให้ปิดที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือกำหนดวันและเวลาทำการเป็นกรณีพิเศษ
- (๒) สั่งให้บุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการใด ๆ เพื่อความเหมาะสมแก่สถานการณ์ฉุกเฉินนั้นได้ โดยไม่จำกัดคำนึงถึงการกีดกันตำแหน่งหน้าที่และสายการบังคับบัญชา
- (๓) สั่งให้บุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก หากเห็นว่าจำเป็นต่อการจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น

(๔) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือผู้บัญชาการสถานการณ์ฉุกเฉิน

ทั้งนี้ การใช้อำนาจข้างต้นจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกัน ระวัง ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้น และให้รายงานต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญทราบโดยไม่ชักช้า และเมื่อเห็นว่าสถานการณ์ฉุกเฉินยุติลงหรือมีเหตุเปลี่ยนแปลงประการใดแล้ว ให้เลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญหารือต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อยกเลิกมาตรการในสถานการณ์ฉุกเฉินก็ได้

๑๒) การกำหนดเรื่องการเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญในหมวด ๗ ตั้งแต่ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๔ โดยกำหนดให้คู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ต้องนำบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรอื่นที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยเห็นสมควรให้ใช้แทนได้ มาแลกบัตรเข้าฟังการไต่สวน หรือการออกนั่งพิจารณาคดี และให้ระบุชื่อ ชื่อสกุล พร้อมลงลายมือชื่อในสมุดที่สำนักงานจัดไว้ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจพิจารณาและ ออกบัตรอนุญาตให้ตามที่เห็นสมควร และบัตรอนุญาตนี้ให้ใช้ได้เฉพาะวันที่มีการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ สื่อมวลชนใดประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ทำเป็นหนังสือถึงเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยระบุเรื่องพิจารณา วันเวลาที่นัดพิจารณา และระบุชื่อ ชื่อสกุลของสื่อมวลชนดังกล่าว นอกจากนี้ยังกำหนดห้ามผู้เข้าฟังการไต่สวนของศาลแสดงกิริยาไม่เรียบร้อย หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัดด้วย

๑๐. กฎหมายนี้มีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ กำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในทำการศาลหรือบริเวณที่ทำการศาลหรือเข้าฟังการได้ส่วนของศาลรัฐธรรมนูญ หรือในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับ การปฏิบัติกรดังกล่าวเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังได้ห้ามมิให้บุคคลใดวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตและมีการใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย (มาตรา ๓๘)

๒) กำหนดให้ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๘ ให้ถือเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งลงโทษได้ตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด ดังต่อไปนี้

(๑) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้

(๒) ไล่ออกจากบริเวณศาล

(๓) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ทั้งนี้ การสั่งลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาเท่าที่จำเป็น ตามพฤติการณ์แห่งกรณี โดยการสั่งลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ และในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับดังกล่าว ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม (มาตรา ๓๙)

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ในเรื่องที่สำคัญเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

๑) กำหนดข้อปฏิบัติและข้อห้ามในกรณีที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนตามข้อ ๘ ตั้งแต่ (๑) ถึง (๘) ดังนี้

(๑) ต้องแต่งกายให้สุภาพและปฏิบัติตนอย่างสุภาพชน

(๒) ห้ามใช้เครื่องขยายเสียงหรือส่งเสียงดังหรือกระทำการใดอันเป็นการรบกวนการพิจารณาคดีของศาลและการทำงานของเจ้าหน้าที่ของศาล รวมทั้งห้ามกระทำการกีดขวางทางเข้าออกหรือการปฏิบัติหน้าที่ของศาล

(๓) ห้ามประพฤติตนในทางก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อย หรือก่อความรำคาญ หรือกระทำการในลักษณะที่เป็นการยุยง ส่งเสริม ยั่วยุ สนับสนุนใด ๆ ในการกระทำความผิด ในการพิจารณาคดีของศาล และการทำงานของเจ้าหน้าที่ของศาล

(๔) ห้ามพกพาอาวุธ สิ่งที่สามารถใช้เป็นอาวุธ หรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาภายในบริเวณที่ทำการศาล

(๕) ห้ามถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียง หรือกระทำการอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในบริเวณที่ทำการศาล โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(๖) ห้ามมิให้นำเครื่องมือสื่อสาร อุปกรณ์บันทึกภาพหรือเสียง หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิดเข้ามาในห้องพิจารณาคดี โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(๗) ห้ามแอลกอฮอล์ แจกจ่าย เผยแพร่ รวมถึงการให้สัมภาษณ์หรือพูดออกอากาศ ในบริเวณที่ทำการศาล ที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อการพิจารณาคดีของศาล โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(๘) ต้องประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล

๒) ให้อำนาจศาลออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว (ข้อ ๙)

๓) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาล หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้าย (ข้อ ๑๐)

๔) กำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลตามข้อ ๘ ข้อ ๙ และข้อ ๑๐ ให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ (ข้อ ๑๑)

๕) กำหนดให้ในกรณีที่ศาลไล่ผู้ใดออกจากที่ทำการศาล หากผู้นั้นไม่ปฏิบัติตาม ศาลหรือหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลอาจร้องขอเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นดำเนินการตามความจำเป็น และสมควรแก่กรณี เพื่อนำตัวผู้นั้นออกไปจากที่ทำการศาลได้ (ข้อ ๑๒)

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

๑) กำหนดห้ามผู้ใดนำหรือพกพาอาวุธติดตัวเข้ามาในที่ทำการศาลโดยเด็ดขาด เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาลรัฐธรรมนูญหรือเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (ข้อ ๑๐)

๒) กำหนดห้ามบุคคลหรือยานพาหนะใดที่จะเข้ามาในที่ทำการศาล เว้นแต่ได้รับอนุญาต (ข้อ ๒๑ และข้อ ๒๒)

๓) กำหนดหลักการปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไปที่จะเข้ามาในที่ทำการศาล ได้แก่ ต้องแต่งกายสุภาพ ประพฤติตนให้เรียบร้อย รักษา มารยาท ปฏิบัติตนให้เหมาะสม และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย กำหนดห้ามผู้ใดแจกจ่าย เผยแพร่ จำหน่ายเอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือสิ่งอื่นใดในที่ทำการศาล เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการ ห้ามผู้ใดถ่ายภาพ ถ่ายวีดิทัศน์ บันทึกรูปภาพและเสียง หรือกระทำการอื่น ในทำนองเดียวกันในที่ทำการศาล เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล ห้ามนำสัตว์ วัตถุ หรือสิ่งของที่น่าจะเป็นอันตราย หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญ แก่บุคคลเข้ามาในพื้นที่ควบคุมและพื้นที่หวงห้าม เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการ ห้ามผู้ใดพักอาศัย อยู่ในที่ทำการศาล และห้ามผู้ใดอยู่ในที่ทำการศาลนอกเวลาราชการตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการ (ข้อ ๒๓ ถึงข้อ ๓๑)

๔) กำหนดวิธีปฏิบัติในการเข้าฟังการไต่สวนของศาลของบุคคล โดยคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาล ต้องนำบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรอื่น ที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยเห็นสมควรให้ใช้แทนได้ มาแลกบัตรเข้าฟังการไต่สวน หรือการออกนั่งพิจารณาคดี และให้ระบุชื่อ ชื่อสกุล พร้อมลงลายมือชื่อในสมุดที่สำนักงานจัดไว้ เลขาธิการหรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจพิจารณาและออกบัตรอนุญาตให้ตามที่เห็นสมควร และบัตรอนุญาตนี้ ให้ใช้ได้เฉพาะวันที่มีการไต่สวนของศาล

๕) กำหนดให้สื่อมวลชนใดประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาล ต้องหนังสือถึงเลขาธิการ โดยระบุ เรื่องพิจารณา วันเวลาที่นัดพิจารณา และระบุชื่อ ชื่อสกุลของสื่อมวลชนดังกล่าว นอกจากนี้ ยังกำหนด ห้ามผู้เข้าฟังการไต่สวนของศาลแสดงกิริยาไม่เรียบร้อย หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนหรือขัดขวาง การไต่สวนของศาล ทั้งต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน โดยเคร่งครัดด้วย

๑๑. กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ เพียงใด

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑. ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดรองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์กรตุลาการที่มีหน้าที่สำคัญในการพิจารณาคดีตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติมอบหมายเอาไว้ โดยเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและรักษาหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้ถูกละเมิดจากการตรากฎหมายหรือนับคับใช้กฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นอันใช้บังคับมิได้

ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ยังได้ให้อำนาจประธานศาลรัฐธรรมนูญออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้ เทวที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ แต่ข้อกำหนดของศาลดังกล่าวต้องไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น (มาตรา ๒๘) ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้มีระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นระบบงานที่ศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีขึ้น เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล รวมถึงการส่ง สำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนี้ ยังได้มีการออกกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนอีก ได้แก่ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ และประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การไต่สวนพยานซึ่งอยู่นอกที่ทำการศาลด้วยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถไต่สวนพยานซึ่งไม่อาจมาอยู่ที่ทำการศาลได้ ผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) อันแสดงให้เห็นถึงการบัญญัติกฎหมายที่มีความทันสมัย รองรับพัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาใช้นิติบริการของศาลรัฐธรรมนูญ

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒. ยังคงมีความจำเป็น และสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว รวมถึงการไต่สวนพยานซึ่งอยู่นอกที่ทำการศาลด้วยระบบการประชุมทางจอภาพ ซึ่งข้อกำหนดนี้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการออกประกาศกำหนดวิธีการสืบพยานดังกล่าว (ข้อ ๒๗ วรรคสอง) อันเป็นที่มาของการออกประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การไต่สวนพยาน

ซึ่งอยู่นอกที่ทำการศาลด้วยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๖๖ สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าในปัจจุบันที่ให้การยื่นคำร้องและการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลาของประชาชนในการทำสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเดินทางมายื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญด้วยตนเอง

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ยังคงมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนที่ต้องเข้ามาติดต่อราชการ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม จำเป็นต้องมีความสงบเรียบร้อยและปลอดภัย และควรได้รับความเคารพ โดยเฉพาะในวันที่มีการออกนั่งพิจารณาเพื่อไต่สวนหรืออ่านคำวินิจฉัย หากไม่มีระเบียบนี้ ก็อาจส่งผลให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอันเป็นอุปสรรคในการอำนวยความยุติธรรมขึ้นได้ หรือหากเกิดสถานการณ์ร้ายแรงขึ้นก็อาจไม่สามารถรับมือหรือแก้ไขได้อย่างทันท่วงที

๑๒. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้ คือ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการที่ก่อตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญโดยตรง ที่มา องค์ประกอบ ตลอดจน หน้าที่และอำนาจล้วนถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ พิทักษ์รัฐธรรมนูญ ค้ำครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ รวมถึงคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักนิติธรรม จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระ ตามรัฐธรรมนูญ ประชาชน และชุมชน ได้รับประโยชน์ในแง่ที่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองและคุ้มครองไว้ได้อย่างแท้จริง สมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ถึงแม้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จะบัญญัติรองรับการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มเติมจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ แต่เงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญในเชิงรายละเอียดนั้น ไม่สามารถบัญญัติไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ทั้งหมด การกำหนดเงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องระบุไว้ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ อันเป็นกฎหมายลูกบท แม้ข้อกำหนดดังกล่าวจะกำหนดวิธีปฏิบัติงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

และเจ้าหน้าที่ไว้เป็นส่วนใหญ่. แต่อีกนัยหนึ่งก็ทำให้ประชาชนสามารถทราบและดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างแท้จริง

**ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒**

เกิดความเป็นระเบียบ ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับประชาชนที่มาขอรับบริการหรือผู้ที่มาติดต่อราชการกับศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในวันที่มีการออกนั่งพิจารณาเพื่อไต่สวน หรืออ่านคำวินิจฉัย ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถอำนวยความสะดวกทางรัฐธรรมนูญได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

๑๓. กฎหมายนี้ก่อให้เกิดผลดังต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร (ให้พิจารณาตอบเฉพาะประเด็นสำคัญที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยไม่ต้องตอบทุกประเด็นก็ได้)

- เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน
- ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ
- มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชนเพราะเป็นกฎหมายที่ไม่ได้มุ่งหมายไปบังคับเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพใด ๆ แต่เป็นกฎหมายที่ใช้สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเกี่ยวข้องกับเฉพาะคู่กรณี และผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งกฎหมายนี้จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการทำหน้าที่ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ ในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย ในการรักษาไว้ซึ่งหลักนิติรัฐและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศแต่อย่างใด โดยเป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ ในกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับในระดับสากล เช่น หลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวน หลักการพิจารณาคดีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หลักการคัดค้านตุลาการ หลักการรับฟังคู่ความ และหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย อีกทั้งกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้มีผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญแต่ประการใด เพราะเนื้อหาของกฎหมายไม่ได้กำหนดกฎหมายที่ส่งผลกระทบในเรื่องดังกล่าว

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ กฎนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน และไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยเป็นกฎที่มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักการสากลในการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวดเร็ว และความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และการบังคับใช้กฎนี้ไม่ได้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญแต่อย่างใด

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ กฎนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน และไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยเป็นกฎที่มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักการสากลในการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยไม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญแต่อย่างใด

๑๔. มีสถิติการดำเนินคดีและการลงโทษตามกฎหมาย หรือสถิติการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

นับจากวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีผลใช้บังคับ คือ วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จนถึงวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้ คือ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มีสถิติการดำเนินคดีทั้งสิ้น ๕๔๙ คดี ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏตามตารางสถิติคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจำแนกตามประเภทคดี ดังต่อไปนี้

ตารางแสดงสถิติคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจำแนกตามประเภทคดี
ตั้งแต่วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลำดับ ที่	ประเภทคำร้อง	พ.ศ. ๒๕๖๑	พ.ศ. ๒๕๖๒	พ.ศ. ๒๕๖๓	พ.ศ. ๒๕๖๔	พ.ศ. ๒๕๖๕	พ.ศ. ๒๕๖๖
๑	การพิจารณาวินิจฉัยการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา ๔๙)	-	๕	๓	๒	๑	๔
๒	คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (มาตรา ๕๑)	-	-	-	๒	๒	-
๓	การวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา ๘๒)	-	๙	๖	๓	-	๓
๔	การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ (มาตรา ๑๔๘ วรรคหนึ่ง (๑))	๓	-	๔	-	๒	-
๕	การวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว (มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง)	๑	๒	๑	๒	๑	๑
๖	การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด (มาตรา ๑๗๓)	-	๑	-	-	-	๑
๗	การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่ และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือองค์กรอิสระ (มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๒))	-	๑	๑	๑	-	๓
๘	การวินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อน หรือไม่ (มาตรา ๑๗๘)	-	-	-	-	-	-
๙	การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา ๒๑๒)	๑๙	๑๕	๑๕	๑๔	๒๔	๒๑
๑๐	การพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๑๓)	๕๕	๖๓	๖๓	๕๔	๖๗	๕๓
๑๑	การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ (มาตรา ๒๓๑ (๑))	๑	๓	-	-	๑	-

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ลำดับ ที่	ประเภทคำร้อง	พ.ศ. ๒๕๖๑	พ.ศ. ๒๕๖๒	พ.ศ. ๒๕๖๓	พ.ศ. ๒๕๖๔	พ.ศ. ๒๕๖๕	พ.ศ. ๒๕๖๖
๑๒	การวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐	-	๑	-	-	๑	-
๑๓	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอความเห็นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ วรรคสาม เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ รายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ มีการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมการ มีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณ รายจ่าย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ วรรคสอง หรือไม่	-	-	-	-	-	๑
๑๔	อื่น ๆ	-	-	๑	-	๑	๑
รวมทั้งสิ้น		๗๙	๑๐๐	๙๔	๗๘	๑๐๐	๘๘
		๕๔๙					

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ นับจากวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลใช้บังคับคือ วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จนถึงวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาการประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งนี้คือ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ยังไม่เคยมีการดำเนินคดีและลงโทษในฐานความผิดนี้แต่อย่างใด

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

การปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น เป็นการรักษาความปอดภัยโดยทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งในกรณีทั่วไปตามวันเวลาราชการและนอกเวลาทำการ และกรณีพิเศษในวันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีการออกนั่งพิจารณาหรืออ่านคำวินิจฉัย จึงไม่ได้มีการเก็บสถิติการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎฉบับนี้อาไว้

๑๕. มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายนี้หรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้ใช้บังคับมาระยะเวลาหนึ่ง จึงปรากฏว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายบางประการ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดี ซึ่งอาจเกิดความทับซ้อนกัน
ในบางประเภทคดี เช่น คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัด
หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีที่การละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ มีความใกล้เคียงกับคดีเกี่ยวกับ
ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๑.(๑)

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิด
สิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ เช่น การกำหนดให้ผู้ร้อง
ต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนดข้อยกเว้นการใช้สิทธิ
ยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๔๗

๓) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการใช้สิทธิยื่นคำร้อง คดีที่ประชาชน
หรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๖๐ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑
ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕
โดยเฉพาะการดำเนินการกระบวนการก่อนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

๔) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่านับค้นและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔
ซึ่งบัญญัติให้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาล หากมีความจำเป็นจะต้องบังคับ
ให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่านับค้นให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น
โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไข
หรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจยังไม่ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ

๕) ปัญหาเกี่ยวกับความจำเป็นและเหมาะสมในการคงไว้ซึ่งการให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๘
และมาตรา ๓๙ ทั้งประเด็นการกำหนดลักษณะความผิด อัตราโทษ และเหตุยกเว้นความผิด กรณีการวิจารณ์
คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยวนคาย เสียดสี
หรืออาฆาตมาดร้าย

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีปัญหาและอุปสรรค
บางประการในการบังคับใช้ที่ได้พบจากการรับฟังความคิดเห็น กล่าวคือ การกำหนดให้คู่กรณีต้องจัดทำสำเนา
คำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(ข้อ ๑๕) มีความไม่เหมาะสม เป็นภาระกับประชาชนและเป็นอุปสรรคในการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร เช่นเดียวกับที่มีความเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุง มาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้สอดคล้องกัน แม้ว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ วรรคสี่ กำหนดให้สามารถยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและเอกสารอื่น ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยไม่ต้องจัดทำสำเนาจำนวน ๙ ชุด แต่ในกรณีที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ การกำหนดให้จัดทำสำเนาถึง ๙ ชุด ก็เป็นจำนวนที่มากเกินไป เนื่องจากบางครั้งมีเอกสารประกอบจำนวนมาก ซึ่งในเรื่องนี้การจัดทำต้นฉบับคำร้องเพียง ๑ ชุด ก็น่าจะเพียงพอแล้ว โดยควรกำหนดเป็นหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ในการจัดทำสำเนาคำร้องด้วยวิธีการสแกนเอกสารแทน ก็จะมีส่วนช่วยลดภาระของประชาชน ทำให้สำเนาเอกสารมีความถูกต้อง และยังช่วยลดระยะเวลาในการตรวจสอบเอกสารของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญลงได้มาก ก่อให้เกิดความรวดเร็วในขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไปอีกด้วย

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้แต่ประการใด

ส่วนที่ ๓ การตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย

๑๖. กฎหมายนี้มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายอื่นหรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งได้นำบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ มาบัญญัติรับรองไว้อีกครั้งหนึ่งในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ องค์ประกอบ คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้าม ที่มา วาระ และการพ้นจากตำแหน่ง การคัดเลือกหรือสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเหตุในการยื่นเรื่องหรือคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้พิจารณา วินิจฉัยคดี

นอกจากนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังมีความสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับอื่นและกฎหมายที่กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาเรื่องตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ ได้แก่

- ๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๖) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๘) พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

มีความสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

มีความสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรักษาความปอดภัยแห่งชาติ

และระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ ซึ่งต้องมาใช้บังคับกับการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาลด้วยโดยอัตโนมัติ

๑๗. มีการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับกฎหมายนี้ที่เรื่องและในประเด็นใด

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

๑). การฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ปรากฏการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยตั้งประเด็นเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับไว้พิจารณาวินิจฉัย จำนวน ๔ เรื่อง ดังต่อไปนี้

(๑) คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๘/๒๕๖๓ เป็นการร้องว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ (๖) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ประกอบมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๑๘๘ วรรคสอง มาตรา ๑๙๐ มาตรา ๑๙๖ และมาตรา ๒๖๗ วรรคสอง และขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือไม่

(๒) คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๘/๒๕๖๖ เป็นการร้องว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ (๔) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ และมาตรา ๗๗ วรรคสาม

(๓) คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๘/๒๕๖๗ เป็นการร้องว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ (๔) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๔๑ หรือไม่

โดยคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญทั้งสามคำสั่ง ศาลได้วินิจฉัยไปในทำนองเดียวกันว่า “รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ บัญญัติให้การยื่นคำร้องต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ ที่มีหลักเกณฑ์ว่า ผู้จะมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวานทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ข้อเท็จจริงตามคำร้องไม่ปรากฏว่ามีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ร้องที่เป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว กรณีไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ ดังนั้น ผู้ร้องไม่อาจยื่นคำร้องดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย” ประเด็นที่มีการร้องว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ อาจมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น
จึงไม่ได้รับการพิจารณาเพราะเมื่อผู้ร้องไม่มีสิทธิยื่นคำร้องแล้วก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นอื่น

๒) การฟ้องคดีต่อศาลปกครอง

ไม่ปรากฏการฟ้องคดีต่อศาลปกครองเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ แต่อย่างใด

๓) การร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน

ปรากฏเรื่องร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยตั้งประเด็นเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จำนวน ๔ เรื่อง
ดังต่อไปนี้

(๑) เรื่องร้องเรียนเลขดำที่ ๒๐๘๑/๒๕๖๑ เรื่องร้องเรียนเลขแดงที่ ๔๘๘/๒๕๖๒
เป็นการร้องเรียนว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
มาตรา ๔๖ วรรคสาม และมาตรา ๔๗ (๔) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(๒) เรื่องร้องเรียนเลขดำที่ ๒๙๐๗/๒๕๖๒ เรื่องร้องเรียนเลขแดงที่ ๓๒๐/๒๕๖๓
เป็นการร้องเรียนว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
มาตรา ๔๗ (๖) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(๓) เรื่องร้องเรียนเลขดำที่ ๓๗๙/๒๕๖๓ เรื่องร้องเรียนเลขแดงที่ ๖๓๒/๒๕๖๓
เป็นการร้องเรียนว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
มาตรา ๔๗ (๔) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(๔) เรื่องร้องเรียนเลขดำที่ ๕๙๖/๒๕๖๓ เรื่องร้องเรียนเลขแดงที่ ๑๓๕๗/๒๕๖๓
เป็นการร้องเรียนว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

โดยผู้ตรวจการแผ่นดินมีคำวินิจฉัยให้ยุติเรื่องร้องเรียนทั้ง ๔ เรื่อง เนื่องจากเห็นว่าบทบัญญัติ
ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ในประเด็น
ที่มีผู้ร้องเข้ามานั้น ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

๔) การร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ไม่ปรากฏเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ แต่อย่างใด

ทั้งนี้ แม้จะปรากฏว่ามีการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญและร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน เกี่ยวกับ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ อยู่บ้าง
แต่ไม่ปรากฏผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ตรวจการแผ่นดินว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

๑) การฟ้องคดีต่อศาลปกครอง

ปรากฏการฟ้องคดีต่อศาลปกครองเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑. ในประเด็นว่า ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญตราขึ้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย. โดยเป็นการออกข้อกำหนดเกินกว่าที่กฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้. ซึ่งต่อมาได้มีคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่...คร. ๔๗/๒๕๖๕ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า “...การออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ (ประธานศาลรัฐธรรมนูญ) โดยมติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ (คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ) มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายในการออกกฎ หากแต่เป็นการกระทำประเภทหนึ่งขององค์กรฝ่ายตุลาการ อันมีลักษณะเป็นการเตรียมการหรือการดำเนินการเพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยคดีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย. กรณีตามคำฟ้องจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง...”

๒) การร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน

ไม่ปรากฏการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเกี่ยวกับข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ แต่อย่างใด

๓) การร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ไม่ปรากฏการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ แต่อย่างใด

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ไม่ปรากฏการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง. หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน. หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. เกี่ยวกับระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ แต่อย่างใด

๑๘. การใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ และโทษอาญาในกฎหมายนี้ (ถ้ามี) ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑. มีลักษณะเฉพาะที่เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาล. จึงไม่ได้กำหนดระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ. และดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในลักษณะเดียวกับกฎหมายทั่วไป. อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดโทษทางอาญาไว้ในกฎหมายนี้. คือ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล. เพียงความผิดเดียว. ที่มีความจำเป็นที่ต้องกำหนดเอาไว้เช่นเดียวกับการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง. เพื่อคุ้มครองการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมและการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วย

ความเรียบร้อย เกิดความถูกต้องเที่ยงธรรม ตลอดจนไม่ให้เกิดการสร้างความเข้าใจผิดในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งในอดีตก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่มีกฎหมายกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ เนื่องจากในขณะนั้นมีเพียงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ซึ่งไม่สามารถกำหนดโทษทางอาญาได้ ส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ จึงเป็นที่มาของการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นครั้งแรกในกฎหมายนี้ ซึ่งอัตราโทษที่กำหนดไว้ก็ได้มีความรุนแรงหรือแตกต่างไปจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลอื่นในประเทศไทยแต่อย่างใด

ดังนั้น การกำหนดให้มีความผิดทางอาญาละเมิดอำนาจศาลและอัตราโทษอาญาในกฎหมายนี้ ยังมีความเหมาะสมจำเป็นอยู่ ซึ่งลักษณะการกระทำความผิดที่ต้องห้ามตามกฎหมายนี้กระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญที่อาจทำให้เกิดปัญหาอุปสรรค ที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกธรรมในคดีรัฐธรรมนูญโดยผลเสียหากที่อาจเกิดขึ้นจะกระทบต่อประเทศชาติและประชาชน อันจะกระทบต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวม ตลอดจนเป็นกรณีที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้ โดยการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้สอดคล้องกับหลักการในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๒๑.(๘) แล้ว

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดนี้ได้กำหนดให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ได้รับมอบหมาย มีอำนาจพิจารณาและมีคำสั่งในคำขอที่คู่กรณี พยาน หรือบุคคลภายนอก ซึ่งประสงค์จะขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน สำหรับคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งที่ทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว (ข้อ ๓๓ และข้อ ๓๔) โดยกำหนดให้ทำคำขอเป็นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญตามวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๗ กฎเกณฑ์ดังกล่าวในการขออนุญาตและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามข้อกำหนดนี้ยังคงมีความเหมาะสม เนื่องจากจำเป็นต้องพิจารณาอนุญาตคำขอดังกล่าวเป็นรายกรณีเพื่อบังคับการเปิดเผยเอกสารในสำนวน ที่มีกฎหมายคุ้มครองให้ไม่ต้องเปิดเผยเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือมีการกำหนดขึ้นความลับไว้ หรือมีข้อความที่ไม่เหมาะสม หรือมีข้อความที่อาจเป็นการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทบุคคลใด

นอกจากกรณีข้างต้นแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ แต่อย่างใด เนื่องจากข้อกำหนดนี้ออกมาเพื่อรองรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์กรตุลาการที่ใช้อำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี จึงมีลักษณะของการใช้อำนาจตุลาการโดยเฉพาะ

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบนี้ได้ให้อำนาจดุลพินิจกับศาลรัฐธรรมนูญ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ในการอนุญาตแก่บุคคลที่จะเข้ามาในที่ทำการศาล ตลอดจนการดำเนินงานต่าง ๆ ในบริเวณศาล ซึ่งระบบการอนุญาตตามระเบียบฉบับนี้ยังมีความจำเป็นที่ต้องคงไว้เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการพิจารณาตรวจสอบบุคคลหรือยานพาหนะที่จะเข้ามาในที่ทำการศาล เพื่อเป็นการดูแลรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยต่าง ๆ ไม่ให้เกิดภัยอันตรายหรือความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น ซึ่งจะเป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการรับบริการสาธารณะจากศาลรัฐธรรมนูญของบุคคลทั่วไป

ส่วนที่ ๔

ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๑๙. การรับฟังความคิดเห็น

- ☒ ได้รับฟังความคิดเห็นโดยถูกต้องตามข้อ ๕ และข้อ ๖ ของแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายแล้ว โดยดำเนินการผ่านระบบกลางทางกฎหมายตั้งแต่วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ จนถึงวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ เป็นระยะเวลา ๑ เดือน มีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งสิ้น ๖๘ คน
- ☒ ได้รับฟังความคิดเห็นโดยวิธีอื่นนอกจากผ่านระบบกลาง (หากมี โดยระบุวิธี)
- (๑) การสำรวจความคิดเห็นด้วยการส่งแบบสอบถามไปยังหน่วยงานของรัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ รวมถึงประชาชนทั่วไป ซึ่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลอันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น ๒๒๒ คน
- (๒) การประชุมรับฟังความคิดเห็นหน่วยงานของรัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารและบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนผู้แทนองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานอัยการสูงสุด และประชาชนทั่วไป ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ห้องออ디ทอเรีย ชั้น ๒ อาคารทรงกลม โรงแรมเซ็นทารา ไทพี ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งสิ้น ๑๗๐ คน
- (๓) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวม ๔ ท่าน เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มอบหมายให้นักวิจัยจากสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ณ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นเกี่ยวกับกฎหมายนี้หรือผลกระทบของกฎหมายนี้อย่างไร

จากการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากระบบกลางทางกฎหมาย การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการจัดประชุมสัมมนา รวบรวมความคิดเห็นทั้งบุคลากรของสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญและบุคคลภายนอก ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก ปรากฏความเห็นพ้องตรงกันว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายอย่างมาก ซึ่งมีความจำเป็นในฐานะกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้รองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีตามหน้าที่และอำนาจที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้หลายประการให้สามารถปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐ

ทั้งนี้ การผลักดันให้เกิดกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ผ่านมาซึ่งมีต่อศาลรัฐธรรมนูญในอดีต เนื่องจากมีเพียงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ใช่กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐานในการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและออกแบบกลไกเพื่อให้รองรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตลอดจนแก้ไขปัญหาวงการดำเนินงานศาลรัฐธรรมนูญที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น การเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เมื่อพิจารณาในด้านการระงับข้อพิพาทและชุมชนที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว พบว่าไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชนและชุมชนจนเกินสมควร เนื่องจากการดำเนินงานตามกฎหมายและกฎข้างต้นนั้น ยึดหลักการพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เว้นแต่การขอสำเนาเอกสาร และการขอสำเนาเอกสารที่มีการรับรองความถูกต้อง ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายอยู่บ้างแต่ก็เป็นอัตราที่ต่ำ และถึงแม้จะมีบทบัญญัติที่กระทบสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนอยู่บ้างแต่ก็เป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้สามารถจำกัดได้เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความปลอดภัย รวดเร็ว และเป็นธรรม ในกระบวนการพิจารณาของศาล อีกทั้งไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพจนเกินสมควรแก่เหตุแต่อย่างใด

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์นั้นดังกล่าว ไม่มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนแต่อย่างใด เพราะกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่มุ่งหมายในการใช้บังคับกับการพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ คู่กรณี พยาน และผู้เกี่ยวข้อง เป็นผู้ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้น ประชาชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายจึงมีอยู่อย่างจำกัด และหลักในการพิจารณาคดีในกฎหมายก็คำนึงถึง

หลักการที่ใช้ในการสร้างความเป็นธรรมแก่คู่กรณีในการพิจารณาคดีเป็นสำคัญ. อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นการพิจารณาคดีแบบไต่สวนที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาลในระบบกฎหมายมหาชน รวมถึงศาลรัฐธรรมนูญ จึงอาจทำให้ผู้คนในสังคมไทยไม่คุ้นชิน และเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าศาลไม่ได้ให้ความสำคัญในการพิจารณาคดี

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยภาพรวมไม่ได้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์มากนัก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายได้มีส่วนรองรับการบังคับใช้หลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะมาตรา ๒๑๓ ที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่าต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ และต้องมีใช้เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) การกระทำของรัฐบาล
 - (๒) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว
 - (๓) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน
 - (๔) เรื่องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่นหรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
 - (๕) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๒
 - (๖) การกระทำที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร
- จากบทบัญญัติมาตรา ๔๗ ข้างต้น ส่งผลให้ในความเป็นจริง แม้จะมีประชาชนจำนวนมากที่ได้ยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ของรัฐธรรมนูญ แต่ท้ายที่สุดก็มีเรื่องที่สามารถขึ้นสู่การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้เพียงไม่กี่เรื่อง เพราะศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากกรณีต้องด้วยข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนว่าจะยังคงเงื่อนไขกรณีเรื่องที่ต้องห้ามในการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ไว้เช่นเดิม หรือเปิดกว้างมากขึ้น

ส่วนข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ด้วย จากผลการรับฟังความคิดเห็นพบว่ากฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ดังกล่าวข้างต้นยังมีความจำเป็นอยู่

เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เกิดความเป็นธรรม และความปลอดภัยแก่ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
ทั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นท้ายรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์นี้

๒๐. ได้นำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายของกฎหมายฉบับนี้ (ถ้ามี) มาประกอบการพิจารณาด้วยแล้วหรือไม่

ไม่มี

๒๑. หน่วยงานได้

๒๑.๑ ออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

ศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการออกกฎตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อมารองรับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งมีกฎที่สำคัญ ๒ ฉบับ ที่ได้นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายด้วย คือ (๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และ (๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากกฎที่สำคัญ ๒ ฉบับ ข้างต้น ยังมีการออกกฎอื่น ๆ เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายอีกได้แก่

๑). ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การไต่สวนพยานซึ่งอยู่นอกที่ทำการศาลด้วยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๖๑

๒). ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๓

๓). ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การจ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าที่พักของบุคคลใดที่ศาลรัฐธรรมนูญเรียกมาในการไต่สวน ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการใด เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๓

๔). ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ข้อปฏิบัติและเงื่อนไข ประเภท รูปแบบ และขนาดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการยื่นคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย หรือเอกสารอื่นใดทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๖ และฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๖๗

๒๑.๒ ดำเนินการอื่นเพื่อปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการดำเนินการอื่นเพื่อปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมุ่งเน้นไปยังการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว ด้วยการเผยแพร่กฎหมาย และกฎที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญในเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญ

คือ www.constitutionalcourt.or.th มีการผลิตเอกสารเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและกฎดังกล่าว เช่น หนังสือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ การเผยแพร่คำอธิบายขั้นตอนการใช้สิทธิยื่นคำร้องหรือหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญในเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการผลิตสื่อวีดิทัศน์ในการให้ความรู้แก่ประชาชนให้เข้าใจกฎหมายและคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญอย่างง่าย ๆ ในรูปแบบสารคดี และการ์ตูนแอนิเมชัน นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนและหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายต่าง ๆ การจัดการแข่งขันตอบปัญหาความรู้กฎหมายเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ และจัดให้มีเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญคอยให้คำปรึกษาคดีรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนที่ประสงค์จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และการให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ ขณะเดียวกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายและกฎที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้จัดให้มีโครงการศึกษาวิจัยกฎหมายที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และส่งเสริมให้ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญอีกด้วย

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

- ๑). ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ (e-Filing and e-Service)
- ๒). ระบบฐานข้อมูลและบริการศาลรัฐธรรมนูญอัจฉริยะ (Intelligent Hub and One-stop Service: I Hub.)
- ๓). ระบบติดตามคดี (e-Tracking)
- ๔). ระบบสืบค้นคำวินิจฉัยและคำสั่ง (e-Searching)
- ๕). ระบบศูนย์รวมคำวินิจฉัยและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญทั่วโลก (Intelligent Search System for International Constitutional Court Rulings: ISS.)
- ๖). ระบบตอบคำถามอัตโนมัติอัจฉริยะ (Chat bot) “น้องหนูหนึ่ง”.
- ๗). เว็บเพจค้นหาคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย
- ๘). เว็บเพจคดีที่น่าสนใจและอยู่ระหว่างการพิจารณาคดี

ทั้งนี้ ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงระบบและเว็บเพจดังกล่าวได้ที่แผ่นป้าย (Banner) บริเวณด้านล่างสุดของหน้าแรก (Homepage) ของเว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ

๒๒. ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๒๒.๑ กฎหมายนี้มีการบังคับใช้หรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑. ยังมีการบังคับใช้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยไม่ได้ยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒. ยังมีการบังคับใช้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยไม่ได้ยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒. ยังมีการบังคับใช้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยไม่ได้ยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง

๒๒.๒ หากมีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑. มีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญที่มีการยื่นคำร้องหรือหนังสือมาแย้งศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ ให้เกิดความเที่ยงตรง ถูกต้อง เป็นธรรม ในกระบวนการพิจารณาแบบมีส่วนร่วม เพื่อคุ้มครองไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยที่ผ่านมา การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ได้ช่วยให้การพิจารณาคดีต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และรวดเร็ว ส่งผลให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคดีสำคัญ โดยอาศัยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่ออำนวยการรักษาไว้ซึ่งหลักนิติรัฐในสังคมไทย ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒. เป็นข้อกำหนดที่กำหนดรายละเอียดรองรับการดำเนินการกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ คู่กรณี พยาน และผู้เกี่ยวข้อง มีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นธรรม

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒. มีการบังคับใช้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตลอดจนอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้เข้ามาติดต่อใช้บริการต่าง ๆ ของศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและปลอดภัย ซึ่งที่ผ่านมาในการบังคับใช้ ระเบียบนี้ไม่ได้เกิดเหตุการณ์อันตรายร้ายแรงขึ้น โดยเจ้าหน้าที่สามารถใช้ระเบียบนี้เป็นเครื่องมือในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในที่ทำศาลให้เป็นปกติได้

๒๒.๓ ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดหลักการสำคัญของการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญอันเป็นการพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ดังนั้น ประชาชนจึงไม่มีภาระค่าธรรมเนียมศาลในการยื่นคำร้อง ต่างจากคดีที่มีการฟ้องต่อศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดค่าธรรมเนียมการขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวนไว้ในข้อ ๓๖ ซึ่งเป็นอัตราที่เรียกเก็บไม่มากนัก จึงไม่เป็นภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนจนเกินสมควร กล่าวคือ ค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน จัดเก็บเพียงหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน เก็บในอัตราเพียงฉบับละ ๒๐ บาท สำหรับผู้ที่ได้รับอนุญาตให้คัดสำเนาหรือได้รับอนุญาตให้คัดสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวนในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตามข้อกำหนดดังกล่าว ให้ได้รับการยกเว้นการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม นอกจากนี้ ยังมีการช่วยลดภาระแก่ประชาชน โดยสามารถขอยกเว้นหรือลดค่าธรรมเนียมได้ ซึ่งเป็นอำนาจดุลพินิจของศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ แต่ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งที่ทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๓๖ วรรคสาม ประกอบข้อ ๓๔ กำหนดให้อำนาจดุลพินิจดังกล่าวเป็นของเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

อย่างไรก็ตาม รัฐย่อมมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งเป็นการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินเป็นรายจ่ายค่าดำเนินงานตามภารกิจโดยปกติของศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยต้นทุนทั้งหมดนี้ เป็นภารกิจพื้นฐานของรัฐที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่มีต้นทุนเพิ่มเติมอย่างมีนัยสำคัญ แต่ประการใด

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ประชาชนไม่ได้มีภาระจนเกินสมควรและรัฐไม่ได้มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานและบังคับการให้เป็นไปตามกฎดังกล่าวเป็นพิเศษ เนื่องจากการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล เป็นการปฏิบัติราชการตามปกติของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๒๒.๔ เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ผ่านมามีผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์ขึ้นแต่อย่างใด

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

การบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ผ่านมามีผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายนี้แต่อย่างใด

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

การบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ผ่านมามีผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายนี้แต่อย่างใด

๒๓. กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

การใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ผ่านมามีผลทำให้เกิดความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือ การปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนศาลรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่ในฐานะองค์กรตุลาการผู้พิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันจะเป็นการทำให้หลักนิติรัฐดำรงอยู่อย่างมั่นคงในประเทศไทย อันเป็นการไม่ให้อำนาจที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ หรือการกระทำใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

หากไม่มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่อาจทำหน้าที่ข้างต้นให้ประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากข้อพิพาทในคดีรัฐธรรมนูญมีผลกระทบในวงกว้างต่อหน่วยงานของรัฐและประชาชนทั่วไป เพราะเกี่ยวข้องกับการมีผลใช้บังคับของกฎหมายและการกระทำของบุคคลหรือองค์กรที่ต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้มอบหมายภารกิจนี้ให้กับศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นภาระแก่ประชาชนแต่อย่างใด เพราะยึดหลักการดำเนินคดีที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายและการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวคงไม่สามารถเปรียบเทียบกันระหว่างเงินงบประมาณของรัฐที่ใช้ไปในการดำเนินงานตามกฎหมายฉบับนี้กับประโยชน์ที่ได้รับว่ามีความคุ้มค่าในทางตัวเลขของงบประมาณและทรัพยากรที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ไปมากนักน้อยเพียงใด เพราะการทำหน้าที่ตามกฎหมายนี้ คือ การรักษาไว้ซึ่งหลักการพื้นฐานในการปกครองประเทศ ในการทำหน้าที่วินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญอันจะทำให้การเมืองการปกครองของประเทศมีเสถียรภาพและความมั่นคง สร้างความเชื่อมั่นให้กับนานาประเทศและประชาชนไทยที่จะมีหลักประกันอันยั่งยืนของความเป็นนิติรัฐ

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับการละของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฏนี้ เนื่องจากการปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้ ประชาชนไม่ได้มีการละในการปฏิบัติตามข้อกำหนดจนกระทบกับสิทธิหรือเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ การออกข้อกำหนดนี้เป็นไปเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายลำดับรองดังกล่าวก็ไม่ปรากฏว่ามีการใช้มากกว่าการปฏิบัติตามปกติแต่อย่างใด

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ มีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับการละของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ โดยประชาชนไม่ได้มีการละที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามระเบียบนี้แต่อย่างใด ซึ่งทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับตามระเบียบนี้ก็เป็นทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ การบังคับใช้กฏนี้มีความคุ้มค่าอย่างมากในการรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในที่ทำการศาล ไม่เกิดปัญหาอุปสรรคกระทบต่อการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

๒๔. สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือกฏหรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่สมควรยกเลิก แต่มีความจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติบางประการเพื่อให้กฎหมายยังคงสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยควรแก้ไขปัญหาลักษณะอุปสรรคในประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดี ซึ่งอาจเกิดความทับซ้อนกันในงานประเภทคดี เช่น คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีที่การละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ มีความใกล้เคียงกับคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑(๑) ซึ่งคดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ มีบทบัญญัติรองรับไว้แล้ว คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ แต่คดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑(๑) ยังไม่มีบทบัญญัติรองรับไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงควรเพิ่มเติม

บทบัญญัติรองรับเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ และคู่กรณี

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ เช่น การกำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนดข้อยกเว้นการใช้สิทธิยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ตามมาตรา ๔๗ ดังนั้น ปัญหาการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดเงื่อนไขที่เป็นภาระและข้อจำกัดอย่างมากในการยื่นคำร้องต่อศาล ส่งผลให้มีคำร้องตามมาตราดังกล่าวจำนวนมากที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้ ดังนั้น จึงควรพิจารณาเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา ๔๗ เป็นความอีกอนุมาตราหนึ่งว่า “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำร้องตามมาตรา ๔๖ เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะและสมควรรับไว้พิจารณา ศาลอาจรับคำร้องไว้พิจารณา ก็จะเป็นการเปิดช่องให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถใช้ดุลพินิจรับคำร้องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะไว้พิจารณา วินิจฉัยได้

๓) ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามมาตรา ๔๘ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่กำหนดไว้เพียง ๖๐ วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป ซึ่งผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้สะท้อนปัญหาในทางปฏิบัติว่าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่สามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่มีความยุ่งยากซับซ้อนให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้ เนื่องจากมีเรื่องร้องเรียนจำนวนมากและบางเรื่องจำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียกเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ จึงควรแก้ไขกำหนดเวลาเพิ่มเป็น ๙๐ วัน เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนได้อย่างรอบคอบมากขึ้น

๔) ปัญหาตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติคู่กรณีต้องจัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ ได้กำหนดให้จัดทำต้นฉบับคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมสำเนาที่รับรองความถูกต้องอีกจำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดปัญหาการตรวจรับคำร้อง ซึ่งต้องตรวจสอบความถูกต้องตรงกันของต้นฉบับและสำเนาคำร้อง รวมถึงการลงลายมือชื่อรับรองสำเนาเอกสาร ซึ่งในบางกรณีเอกสารประกอบคำร้องมีเป็นจำนวนมาก จึงต้องใช้ทรัพยากรบุคคล และเวลาในการตรวจรับคำร้องนานขึ้นตามไปด้วย ในขณะเดียวกันผู้ร้องเองก็มีอุปสรรคและภาระในการต้องทำต้นฉบับคำร้อง สำเนาคำร้อง และเอกสารประกอบคำร้องหลายชุด เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังอาจเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน เช่น ผู้ร้องไม่ได้จัดทำสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง หรือจัดทำไม่ครบถ้วน

ในขณะที่ปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้พัฒนาระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น โดยผู้ร้องสามารถแนบไฟล์เอกสารในการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาและประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดทำคำร้องและตรวจรับคำร้องได้ ดังนั้น การทำสำเนาเอกสารจึงหมดความจำเป็น สำหรับผู้ร้องที่มีความพร้อมในการใช้ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากผู้ร้องต้องจัดทำเพียงต้นฉบับคำร้องแนบเป็นไฟล์เข้าไปในระบบพร้อมกับแนบไฟล์เอกสารประกอบคำร้องเท่านั้น ส่วนผู้ร้องที่ยังไม่มีความพร้อมในการใช้ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็สามารถอำนวยความสะดวกในการจัดทำสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องได้

๕) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องของประชาชน และชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ ในการตรวจสอบกรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ เกี่ยวกับการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐให้ชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นที่ว่ากรณีที่มีการทำหน้าที่แล้วแต่ไม่ครบถ้วน ผลเป็นอย่างไร และควรมีการทบทวนกระบวนการภายหลังยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญถูกต้องครบถ้วนแล้ว จึงวินิจฉัยให้ยุติเรื่อง แต่บทบัญญัติมาตรา ๔๕ ไม่เปิดช่องให้ประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ส่งผลให้เรื่องยุติลงทันที จึงควรเปิดช่องให้ประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ นอกจากนี้ เนื่องจากขั้นตอนตามมาตรา ๔๕ มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่จึงควรที่จะนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

๖) ปัญหาการกำหนดให้ตุลาการต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา และการกำหนดข้อยกเว้นที่ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา ตามมาตรา ๒๓ วรยศสอง ซึ่งมีลักษณะเป็นการบังคับอย่างเคร่งครัด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับศาลอื่น ไม่พบว่ามีกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลาเช่นนี้ และไม่มี ความจำเป็นที่ต้องบัญญัติเป็นข้อผูกมัดแต่อย่างใด อีกทั้งการกำหนดข้อยกเว้นกรณีการเข้ารับการศึกษา หรืออบรมในหลักสูตรหรือโครงการใด ๆ ที่จัดในเวลาราชการทั้งหมดหรือบางส่วน ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา เว้นแต่เป็นหลักสูตรหรือโครงการที่ศาลเป็นผู้จัดขึ้นโดยเฉพาะสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นั้น เป็นข้อยกเว้นที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติได้ยากในการที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จะจัดหลักสูตรอบรมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วยตนเอง ส่งผลให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทบไม่สามารถเข้าร่วมอบรมใด ๆ ในวันเวลาราชการได้เลย

ดังนั้น จึงควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติมาตราดังกล่าวให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความและการปฏิบัติ โดยควรบัญญัติให้ชัดเจนว่า การปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา มีความหมายเพียงใด โดยมุ่งเน้นไปที่ความพร้อมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ในวันเวลาราชการได้ และควรเพิ่มเติมข้อยกเว้นให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สาธารณะในวันเวลาราชการได้ เช่น การบรรยายพิเศษ การเป็นวิทยากรสอนหนังสือในมหาวิทยาลัย โดยที่ไม่กระทบต่อการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

๗) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าบังคับและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๗๕ ซึ่งบัญญัติให้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งยังไม่ได้กำหนดขอบเขตและเงื่อนไขเอาไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ จึงควรกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๘) มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม กำหนดกรอบระยะเวลาที่สั้นเกินไป ในการพิจารณาว่า จะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง บัญญัติให้เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณา วินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง และในกรณีที่ คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณา วินิจฉัย ให้มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้ พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงาน ธุรการของศาล ส่วนมาตรา ๔๙ วรรคสาม บัญญัติให้ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็น ควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา วินิจฉัย ให้เสนอศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

โดยการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรค ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร จึงควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาข้างต้นให้ยาวขึ้น จาก “วัน” เป็น “วันทำการ” เพื่อไม่ให้นับรวมวันหยุดราชการ หรือเพิ่มจำนวนวัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานด้านคดีสามารถดำเนินการได้อย่างรอบคอบ สะดวกดีถ้วน และทันเวลา

๙) การเผยแพร่คำวินิจฉัยและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความเห็นส่วนตัวของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญนั้น มาตรา ๗๕ วรรคสี่ บัญญัติให้ประกาศคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย และมาตรา ๗๗ วรรคสอง บัญญัติเมื่อจัดทำคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ เสร็จแล้วให้แจ้งคู่กรณีทราบ พร้อมปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ส่วนมาตรา ๗๕ วรรคสอง บัญญัติให้เผยแพร่ความเห็นส่วนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อสาธารณะตามข้อกำหนด ของศาล ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๑ วรรคสอง กำหนดให้เผยแพร่ผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน สามสิบวันนับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและข้อกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ไม่ได้บังคับให้เผยแพร่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญด้วยวิธีปิดประกาศ ณ ที่ทำการ

ศาลรัฐธรรมนูญ มีเพียงคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญและความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่ต้อง
ปิดประกาศ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติก็มีการปิดประกาศคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ณ ที่
ทำการศาลรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ควรพิจารณายกเลิกการปิดประกาศคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความเห็น
ส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ โดยการแก้ไขบทบัญญัติในมาตราที่เกี่ยวข้อง
เพราะการเผยแพร่คำวินิจฉัยหรือคำสั่งผ่านเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญก็ถือว่าเป็นการประกาศให้ทราบ
เป็นการทั่วไปแล้วและประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า และนอกจากนี้ควรแก้ไขกำหนดระยะเวลา
ให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญให้เร็วขึ้น โดยลดเวลาให้เหลือเพียง ๑๕ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย
 อีกทั้งความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรเผยแพร่ภายใน ๗ วัน นอกจากนี้ คำวินิจฉัย
ศาลรัฐธรรมนูญควรระบุด้วยว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญท่านใดเป็นเสียงข้างมากและเสียงข้างน้อย เพื่อให้เกิด
ความครบถ้วนชัดเจน

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ไม่ควรยกเลิกเพราะยังม
ความจำเป็นในฐานะกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ตรขึ้นเพื่อรองรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ดังกล่าวในรายละเอียด โดยจากการรับฟังความคิดเห็นมีประเด็นที่ควรแก้ไขปรับปรุง ดังต่อไปนี้

๑) ควรแก้ไขปรับปรุง ข้อ ๑๕ ที่กำหนดให้การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น
ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมสำเนาที่รับรองความถูกต้องอีกจำนวน
๙ ชุด ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

๒) ควรแก้ไขปรับปรุง ข้อ ๒๐ ที่กำหนดกรอบระยะเวลาที่สั้นเกินไป ในการพิจารณาว่าจะรับคำร้อง
ไว้พิจารณาหรือไม่ ไว้สั้นเกินไป ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม
ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

๓) ควรแก้ไขปรับปรุง ข้อ ๔๑ วรรคสอง เกี่ยวกับการเผยแพร่คำวินิจฉัยและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ
รวมถึงความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ในประเด็นเดียวกัน

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

ไม่ควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุง ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบ
เรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เพราะยังมีความจำเป็นในฐานะระเบียบที่รองรับการดำเนินงาน
ในรายละเอียดซึ่งสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และข้อกำหนด

ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งยังคงมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยยังไม่ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติใดของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและข้อกำหนดดังกล่าวในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อเนื้อหาสาระของระเบียบนี้

๒๕. สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมีข้อเสนออื่นหรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

สมควรที่ต้องมีการดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น โดยจากการรวบรวมข้อมูลและการรับฟังความคิดเห็น มีข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑). ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะต้องส่งเสริมให้มีการผลิตผลงานทางวิชาการ และงานวิจัยมารองรับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้มีจำนวนมากขึ้น และครอบคลุมการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรมีนักวิจัยเป็นของตนเอง...โดยการฝึกฝนเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้สามารถทำวิจัยได้เองเพื่อความเข้มแข็งของงานด้านวิชาการ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

๒). การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้ก้าวหน้าและรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งปัจจุบันนี้ทั่วโลกได้มีการใช้เทคโนโลยีนี้เข้ามาทำงานที่ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก ช่วยทำให้ได้คำตอบที่รวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น โดยหน่วยงานด้านกฎหมายในต่างประเทศก็เริ่มนำมาใช้วิเคราะห์คำพิพากษาและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่ไม่ซับซ้อน ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงจำเป็นต้องศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้สนับสนุนการทำงานต่อไป

๓). ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และควรพัฒนาการสื่อสารข้อมูลต่อสังคมทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนลดและแก้ไขความเข้าใจคลาดเคลื่อนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๔). ควรส่งเสริมและผลักดันให้มีการกำหนดตำแหน่งพนักงานคดีรัฐธรรมนูญไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เช่นเดียวกับพนักงานคดีปกครองในศาลปกครอง เพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่และแบ่งเบาภาระของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มากยิ่งขึ้น

๕). ควรส่งเสริมและผลักดันให้มีการพิจารณากำหนดอำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญท่านเดียวในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ สำหรับการสั่งคำร้อง คำขอ หรือวินิจฉัยสั่งการในเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องพิจารณาโดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเต็มองค์

คณะ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ แทนการใช้วิธีการมอบหมายโดย
คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ไม่ต้องดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎ
และไม่มีข้อเสนอนอื่น

**ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒**

ไม่ต้องดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎ
และไม่มีข้อเสนอนอื่น

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อมูลที่ปรากฏในรายงานนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบ
และวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแล้ว

ลงชื่อ

(นายสุทธิรักษ์ ทรงศิริไโล)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

วันที่ ๒๖ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กลุ่มงานพัฒนามาตรฐานงานคดี สำนักมาตรฐานคดีรัฐธรรมนูญ

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ นายสกุลพงษ์ ตรีสมพงษ์ นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

โทร. ๐-๒๑๔๒-๕๐๗๓

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ sakunphong@constitutionalcourt.or.th

ภาคผนวก ฉ.

**รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตาม
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว**

สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น

**การประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว**

๑. วิธีการรับฟังความคิดเห็น จำนวนครั้ง และระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็น

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความ
เหมาะสมสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่ม โดยมีวิธีการหลักที่นำมาใช้ ดังต่อไปนี้

(๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (www.law.go.th) ระหว่างวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๓ ถึงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๓ (ระยะเวลา ๑ เดือน) โดยมีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๖๘ คน

(๒) การสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม โดยส่งไปยังหน่วยงานรัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ รวมถึงประชาชนทั่วไปซึ่งทางสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๒๒ คน

(๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น หน่วยงานของรัฐ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประกอบด้วย คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้แทนจากองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานอัยการสูงสุด และประชาชนทั่วไป โดยได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๖.๐๐ นาฬิกา ณ อาคารทรงกลม ชั้น ๒ ห้องออติทอเรียม โรงแรมเซ็นทารา ไทฟ์ ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวน ๑๗๐ คน

(๔) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมอบหมายให้นักวิจัยจากสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้สัมภาษณ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวม ๔ ท่าน เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ณ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๒. กลุ่มเป้าหมายในการรับฟังความคิดเห็น

- (๑) นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี
- (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (๓) สมาชิกวุฒิสภา
- (๔) ศาลยุติธรรม
- (๕) ศาลปกครอง
- (๖) ศาลทหาร
- (๗) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (๘) คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- (๙) ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (๑๐) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- (๑๑) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (๑๒) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- (๑๓) อัยการสูงสุด

(๑๔) บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและคณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๑๕) หน่วยงานของรัฐ

(๑๖) เจ้าหน้าที่ของรัฐ

(๑๗) ประชาชนและชุมชน

๓. ประเด็นที่มีการรับฟังความคิดเห็น

๓.๑ การรับฟังความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ
ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) ระหว่างวันที่ ๙ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๖๘ คน ซึ่งได้แสดง
ความคิดเห็นในแต่ละประเด็นสรุปได้ ดังต่อไปนี้

๑) ความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

จากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย ได้รับผลการรับฟังตาม
ประเด็น ดังต่อไปนี้

(๑.๑) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

(๑.๑.๑) ความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการ
ของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๘.๘๒) มีความเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์
ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชน

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่จำเป็น และไม่สอดคล้อง (ร้อยละ ๔๑.๑๘)
มีความเห็นว่า (๑) กฎหมายเป็นเรื่องของประชาชนบังคับใช้กับประชาชน ศาลก็ควรใช้สิทธิในฐานะประชาชน
ไม่จำเป็นต้องมีบุคคลใดที่มีอำนาจเหนือบุคคลใด (๒) การพิจารณาคดีล่าช้า ไม่มีความชัดเจน ศาลปราศจาก
ความยุติธรรม การพิจารณาคดีไม่เป็นตามหลักการทางกฎหมาย ตุลาการไม่มีความเหมาะสม (๓) การบังคับใช้
กฎหมายไม่เป็นไปตามหลักสากล และเป็นเครื่องมือทางการเมือง (๔) หากสภาพการณ์หรือวิถีชีวิต
เปลี่ยนแปลงไป จะปรับปรุงแก้ไขกฎหมายได้หรือไม่ และอย่างไร (๕) กฎหมายนี้จะเปิดช่องทางให้ผู้ที่มีอำนาจ
สามารถใช้ช่องทางนี้ในการกำหนดทิศทางความเชื่อถือ วิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ (๖) ที่มายังไม่ยึดโยงกับ
ประชาชน คำวินิจฉัยไม่เป็นตามความเห็นกับนักวิชาการทางกฎหมายของประเทศ (๗) เห็นว่าพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่มีความจำเป็น ขัดแย้งกับ

ศาลยุติธรรม และสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (๘) ไม่มีความจำเป็น และการมีอยู่สร้างความขัดแย้งต่อสังคม และการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากแทรกแซงระบอบการปกครองประชาธิปไตย (๙) ไม่สอดคล้องตามทำนองครองธรรม สิ่งที่ดีควรจะเป็นไม่เพียงแต่ความถูกต้องของหลักนิติศาสตร์ แต่หลักจริยธรรมของผู้ใช้ก็ถือว่าสำคัญ (๑๐) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรใช้อำนาจเกินขอบเขต และการตัดสินโดยใช้ความเชื่อ หรือเชื่อได้ว่าไม่ควรเกิดขึ้น ควรใช้หลักฐานและข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดี

ตารางที่ ๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชนของกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
จำเป็นและสอดคล้อง	๔๐	๕๘.๘๒
ไม่จำเป็นและไม่สอดคล้อง	๒๘	๔๑.๑๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๒) อุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๘.๘๒) เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพหรือเป็นภาระแก่ประชาชน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าเป็นอุปสรรค (ร้อยละ ๓๙.๑๘) ให้เหตุผลว่า (๑) เห็นว่ากฎหมายดี แต่ผู้ตัดสินไม่ดี ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน (๒) การกำหนดแบบนี้ เป็นการเปิดช่องให้ศาลสามารถตีความกฎหมายอย่างกว้างขวางจนเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ กระทั่งต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชน หากมีการใช้อำนาจโดยไม่สนใจหลักการของกฎหมาย (๓) เห็นว่าการแปลความกฎหมายนำไปใช้เป็นโทษมากกว่าเป็นคุณ (๔) การเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญของประชาชนเกี่ยวกับการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ มีกระบวนการขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน เช่น การตีความขยายเขตอำนาจ (judicial review มิใช่ judicial activism ที่กลับด้านกัน) ที่ไม่ยึดหลัก นิติธรรม due process of law และหลักกฎหมายธรรมชาติ (natural law) แต่อ้างหลัก commonsense ที่ไม่สอดคล้องกับหลักการตามหลักกฎหมาย (stare decisis) มิใช่หลักประเพณีทางรัฐธรรมนูญ (constitutional convention) การส่งเสริมและพัฒนาพรรคการเมืองตามระบบ มิใช่การจำกัดกรอบเกินจำเป็น เพราะอำนาจอธิปไตย (sovereignty) เป็นของประชาชน (๕) เพราะทำให้พรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนจำนวนมากถูกยุบพรรคพรรค (๖) ในเมื่อประชาชนส่วนใหญ่พร้อมใจที่จะใช้ชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยสูงสุดเป็นของประชาชน การที่ฝ่ายตุลาการใช้กฎหมายไปในทางที่ขัดกับระบอบการปกครองไทยย่อมส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอยู่แล้ว (๗) ผู้ที่เสียประโยชน์จากผู้มีอำนาจบังคับใช้ ไม่สามารถเรียกร้องได้อย่างสุดความสามารถ (๘) เห็นว่าการวินิจฉัยไม่มีความเป็นกลาง พิจารณาวินิจฉัยตามความอคติการณ (๙) เห็นว่ากระบวนการพิจารณาคดีของศาล ทำให้ประชาธิปไตยของประเทศถดถอย ถูกเขาะกร่อน ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทำลายพรรคการเมืองหรือบุคคลที่ทำหายกลุ่มอำนาจเก่า (๑๐) มองว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรใช้อำนาจเกินขอบเขต และขยายอำนาจ และการตัดสินโดยใช้ความเชื่อ หรืออันเชื่อได้ว่าไม่ควรเกิดขึ้น ควรใช้หลักฐานและข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดี (๑๑) เห็นว่าหากตัดสินตามอำเภอใจย่อมทำลายความยุติธรรมและอำนาจประชาชน

ตารางที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
เป็นอุปสรรค	๒๗	๓๙.๗๑
ไม่เป็นอุปสรรค	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๓) ความสอดคล้องกับหลักสากล หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๒.๙๔) เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่สอดคล้อง (ร้อยละ ๔๗.๐๖) เพราะ

(๑) กฎหมายไม่มีความเป็นสากล การใช้หลักการ และการถ่วงดุลอำนาจไม่ได้มาตรฐาน (๒) การได้ส่วนการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล การชั่งน้ำหนักและการรับฟังพยานหลักฐาน ควรบัญญัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อลดการใช้ดุลพินิจ ที่อาจถูกเห็นว่ามี การตีความหรือใช้ดุลพินิจนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้

(๓) การใช้กฎหมายไม่สอดคล้อง ไม่มีความเป็นกฎหมายเหมือนเป็นกฎหมายเฉพาะตน (๔) ขัดกับหลัก Soft Law/Hard Law ที่กฎหมายระหว่างประเทศ ในสถานะหนึ่งที่ชาติในสังคมต้องยอมรับ นอกจากนี้หลัก “กฎหมายธรรมชาติ” (natural law) ยังคงมีอยู่ทั่วไป การใช้กฎหมายเฉพาะทาง กฎหมายบ้านเมือง (positive law) มาก หรือ กฎหมายเทคนิค (technical law) มาก ไม่น่าจะเป็นผลดี ต่อสิทธิเสรีของปัจเจกชน และหลักเจตนารมณ์ของประชาชน (general will/a man born free) (๕) คำนิยาม ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่ตรงกับ constitutional monarchy ในระดับสากล

(๖) นานาอารยประเทศต่างแสดงความกังวล เพราะกฎหมายนี้อาจขัดต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างที่เราควรเป็น

(๗) เปิดช่องให้ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวมากกว่าหลักกฎหมายที่ชัดเจน (๘) เห็นว่ายังไม่สามารถใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมแบบคู่ขนานตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม (๙) เห็นว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน (๑๐) เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญ ควรเป็นองค์กรอิสระอย่างแท้จริง ไม่ถูกชักจูงจากผู้มีอำนาจวินิจฉัยคดีตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม เพื่อรักษาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ

ตารางที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศของกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สอดคล้อง	๓๒	๔๗.๐๖
สอดคล้อง	๓๖	๕๒.๙๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๔) กฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร

เมื่อสอบถามในประเด็นที่ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๘.๘๒) เห็นว่ากฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ อย่างไรก็ตามมีผู้แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีข้อยกเว้นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องโดยตรงจากประชาชนเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้องค์กรศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ (ร้อยละ ๔๑.๑๘) เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน ๒ วัน (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน ๕ วัน (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่รับคำร้องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอ

ศาลพิจารณายกในกำหนดเวลาตามวรรคสอง คือ ๕ วัน (มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๕ วัน (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการดังกล่าว กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินควร สมควรกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นใหม่ เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา

ตารางที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายนี้ว่ายังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรได้ หรือไม่

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
เป็น	๔๐	๕๘.๘๒
ไม่เป็น	๒๘	๔๑.๑๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๕) ความซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๓.๒๔) เห็นว่า มาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่ซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการกับกฎหมายอื่น ด้วยเพราะศาลรัฐธรรมนูญมีเขตอำนาจเฉพาะ

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๕.๒๙) เห็นว่ามาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น โดยให้เหตุผลว่า (๑) เห็นว่ารัฐธรรมนูญกับกฎหมายไม่สอดคล้องกันจนมีประเด็นเรื่องรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๐ ในคดียุบพรรคก้าวไกล (๒) ซ้ำซ้อนกับศาลยุติธรรม และกฎหมายของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และ (๓) หลักการใช้บังคับตามกฎหมายรัฐธรรมนูญต้องมีใช้อำนาจตามกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นอำนาจของศาลปกครอง ที่มีนิติวิธี (Juristic Method) ซึ่งนำไปสู่กระบวนการกรอบแนวคิดทางกฎหมาย (law process/procedural of law) ซึ่งศาลปกครองจะเหมือนกับศาลรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นนิติวิธีทางมหาชน แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่ใช่

ตารางที่ ๕ ความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้ง	๒๔	๓๕.๒๙
ไม่ซ้ำซ้อนหรือไม่ขัดแย้ง	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๖) ความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ในประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๒.๙๔) เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (๔๗.๐๖) เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และไม่ช่วยสร้างความเป็นธรรม กล่าวคือ (๑) มีข้อสงสัยในการพิจารณาคดี และสร้างความแตกแยกทางสังคม (๒) ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย มีอยู่มายาวนานเพียงแต่ว่าสิ่งเหล่านั้นถูกกระบวนการบางอย่างเป็นตัวกระตุ้นให้ความเหลื่อมล้ำนั้นทวีคูณ ความเสียหายมากขึ้นจากเดิม และสิ่งเหล่านี้ไม่ควรเกิดจากผู้ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ที่ใช้หลักนิติศาสตร์ในการจัดการ สิ่งต่าง ๆ ทางกฎหมาย (๓) มองว่าช่วยเพิ่มความเหลื่อมล้ำมากขึ้น มีความคิดว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง (๔) เป็นการสร้างภาระ ขั้นตอน เงื่อนไขที่อาจเกินจำเป็น ที่อาจเกิดผลที่ไม่พึงประสงค์มากกว่า ผลที่พึงประสงค์ เช่น สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาส และในทางเศรษฐกิจ เกิดชนชั้น การไม่สามัคคี การชิงชาติ (hate speech) ฯลฯ (๕) เห็นว่าทำให้เพิ่มความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นสองมาตรฐานในสังคม สร้างความขัดแย้ง สร้างความแตกแยก บิดเบือนความจริง และ (๖) เห็นว่าองค์กรอิสระที่ประชาชนแทบไม่เคยมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงาน (ได้อย่างแท้จริง) ไม่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมไทย

ตารางที่ ๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม	๓๖	๕๒.๙๔
ไม่ได้ลดความเหลื่อมล้ำและไม่ช่วยสร้างความเป็นธรรม	๓๒	๔๗.๐๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๗) อุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๗.๓๕) เห็นว่ามาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน หรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่ามาตรการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (ร้อยละ ๔๒.๖๕) นั้น เห็นว่า (๑) กฎหมายขัดแย้งกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศต่างชาติประนาม ขาดความน่าเชื่อถือในเวทีโลก (๒) ขัดแย้งกับพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่สังคมโลกต้องเป็นหนึ่งเดียว (๓) ทำให้ต่างชาติมีทัศนคติต่อประเทศไทยในเชิงลบ และ (๔) เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันและการพัฒนา และอีกทั้งยังลดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ตารางที่ ๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
เป็นอุปสรรคหรือไม่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน	๒๙	๔๒.๖๕
ไม่เป็นอุปสรรคหรือช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน	๓๙	๕๗.๓๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๘) การสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญของกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย

เมื่อสอบถามว่ากฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายนี้หรือไม่

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๑.๗๖) เห็นว่ากฎระเบียบที่ออกมาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีส่วนสนับสนุนหรือไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่ากฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้ ไม่มีส่วนสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ ๓๘.๒๔) นั้น เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และวรรคสาม และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้น กล่าวคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า

ด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน ๒ วัน (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้องตามมาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะตุลาการดังกล่าวมีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลตามมาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอศาลพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง คือ “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้ศาลพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง การกำหนดเวลาดังกล่าวน้อยเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร สมควรกำหนดระยะเวลาข้างต้นเสียใหม่ให้มากกว่าเดิม เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา

ตารางที่ ๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากกฎระเบียบที่ออกตามกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ไม่สนับสนุน/เป็นอุปสรรค	๒๕	๓๖.๓๖
สนับสนุน/ไม่เป็นอุปสรรค	๔๒	๖๑.๓๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๙) ความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๔.๔๑) เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความคุ้มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๔๕.๑๒) เห็นว่า กฎหมายนี้ไม่คุ้มค่า หรือไม่ได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยเห็นว่า (๑) การใช้อำนาจส่วนมากขัดกับเจตนารมณ์ของประชาชน (๒) ประชาชนจะไม่ได้สิ่งใดจากกระบวนการนี้ หากผู้บังคับใช้สิ่งเหล่านี้อยู่บนหลักความไม่เป็นธรรม (๓) ประชาชนแทบจะไม่ได้ประโยชน์อะไร นอกจากการวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยของศาล ที่ไม่ได้วินิจฉัยตามหลักความได้สัดส่วนระหว่างประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่มหรือของบุคคลใด และ (๔) อธิบายในเบื้องต้นแล้ว การชั่งน้ำหนักประโยชน์ที่พึงได้รับตามสัดส่วน ต้องเน้นหลักประโยชน์โดยรวม (public interest) และหลักสิทธิเสรีภาพ หลักสิทธิมนุษยชน (human rights) ของประชาชน มาก่อนเสมอ

ตารางที่ ๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคุ้มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
คุ้มค่าและได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป	๓๗	๕๔.๔๑
ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ	๓๐	๔๔.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๑.๑๐) การยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๔๕.๑๒) เห็นว่าควรมีการแก้ไข หรือปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ รองลงมา เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง (ร้อยละ ๓๒.๓๕) มีเพียงส่วนน้อยที่เห็นควรให้ยกเลิก (ร้อยละ ๒๓.๕๓)

กลุ่มที่เห็นว่าควรมีการแก้ไข หรือปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพราะ (๑) เพื่อให้การใช้กฎหมายให้เป็นตามหลักสากล (๒) แก้ไขตามมาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ (๓) แก้ไขระยะเวลาในการรับคดีไว้พิจารณาจาก ๕ วัน เป็น ๕ วันทำการ (๔) แก้ไขเงื่อนไขการยื่นคำร้องโดยประชาชนให้เข้าถึงความยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญได้สะดวกขึ้น (๕) ควรแก้ไขการบังคับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน (๖) ควรแก้ไขในรายการบางประการ เช่น ระยะเวลาการพิจารณาคดีให้สอดคล้องแต่ละประเภทคดีมากขึ้น ซึ่งต้องมีการทบทวนว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (๗) ควรแก้ไขหลักการให้เรียบง่าย ตามหลักนิติวิธีทางมหาชน เช่นเดียวกับศาลปกครอง หรือศาลที่ใช้ระบบไต่สวน ให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกันเท่านั้น ไม่มีบรรทัดฐานที่แตกต่าง เพราะขัดหลักนิติธรรม (๘) ควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กำหนดระยะเวลาการพิจารณารับคำร้องตามมาตรา ๔๙ ให้มีความเหมาะสม เนื่องจากที่กำหนดในปัจจุบันเป็นการเร่งรัดมากเกินไป ไม่ส่งผลดีต่อการพิจารณาคดีที่ต้องดำเนินไปด้วยความรอบคอบ เพื่อความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เป็นต้น (๙) ควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้กฎหมาย ถ้าเป็นองค์กรอิสระเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนแท้จริง หากทำไม่ได้ควรยกเลิก (๑๐) ควรให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในวันนี้อ่านโดยทันทีในเว็บไซต์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งประกาศคำวินิจฉัยส่วนตนในเวลาเดียวกัน (๑๑) แก้ไขเงื่อนไขการยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญที่มีข้อจำกัดมากเกินไป คดีเข้าถึงยากซับซ้อน (๑๒) ในส่วนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ เพื่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และเพิ่มนิยามคำว่า “ประโยชน์สาธารณะ” ไว้ในมาตรา ๔ และกำหนดมาตรการเชิงลงโทษเพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามคำบังคับที่กำหนดไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหากมีกรณีปฏิบัติล่าช้า หรือไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุอันสมควร ตามมาตรา ๗๔ (๑๓) ปรับปรุงกระบวนการพิจารณาให้มีเกณฑ์กำหนดเพื่อลดดุลพินิจมากที่สุด (๑๔) แก้ไข ปรับปรุงมาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง ตอนท้าย และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะตุลาการดังกล่าวมีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอศาลพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้ศาลพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการดังกล่าว กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่น้อยเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร สมควรกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้นเสีย

ใหม่ให้ยาวมากยิ่งขึ้น (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา (๑๕) เพิ่ม accountability เพิ่มบทถอดถอนตุลาการ ทำให้กระบวนการเกี่ยวกับการไต่สวนทำได้ง่าย และเปิดเผย (๑๖) ควรมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ ควรคำนึงถึงไม่เป็นการเอื้อประโยชน์กับบุคคลบางกลุ่ม

ตารางที่ ๑๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมาย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๓๐	๔๔.๑๒
ควรยกเลิก	๑๖	๒๓.๕๓
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๒๒	๓๒.๓๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามยังมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) กฎหมายควรเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวก การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปตามกฎหมาย (๒) ควรแก้ไขบทบัญญัติที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและบทจำกัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น (๓) ควรแก้กฎหมายโดยให้ประชาชนเป็นที่ตั้ง (๔) ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ โดยให้มีนิยาม คำว่า ประโยชน์สาธารณะ และมีการบัญญัติข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (๕) ควรพิจารณาทบทวนกฎหมาย และข้อกำหนดว่าควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (๖) ควรเพิ่มเติมรายละเอียดวิธีพิจารณาให้ชัดเจนเป็นรายประเภทของคดี (๗) ควรเพิ่มบทบัญญัติให้คุ้มครององค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุม เนื่องจากเนื้อหาในบทบัญญัติกำหนดให้มีความเกี่ยวข้องกับภาคการเมือง ซึ่งนักการเมืองและพรรคการเมืองมีความผูกพันกับประชาชนและผู้มีอิทธิพลในหลายรูปแบบ ดังนั้น จึงควรที่จะเพิ่มเติมการรักษาความปลอดภัยของบุคคลให้ชัดเจน หรือต้องมีการกำหนดความร่วมมือให้องค์กรซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นอิสระต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีที่สำคัญต่อประเทศได้ดียิ่งขึ้น (๘) การแก้ไขบทบัญญัติและข้อกำหนดเรื่องระยะเวลาการทํานานที่กรสรุปสำนวนเสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จาก ๕ วัน เป็น ๕ วันทำการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวนสามารถสรุปสำนวนและเสนอความเห็นต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างรอบคอบ และรัดกุมมากยิ่งขึ้น (๙) ใช้ตามหลักสากล (๑๐) เพิ่มบทบาทหน้าที่และอำนาจให้เจ้าหน้าที่ด้านคดีในการไต่สวน และสนับสนุนงานของตุลาการ และการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนให้มากขึ้น

(๑.๒) ปัญหาของบทบัญญัติกฎหมาย จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาของบทบัญญัติกฎหมาย พบว่า

(๑.๒.๑) ความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวน จากการศึกษาสอบถามถึงความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริง และอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลาง และความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๕๐.๐๐) เห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถ

ทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลาง และความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสมแล้ว

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่ง (ร้อยละ ๔๘.๕๓) เห็นว่า บทบัญญัติกฎหมายนี้ไม่มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยให้เหตุผลว่า (๑) ควรรับฟังความคิดเห็นประชาชน ประชาชนควรมีส่วนเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๒) ในคดีที่มีความสำคัญทางด้านหลักกฎหมาย เช่น คดีที่พิจารณาว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ นอกจากจะให้ศาลเรียกพยานหลักฐาน หรือความเห็นได้แล้ว ควรให้ศาลเปิดรับความเห็นจากบุคคล หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นการทั่วไปด้วย โดยอาจกำหนดหลักเกณฑ์ของผู้ยื่นเอาไว้ว่า ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีประโยชน์ (interest) ทางวิชาการ ดังที่ศาลอเมริกาเรียกว่า amicus brief ไม่ใช่ให้ศาลเป็นผู้เรียกขอความเห็นเพียงอย่างเดียว (๓) บางครั้งไม่มีการไต่สวน และศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน ทำให้การพิจารณาวินิจฉัยอาจไม่ได้สัดส่วน และส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง (๔) ศาลสามารถพิจารณาว่าจะรับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานได้เอง ซึ่ง “บุคคลใด” จะเป็นผู้มีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของศาลว่ารับฟัง “อย่างเท่าเทียม” จริง และเห็นว่าศาลก็ไม่เคยแสดงพยานหลักฐานให้เห็นว่ารับฟังอะไรบ้าง และไม่รับฟังอะไรบ้าง เพราะเหตุใด (๕) หลักเกณฑ์การคัดเลือกพยานผู้เชี่ยวชาญ ศาลมีขอบเขตดุลพินิจอย่างไร มีเกณฑ์ที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมมากขึ้น (๖) อาจมีการจำแนกประเภทคดีที่มีผลกระทบต่อประเทศชาติ และเศรษฐกิจหรือความมั่นคงแห่งรัฐ ควรให้มีการรับฟังพยานหลักฐานจนสิ้นสงสัยก่อนพิพากษาคัดสินคดี

ตารางที่ ๑๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๓	๔๘.๕๓
เหมาะสมแล้ว	๓๔	๕๐.๐๐
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๒) ความชัดเจน และครอบคลุมของบทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมาย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เช่น คำร้อง คู่กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง (มาตรา ๔) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๗.๖๕) เห็นว่ามีความชัดเจน และครอบคลุมแล้ว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่ายังไม่ชัดเจน และยังไม่ครอบคลุม (ร้อยละ ๓๐.๘๘) ให้เหตุผลว่า (๑) คดีรัฐธรรมนูญ ควรเป็นคำร้องทั้งหมด ไม่ว่าจะมารูปแบบหนังสือราชการ หรือคำร้องตามแบบทั่วไป ไม่ควรแยกว่า คดีใดต้องทำคำร้อง คดีใดทำหนังสือราชการ (๒) คำว่า คำร้อง ไต่สวน ยังไม่ชัดเจน (๓) การร้องสอด รวมถึงหลักเกณฑ์ระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวต่อศาลของผู้ร้อง ควรกำหนดให้ชัดเจน

ตารางที่ ๑๒ ท่านเห็นว่าบทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมาย เช่น คำร้อง กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนและครอบคลุมแล้ว (มาตรา ๔)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ชัดเจนและครอบคลุมแล้ว	๔๖	๖๗.๖๕
ยังไม่ชัดเจนและยังไม่ครอบคลุม	๒๑	๓๐.๘๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๓) เหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)

ประเด็นเหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๘.๘๒) เห็นว่ามีความเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มเป้าหมายมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ ๓๙.๗๑) เห็นว่าเหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓) ยังไม่เหมาะสม โดย (๑) ควรเพิ่มบทบัญญัติให้ภาคประชาชน และภาคการเมืองตรวจสอบความเป็นกลางของตุลาการ (๒) ควรให้มีการเข้าชื่อคัดค้านตุลาการจากประชาชน ควรให้ประชาชนลงชื่อถอดถอนได้ (๓) เนื่องจากการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน และ (๔) เหตุในการคัดค้านตุลาการมีน้อย จะต้องมีการเพิ่มเหตุเกี่ยวกับการวางตัวเป็นกลางทางการเมืองไม่เข้าข้างฝ่ายใด แบบไร้ผลประโยชน์หมองทุกอย่าง และไม่ควรถูกกำหนดคุณสมบัติตุลาการที่มีอายุมากเกินไป เพราะจะทำให้ส่งผลต่อมุมมอง และทัศนคติต่าง ๆ ด้วย และผลของการคัดค้านนั้นต้องเหตุให้ตุลาการพ้นจากตำแหน่ง และมีการสรรหากันใหม่ ระบบการสรรหาจึงต้องไม่ยุ่งยากเกินไปด้วย

ตารางที่ ๑๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมเพียงพอของเหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๔) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริต และมิได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย

จากการบัญญัติให้การวิจารณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริต และมิได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิด

อำนาจศาล (มาตรา ๓๘ วรรคสาม) นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการบัญญัติดังกล่าวมีความเหมาะสมแล้ว (ร้อยละ ๖๓.๒๔)

มีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่ง (ร้อยละ ๓๕.๒๙) เห็นว่ายังไม่เหมาะสม โดยเห็นว่า (๑) แม้ข้อความที่ระบุไว้เหมาะสมพอสมควร แต่การบังคับใช้อาจมีข้อจำกัด (๒) ควรแก้ไขจำกัดกรณีการละเมิดอำนาจศาล เฉพาะการทำให้กระบวนการพิจารณาไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาของศาล ไม่ควรรวมถึงการกระทำที่ไม่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา (๓) เห็นว่าควรยกเลิกกฎหมายนี้เพราะศาลต้องรับความเห็นของทุกฝ่ายได้ (๔) ควรยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เนื่องจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญต้องถูกวิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง การกำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล อาจเป็นอุปสรรคและจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุได้ (๕) ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการพิจารณาคดีของศาลให้อยู่ในความเรียบร้อย ดังนั้น เมื่อการพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นลงจนมีคำพิพากษาแล้ว คำตัดสินของศาลควรเป็นสิ่งที่สามารถตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ได้ ไม่ว่าผู้นั้นจะมีความรู้ด้านกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การออกกฎหมายลักษณะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นการสร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนโดยไม่จำเป็น ศาลไม่ควรเป็นองค์กรที่สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชน (๖) ตุลาการควรถูกตรวจสอบ และถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ และต้องมีการรับผิดชอบ สามารถถูกลงโทษได้หากตัดสินโดยไม่ยึดหลักนิติรัฐ นิติธรรม (๗) วิจารณ์ได้ เพราะจะเป็นการพัฒนางานองค์กร (๘) สำหรับการตัดสินว่าสิ่งใดผิด ถูก หรือ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ควรดูที่เจตนาประกอบกับความเป็นจริง หากการพิจารณาวินิจฉัยไม่เป็นธรรม การวิพากษ์วิจารณ์ อาจจะไม่ได้ส่งผล หากสิ่งนั้นตัดสินโดยชอบด้วยกฎหมาย มิใช่ตามเจตนารมณ์ของตน หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง

ตารางที่ ๑๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของการบัญญัติให้การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยสุจริต และได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๘ วรรคสาม)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๔	๓๕.๒๙
เหมาะสมแล้ว	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๕) การกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๑.๗๖) เห็นว่าการกำหนดความผิดและโทษตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง) มีความเหมาะสมแล้ว

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๖.๗๖) เห็นว่าการกำหนดความผิดและโทษตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง) ไม่มีความเหมาะสม โดยเห็นว่า (๑) ควรเพิ่มโทษเนื่องจากปัจจุบันคนขาดความยำเกรง และตกเป็นเครื่องมือฝ่ายการเมืองที่ละเมิดอำนาจศาล (๒) ควรเพิ่มโทษให้ชัดเจน ควรกำหนดโทษเพิ่มจำนวนมากขึ้น (๓) ควรมีบทลงโทษ และถ่วงดุลอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในอดีตได้ (๔) ควรยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เนื่องจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลเป็นกฎหมาย จึงต้องถูกวิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง การกำหนดให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอาจเป็นอุปสรรค

และจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุได้ (๕) ควรกำหนดให้เหมาะสมไม่หนักกว่าความผิดลหุโทษ และ (๖) รุนแรงเกินความจำเป็น

ตารางที่ ๑๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๖) การยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดการยื่นคำร้อง และการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยออกเป็น ๒ แบบ ได้แก่ (๑) จัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ (๒) จัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๑.๗๖) เห็นด้วยกับกฎหมายดังกล่าว

มีผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ ๓๖.๗๖) เนื่องจาก (๑) การรับคำร้องไม่สามารถทำให้คนทั่วไปเข้าถึงได้ (๒) ควรทำเป็นคำร้องอย่างเดียว (๓) ควรปรับเป็นรูปแบบเดียวกัน โดยในคำร้องนั้นให้ระบุว่าผู้ร้องมาจากไหน (๔) ควรเปิดกว้าง (๕) ควรยกเลิกการบังคับให้ใช้แบบพิมพ์ เปลี่ยนเป็นใช้แบบพิมพ์เป็นเพียงแนวทาง หรือตัวอย่าง (๖) ไม่ว่าคดีประเภทใด ในระบบศาลควรถือเป็นคำร้องทั้งหมด เพราะกระบวนการพิจารณาตั้งแต่ชั้นรับ/ไม่รับ (๗) เห็นควรจัดทำแบบยื่นคำร้อง จำนวน ๑ แบบ เท่านั้น การที่แบบยื่นคำร้อง ๒ แบบ ทำให้ผู้ยื่นคำร้องและผู้ปฏิบัติงานสับสน และ (๘) ให้มีการแก้ไขให้ผู้ร้องยื่นเป็นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย เพราะทางปฏิบัติแม้กฎหมายบัญญัติให้หน่วยงานทำเป็นหนังสือ แต่หน่วยงานผู้ร้องก็จัดทำเป็นหนังสือ และแนบคำร้องเป็นสิ่งที่ส่งมาด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนควรให้เป็นการยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเพียงกรณีเดียว และมีการจัดทำใบมอบฉันทะมาท้ายคำร้อง

ตารางที่ ๑๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่กฎหมายได้กำหนดการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยออกเป็น ๒ แบบ ได้แก่ (๑) จัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ (๒) จัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๘
ไม่เห็นด้วย	๒๕	๓๖.๗๖
เห็นด้วย	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๗) การบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลอื่น ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน

สำหรับในประเด็น การที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้บัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป (มาตรา ๔๑ วรรคสาม) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๒.๐๖) เห็นด้วยกับกฎหมายดังกล่าว

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่ง (ร้อยละ ๒๖.๔๗) เห็นด้วยที่ไม่เห็นด้วย เพราะ (๑) เพิ่มการทำงานที่ล่าช้ามากขึ้น (๒) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมาตรานี้ โดยให้ศาลที่พิจารณาคดี กรณีศาลเห็นเอง หรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผล ให้ศาลนั้นส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังศาลฎีกา ศาลปกครองสูงสุด หรือศาลทหารสูงสุด เพื่อพิจารณาก่อนตามหลักเกณฑ์ คือ ๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลนั้นเห็นเองหรือคู่ความในคดีโต้แย้งนั้นเป็นบทบัญญัติที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี หรือใช้บังคับแก่กระบวนการพิจารณา หรือเป็นที่มาของการฟ้องร้อง ๒) ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยมาก่อนว่า บทบัญญัตินั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เว้นแต่ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป และ ๓) ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ (๓) เจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดให้การยื่นคำร้องดังกล่าวต้องผ่านสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ เพื่อให้การยื่นคำร้องเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องจากศาลที่พิจารณาคดีที่จะส่งความเห็น หรือคำโต้แย้งของคู่ความ มีจำนวนหลายศาล หากกำหนดให้ส่งตรงมายังศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่ผ่านหน่วยงานธุรการของศาล กระบวนการทางธุรการของแต่ละศาลไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลต่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ และ (๔) เพื่อให้มีการรวบรวมและทราบผลคำวินิจฉัยของศาลที่หน่วยงานธุรการกลางของศาล

ตารางที่ ๑๗ ความคิดเห็นกับการบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป (มาตรา ๔๑ วรรคสาม)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ไม่เห็นด้วย	๑๘	๒๖.๔๗
เห็นด้วย	๔๙	๗๒.๐๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๘) การที่กฎหมายกำหนดให้การยื่นคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๗.๖๕) เห็นด้วยกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย (๒๙.๔๑) เห็นว่า (๑) ควรกำหนดข้อสำคัญที่ควรมีแต่ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบฟอร์ม (๒) ควรเขียนตามแบบพิมพ์ หรือไม่มีก็ได้ (๓) ควรให้มีการยืดหยุ่นกว่านี้เพื่อความสะดวกของประชาชน (๔) การเขียนคำร้องขอให้อ่าน พอเข้าใจได้ และมีคำขอ ตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญก็เพียงพอเพราะคดีรัฐธรรมนูญใช้ระบบไต่สวน และ (๕) สร้างภาระเกินสมควร แบบพิมพ์ควรเป็นเพียงแนวทางหรือตัวอย่างเพื่อความสะดวกเท่านั้น

ตารางที่ ๑๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่กฎหมายกำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ไม่เห็นด้วย	๒๐	๒๙.๔๑
เห็นด้วย	๔๖	๖๗.๖๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๙) การที่กฎหมายกำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๙.๑๒) เห็นด้วยว่าการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสมแล้ว (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๑) – (๔))

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๒๗.๙๔) เห็นว่าการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้นยังไม่เหมาะสม

ตารางที่ ๑๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๑๙	๒๗.๙๔
เหมาะสมแล้ว	๔๗	๖๙.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๐) การกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อสอบถามถึงการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด) ว่ามีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่งเห็นว่าเหมาะสมแล้ว (ร้อยละ ๔๗.๐๖)

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๑.๔๗) เห็นว่ายังไม่เหมาะสมนั้น คือ (๑) ควรทำสำเนาเพียง ๑ ชุด (๒) ศาลควรทำสำเนาเอง ไม่ควรเป็นภาระของประชาชน (๓) ควรจัดทำเฉพาะต้นฉบับ (๔) ควรมีมาตรการลดภาระให้กับรูปแบบของการยื่นเอกสาร เนื่องจากเอกสารชนิดกระดาษควรเก็บเฉพาะที่มีความสำคัญกับคดีเท่านั้น จึงควรกำหนดให้วิธียื่นเอกสารสามารถใช้ได้ทั้งเอกสารกระดาษและรูปแบบไฟล์เอกสาร ควรยื่นเพียง ๑ ชุด เพื่อลดภาระให้ประชาชน อาศัยระบบการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ (๕) เพียงเอกสารสำเนาในระบบ ๑ ชุด เท่านั้น จึงควรยกเลิกการทำสำเนา ๙ ชุด (๖) ควรลดภาระแก่หน่วยงานของรัฐหรือประชาชน โดยอาจใช้วิธีการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์แทนเฉพาะส่วนที่ไม่จำเป็นหรือเป็นส่วนของสำเนาเอกสาร (๗) เป็นการเพิ่มภาระและค่าใช้จ่ายให้กับประชาชนผู้ร้อง เป็นภาระเกินสมควรแก่ผู้ยื่นคำร้อง เป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร และไม่สอดคล้องกับการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ (๘) ไม่ควรกำหนดการทำสำเนา ๙ ชุด เนื่องจากเป็นภาระของประชาชน (๙) ไม่มีความจำเป็น เนื่องจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีระบบบริหารจัดการคดี (cms) ในการส่งคำร้องให้กับคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ (๑๐) อาจพิจารณากระบบยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยลดการใช้กระดาษและลดค่าใช้จ่ายแก่ผู้ร้อง และ (๑๑) เอกสารจำนวนมาก ควรทำเป็นอิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ ๒๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๕	๕๑.๔๗
เหมาะสมแล้ว	๓๒	๔๗.๐๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๑) การที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๙.๑๒) เห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอแล้ว (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๒๗.๙๔) เห็นว่า (๑) การให้คำแนะนำควรกับผู้ร้องที่หวังผลทางการเมืองไม่มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง และ (๒) ควรเพิ่มหน้าที่ในกรณีของผู้ถูกร้อง พยาน และผู้เกี่ยวข้องในคดีทุกฝ่ายด้วย

ตารางที่ ๒๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอแล้ว (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๑๙	๒๗.๙๔
เหมาะสมแล้ว	๔๗	๖๙.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๒) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชน หรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๔.๔๑) เห็นว่า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑) มีความเหมาะสมแล้ว

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๔๕.๑๒) เห็นว่า (๑) กรณี ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานทำหน้าที่ของรัฐถูกต้องครบถ้วน ประชาชนไม่พอใจควรสามารถฟ้องต่อศาลได้โดยตรง (๒) กระบวนการซับซ้อน โดยเฉพาะการไม่กำหนดระยะเวลาดำเนินการของคณะรัฐมนตรี (๓) การดำเนินการล่าช้าและไม่เรียงลำดับก่อนหลัง เร่งรัดเพียงบางกรณีทำให้เกิดข้อสงสัยถึงจริยธรรม (๔) ขั้นตอนมากและยุ่งยากเกินความจำเป็น (๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ วรรคท้าย ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีไว้ ส่งผลให้คณะรัฐมนตรีใช้เวลาในการพิจารณาเรื่องของผู้ร้องเท่าใดก็ได้ (๖) หากคณะรัฐมนตรียังพิจารณาไม่เสร็จ ผู้ร้องก็ไม่สามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ทำให้การพิจารณาอาจเป็นไปด้วยความล่าช้าเพราะไม่มีกฎหมาย (๗) ควรกำหนดระยะเวลาการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีให้ชัดเจน โดยควรกำหนดให้พิจารณาแล้วเสร็จภายใน ๑๘๐ วัน เป็นต้น (๘) ไม่ควรยกเว้นตามมาตรา ๔๖ ควรยื่นตรงได้เลย

ตารางที่ ๒๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๐	๔๔.๑๒
เหมาะสมแล้ว	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๓) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๘.๘๒) เห็นว่า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสมแล้ว

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๓๙.๗๑) เพราะ (๑) กระบวนการเฉพาะกลุ่มบุคคล (๒) การยื่นคำร้องว่าบทกฎหมายที่ละเมิดสิทธิของผู้ร้อง ขัดรัฐธรรมนูญ ต้องกระทำได้ ไม่อยู่ในเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ซึ่งแตกต่างจากการโต้แย้งการกระทำ (๓) ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๔) ควรปรับปรุงแก้ไขให้แยก มาตรา ๔๖ และ ๔๘ ออกจากกัน และปรับปรุงแก้ไข มาตรา ๔๗ ให้ยกเว้น เฉพาะเท่าที่จำเป็น/หรืออาจยกเลิกการตรวจสอบการกระทำ เนื่องจากทับซ้อนอำนาจศาลอื่น (๕) ควรพิจารณาปรับลดขั้นตอนบางอย่างออกไป เพื่อให้เข้าถึงง่ายและเกิดความรวดเร็วในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพได้ดียิ่งขึ้น (๖) ประชาชนควรยื่นร้องตรงได้ทันที (๗) เพื่อให้มีหน่วยงานรองรับชั้นหนึ่งก่อน (๘) สร้างภาระเกินสมควร การยื่นคำร้องโดยให้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนทำให้เกิดความล่าช้า ไม่มีประโยชน์ เท่าที่ควร

ตารางที่ ๒๓ การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๔) การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) ข้อ ๒๙

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๑.๗๖) เห็นว่าการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ ๓๘.๒๔) เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะ (๑) ข้อยกเว้นเคร่งครัดเกินไป โดยเฉพาะเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาแล้ว หากประชาชนยังเห็นว่าตนยังถูกละเมิดสิทธิอยู่ ควรมีช่องทางให้ร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อีกเฉพาะประเด็นการกระทำละเมิดสิทธิ เพียงแค่จำกัดไม่ให้ได้ยื่นคำพิพากษาของศาลอื่น (๒) ขั้นตอนยุ่งยากเกินความจำเป็น (๓) แทบจะไม่มีทางที่คำร้องจะเข้าช่องทางนี้ได้ (๔) เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ กำหนดข้อห้ามมิให้ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย แต่ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องเหล่านั้นตามที่กฎหมายกำหนดห้าม เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และ (๕) มาตรา ๔๗ มีข้อจำกัด/ยกเว้น มากจนเกินควร ประชาชนเข้าถึงยาก คดีเกี่ยวกับความมั่นคง/มีผลกระทบต่อสาธารณะที่สำคัญ ควรฟ้องตรงต่อศาลได้โดยยื่นคำร้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

ตารางที่ ๒๔ ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๔	๓๕.๒๔
เหมาะสมแล้ว	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๕) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๔.๔๑) เห็นว่าหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ มีความเหมาะสมแล้ว (มาตรา ๔๙)

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ ๔๕.๕๙) เห็นว่า (๑) ควรปรับระยะเวลาให้ยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับแต่ละคำร้อง เนื่องจากบางคำร้องมีรายละเอียดซับซ้อน แต่เงื่อนไขระยะเวลาเดียวกัน (๒) ควรเป็น ๑๕ วันตามข้อกำหนดเดิม (๓) ควรเพิ่มเวลาในชั้นการจัดทำบันทึกสรุปสำนวน ที่ไปรวมอยู่กับการพิจารณาของคณะตุลาการให้แยกออกจากกันเป็น เมื่อรับลงสารบบให้จัดทำบันทึกสรุปสำนวนภายใน ๕ วัน และคณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง พิจารณาภายใน ๕ วัน เช่น การแก้ไขเวลาทำบันทึกสรุปสำนวนเสนอคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จาก ๕ วัน เป็น ๕ วันทำการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวนสามารถสรุปสำนวน และ

เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างรอบคอบ และรัดกุมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีระยะเวลาที่สั้นเกินไปหากคำร้องจากประชาชนมีเอกสารเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงจากเอกสารท้ายคำร้องได้ครบถ้วน อาจส่งผลต่อการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน (๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มีใช้ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ในกรณีที่คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะกรรมการดังกล่าว มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มีใช้ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอศาลพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มีใช้ ๕ วันทำการ) และให้ศาลพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มีใช้ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการดังกล่าว กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไปก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินควร สมควรกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นให้มากกว่าเดิม (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา (๕) แม้เป็นคำสั่งรับคำร้องก็ควรเผยแพร่ในเว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ไม่ใช่เผยแพร่เฉพาะคำสั่งไม่รับคำร้อง (๖) ระยะเวลาเร่งรัดเกินไปอาจกระทบต่อการพิจารณาอย่างรอบด้าน (๗) ลำช้า และเร่งรัดเฉพาะเรื่อง แล้วทำให้เกิดข้อสงสัย (๘) เห็นควรขยายระยะเวลา และ (๙) ควรกำหนดคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เป็นอย่างน้อย ๕ คน

ตารางที่ ๒๕ ความเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะกรรมการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๐	๔๔.๑๒
เหมาะสมแล้ว	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๖) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้

ในส่วนของหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราว ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนด (มาตรา ๗๑) กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๐.๒๙) เห็นว่ามีความเหมาะสม

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๓๖.๗๖) มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า (๑) ควรกำหนดระยะเวลาในกฎหมายให้ชัดเจน (๒) เนื่องจากตามกฎหมายกำหนดให้ศาลกำหนดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวได้ไม่เกิน ๖๐ วัน แต่ระยะเวลาที่ผู้ร้องต้องไปดำเนินการเพื่อพิสูจน์ หรือตรวจสอบพยานวัตถุเพื่อส่งเป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาต่อศาล กฎหมายเฉพาะนั้น ๆ กำหนดระยะเวลาการดำเนินการที่มากกว่า เช่น การพิสูจน์สัญชาติไทย ตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดระยะเวลาดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทยไว้ ๙๐ วัน จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ให้เป็นดุลพินิจของศาลตามควรแก่กรณี และ (๓) ระยะเวลาที่สั้นเกินไป ไม่ยืดหยุ่น

ตารางที่ ๒๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้ (มาตรา ๗๑)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๗) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๑.๗๖) เห็นว่า หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๗๔) มีความเหมาะสม

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๖.๗๖) ที่เห็นว่าไม่เหมาะสม เห็นว่า (๑) ไม่มีบทบัญญัติที่เป็นการลงโทษ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามคำบังคับในคำวินิจฉัยของศาลไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร (๒) ยังไม่มีความชัดเจน (๓) ศาลควรวินิจฉัยได้เพียงการกระทำว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่ไม่ควรบังคับให้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดได้ (๔) สมควรกำหนดเหตุแห่งการกำหนดคำบังคับไว้ด้วย ไม่ใช่ให้ศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ เช่น สมควรกำหนดว่า กรณีที่ศาลวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ และจะกระทบต่อความยุติธรรมอย่างร้ายแรง หรือจะทำให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินต่อไปไม่ได้ เป็นต้น กล่าวคือ ควรมีการกำหนดให้เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น และ (๕) เห็นว่า ยังไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจนในการบังคับกับบุคคลหรือหน่วยงานที่ไม่ดำเนินการตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้นควรกำหนดให้ชัดเจน

ตารางที่ ๒๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๗๔)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๑.๒.๑๘) การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย

ในส่วนของการกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย (มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๗๕ วรรคสี่) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๔.๗๑) เห็นว่ามีความเหมาะสม

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๒.๓๕) เห็นว่ายังไม่เหมาะสม โดยเห็นว่า (๑) ควรกำหนดให้มีคำวินิจฉัยพร้อมในวันอ่านและถือเอาฉบับที่ได้อ่านเป็นหลัก (๒) ควรเผยแพร่คำวินิจฉัยในวันอ่านลงเว็บไซต์ และควรประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาใน ๗ วัน (๓) ควรมีคำวินิจฉัยสมบูรณ์ก่อนอ่าน และ (๔) คำวินิจฉัยควรประกาศราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่วันที่มีการอ่าน เพื่อมิให้สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขแนวคำตัดสินตามอำเภอใจได้

ตารางที่ ๒๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่คำวินิจฉัย

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๒	๓๒.๓๕
เหมาะสมแล้ว	๔๔	๖๔.๗๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

๒) ความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ในการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๙๗ ก วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๒) ซึ่งผลจากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ผ่านระบบกลางทางกฎหมายพบว่า

(๒.๑) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ

(๒.๑.๑) ประโยชน์ที่ได้รับจากข้อกำหนดนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๗.๗๕) เห็นว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

กลุ่มที่เห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ร้อยละ ๓๐.๘๘) เพราะ (๑) กระบวนการต่าง ๆ มีความชัดเจน (๒) สร้างภาพลักษณ์ที่ดีสู่สายตาบุคคลภายนอก เช่น การอยู่บริเวณศาล การปฏิบัติตน (๓) ทำให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย (๔) ทำให้ทราบขั้นตอนและกระบวนการดำเนินคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ ๒๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ได้รับ	๒๑	๓๐.๘๘
ไม่ได้รับ	๔๖	๖๗.๖๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๒) ผลที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนด

สำหรับผลที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นตามลำดับดังนี้

(๑) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน และเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (ร้อยละ ๑๔.๗๑)

(๒) มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ (ร้อยละ ๘.๘๒)

(๓) เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ (ร้อยละ ๗.๓๕)

(๔) ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม (ร้อยละ ๕.๘๘)

ตารางที่ ๓๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลใดที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

ประเด็น	เลือก	ไม่เลือก	รวม
๑) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๑๐ (๑๔.๗๑)	๕๘ (๘๕.๒๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๒) ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๔ (๕.๘๘)	๖๔ (๙๔.๑๒)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๓) เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๑๐ (๑๔.๗๑)	๕๘ (๘๕.๒๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๔) เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๕ (๗.๓๕)	๖๓ (๙๒.๖๕)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๕) มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๖ (๘.๘๒)	๖๒ (๙๑.๑๘)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)

(๒.๑.๓) ภาระหรือต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๔.๔๑) เห็นว่า ประชาชนไม่มีภาระ หรือ รัฐไม่มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมาก (ร้อยละ ๔๕.๕๙) เห็นว่าประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตาม และการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เกิดขึ้นจาก (๑) กรณียื่นคำร้องเป็นกระดาดช ต้องทำสำเนา ๙ ชุด (๒) คำวินิจฉัยส่งผลกระทบต่ออนาคตของประเทศ และคนรุ่นใหม่ และ (๓) ต้องมีการเลือกตั้งใหม่เพราะการใช้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ ๓๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาระ หรือรัฐต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
มี	๓๑	๔๕.๕๙
ไม่มี	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๔) ประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๒.๙๔) เห็นว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ คุ่มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๔๕.๕๙) เห็นว่าข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ไม่คุ้มค่า หรือไม่ได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด เพราะ (๑) ประชาชนไม่มีส่วนร่วมกับศาลรัฐธรรมนูญ (๒) ประเทศเสียโอกาส เสียเวลา และเสียวัฒนธรรม (๓) ผู้ใช้กฎหมายตีความบิดเบือนกฎหมาย สร้างภาระต่อประชาชน (๔) เห็นว่าไม่มีมาตรฐาน

ตารางที่ ๓๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนของข้อกำหนด เมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
คุ้มค่าและได้สัดส่วน	๓๖	๕๒.๙๔
ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน	๓๑	๔๕.๕๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๕) ปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนด

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๔.๔๑) เห็นว่าไม่มีปัญหา หรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๔๒.๖๕) เห็นว่า มีปัญหา หรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพราะ (๑) กฎหมายนี้มุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิของประชาชน และจำกัดมิให้พรรคการเมือง นักการเมือง ใช้อิทธิพล และใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ที่พึงอยากได้นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ ทั้งนี้กฎหมายนั้นหากเป็นอุปสรรคกับผู้ที่มิอำนาจ สิทธิ และมีทรัพยากร ประชาชนก็จะได้รับการคุ้มครอง (๒) ปัญหาในเรื่องเอกสารที่ต้องจัดทำ เอกสารยื่นคำร้อง (๓) ควรทบทวนระยะเวลา การดำเนินการตามข้อกำหนด (๔) ควรเพิ่มรายละเอียด เป็นรายประเภทคดี (๕) ในส่วนหลักเกณฑ์การขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนยังไม่ครอบคลุมถึงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (๖) มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม และข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้สั้นเกินไป กล่าวคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๐ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสอง และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ข้อ ๒๐ วรรคสอง กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้คณะตุลาการดังกล่าวมีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล มาตรา ๔๙ วรรคสาม กำหนดให้ ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรส่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอศาลพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (คือ “๕ วัน” ที่มีใช้ ๕ วันทำการ) และให้ศาลพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะตุลาการดังกล่าว กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินควร สมควรกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นเสียใหม่ให้มากขึ้น (เช่น จาก ๒ วัน เป็น ๒ วันทำการ หรือจาก ๕ วัน เป็น ๑๐ วันทำการ เป็นต้น) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา และ (๗) เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคอาจเกิดจากอคติของตุลาการ

ตารางที่ ๓๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
มี	๒๙	๔๒.๖๕
ไม่มี	๓๗	๕๔.๔๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๖) ความคิดเห็นต่อการแก้ไขหรือปรับปรุง หรือยกเลิกข้อกำหนดนี้

กล่าวโดยสรุป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๙.๗๑) เห็นว่าไม่ควรยกเลิกแก้ไข หรือปรับปรุงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ รองลงมาเห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุง (ร้อยละ ๓๐.๘๘) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และควรยกเลิก (ร้อยละ ๒๗.๙๔) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ตามลำดับ

โดยกลุ่มที่เห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุง เสนอแนะเพิ่มเติมว่า (๑) ควรเผยแพร่คำวินิจฉัยในเว็บไซต์ในวันอ่านคำวินิจฉัย ควรกำหนดให้การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเปิดเผย การไต่สวนเป็นเปิดเผย และถ่ายทอดทางช่องทางออนไลน์ เช่น YouTube และเอกสารในคดีต่าง ๆ ควรเป็นเปิดเผยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และควรกำหนดให้ศาลเปิดรับความเห็นทางวิชาการเป็นการทั่วไปในลักษณะ amicus curiae (๒) ควรกำหนดรายละเอียดการพิจารณาคดีแต่ละประเภทเพื่อความชัดเจนให้คู่กรณี

และประชาชนเข้าใจได้โดยง่าย (๓) ควรแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (๔) ควรใช้กฎหมายตามหลักสากล (๕) ควรยกเลิกบทบัญญัติที่ให้คุกรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ (๖) ประชาชนควรมีส่วนร่วมมากกว่าที่เป็นปัจจุบัน (๗) เปิดโอกาสให้มีการไต่สวนทุกกรณี และให้มีผู้เข้าสังเกตการณ์ได้ (๘) เพิ่มเติมรายละเอียดวิธีพิจารณาเป็นรายประเภทคดี และ (๑๐) เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ตารางที่ ๓๔ ความคิดเห็นที่มีต่อการแก้ไขหรือปรับปรุง หรือยกเลิกข้อกำหนดนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๒๑	๓๐.๘๘
ควรยกเลิก	๑๙	๒๗.๙๔
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๒๗	๓๙.๗๑
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๒๒.๐๖) ได้มีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตาม และการบังคับใช้ให้เป็นไปตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้แก่ (๑) ใช้กฎหมายตามหลักสากล (๒) ประชาชนควรมีส่วนร่วมมากกว่านี้ (๓) เพิ่มเติมวิธีพิจารณาเป็นรายประเภทคดี (๔) เพิ่มบทบาทหน้าที่ และอำนาจของเจ้าหน้าที่ด้านคดีเพื่อเป็นบุคลากรช่วยดำเนินคดีให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน (๕) มีความเป็นกลาง รับฟังเสียงประชาชน (๖) ยุบศาลรัฐธรรมนูญให้ไปใช้กระบวนการของศาลฎีกา และ (๗) ศาลรัฐธรรมนูญ ควรเป็นองค์กรอิสระอย่างแท้จริง ไม่ถูกชักจูงจากผู้มีอำนาจไม่ว่าผู้ใดทั้งนั้น พิจารณาวินิจฉัยคดีตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม เพื่อรักษาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ

(๒.๒) ปัญหาของกฎ

(๒.๒.๑) ข้อประพตติปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน

สำหรับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อประพตติปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามา หรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการ หรือดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริง หรือออกกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริต หรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่นยุยง หรืออาฆาตมาดร้ายซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น (ข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๑) ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสม (ร้อยละ ๕๘.๘๒)

ส่วนกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๓๙.๗๑) เห็นว่า (๑) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยโดยการเสียดสีด้วยเหตุผลตามสมควรย่อมพึงกระทำได้ (๒) ควรกำหนดกรณีการยุยงเสียดสี เป็นเรื่องตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมุ่งคุ้มครองเฉพาะการละเมิดต่อกระบวนการพิจารณาของศาลที่คุกรณีเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไปกระทำสืบเนื่องมาจากตนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาในคดีนั้นมา (๓) ควรบันทึกภาพและเสียงได้ เพื่อความโปร่งใส (๔) ค่าครองข้าง

กว้าง ควรให้เป็นาววิสัยมากกว่านี้ (๕) เห็นว่าจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ และตีความเกินไปกว่ากฎหมายแม่บท ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใช้เฉพาะในกรณีที่ขัดขวางกระบวนการพิจารณาในพื้นที่ศาลเท่านั้น มิใช่การวิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การกำหนดกฎหมายเช่นนี้จึงขัดกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ (๖) เป็นการสร้างความหวาดกลัว จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่จำเป็น และ (๗) เห็นว่าควรยกเลิกละเมิดอำนาจศาล เพราะศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรอิสระ

ตารางที่ ๓๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อประพจน์ปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๒) การกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้ (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง) ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๑.๗๖) เห็นด้วยกับการกำหนดดังกล่าว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เห็นด้วย (๓๕.๒๙) เห็นว่า (๑) ควรพิจารณาทั้งที่ทำตามแบบ และไม่ทำตามแบบ (๒) เนื่องจาก การยื่นคำร้องต้องมีการยกข้อมูลเกี่ยวข้องกับกฎหมาย จึงต้องใช้รูปแบบดังกล่าว (๒) เห็นว่าแบบที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ประชาชนแทบจะไม่มีผู้ใดทราบ เว้นแต่ ผู้ยื่นคำร้องเป็นประจำ (๔) เพื่อเป็นแนวทางการเขียนคำร้อง ป้องกันการเขียนไม่ครบตามประเด็นข้อกำหนด (๕) เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับศาลที่ใช้ระบบไต่สวน (๖) เห็นว่าควรยกเลิกการจัดทำสำเนาคำร้อง (๗) สร้างภาระแก่ประชาชน ควรใช้ทางเลือกเป็นตัวอย่างข้อมูลที่ต้องมีให้ครบถ้วนจะสะดวกแก่ประชาชนมากกว่า

ตารางที่ ๓๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้ (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ไม่เห็นด้วย	๒๔	๓๕.๒๙
เห็นด้วย	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๓) การกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๒.๙๔) เห็นว่าการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับกรณียื่นคำร้องด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ (ส่วนกรณียื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อ ๑๕ วรรคสี่ ไม่ต้องจัดทำสำเนาข้างต้น) มีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่ง (ร้อยละ ๔๕.๕๙) เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะ (๑) กรณีการยื่นคำร้องด้วยตนเอง หรือการยื่นคำร้องทางไปรษณีย์ หากต้องจัดทำสำเนาเอกสารอีก ๙ ชุด เป็นการสร้างภาระให้กับประชาชนและเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจระบบการยื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นได้ (๒) ไม่ควรต้องจัดทำสำเนา (๓) ควรกำหนดการจัดทำสำเนาเป็นแนวทางเดียวกัน (๔) ควรกำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกเพื่อมิให้เกิดภาระกับผู้ยื่นคำร้องโดยเฉพาะภาคประชาชน (๕) ควรจัดส่งต้นฉบับเท่านั้น (๖) ควรพิจารณาแนวทางในการลดภาระของประชาชนในการจัดทำสำเนาคำร้อง ๙ ชุด (๗) ควรยกเลิกบทบัญญัติที่ให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ (๘) ควรลดภาระแก่หน่วยงานของรัฐ หรือประชาชน โดยอาจใช้วิธีการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์แทน เฉพาะส่วนที่ไม่จำเป็นหรือเป็นส่วนของสำเนาเอกสาร (๙) การยื่นคำร้องทุกช่องทางควรยื่นเพียงต้นฉบับเพียงชุดเดียว เพื่อสะดวกต่อการตรวจสอบให้ถูกต้องตรงกัน ลดภาระค่าใช้จ่ายประชาชนผู้ร้อง และ (๑๐) สร้างภาระและไม่สอดคล้องกับการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ ๓๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและเอกสารอื่น

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๓๑	๔๕.๕๙
เหมาะสมแล้ว	๓๖	๕๒.๙๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๔) การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น ที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๙.๑๒) เห็นว่า การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นคำร้องด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทน ยื่นคำร้องทางไปรษณีย์ ยื่นคำร้องผ่านทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง)

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๒๗.๙๔) เพราะ (๑) มีรูปแบบยุ่งยาก และขอให้กรอกข้อมูลซ้ำซ้อน (๒) ยื่นคำร้องด้วยตนเอง และยื่นคำร้องทางไปรษณีย์ มีค่าใช้จ่ายในการจัดทำ ส่วนการคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดความพร้อมของอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับยื่นคำร้องผ่านช่องทางนี้

ตารางที่ ๓๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น ที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๑๙	๒๗.๙๔
เหมาะสมแล้ว	๔๗	๖๙.๑๒
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๕) การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ และการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๖.๑๘) เห็นด้วยกับการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ให้กระทำในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอื่นใดที่ไม่เหมาะสมแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม)

ขณะเดียวกันก็มีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ ๓๒.๓๕) โดยเห็นว่า (๑) ควรกำหนดแนวทางที่ยืดหยุ่น โดยไม่อิง คำว่า “ความจำเป็นเร่งด่วน” เพราะความจำเป็นเร่งด่วนแต่ละบุคคล แต่ละกรณี ไม่เหมือนกัน ไม่เท่ากัน (๒) ควรกำหนดให้สามารถส่งทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วย (๓) ควรกำหนดให้การส่งเอกสารโดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นแนวทางหลักหรือแนวทางทั่วไป หรือไม่ (๔) ควรเปิดโอกาสให้คู่กรณี หรือผู้เกี่ยวข้องมีสิทธิเลือกช่องทางการติดต่อได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าจำเป็น (๕) ควรให้ผู้ร้องมีสิทธิยื่นทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่กรณีเร่งด่วนด้วย และเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน และแจ้งแก่ผู้ร้องให้แก้ไข (๖) ควรสอบถามความต้องการของปลายทางว่าประสงค์รับเอกสารแบบใดด้วย เพราะอาจมีกรณีไม่เร่งด่วนแต่ปลายทางประสงค์รับแบบอิเล็กทรอนิกส์ (๗) เพื่ออำนวยความสะดวก และทันสมัย ควรทำการส่งได้ในหลายรูปแบบ

ตารางที่ ๓๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ และการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ไม่เห็นด้วย	๒๒	๓๒.๓๕
เห็นด้วย	๔๕	๖๖.๑๘
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๖) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน ในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๐.๒๙) เห็นว่ามีความเหมาะสม

ส่วนกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๓๖.๗๖) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า (๑) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน อัตราหน้าละ ๑ บาท เป็นภาระไม่คุ้มค่างับต้นทุน ควรเรียกเก็บหน้าละ ๓ บาท เหมือนศาลยุติธรรม (๒) ควรลดอัตราค่าธรรมเนียม กรณีประชาชนคนจน (๓) น่าจะเป็นไฟล์ที่มีลายน้ำ ให้ปรับเอง (๔) ในปัจจุบันสามารถขอเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ได้ การสำเนาเป็นกระดาษควรเป็นข้อยกเว้น และมีค่าใช้จ่ายตามต้นทุนจริงและภาระงานที่เกิดขึ้นโดยรวมอย่างน้อยการรับรองเอกสารควรคิดอัตราค่าธรรมเนียมตามจำนวนหน้าละ ๕ บาท สำเนาหน้าละ ๒ บาท (๕) ไม่ควรเก็บค่าธรรมเนียมเพราะถือเป็นการให้บริการจะเหมาะสมกว่า (๖) ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม

เพราะเป็นการสร้างภาระให้ประชาชน (๗) หากผู้ประสงค์จะขอสำเนาเอกสารในสำนวนในส่วนที่ตนเองเกี่ยวข้อง ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม แต่หากตนเองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาจไม่อนุญาตให้เปิดเผย และไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม เนื่องจากควรเป็นบริการให้แก่ประชาชน รวมถึงส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ประสงค์จะขอสำเนาเอกสาร ก็ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเช่นกัน

ตารางที่ ๔๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๕	๓๖.๗๖
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๗) การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๗.๓๕) เห็นว่า การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๔๐ วรรคหนึ่ง)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่ง (ร้อยละ ๔๑.๑๘) เห็นว่า การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ นั้นยังไม่เหมาะสม เพราะ (๑) การให้อำนาจต้องอยู่ในขอบเขต และตรวจสอบได้ (๒) ควรกำหนดให้ชัดเจนทุกประเภทคดี (๓) ควรลดการใช้ดุลพินิจ (๔) ใช้อำนาจเกินขอบเขต ก้าวล่วงอำนาจของศาลยุติธรรม และของสำนักงาน ป.ป.ช. (๕) เป็นอำนาจที่นอกเหนือกฎหมาย และไม่ชัดเจน (๖) ไม่ครบทุกประเภทคดี และ (๗) ระยะเวลาตามข้อหนด ให้ศาลกำหนดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวไม่เกิน ๖๐ วัน โดยไม่ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวตามควรแก่กรณี

ตารางที่ ๔๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๘	๔๑.๑๘
เหมาะสมแล้ว	๓๙	๕๗.๓๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๘) การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๓.๒๔) เห็นว่าการกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและ

ปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๔๑ วรรคสอง)

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๓๕.๒๙) เห็นว่า (๑) ควรจัดทำความเห็นส่วนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้เรียบร้อยตั้งแต่ในวันออกนั่งเพื่ออ่านคำวินิจฉัย (๒) ควรเผยแพร่ทันทีในวันออกนั่งเพื่ออ่านคำวินิจฉัย หรืออย่างน้อยควรเผยแพร่ภายใน ๗ วัน โดยคำวินิจฉัยควรระบุว่าตุลาการท่านใดเป็นเสียงข้างน้อย (๓) ควรเผยแพร่นับแต่วันออกนั่งเพื่ออ่านคำวินิจฉัย (๔) ควรยกเลิกการปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการเพราะเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์เพียงพอแล้วและประชาชนเข้าถึงได้สะดวกกว่า (๕) ความเห็นส่วนตัว มีควรออกมาจากตุลาการ ตุลาการควรยึดหลักความเป็นกลาง และ (๖) เห็นว่าไม่ควรให้ระยะเวลายาวไปเพราะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมได้

ตารางที่ ๔๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๔	๓๕.๒๙
เหมาะสมแล้ว	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๒.๙) การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๘.๘๒) เห็นว่า การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ในข้อกำหนดนี้มีความเหมาะสมแล้ว (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕)

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ ๓๙.๗๑) เห็นว่า (๑) ควรกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการติดตามคำบังคับของศาลให้บังคับใช้ได้จริง แต่ต้องกำหนดให้มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา เพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เพราะเป็นเพียงแค่มือหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานกำกับดูแล จึงควรมีการแก้ไขอาจเป็นในลักษณะมีโทษปรับ (๒) ไม่ควรทำให้ศาลเปรียบเสมือนผู้บังคับบัญชาหน่วยงาน (๓) ไม่มีรายละเอียดเพียงพอ/ไม่มี sanction และ (๔) ยังไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจนในการบังคับกับคู่กรณี บุคคลหรือหน่วยงานที่ไม่ดำเนินการตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้นควรกำหนดให้ชัดเจน

ตารางที่ ๔๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญหรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๐	๕๘.๘๒

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

๓) ผลการรับฟังความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

สำหรับผลการรับฟังความคิดเห็นประเมินผลสัมฤทธิ์ของระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๑๑๒ ก วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒) นั้นได้ผลการศึกษาดังนี้

(๓.๑) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎ

(๓.๑.๑) ประโยชน์จากระเบียบนี้

เมื่อสอบถามถึงประโยชน์จากการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๖๑.๗๖%) เห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเพียงหนึ่งในสาม (ร้อยละ ๓๖.๗๖) เห็นว่าได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เพราะ (๑) กฎ ระเบียบ เพื่อความปลอดภัย รักษาความสงบเรียบร้อยเป็นภาพลักษณ์ที่ดี (๒) ได้ทราบรายละเอียด ขั้นตอนการปฏิบัติมากขึ้น (๓) ทำให้การเข้าไปในศาลแล้วเกิดความปลอดภัย (๔) เป็นการช่วยคุ้มครองความสงบเรียบร้อยในศาล ผู้ปฏิบัติงานตามระเบียบนี้ และ (๕) มีการกำหนดเขตพื้นที่ศาลที่ได้รับความคุ้มครองเป็นสัดส่วน

ตารางที่ ๔๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์จากระเบียบนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ได้รับ	๒๕	๓๖.๗๖
ไม่ได้รับ	๔๒	๖๑.๗๖
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๑.๒) ผลจากระเบียบ

สำหรับผลจากการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ (ร้อยละ ๓๒.๓๕) รองลงมา ได้แก่ ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม (ร้อยละ ๓๐.๘๘) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน และมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบต่ออื่นที่สำคัญ (ร้อยละ ๒๙.๔๑) และเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน หรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (ร้อยละ ๒๖.๔๗)

ตารางที่ ๔๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลจากระเบียบ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

ประเด็น	เลือก	ไม่เลือก	รวม

ประเด็น	เลือก	ไม่เลือก	รวม
๑) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๒๐ (ร้อยละ ๒๙.๔๑)	๔๘ (ร้อยละ ๗๐.๕๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๒) ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๒๑ (ร้อยละ ๓๐.๘๘)	๔๗ (ร้อยละ ๖๙.๑๒)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๓) เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๑๘ (ร้อยละ ๒๖.๔๗)	๕๐ (ร้อยละ ๗๓.๕๓)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)

ประเด็น	เลือก	ไม่เลือก	รวม
๔) เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒๒ (ร้อยละ ๓๒.๓๕)	๔๖ (ร้อยละ ๖๗.๖๕)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)
๕) มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๒๐ (ร้อยละ ๒๙.๔๑)	๔๘ (ร้อยละ ๗๐.๕๙)	๖๘ (๑๐๐.๐๐)

(๓.๑.๓) ภาระหรือต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๓.๒๔) เห็นว่า ไม่มีภาระสำหรับประชาชน หรือรัฐไม่มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้การบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภ้ยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๕.๒๙) เห็นว่าประชาชนมีภาระ หรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภ้ยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้ เพราะ (๑) ทุกสิ่งคือค่าใช้จ่าย ควรประหยัด และ (๒) เนื่องจากระเบียบนี้เป็นการคุ้มครองบุคคลที่สำคัญ และอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเป็นอิสระต่อการพิจารณาคดีมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๔๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
มี	๒๔	๓๕.๒๙
ไม่มี	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๑.๔) ความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๐.๒๙) เห็นว่า การบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ คุ่มค่า และได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๘.๒๔) เห็นว่า ไม่คุ้มค่า และไม่ได้สัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ

ตารางที่ ๔๗ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
คุ้มค่าและได้สัดส่วน ประโยชน์ที่ได้รับตามกฎหมายมีมากกว่าภาระและทรัพยากรที่ได้ใช้ไป	๔๑	๖๐.๒๙
ไม่คุ้มค่าและไม่ได้สัดส่วน เป็นภาระและใช้ทรัพยากรมากเกินไปเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ	๒๖	๓๘.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๑.๕) ปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๗.๖๕) เห็นว่า ไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนน้อย (ร้อยละ ๓๐.๘๘) เห็นว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เพราะ (๑) ทำให้เสียภาพในการแสดงออก เรียกร้องความยุติธรรม ทำได้ยากขึ้น (๒) ไร้มาตรฐาน (๓) ศาล คือ อุปสรรคของประเทศ (๔) อาจเกิดการบังคับใช้กฎหมายแบบสองมาตรฐาน

ตารางที่ ๔๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
มี	๒๑	๓๐.๘๘
ไม่มี	๔๖	๖๗.๖๕
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๒.๑.๖) การยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงการบังคับใช้ระเบียบนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๑.๔๗) เห็นว่า ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ รองลงมาเห็นว่าควรยกเลิก (ร้อยละ ๒๗.๙๔) และเห็นควรแก้ไข หรือปรับปรุง (ร้อยละ ๑๙.๑๒) โดย (๑) ควรกำหนดหลักเกณฑ์ครอบคลุมถึงการกระทำภายนอกที่ทำการซึ่งมีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของ

ศาลในที่ทำการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย และ (๒) รับฟังประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือยึดโยงกับประชาชน ศาล ไม่ควรมีอำนาจตัดสินแทนคนทั้งประเทศ

ตารางที่ ๔๙ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงการบังคับใช้ระเบียบนี้

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๑๓	๑๙.๑๒
ควรยกเลิก	๑๙	๒๗.๙๔
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๓๕	๕๑.๔๗
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๓.๘๒) ไม่มีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

(๓.๒) ปัญหาของกฎ

(๓.๒.๑) ความเหมาะสมของการกำหนดนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายของคำว่า สถานการณ์ฉุกเฉินและสื่อมวลชน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๓.๒๔) เห็นว่าการกำหนดนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายของคำว่าสถานการณ์ฉุกเฉิน และสื่อมวลชน มีความเหมาะสม

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๓.๘๒) ที่เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะ (๑) ควรให้ประชาชน หรือชุมชนเข้าแสดงความคิดเห็นได้ (๒) เป็นการควบคุมสื่อ และจำกัดสิทธิเสรีภาพในการรับข้อมูลจากประชาชนเกินสมควร และ (๓) สื่อมวลชนควรนิยามเพื่อกำหนดขอบเขต หรือลักษณะของบุคคลให้ชัดเจน

ตารางที่ ๕๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการกำหนดนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายของคำว่า สถานการณ์ฉุกเฉินและสื่อมวลชน

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๒	๒.๙๔
ยังไม่เหมาะสม	๒๓	๓๓.๘๒
เหมาะสมแล้ว	๔๓	๖๓.๒๔
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๒.๒) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๐.๒๙) เห็นว่า ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสมแล้วและไม่ได้จำกัดสิทธิเสรีภาพเกินสมควร

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๘.๒๔) เห็นว่าข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ยังไม่เหมาะสม และจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควร โดยให้

เหตุผลว่า (๑) ควรถ่ายภาพได้ เพื่อความโปร่งใส (๒) ควรเป็นที่ที่ประชาชนเข้าถึงได้ (๓) เห็นว่าจำกัดสิทธิเกินสมควร (๔) จำกัดเสรีภาพเกินสมควร ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงศาลรัฐธรรมนูญได้มากกว่านี้ เปิดการพิจารณาให้ประชาชนเข้าถึงได้เป็นการทั่วไป (๕) ต้องเน้นความสะดวก สิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน โดยเฉพาะคนด้อยโอกาส

ตารางที่ ๕๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุ	๑	๑.๔๗
ยังไม่เหมาะสม	๒๖	๓๘.๒๔
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

(๓.๒.๓) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๐.๒๙) เห็นว่า ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองมีความเหมาะสม

ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วน (ร้อยละ ๓๙.๗๑) เห็นว่า ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ ยังไม่เหมาะสม เพราะ (๑) การขอเข้าฟังของสถานศึกษาไม่ควรต้องใช้ดุลพินิจ (๒) ควรเปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น ไม่ต้องขออนุญาต (๓) ควรให้บุคคลใดทั่วไปเข้าฟัง เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และ (๔) เป็นการจำกัดสิทธิเกินสมควร

ตารางที่ ๕๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของข้อปฏิบัติ และข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ยังไม่เหมาะสม	๒๗	๓๙.๗๑
เหมาะสมแล้ว	๔๑	๖๐.๒๙
รวม	๖๘	๑๐๐.๐๐

๓.๒ การรับฟังความคิดเห็นจากแบบสอบถามที่ส่งไปยังหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและประชาชน

เพื่อให้การติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ดังกล่าว สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ทั้งใน ส่วนหน่วยงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย บุคคล และหน่วยงานรัฐที่เข้ามาใช้บริการตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้อย่างครอบคลุมเพิ่มเติมนอกจากการรับฟังผ่านระบบกลางทางกฎหมาย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดทำแบบสอบถามตามประเด็นในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายส่งไปยังหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามรวม ๒๒๒ คน ปรากฏผลการแสดงความคิดเห็นที่ได้จากการประมวลผลข้อมูลแบบสอบถามในแต่ละประเด็นที่ทำการรับฟังดังต่อไปนี้

๑) ผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

การสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยน้อยที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๐๐-๑.๘๐) เห็นด้วยน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๘๑-๒.๖๐) เห็นด้วยปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒.๖๑-๓.๔๐) เห็นด้วยมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓.๔๑-๔.๒๐) และเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๐-๕.๐๐) พบว่า

(๑.๑) ประเด็นที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อย เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำความผิดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘) (๒) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๙) (๓) การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำความผิดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๗ (๑) – (๖)) (๔) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้มีความเหมาะสม (มาตรา ๗๑) และ (๕) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม (มาตรา ๗๔)

(๑.๒) ประเด็นที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยปานกลาง เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน (๒) กฎหมายนี้มีมาตรการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น (๓) มาตรการในกฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๔) กฎหมายนี้ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย และ (๕) กฎระเบียบที่ออกตามกฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย

ตารางที่ ๕๓ ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๑) กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็น สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทย ปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน	๒.๔๔	๑.๐๕๖	น้อย
๒) กฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ หรือเป็นภาระแก่ประชาชน	๓.๒๖	๑.๑๕๐	ปานกลาง
๓) กฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒.๗๓	๑.๐๑๙	ปานกลาง
๔) กฎหมายนี้ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือรองรับการดำเนินการ ของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้สามารถดำเนินการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร	๒.๔๖	๑.๐๔๕	น้อย
๕) กฎหมายนี้มีมาตรการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับมาตรการในกฎหมายอื่น	๓.๒๑	๑.๐๙๕	ปานกลาง
๖) กฎหมายนี้ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย	๒.๘๐	๑.๑๒๘	ปานกลาง
๗) มาตรการในกฎหมายนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือสามารถช่วยเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๓.๐๕	๑.๐๘๔	ปานกลาง
๘) ภาระเบียดเบียนที่ออกตามกฎหมายนี้มีส่วนสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรค ในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย	๒.๗๙	๐.๙๗๖	ปานกลาง
๙) กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระ ของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย	๒.๗๗	๑.๐๗๘	ปานกลาง
๑๐) บทบัญญัติกฎหมายนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในกระบวน วิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่สามารถทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงและอำนวย ความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยสามารถรักษา ความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดี ได้อย่างเหมาะสม	๒.๗๑	๑.๐๘๙	ปานกลาง
๑๑) บทนิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมาย เช่น คำร้อง คู่กรณี ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนและครอบคลุม (มาตรา ๔)	๒.๓๔	๐.๙๓๖	น้อย
๑๒) เหตุในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มีความเหมาะสมเพียงพอ (มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)	๒.๖๓	๑.๐๔๖	ปานกลาง
๑๓) การบัญญัติให้การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดยี่ หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เหมาะสม กับสถานการณ์ปัจจุบัน (มาตรา ๓๘ วรรคสาม)	๒.๔๙	๑.๑๑๒	น้อย
๑๔) การกำหนดความผิดและโทษ ตลอดจนอัตราโทษในฐานละเมิดอำนาจศาล มีความเหมาะสม (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง)	๒.๖๖	๑.๐๙๒	ปานกลาง
๑๕) การที่กฎหมายได้กำหนดแยกการนำเสนอคดีให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) การจัดทำในรูปแบบหนังสือราชการ (มาตรา ๔๑ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๔๓) และ ๒) การจัดทำเป็นคำร้อง	๒.๔๗	๐.๙๐๑	น้อย

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
ตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)			
๑๖) การบัญญัติให้ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ต้องส่งความเห็นหรือคำโต้แย้งของคู่ความพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง หรือกรมพระธรรมนูญ แล้วแต่กรณีเสียก่อน เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๑ วรรคสาม)	๒.๔๑	๐.๙๘๘	น้อย
๑๗) การที่กฎหมายกำหนดให้การเขียนคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนด มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง)	๒.๔๘	๐.๙๔๕	น้อย
๑๘) การกำหนดรายการต่าง ๆ ที่ต้องระบุไว้ในคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความครบถ้วนเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๑) – (๔))	๒.๔๑	๐.๙๐๗	น้อย
๑๙) การกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันกำหนดไว้ ๙ ชุด) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๒ วรรคสอง)	๒.๗๘	๑.๑๑๐	ปานกลาง
๒๐) การกำหนดในกฎหมายให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องในกรณีคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง มีความเหมาะสมเพียงพอ (มาตรา ๔๒ วรรคสาม)	๒.๒๘	๐.๙๔๔	น้อย
๒๑) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการสำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑) มีความเหมาะสม	๒.๕๐	๐.๙๓๑	น้อย
๒๒) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘)	๒.๕๙	๐.๙๕๕	น้อย
๒๓) การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๗ (๑) – (๖))	๒.๕๘	๐.๙๒๓	น้อย
๒๔) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาในการพิจารณาของคณะตุลาการว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๙)	๒.๕๙	๐.๘๙๗	น้อย
๒๕) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาการมีผลใช้บังคับของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดได้ มีความเหมาะสม	๒.๕๗	๐.๙๓๓	น้อย

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
(มาตรา ๗๑)			
๒๖) หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม (มาตรา ๗๔)	๒.๕๓	๐.๙๕๔	น้อย
๒๗) การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันอ่าน และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่คำวินิจฉัยมีความเหมาะสม (มาตรา ๗๕ วรรคสี่ และมาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง)	๒.๕๐	๑.๐๑๙	น้อย

นอกจากนี้เมื่อสอบถามว่า กฎหมายดังกล่าวควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง หรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ (๕๔.๕๐%) รองลงมาเห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุง (๓๗.๔๐%) มีเพียงเล็กน้อยที่เห็นว่าควรให้ยกเลิก (๘.๑๐%)

ตารางที่ ๕๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๑๒๑	๕๔.๕๐
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๘๓	๓๗.๔๐
ควรยกเลิก	๑๘	๘.๑๐
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

กลุ่มที่เห็นว่าควรแก้ไข หรือปรับปรุงให้เหตุผลว่า (๑) กระบวนการพิจารณาคดีที่ควรคำนึงถึงบริบทของประเทศมากขึ้น (๒) การเขียนคำร้องควรระบุเพียงให้ทำเป็นหนังสือโดยมีเนื้อหาตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนแบบพิมพ์คำร้องของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้แก่การพิจารณา และการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ควรใช้หลักการไต่สวน และใช้หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผย และไม่ควรให้ตุลาการใช้อดุลพินิจ หรือให้ใช้ได้น้อยที่สุด (๓) การสรรหาไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เพราะเป็นการนำอำนาจนิติบัญญัติมายึดโยงกับอำนาจตุลาการ อาจไม่เกิดการถ่วงดุลกันได้ (๔) แก้ไขที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากปัจจุบันมีที่มาจากสมาชิกวุฒิสภา เพื่อให้ตุลาการมีความเชื่อมโยงกับประชาชนมากขึ้น อาจให้มาจากรัฐสภา อีกทั้งคะแนนเสียงในการแต่งตั้ง อาจจะเป็น ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ แล้วแต่กรณี เพื่อให้มีการยอมรับทั้งฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน และวุฒิสภา (๕) แก้ไขให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ให้ประชาชนได้รับความสะดวก ไม่ควรเป็นประโยชน์ต่อศาล (๖) แก้ไของค์ประกอบ และที่มาของศาลรัฐธรรมนูญให้มีความยึดโยงกับประชาชนมากขึ้น และเพิ่มกลไกการตรวจสอบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๗) แก้ไขข้อกฎหมายให้ชัดเจน ไม่ต้องตีความ และสอดคล้องกับระบบการเมืองการปกครองของไทย และเป็นที่ยอมรับได้ในระดับสากล (๘) เขตอำนาจที่มากเกินไป ไม่ชัดเจน ควรกำหนดเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน (๙) ควรแก้ไขอำนาจศาลให้มีอำนาจเฉพาะการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ (๑) (๒) (๖) (๗) (๘) (๑๑) และ ควรปรับปรุงให้

มีเจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้จัดทำคำร้องเพื่ออำนวยความสะดวก (๑๐) ควรมีการประเมินให้มีความรอบคอบอย่างจริงจัง (๑๑) ควรมีบทบัญญัติในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของศาลด้วย (๑๒) ควรลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรกำหนดหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน เพื่อมิให้เกิดการตีความที่ขยายขอบเขตหน้าที่ และอำนาจ (๑๓) ควรให้มีความร่วมสมัยมากกว่านี้ และเป็นธรรมจริง ๆ (๑๔) ใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์แทนสำเนาเอกสาร และเผยแพร่คำวินิจฉัยในวันออกนอกระบบเพื่ออ่านคำวินิจฉัย ต้องให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็วทุกคนต้องเข้าถึงศาลรัฐธรรมนูญง่ายขึ้น (๑๕) นิยามคำว่า “ผู้ร้อง” (๑๖) ในบางมาตราควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความละเอียดมากขึ้น เพื่อจะได้นำไปใช้ปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญมีประสิทธิภาพ (๑๗) ประชาชนผู้ถูกละเมิดถึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน (๑๘) เพิ่มข้อกำหนดให้ชัดเจนปิดโอกาสให้ตุลาการขยายอำนาจ (๑๙) มีบทบัญญัติควบคุมการใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เปลี่ยนเป็นการใช้อำนาจผูกพันแทน กล่าวคือ แทนที่จะเปิดโอกาสให้มีดุลพินิจ แต่หากเข้าเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่ง ก็ต้องพิพากษาไปตามนั้น ไม่ควรนำความเห็นหรือดุลพินิจมาใช้ (๒๐) ยกเลิกความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๘ วรรคสาม (๒๑) การไต่สวน ควรเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้พิสูจน์ หรือโต้แย้งคัดค้านอย่างเต็มที่ และศาลต้องให้โอกาส และรับฟังทั้งสองฝ่าย โดยลดการใช้ดุลพินิจของศาลในการไม่รับฟังคู่กรณี หรือสรุปข้อเท็จจริงเอง (๒๒) องค์คณะตุลาการควรมาจากศาลปกครองเป็นหลัก คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญควรมีการวิจารณ์ แสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ และควรปรับปรุงด้านที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องการให้ยกเลิกเพราะ (๑) กฎหมายให้อำนาจศาล ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในระบบการปกครองมาจนเสียดุลอำนาจระหว่างอำนาจอัยการทั้งสามอำนาจ เช่น อำนาจในการสั่งให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพ้นจากตำแหน่ง อำนาจในการสั่งยุบพรรคการเมือง การตรวจสอบจริยธรรม เป็นต้น เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามหลักการตามรัฐธรรมนูญ และหลักประชาธิปไตยไม่ควรมีกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่งที่ไม่ได้ผ่านการเลือกตั้งหรือความชอบธรรมจากประชาชนมาตัดสินหรือพิจารณาวินิจฉัยเจตจำนงของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย (๒) เห็นว่าบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมามีแต่ปกป้องคุ้มครองคณะรัฐประหาร และการปกครองของคณะรัฐประหาร จึงควรยุบเลิกศาลรัฐธรรมนูญ และควรยกเลิกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม (๓) เพราะไม่เป็นไปตามหลักสากลตามวัตถุประสงค์ของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน (๔) ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้บังคับ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับประชาชน และไม่สอดคล้องต่อการพัฒนาประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม (๕) ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน และมีอำนาจเหนืออำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหาร ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (๖) ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากเกินไป ขอบเขต ตีความตามเจตนารมณ์ของตนเอง ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย (๗) เห็นควรกำหนดบทบาทหน้าที่ และอำนาจให้ชัดเจนเฉพาะเรื่อง อาทิ ให้มีอำนาจวินิจฉัยเฉพาะบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้น รวมถึงแก้ไขที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการสำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ประชาชน หรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๕) กระบวนการมีความซับซ้อน ทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยความล่าช้า การกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาดำเนินการ สำหรับการยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้

ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘) โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาคำร้องต่อศาลพร้อมด้วยความเห็นภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่รับคำร้องจากผู้ร้อง มีระยะเวลาที่นานเกินไป การใช้สิทธิยื่นคำร้องในคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓) ไม่มีความเหมาะสม (มาตรา ๔๗ (๑)) เนื่องจากหากการกระทำของรัฐบาลเป็นการกระทบต่อละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญควรเป็นองค์กรที่ตรวจสอบฝ่ายบริหารได้ การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในวันออกนอกระบบเพื่ออ่านคำวินิจฉัย และการกำหนดให้ประกาศคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ออกคำวินิจฉัย ไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากเมื่อมีผลในวันออกนอกระบบอ่านคำวินิจฉัย ประชาชนควรได้รับรู้ถึงคำวินิจฉัย โดยต้องกำหนดให้ประกาศราชกิจจานุเบกษาในวันที่อ่านซึ่งจะสอดคล้องกับการมีผล ณ วันที่อ่าน (มาตรา ๗๕ วรรคสี่ และมาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง) ซึ่งจะเป็นการลดการคัดค้านคำวินิจฉัยตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๓๖ ด้วย (๒) การกำหนดเกี่ยวกับสภาพบังคับของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญให้มีความชัดเจนในส่วนของการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย และกำหนดเขตอำนาจศาลให้มีความชัดเจนระหว่างศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ (๓) การดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘ ควรระบุระยะเวลาให้ชัดเจน จึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อน หรือผิดพลาดในการนับระยะเวลาได้ (๔) การพิจารณาควรที่จะพิจารณาแต่เพียงบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญเท่านั้น การบังคับใช้รัฐธรรมนูญไม่ควรเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การที่บุคคลกระทำความผิดในด้านจริยธรรม เป็นต้น เพื่อให้การทำงานไม่ก้าวล่วงอำนาจของแต่ละองค์กร (๕) แก้ไขปรับปรุงเขตอำนาจศาลให้มีหน้าที่เฉพาะตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายบัญญัติหรือกำหนดในแต่ละกรณีให้ชัดเจน ไม่ขยายขอบเขตของการใช้ดุลพินิจมากเกินไปจนทำลายหลักกฎหมาย ควรแก้ไขปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับหลักการสากลที่นานาชาติใช้ ควรจัดหมวดหมู่เรื่องการฟ้องคดี และประเภทของคดีให้มีความชัดเจน และเข้าใจง่าย ควรมีกระบวนการเพื่อทบทวนคำวินิจฉัย – การมีส่วนร่วมของประชาชน ทบทวนนิยามคำว่า “ผู้ร้อง” เพื่อรองคดีขึ้นสู่ศาลมากขึ้น (๖) ประเด็น ๑๙ พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า มาตรา ๔๒ วรรคสองยังไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชน เนื่องจาก การกำหนดให้คู่กรณีมีหน้าที่จัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญจำนวน ๙ ชุด เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ประชาชนและเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรโดยไม่จำเป็น แม้ว่าตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ วรรคสี่ กำหนดให้สามารถยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและเอกสารอื่น ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้โดยไม่ต้องจัดทำสำเนาจำนวน ๙ ชุด แต่ในกรณีที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๙ ชุด ยังเห็นว่าเป็นจำนวนที่มากอันเป็นการสร้างภาระเกินสมควรให้แก่ผู้ร้อง เนื่องจากบางคดีมีเอกสารประกอบจำนวนมาก การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๑ ชุด เป็นการเหมาะสมกว่า (๗) ปรับปรุงบทบัญญัติให้เกี่ยวข้องกับการยื่น มาตรา ๒๑๓ (๘) มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ (๙) ไม่ควรใช้ระบบศาลเดียว ควรให้สามารถอุทธรณ์ ฎีกา ต่อไปได้ เนื่องจากคำวินิจฉัยศาลมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล มิใช่เพียงแค่ผูกพันทุกองค์กรเท่านั้น (๑๐) ให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีสภาพบังคับที่เด็ดขาดมากกว่าเดิมเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย และเพื่อป้องปรามมิให้กระทำในทำนองเช่นนั้นอีก (๑๑) อยากให้มีการปรับปรุงเงื่อนไขในการเสนอคำร้องจากภาคประชาชนให้มีเงื่อนไขน้อยลง หรือขั้นตอนที่ง่ายขึ้น เนื่องจากประชาชนไม่มีความรู้ไม่เพียงพอ หรือความเข้าใจขั้นตอนของ

กฎหมายในการดำเนินคดี ดังนั้นหากมีการกำหนดเงื่อนไข หรือขั้นตอนมาก จะทำให้คดีจากภาคประชาชน ไม่เข้าสู่การพิจารณาวินิจฉัยของศาลฯ

๒) ผลสัมฤทธิ์ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ในส่วนของการความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยน้อยที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๐๐-๑.๘๐) เห็นด้วยน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๘๑-๒.๖๐) เห็นด้วยปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒.๖๑-๓.๔๐) เห็นด้วยมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓.๔๑-๔.๒๐) และเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๑-๕.๐๐) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยระดับปานกลางในทุกประเด็น

อย่างไรก็ตามเมื่อเรียงลำดับความคิดเห็นจากเห็นด้วยมากที่สุดถึงน้อยที่สุดเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยพบว่า ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน (๒) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๓) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้ (๔) ข้อกำหนดนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม และ (๕) ข้อกำหนดนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ

ส่วนประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อยที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน ส่งทางไปรษณีย์ ส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง) (๒) การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๓๐ วัน นับตั้งแต่วันที่มิคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความเหมาะสม ข้อ ๔๑ วรรคสอง) (๓) การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญในข้อกำหนดนี้ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕) (๔) การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ให้กระทำในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอื่นใดที่ไม่เหมาะแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม) และ (๕) การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔ วรรคหนึ่ง)

ตารางที่ ๕๕ ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑) ท่านได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดนี้	๒.๙๑	๐.๙๘๙	ปานกลาง
๒) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๓.๒๔	๑.๐๙๐	ปานกลาง

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๓) ข้อกำหนดนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๓.๐๔	๑.๐๖๙	ปานกลาง
๔) ข้อกำหนดนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๓.๑๗	๑.๐๖๗	ปานกลาง
๕) ข้อกำหนดนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒.๘๔	๑.๐๑๕	ปานกลาง

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๖) ข้อกำหนดนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือสุขภาวะหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๓.๐๐	๑.๐๔๙	ปานกลาง
๗) ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้	๓.๐๐	๑.๐๓๖	ปานกลาง
๘) ข้อกำหนดนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามข้อกำหนด	๒.๗๙	๐.๙๘๖	ปานกลาง
๙) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ข้อกำหนดนี้	๓.๐๙	๑.๐๖๖	ปานกลาง
๑๐) ข้อประพจน์ปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำงการศาลรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการไต่สวน การให้อ่านางศาลรัฐธรรมนูญออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว หรือการห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อมูลกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้ายซึ่งผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ให้ถือว่า เป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น มีความเหมาะสม (ข้อ ๘ ถึงข้อ ๑๑)	๒.๖๔	๐.๙๘๗	ปานกลาง
๑๑) การกำหนดให้การทำคำร้องต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดฉบับนี้มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)	๒.๖๘	๐.๙๒๙	ปานกลาง
๑๒) ท่านเห็นว่าการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุดยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับกรณียื่นคำร้องด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ (ส่วนกรณียื่นคำร้องผ่านระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อ ๑๕ วรรคสี่	๒.๗๕	๐.๙๘๗	ปานกลาง

ไม่ต้องจัดทำสำเนาข้างต้น) มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง)			

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑๓) การกำหนดช่องทางการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การยื่นด้วยตนเอง มอบฉันทะให้บุคคลอื่น ดำเนินการแทนตน ส่งทางไปรษณีย์ ส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญ อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น ที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด มีความเหมาะสม (ข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง)	๒.๔๖	๐.๙๐๖	ปานกลาง
๑๔) การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ส่วนการส่งเอกสารทางระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ ให้กระทำในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และการส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอื่นใดที่ไม่เหมาะสมแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญ อิเล็กทรอนิกส์ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม)	๒.๕๖	๐.๙๐๔	ปานกลาง
๑๕) ท่านเห็นว่าการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสาร ในสำนวน ในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนา ที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท มีความเหมาะสม (ข้อ ๓๖)	๒.๗๘	๑.๐๑๐	ปานกลาง
๑๖) การให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยเฉพาะคดีประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ วรรคหนึ่ง)	๒.๕๙	๐.๙๖๐	ปานกลาง
๑๗) การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตัวของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเปิดเผยไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มิคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความเหมาะสม ข้อ ๔๑ วรรคสอง)	๒.๕๔	๑.๐๐๕	ปานกลาง
๑๘) การกำหนดสภาพบังคับกรณีคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญหรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลรัฐธรรมนูญในข้อกำหนดนี้ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕)	๒.๕๕	๐.๙๑๐	ปานกลาง

ในภาพรวมเมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง ข้อกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่

เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ร้อยละ ๖๔.๘๖%) รองลงมาเห็นว่าควรมีการแก้ไข (ร้อยละ ๒๗.๙๓) และมีส่วนน้อยที่เห็นควรให้ยกเลิก (ร้อยละ ๗.๒๑)

ตารางที่ ๕๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๑๔๔	๖๔.๘๖
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๖๒	๒๗.๙๓
ควรยกเลิก	๑๖	๗.๒๑
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุงยังให้ความเห็นว่า (๑) การกำหนดสภาพบังคับ ให้ใช้ได้จริง (๒) การขอสำเนาเอกสารแก้ไขเป็น ๕๐ สตางค์ต่อหน้า และเผยแพร่คำวินิจฉัยส่วนตนในวันออกนอกรอบเพื่ออ่านคำวินิจฉัย (๓) การเขียนคำร้องควรระบุเพียงให้ทำเป็นหนังสือโดยมีเนื้อหาตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนแบบพิมพ์คำร้องของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน (๔) เกี่ยวกับวิจารณ์ คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ ควรให้วิจารณ์ได้เหมือนคำตัดสินศาลอื่น ๆ (๕) แก้ไขในกรณีสำเนาเอกสาร ๙ ชุด เนื่องจากมากจนเกินไป และวันที่มีการเผยแพร่ยาวนานเกินไป แก้ไขให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน (๖) แก้ไขให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนให้ประชาชนได้รับความสะดวก ไม่ควรเพื่อเป็นอุปสรรคกีดกันประชาชนให้ยากลำบากในการติดต่อหรือร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ (๗) ควรกำหนดเขตอำนาจให้ชัดเจนกว่านี้ (๘) ควรแก้ไขในบางมาตราให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของสังคมไทย (๙) ควรปรับลดค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรอง (๑๐) ควรเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๑๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย (๑๑) ควรพิจารณาว่าบทบัญญัติมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันหรือไม่ (๑๒) ควรมีองค์กรหรือระบบที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญ (๑๓) ควรให้มีความร่วมสมัยมากกว่านี้ และเป็นธรรมจริง ๆ (๑๔) เอกสารคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวนหลายแผ่น เป็นภาระแก่ประชาชนที่เข้ามาติดต่อขอถ่ายเอกสาร

ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าควรยกเลิกให้เหตุผลว่า (๑) ตามกฎหมายแม่ (๒) มีความล้าหลัง ไม่ทันต่อยุคสมัย ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (๓) มีความยุ่งยากสร้างภาระให้กับประชาชน เหลื่อมล้ำเสียค่าใช้จ่ายสูง และ (๔) ให้เป็นไปตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวนในอัตราหน้าละ ๑ บาท และค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวนฉบับละ ๒๐ บาท มีความเหมาะสม (ข้อ ๓๖) หากมีการแก้ไขมาตรา ๗๕ วรรคสี่ และมาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง โดยให้ประกาศคำวินิจฉัยในวันออกนอกรอบเพื่ออ่านคำวินิจฉัย ก็จะมีผลให้ข้อ ๓๖ ไม่มีผลใช้บังคับ การกำหนดให้มีการเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ไม่มีความเหมาะสม ข้อ ๔๑ วรรคสอง) ควรให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาในวันอ่าน (๒) การส่งเอกสารเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่าเป็นการส่งเอกสารตามกฎหมายนี้ด้วย (๓) ข้อ ๑๐ ควรเปิดโอกาสการวิพากษ์ให้กว้างขวาง ข้อ ๑๕ ยื่นคำร้องเพียง ๑ ชุด ข้อ ๓๖ สำเนารับรองความถูกต้องสำหรับผู้ฟ้อง ผู้ถูกฟ้องควรได้สิทธิ์

รับฝ่ายละ ๑ ฉบับ หากมีคำขอเกินกว่านั้นจึงชำระค่าธรรมเนียม (๔) ควรกำหนดเรื่องการตรวจสอบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน เนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตัดสินคดีมากยิ่งขึ้นต้องสามารถให้ประชาชน หรือรัฐสภาสามารถตรวจสอบได้เช่นกันมิใช่ให้องค์กรอิสระเป็นองค์กรตรวจสอบกันเอง (๕) ควรแก้ไขกฎหมายให้มีความเป็นกลาง และรับฟังเสียงของประชาชน ควรแก้ไขให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ รวมทั้งจะต้องออกระเบียบให้เหมาะสม (๖) ประเด็น ๑๒ ในส่วนการกำหนดให้คู่กรณีจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่รับรองความถูกต้อง จำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ไม่มีความเหมาะสม เช่นเดียวกับที่มีความเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุง มาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้สอดคล้องกัน แม้ว่าตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ วรรคสี่ กำหนดให้สามารถยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่น ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยไม่ต้องจัดทำสำเนาจำนวน ๙ ชุด แต่ในกรณีที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๙ ชุด เห็นว่าเป็นจำนวนที่มากเกินไป เนื่องจากบางคดีมีเอกสารประกอบจำนวนมาก การกำหนดให้จัดทำสำเนา ๑ ชุด น่าจะเพียงพอในการยื่นคำร้องเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลดำเนินการต่อไป และ (๗) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสนอแนวทางแก้ไข

๓) ผลสัมฤทธิ์ของระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

สำหรับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อพิจารณาเกณฑ์ ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยน้อยที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๐๐-๑.๘๐) เห็นด้วยน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๘๑-๒.๖๐) เห็นด้วยปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒.๖๑-๓.๔๐) เห็นด้วยมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓.๔๑-๔.๒๐) และเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๐-๕.๐๐) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยระดับปานกลางในทุกประเด็นเช่นเดียวกัน

โดยประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพของประชาชน (๒) ระเบียบนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน หรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (๓) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้ (๔) ระเบียบนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ และ (๕) ประชาชนมีภาระหรือรู้มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตาม และการบังคับใช้ระเบียบนี้

ส่วนประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อยที่สุด ๕ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑) (๒) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓) (๓) ระเบียบนี้ คุ่มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชน และทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ (๔) ระเบียบนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล และพันธกรณีระหว่างประเทศ และ (๕) ท่านได้รับประโยชน์จากระเบียบนี้

ตารางที่ ๕๗ ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑) ท่านได้รับประโยชน์จากระเบียบนี้	๒.๘๘	๑.๐๗๔	ปานกลาง
๒) ระเบียนนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน	๓.๒๕	๑.๐๙๗	ปานกลาง
๓) ระเบียนนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๒.๘๙	๑.๐๘๙	ปานกลาง
๔) ระเบียนนี้เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันหรือการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	๓.๑๖	๑.๐๙๗	ปานกลาง
๕) ระเบียนนี้เป็นการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ	๒.๘๒	๑.๐๐๔	ปานกลาง
๖) ระเบียนนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นที่สำคัญ	๓.๐๙	๑.๐๗๑	ปานกลาง
๗) ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับใช้ระเบียบนี้	๓.๐๕	๑.๐๕๖	ปานกลาง
๘) ระเบียนนี้คุ้มค่า หรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามระเบียบนี้	๒.๗๔	๐.๙๕๒	ปานกลาง
๙) มีปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ระเบียบนี้	๓.๑๔	๑.๐๔๕	ปานกลาง
๑๐) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๒๗ ถึงข้อ ๓๑)	๒.๖๓	๐.๙๘๘	ปานกลาง
๑๑) ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา หน่วยงาน คณะบุคคล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสม (ข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓)	๒.๖๔	๐.๙๙๖	ปานกลาง

อย่างไรก็ตามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุงระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ (ร้อยละ ๗๔.๗๗) รองลงมาเห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุง (ร้อยละ ๑๗.๕๗) และมีเพียงเล็กน้อยที่เห็นว่าควรยกเลิก (ร้อยละ ๗.๖๖)

ตารางที่ ๕๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรยกเลิก แก้ไข หรือปรับปรุง	๑๖๖	๗๔.๗๗
ควรแก้ไขหรือปรับปรุง	๓๙	๑๗.๕๗
ควรยกเลิก	๑๗	๗.๖๖

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือปรับปรุงให้เหตุผลว่า (๑) ควรแก้ไขให้เปิดกว้างในข้อปฏิบัติ และลดข้อจำกัดตามข้อ ๔๐ ถึงข้อ ๔๓ (๒) แก้ไขให้อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และวิถีของประชาธิปไตย (๓) ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น (๔) ควรเปิดให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณาเป็นการทั่วไป เพราะคำสั่งของศาลใช้กับทุกองค์กรรวมถึงประชาชนด้วย ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณา ควรยึดประชาชนเป็นที่ตั้ง ประชาชนต้องเข้าถึงโดยง่าย เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงให้มากขึ้น เนื่องจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลกระทบเป็นวงกว้าง เพื่อประชาชนมากกว่านี้ (๕) ควรดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ (๖) วิธีการและกระบวนการขออนุญาตเข้าฟังการไต่สวน พัฒนาเป็นระบบ ๔.๐ ยื่นขอได้ทันที กระบวนการรอพิจารณาอนุญาตรวดเร็ว (๗) ทำให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น ให้เกิดความเหมาะสม ดีขึ้น ให้ทันสมัยและสามารถรักษาความปลอดภัยได้อย่างแท้จริง และ (๘) ทำให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าควรยกเลิกให้เหตุผลว่า (๑) ที่มาไม่ยึดโยงกับประชาชน (๒) มีปัญหามาก (๓) ไม่ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมในชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน (๔) ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (๕) ไม่เห็นความสำคัญของการห้ามกลุ่มบุคคลเข้ารับฟังการพิจารณาของศาล (๖) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรมีอำนาจในเรื่องละเมิดอำนาจศาล (๗) สร้างภาระให้กับประชาชนมากเกินไป (๘) มีอำนาจเกินเขตอำนาจ

สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) กฎหมายที่ดีควรเป็นกฎหมายที่ไม่จำกัดสิทธิ เปิดโอกาสให้คู่ความ (๒) ควรปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันให้เหมาะสม และประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด (๓) ควรรับฟังความเห็นจากพรรคการเมือง/สมาชิกสภา/ตลอดจนองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญประเภทต่าง ๆ (๔) รื้อใหม่ทั้งระบบ หากยังต้องการให้ประเทศสามารถรื้อฟื้นหลักนิติธรรม และประชาธิปไตย (๕) วิธีการ และกระบวนการขออนุญาตเข้าฟังการไต่สวนพัฒนาเป็นระบบ ๔.๐ อาทิ สามารถยื่นขอแบบอิเล็กทรอนิกส์ ยื่นขอล่วงหน้าอย่างน้อย ๓ ชั่วโมง ไม่ข้ามวัน กระบวนการรอพิจารณาอนุญาตรวดเร็ว สำหรับประชาชนทุกคน ส่วนกรณีสื่อมวลชนบางคนที่เป็นที่สนใจของสื่อจำนวนมาก มีการถ่ายทอดสด และการจัดการเหมาะสมอยู่แล้ว (๖) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรานั้น ๆ เสนอความเห็นเพราะทราบปัญหา และแนวทางแก้ไข

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ (๑) กฎหมายมีความเหมาะสมแล้ว (๒) การออกระเบียบในเรื่องลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อรองรับการรับรองสำเนาเอกสาร (๓) ควรบังคับใช้ประมวลจริยธรรมอย่างซื่อสัตย์และตรงไปตรงมา (๔) ควรให้บุคคลที่อยู่ในวงงานศาลเป็นผู้ทำแบบสอบถามจะตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากกว่า (๕) เมื่อพิจารณาจากความเป็นมาของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีฐานะเป็น “องค์กรอิสระ” ที่นำรูปแบบศาล ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่ใช่ “ศาล” ตามหลักสากล โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติให้ประเทศไทยใช้ “ระบบศาลคู่” ซึ่งประกอบด้วยศาลยุติธรรม และศาลปกครอง เป็นหลัก แต่บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมากลับพยายามยกฐานะองค์กรตนเองขึ้นเป็น “ศาล” เพื่อที่จะใช้อำนาจในรูปแบบศาล กำหนดให้มีความผิดฐาน

ละเมิดอำนาจศาล ทั้งที่ไม่ควรมี ทำให้สาธารณชนไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ มองว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา
หลักกฎหมายมหาชนของประเทศ

๓.๓ การรับฟังความคิดเห็นจากการจัดประชุมสัมมนา รับฟังความคิดเห็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ได้จัดให้มีการสัมมนา รับฟังความคิดเห็น เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ อาคารทรงกลม ชั้น ๒ ห้องออডিทอเรียม โรงแรมเซ็นทารา ไทฟ์ ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นรวม จำนวน ๑๗๐ คน ประกอบด้วยบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงบุคคลภายนอก ได้แก่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุน การปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารและบุคลากรสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้แทนหน่วยงานของรัฐและประชาชน

ทั้งนี้ ในส่วนของหน่วยงานของรัฐ ได้มีผู้แทนจากหน่วยงานที่มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เข้าร่วมการสัมมนา รับฟังความคิดเห็น ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา กรมพระธรรมนูญ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานศาลปกครอง และสำนักงานศาลยุติธรรม รวมถึงประชาชนทั่วไป ซึ่งผู้เข้าร่วม การสัมมนา รับฟังความคิดเห็นได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ ของการตรากฎหมายและกฎนั้นมากน้อยเพียงใด

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึง บุคคลภายนอกเห็นพ้องตรงกันว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้ผลตรงตาม วัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายอย่างมาก ซึ่งมีความจำเป็นในฐานะกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่ ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้รองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีตามหน้าที่และอำนาจซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติไว้หลายประการให้สามารถปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของ รัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐ

ทั้งนี้ การผลักดันให้เกิดกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ผ่านมาซึ่งมีต่อศาลรัฐธรรมนูญในอดีต เนื่องจากมีเพียงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้ ในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ใช่กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยคำนึงถึง หลักการพื้นฐานในการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและออกแบบกลไกเพื่อให้รองรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตลอดจนแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น การเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อคุ้มครองกระบวนการ ยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ประเด็นที่ ๒ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว คัดค้านหรือได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือไม่ อย่างไร

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งในส่วนบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอก เห็นพ้องตรงกันว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว นั้น มีความคุ้มค่าและได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เนื่องจากบทบาทภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ คือ องค์กรตุลาการผู้ทำหน้าที่พิทักษ์หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความสำคัญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การคุ้มครองทรัพยากรและงบประมาณต่าง ๆ ลงไปในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ก็เพื่อรักษาความเป็นนิติรัฐ ที่เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองบ้านเมือง ที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายของประเทศสามารถเดินต่อไปด้วยความถูกต้อง เป็นหลักประกันที่มั่นคงแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยของหน่วยงานของรัฐ ไม่ให้เกิดการตรากฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงการกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอันจะส่งผลให้บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในด้านการภาระของประชาชนและชุมชนที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว นั้น ก็พบว่าไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชนและชุมชนจนเกินสมควร เนื่องจากการดำเนินงานตามกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับรองนั้น ยึดหลักการพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้ยื่นเรื่องหรือคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เว้นแต่การขอสำเนาเอกสารและการขอรับรองความถูกต้องของสำเนาเอกสาร ที่มีการเรียกเก็บอยู่บ้างแต่ก็เป็นอัตราที่ต่ำ ในขณะที่บทบัญญัติที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกฎหมายมีอยู่น้อยมากและเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นตามหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้สามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ อีกทั้งไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควรแก่เหตุแต่อย่างใด

ประเด็นที่ ๓ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว นั้น ไม่มีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนแต่อย่างใด เพราะกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่มุ่งหมายในการใช้บังคับกับการพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และคู่กรณี จะเป็นผู้ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้น ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายจึงมีอยู่อย่างจำกัด และหลักในการพิจารณาคดีตามกฎหมายก็คำนึงถึงหลักการที่ใช้ในการสร้างความเป็นธรรมแก่คู่กรณีในการพิจารณาคดีเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ด้วยการเป็นพิจารณาคดีแบบไต่สวนที่เป็น

ลักษณะเฉพาะของศาลรัฐธรรมนูญ จึงอาจทำให้ผู้คนในสังคมไทยไม่คุ้นชิน และเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า ศาลไม่ได้ให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

ประเด็นที่ ๔ การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว นั้น โดยภาพรวมไม่ได้เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์มากนัก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายได้มีส่วนรองรับการบังคับใช้หลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะมาตรา ๒๑๓ ที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ซึ่งตามมาตรา ๔๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่าต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ และต้องมีใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) การกระทำของรัฐบาล
- (๒) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว
- (๓) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน
- (๔) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่นหรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
- (๕) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๒

(๖) การกระทำที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร จากบทบัญญัติมาตรา ๔๗ ข้างต้น ส่งผลให้ในความเป็นจริง แม้จะมีประชาชนจำนวนมากที่ได้ยื่นคำร้องตามมาตรา ๒๑๓ ของรัฐธรรมนูญ แต่ท้ายที่สุดก็มีเรื่องที่สามารถขึ้นสู่การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้เพียงไม่กี่เรื่อง เพราะศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยเนื่องจากกรณีต้องด้วยข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๗ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนว่ายังคงเงื่อนไขเรื่องที่ต้องห้ามในการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ไว้เช่นเดิม หรือเปิดกว้างมากขึ้น

ประเด็นที่ ๕ สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว หรือไม่อย่างไร

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งในส่วนบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและบุคคลภายนอก เห็นพ้องตรงกันว่า ไม่สมควรยกเลิกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพราะเป็นกฎหมายสำคัญที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ในกรณีของปัญหาอุปสรรคที่

เกิดขึ้นจากบทบัญญัติบางประการที่มีอยู่ ก็สมควรแก้ไข ปรับปรุง เพื่อแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น โดยมีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

๑) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ เช่น การกำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนดข้อยกเว้นการใช้สิทธิยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ตามมาตรา ๔๗ ดังนั้น ปัญหาการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดเงื่อนไขที่เป็นภาระและข้อจำกัดอย่างมากในการยื่นคำร้องต่อศาล ส่งผลให้มีคำร้องตามมาตราดังกล่าวจำนวนมากที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้ ดังนั้น จึงควรพิจารณาเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา ๔๗ เป็นความอีกอนุมาตราหนึ่งว่า “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำร้องตามมาตรา ๔๖ เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะและสมควรรับไว้พิจารณา ศาลอาจรับคำร้องไว้พิจารณาได้” ก็จะเป็นการเปิดช่องให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถใช้ดุลพินิจรับคำร้องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

๒) ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ ที่กำหนดไว้เพียง ๖๐ วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นจนเกินไป ซึ่งผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้สะท้อนปัญหาในทางปฏิบัติว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่สามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่มีความยุ่งยากซับซ้อนให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้ เนื่องจากมีเรื่องร้องเรียนจำนวนมากและบางเรื่องจำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียกเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ จึงควรแก้ไขกำหนดเวลาเพิ่มเป็น ๙๐ วัน เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนได้อย่างรอบคอบมากขึ้น

๓) ปัญหาตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติคู่กรณีต้องจัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ ได้กำหนดให้จัดทำต้นฉบับคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมสำเนาที่รับรองความถูกต้องอีกจำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดปัญหาการตรวจรับคำร้อง ซึ่งต้องตรวจสอบความถูกต้องตรงกันของต้นฉบับและสำเนาคำร้อง รวมถึงการลงลายมือชื่อรับรองสำเนาเอกสาร ซึ่งในบางกรณีเอกสารประกอบคำร้องมีเป็นจำนวนมาก จึงต้องใช้ทรัพยากรบุคคลและเวลาในการตรวจรับคำร้องนานขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันผู้ร้องเองก็มีอุปสรรคและภาระในการต้องทำต้นฉบับคำร้อง สำเนาคำร้อง และเอกสารประกอบคำร้องหลายชุด เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังอาจเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน เช่น ผู้ร้องไม่ได้จัดทำสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง หรือจัดทำไม่ครบถ้วน

ในขณะที่ปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้พัฒนาระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น โดยผู้ร้องสามารถแนบไฟล์เอกสารในการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาและประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดทำคำร้องและตรวจรับคำร้องได้ ดังนั้น การทำสำเนาเอกสารจึงหมดความจำเป็น สำหรับผู้ร้องที่มีความพร้อมในการใช้ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากผู้ร้องต้องจัดทำเพียงต้นฉบับคำร้องแนบเป็นไฟล์เข้าไปในระบบพร้อมกับแนบไฟล์เอกสารประกอบคำร้องเท่านั้น ส่วนผู้ร้องที่ยังไม่มีความพร้อมในการใช้ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็สามารถอำนวยความสะดวกในการจัดทำสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องได้

๔) การกำหนดให้การเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๔๑ วรรคสอง แบ่งออกเป็น ๒ กรณี คือ การทำคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ และการจัดทำเป็นหนังสือราชการซึ่งเป็นการยื่นเรื่องจากหน่วยงานของรัฐ แต่ยังมีบางหน่วยงานที่ไม่ได้บัญญัติให้ต้องจัดทำเป็นหนังสือราชการ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน หรืออัยการสูงสุด จึงต้องจัดทำเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงควรแยกการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็น ๒ ประเภท ให้ชัดเจน คือ หน่วยงานของรัฐให้จัดทำเป็นหนังสือราชการ โดยให้มีสาระสำคัญเช่นเดียวกับคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยอาจเป็นการกำหนดรูปแบบกว้าง ๆ ก็ได้ แต่หากเป็นการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยประชาชนก็ให้ยื่นเป็นคำร้องตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ

๕) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องของประชาชน และชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ ในการตรวจสอบกรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ เกี่ยวกับการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐให้ชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นที่ว่ากรณีที่มีการทำหน้าที่แล้วแต่ไม่ครบถ้วน ผลเป็นอย่างไร และควรมีการทบทวนกระบวนการภายหลังยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญถูกต้องครบถ้วนแล้ว จึงวินิจฉัยให้ยุติเรื่อง แต่บทบัญญัติมาตรา ๔๕ ไม่เปิดช่องให้ประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ส่งผลให้เรื่องยุติลงทันที จึงควรเปิดช่องให้ประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ นอกจากนี้ เนื่องจากขั้นตอนตามมาตรา ๔๕ มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่จึงควรที่จะนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

๖) ปัญหาการกำหนดให้ตุลาการต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา และการกำหนดข้อยกเว้นที่ให้อถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา ตามมาตรา ๒๓ วรรคสอง ซึ่งมีลักษณะเป็นการบังคับอย่างเคร่งครัด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับศาลอื่น ไม่พบว่ามีความหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลาเช่นนี้ และไม่มีควมจำเป็นที่ต้องบัญญัติเป็นข้อผูกมัดแต่อย่างใด

ประเด็นที่ ๖ สมควรดำเนินการอื่นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว หรือมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งในส่วนบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอก ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการอื่น เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว นั้น ผู้แทนสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีความเห็นว่าจำนวนคดีที่เสนอคำร้องมายังศาลรัฐธรรมนูญโดยประชาชนยังมีอยู่น้อย เสนอให้มีการประชาสัมพันธ์กับภาคประชาชนให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ หรือช่องทางอื่น เพื่อไม่ให้เกิดกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย จากการไม่รู้เงื่อนไขการยื่นคำร้องที่ต้องตามกฎหมาย และเพื่อเกิดความสะดวกรวดเร็วในการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ยังมีความเข้าใจผิดในสังคมไทยเกี่ยวกับสถานะของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีผู้เห็นว่าเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่องค์กรตุลาการ และลักษณะเฉพาะของการพิจารณาคดีแบบไต่สวนที่แตกต่างไปจากการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม ทำให้เกิด

ข้อวิพากษ์วิจารณ์และความคิดเห็นเชิงลบต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าไม่ได้ให้ความสำคัญ ต่อดจนความเข้าใจผิดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่ควรชี้แจงหรืออธิบายให้มากขึ้น

๓.๔ การรับฟังความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ในการนี้เพื่อให้ได้มุมมองความคิดเห็นจากผู้บังคับใช้กฎหมายฉบับนี้โดยตรงอย่างครบถ้วน คือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทางสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงมอบหมายให้นักวิจัยจากสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติม รวมทั้งหมด ๔ ท่าน ณ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ครั้งนี้มุ่งเน้นไปยังการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ในมุมมองของผู้บังคับใช้กฎหมายโดยตรงว่าที่ผ่านมาสามารถบังคับใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ตราขึ้นมาน้อยเพียงใดหรือไม่ และมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอย่างไรบ้าง มีเหตุผลความจำเป็นต้องทำการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ ในเรื่องใด รวมถึงข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งปรากฏผลการสัมภาษณ์ที่น่าสนใจโดยสรุปดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ ความคิดเห็นของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในภาพรวม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ สามารถทำหน้าที่ในการรองรับการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญได้เป็นอย่างดี โดยไม่ได้มีปัญหาอุปสรรคในเชิงตัวบทมากนัก แต่เป็นปัญหาในการตีความกฎหมายกรณีที่บทบัญญัติบางเรื่องยังไม่ชัดเจนและเป็นเรื่องใหม่ เช่น คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หรือคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญยังคงสามารถบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในฐานะองค์กรตุลาการ อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่ต้องแก้ไขความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติบางเรื่องเกี่ยวกับเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและขั้นตอนในการยื่นฟ้องคดีของประชาชนและชุมชน เนื่องจากเป็นหลักการใหม่ที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ประเด็นเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ยังคงมีความจำเป็น เพื่อคุ้มครองกระบวนการพิจารณาของศาลให้เกิดความยุติธรรมและเป็นไปด้วยความเรียบร้อยเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ ซึ่งที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญก็ยังไม่เคยลงโทษตามความผิดนี้ หากเป็นการวินิจฉัยในทางวิชาการก็ไม่มีปัญหาใด ๆ การมีอยู่ของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นเป็นไปเพื่อป้องปรามเสียมากกว่า

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายมีความเหมาะสมแล้ว โดยขึ้นอยู่กับการบังคับใช้ในส่วนบทนิยามศัพท์ที่มีความเหมาะสมซึ่งควรบัญญัติให้มีลักษณะกว้าง ส่วนการกำหนดให้การฟ้องคดีต้องทำเป็นคำร้องก็มีความจำเป็น หากผู้ร้องไม่ได้ทำตามรูปแบบให้ถูกต้องศาลรัฐธรรมนูญก็มีอำนาจสั่งให้แก้ไขได้อยู่แล้ว โดยเฉพาะคำขอท้ายคำร้อง หากไม่แก้ไขศาลรัฐธรรมนูญก็จะมีประเด็นในการวินิจฉัย เนื่องจากไม่ทราบว่าผู้ร้องมีความประสงค์ให้ศาลวินิจฉัยอย่างไร สำหรับการกำหนดให้ทำสำเนาคำร้องจำนวน ๙ ชุด นั้นผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ได้อยู่แล้วโดยไม่ต้องทำสำเนาคำร้อง แต่หากประสงค์ยื่นคำร้องด้วยตนเอง การกำหนดให้ทำสำเนาคำร้อง ๙ ชุด น่าจะเหมาะสมแล้ว

ส่วนในเรื่ององค์ประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้จำนวน ๗ คน จากองค์คณะ ๙ คน ถือว่าเหมาะสม เพราะต้องการให้เกิดความรอบคอบในการประชุม การกำหนดระยะเวลาทำคำวินิจฉัยเผยแพร่ภายใน ๓๐ วัน นั้น ยังมีความจำเป็นเช่นกันเพื่อให้มีเวลาในการเรียบเรียงคำวินิจฉัย ซึ่งไม่ได้เป็นการเปลี่ยนผลคำวินิจฉัยที่ได้วินิจฉัยไปแล้ว ในเรื่องการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสาร เห็นว่าจำเป็นและอัตราที่จัดเก็บปัจจุบันก็ยังคงเหมาะสมอยู่

สำหรับการกำหนดให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยก็มีความเหมาะสมแล้ว ในอนาคตก็อาจมีความจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีเจ้าหน้าที่บังคับคดี เช่นเดียวกับศาลปกครองที่มีการจัดตั้งหน่วยงานนี้ขึ้นมาเพื่อรองรับการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล

ในส่วนของกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จำนวน ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒ ก็เห็นว่ามีเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่ได้มีปัญหาในการบังคับใช้แต่ประการใด ซึ่งจำเป็นต้องมีเพื่อใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในศาลรัฐธรรมนูญ

ขณะเดียวกันก็ควรมีมาตรการอื่นที่จะช่วยสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นคือ กล่าวคือ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและคณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องทำงานเป็นทีม มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และมีงานศึกษาวิจัยมารองรับการปฏิบัติงานให้มากขึ้น โดยควรมีนักวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเองเพื่อให้งานด้านวิชาการของศาลมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ในส่วนของการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจก็มีส่วนสำคัญมาก ในการสื่อสารไปยังสังคมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญ เพื่อแก้ไขปัญหาความเข้าใจผิดและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

๓.๔.๒ ความคิดเห็นของผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าภาพรวมของกฎหมายที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ยังสามารถบังคับใช้ได้อยู่ในขณะนี้โดยไม่มีปัญหามากนัก แต่ในระยะยาวก็มีความจำเป็นที่ต้องแก้ไขปรับปรุงเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการใช้สิทธิของประชาชนในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญกรณีถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ ซึ่งมีประเด็นเชื่อมโยงกันระหว่างมาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๔๘ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

ในกรณีมาตรา ๔๗ ที่เป็นข้อยกเว้นในการไม่รับคำร้องไว้พิจารณานั้น ที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้การตีความเพื่อวางแนวทางไว้ในแต่ละกรณี ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคจึงควรแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจนในการอธิบาย

ความให้ละเอียดยิ่งขึ้น รวมถึงการกำหนดขั้นตอนระยะเวลาที่เป็นเงื่อนไข นอกจากนี้ ยังมีประเด็นการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของประชาชนหรือชุมชนกรณีหน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐ ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหม่ จึงควรกำหนดเรื่องระยะเวลาในการกำกับให้ชัดเจนในมาตรา ๔๕ ทั้งนี้ กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องครบถ้วนแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีช่องทางให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เลย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคกับประชาชนได้

ในส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นนั้น เห็นว่า สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญยังมีจุดอ่อนเรื่องการวางแผนด้านบุคลากร การสร้างความต่อเนื่องในการทำงานให้มีบุคลากรรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาทดแทนและรักษาคนที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้นาน ๆ ทั้งนี้ อาจจำเป็นที่ต้องระบุไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ในการทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ การพัฒนางานด้านวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็มีความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้มาช่วยสนับสนุนการทำงานต่าง ๆ ทั้งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญด้วย รวมถึงการสร้างความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเข้ามาสนับสนุนการทำงานให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ที่จะมีความสามารถมากขึ้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็ต้องเรียนรู้ให้เท่าทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านี้ด้วย เพื่อให้สามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น

ตามที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว สามารถสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นที่รวบรวมผ่านวิธีการรับฟังความคิดเห็นในช่องทางต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว
ที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ ๒ ฉบับ คือ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

จากการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากระบบกลางทางกฎหมาย การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็น ทั้งบุคลากรภายในศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคคลภายนอก ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก ปรากฏว่ามีความเห็นพ้องกันว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายและกฎเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความจำเป็นในฐานะกฎหมายวิธีพิจารณาที่ศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้รองรับการพิจารณาวินิจฉัยคดีตามหน้าที่และอำนาจที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้หลายประการ ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐ

ทั้งนี้ การผลักดันให้เกิดกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ผ่านมาซึ่งมีต่อศาลรัฐธรรมนูญในอดีต เนื่องจากมีเพียงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ใช่กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐานในการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและออกแบบกลไกเพื่อให้รองรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตลอดจนแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานศาลรัฐธรรมนูญที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น การเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เมื่อพิจารณาในด้านการละเมิดของประชาชนและชุมชนที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว พบว่าไม่ได้เป็นภาระแก่ประชาชนและชุมชนจนเกินสมควร เนื่องจากการดำเนินงานตามกฎหมายและกฎข้างต้นนั้น ยึดหลักการพิจารณาคดีที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เว้นแต่การขอสำเนาเอกสารและการขอสำเนาเอกสารที่มีการรับรองความถูกต้อง ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายอยู่บ้างแต่ก็เป็นอัตราที่ต่ำ อีกทั้งยังสามารถขอยกเว้นหรือลดค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารและการขอสำเนาเอกสารที่มีการรับรองความถูกต้องได้อีกด้วย

ในขณะที่บทบัญญัติที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีอยู่น้อยมากและเป็นไปด้วยเหตุผลความจำเป็นตามหน้าที่และอำนาจ ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้สามารถจำกัดได้ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและราบรื่น ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม รวมถึงสามารถรักษาความปลอดภัยในทำการศาลไว้ได้ อีกทั้งบทบัญญัติที่อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ก็ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินสมควรแก่เหตุ สำหรับการกำหนดโทษทางอาญาไว้ในกฎหมายนี้ มีเฉพาะความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพียงความผิดเดียว ซึ่งมีความจำเป็นต้องกำหนดไว้ เช่นเดียวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง โดยอัตราโทษก็มีได้รุนแรงหรือสูงกว่าศาลอื่นแต่อย่างใด

นอกจากนี้ กฎหมายยังได้กำหนดให้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพการณ์พัฒนาการของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของประชาชน โดยข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้มีระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยให้การยื่นคำร้องและการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกิดความรวดเร็วและลดภาระแก่ประชาชน

๔.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะในส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

๑) ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดี ซึ่งอาจเกิดความทับซ้อนกันในบางประเภทคดี เช่น คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีที่การละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ มีความใกล้เคียงกับคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ซึ่งคดีตาม

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ มีบทบัญญัติรองรับไว้แล้ว คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ แต่คดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ยังไม่มีบทบัญญัติรองรับไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงควรเพิ่มเติมบทบัญญัติรองรับเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ และคู่กรณี

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องคดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ เช่น การกำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการกำหนดข้อยกเว้นการใช้สิทธิยื่นคำร้องว่าจะต้องไม่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๔๗ ดังนั้น ปัญหาการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดเงื่อนไขที่เป็นภาระและข้อจำกัดอย่างมากในการยื่นคำร้องต่อศาล ส่งผลให้มีคำร้องตามมาตราดังกล่าวจำนวนมากที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้ ดังนั้น จึงควรพิจารณาเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา ๔๗ เป็นความอีกอนุมาตราหนึ่งว่า “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำร้องตามมาตรา ๔๖ เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะและสมควรรับไว้พิจารณา ศาลอาจรับคำร้องไว้พิจารณาได้” ก็จะเป็นการเปิดช่องให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถใช้ดุลพินิจรับคำร้องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

๓) ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ ที่กำหนดไว้เพียง ๖๐ วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นจนเกินไป ซึ่งผู้แทนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้สะท้อนปัญหาในทางปฏิบัติว่าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่สามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่มีความยุ่งยากซับซ้อนให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้ เนื่องจากมีเรื่องร้องเรียนจำนวนมากและบางเรื่องจำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียกเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ จึงควรแก้ไขกำหนดเวลาเพิ่มเป็น ๙๐ วัน เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนได้อย่างรอบคอบมากขึ้น

๔) ปัญหาตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติคู่กรณีต้องจัดทำสำเนาคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๕ ได้กำหนดให้จัดทำต้นฉบับคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมสำเนาที่รับรองความถูกต้องอีกจำนวน ๙ ชุด ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดปัญหาการตรวจรับคำร้อง ซึ่งต้องตรวจสอบความถูกต้องตรงกันของต้นฉบับและสำเนาคำร้อง รวมถึงการลงลายมือชื่อรับรองสำเนาเอกสาร ซึ่งในบางกรณีเอกสารประกอบคำร้องมีเป็นจำนวนมาก จึงต้องใช้ทรัพยากรบุคคลและเวลาในการตรวจรับคำร้องนานขึ้นตามไปด้วย ในขณะเดียวกันผู้ร้องเองก็มีอุปสรรคและภาระในการจัดทำต้นฉบับคำร้อง สำเนาคำร้อง และเอกสารประกอบคำร้องหลายชุด เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังอาจเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน เช่น ผู้ร้องไม่ได้จัดทำสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง หรือจัดทำไม่ครบถ้วน

ในขณะที่ปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้พัฒนาระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น โดยผู้ร้องสามารถแนบไฟล์เอกสารในการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาและประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำคำร้องและตรวจรับคำร้องได้ ดังนั้น การทำสำเนา

เอกสารจึงหมดความจำเป็น สำหรับผู้ร้องที่มีความพร้อมในการใช้ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากผู้ร้องต้องจัดทำเพียงต้นฉบับคำร้องแนบเป็นไฟล์เข้าไปในระบบพร้อมกับแนบไฟล์เอกสารประกอบคำร้องเท่านั้น ส่วนผู้ร้องที่ยังไม่มีความพร้อมในการใช้ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็สามารถอำนวยความสะดวกในการจัดทำสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องได้

๕) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องของประชาชนและชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ ในการตรวจสอบกรณีหน่วยงานของรัฐฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ เกี่ยวกับการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐให้ชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นที่ว่ากรณีที่มีการทำหน้าที่แล้วแต่ไม่ครบถ้วน ผลเป็นอย่างไร และควรมีการทบทวนกระบวนการภายหลังยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญถูกต้องครบถ้วนแล้ว จึงวินิจฉัยให้ยุติเรื่อง แต่บทบัญญัติมาตรา ๔๕ ไม่เปิดช่องให้ประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ส่งผลให้เรื่องยุติลงทันที จึงควรเปิดช่องให้ประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ นอกจากนี้ เนื่องจากขั้นตอนตามมาตรา ๔๕ มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่จึงควรที่จะนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

๖) ปัญหาการกำหนดให้ตุลาการต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา และการกำหนดช้อยกเว้นที่ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา ตามมาตรา ๒๓ วรรคสอง ซึ่งมีลักษณะเป็นการบังคับอย่างเคร่งครัด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับศาลอื่น ไม่พบว่ามีกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลาเช่นนี้ และไม่มี ความจำเป็นที่ต้องบัญญัติเป็นข้อผูกมัดแต่อย่างใด อีกทั้งการกำหนดช้อยกเว้นกรณีการเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือโครงการใด ๆ ที่จัดในเวลาราชการทั้งหมดหรือบางส่วน ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา เว้นแต่เป็นหลักสูตรหรือโครงการที่ศาลเป็นผู้จัดขึ้นโดยเฉพาะสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นั้น เป็นช้อยกเว้นที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติได้ยากในการที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะจัดหลักสูตรอบรม คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วยตนเอง ส่งผลให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทบไม่สามารถเข้าร่วมอบรมใด ๆ ในวันเวลาราชการได้เลย

ดังนั้น จึงควรยกเลิกบทบัญญัติที่กำหนดให้ตุลาการต้องปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา และช้อยกเว้นที่ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มเวลา ในมาตรา ๒๓ วรรคสอง

๗) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าบังคับและการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๗๔ ซึ่งบัญญัติให้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งยังไม่ได้กำหนดขอบเขตและเงื่อนไขเอาไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ จึงควรกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๘) มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม กำหนดกรอบระยะเวลาที่สั้นเกินไป ในการพิจารณาว่า จะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ กล่าวคือ มาตรา ๔๙ วรรคสอง บัญญัติให้เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ภายใน “๒ วัน” (มิใช่ ๒ วันทำการ) นับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้อง และในกรณีที่

คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เห็นสมควรรับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้มีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล ส่วนมาตรา ๔๙ วรรคสาม บัญญัติให้ในกรณีที่คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง มีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้เสนอศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง (ก็คือ “๕ วัน” ที่มิใช่ ๕ วันทำการ) และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน “๕ วัน” (มิใช่ ๕ วันทำการ) นับแต่วันที่รับเรื่องดังกล่าว

โดยการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ มากเกินสมควร จึงควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาข้างต้นให้ยาวขึ้นจาก “วัน” เป็น “วันทำการ” เพื่อไม่ให้นับรวมวันหยุดราชการ หรือเพิ่มจำนวนวัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านคดีสามารถดำเนินการได้อย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และทันเวลา

๔) การเผยแพร่คำวินิจฉัยและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น มาตรา ๗๕ วรรคสี่ บัญญัติให้ประกาศคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย และมาตรา ๗๗ วรรคสอง บัญญัติเมื่อจัดทำคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วให้แจ้งคู่กรณีทราบ พร้อมปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ส่วนมาตรา ๗๕ วรรคสอง บัญญัติให้เผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อสาธารณะตามข้อกำหนดของศาล ซึ่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๑ วรรคสอง กำหนดให้เผยแพร่ผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ไม่ได้บังคับให้เผยแพร่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญด้วยวิธีปิดประกาศ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ มีเพียงคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญและความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่ต้องปิดประกาศ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติก็มีการปิดประกาศคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ควรพิจารณายกเลิกการปิดประกาศคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ โดยการแก้ไขบทบัญญัติในมาตราที่เกี่ยวข้อง เพราะการเผยแพร่คำวินิจฉัยหรือคำสั่งผ่านเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญก็ถือว่าเป็นการประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปแล้วและประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า และนอกจากนี้ควรแก้ไขกำหนดระยะเวลาให้มีการเผยแพร่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญให้เร็วขึ้น โดยลดเวลาให้เหลือเพียง ๑๕ วัน นับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย อีกทั้งความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรเผยแพร่ภายใน ๗ วัน นอกจากนี้ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญควรระบุด้วยว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญท่านใดเป็นเสียงข้างมากและเสียงข้างน้อย เพื่อให้เกิดความครบถ้วนชัดเจน

๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะในส่วนข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒

๑) ควรแก้ไขปรับปรุง ข้อ ๑๕ ที่กำหนดให้การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมสำเนาที่รับรองความถูกต้องอีกจำนวน

๙ ชุด ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

๒) ควรแก้ไขปรับปรุง ข้อ ๒๐ ที่กำหนดกรอบระยะเวลาที่สั้นเกินไป ในการพิจารณาว่า จะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ ไว้สั้นเกินไป ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙ วรรคสองและวรรคสาม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

๓) ควรแก้ไขปรับปรุง ข้อ ๔๑ วรรคสอง เกี่ยวกับการเผยแพร่คำวินิจฉัยและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความเห็นส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ในประเด็นเดียวกัน

๔) หากผู้เกี่ยวข้องประสงค์จะขอสำเนาเอกสารในสำนวน ในส่วนที่ตนเองเกี่ยวข้อง ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม แต่หากตนเองมิได้เกี่ยวข้อง อาจไม่อนุญาตให้เปิดเผยและไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียม เนื่องจากควรเป็นบริการให้แก่ประชาชนโดยไม่แสวงหากำไร สำหรับกรณีส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ประสงค์จะขอสำเนาเอกสารก็ไม่ควรเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเช่นกัน

๕) การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวนที่กำหนดไว้อัตราหน้าละ ๑ บาท นั้น เป็นภาระไม่คุ้มค่ากับต้นทุน จึงควรพิจารณาเรียกเก็บเป็นหน้าละ ๓ บาท เหมือนกับศาลยุติธรรม

๔.๒.๓ ข้อเสนอแนะในส่วนระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล พ.ศ. ๒๕๖๒

๑) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการจำกัดเสรีภาพเกินสมควร ควรเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าถึงศาลรัฐธรรมนูญได้มากกว่านี้ โดยเปิดการพิจารณาให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้เป็นการทั่วไปโดยไม่ต้อง ขออนุญาต

๒) สื่อมวลชนควรนิยามเพื่อกำหนดขอบเขตหรือลักษณะของบุคคลให้ชัดเจน เพราะปัจจุบัน มีสื่ออิสระจำนวนมากโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ และควรอนุญาตให้ถ่ายภาพในห้องพิจารณาคดีและที่ทำการศาลได้ เพื่อความโปร่งใส

๓) ต้องเน้นความเรียบง่าย ให้สิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน โดยเฉพาะ ผู้ด้อยโอกาสที่มีข้อเสียเปรียบทางสังคม

๔) การขอเข้าฟังการพิจารณาหรือไต่สวนของสถานศึกษาไม่ควรต้องใช้ดุลพินิจอนุญาตและควรเปิด กว้างให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส

ภาคผนวก ข.

สรุปผลการสัมมนานำเสนอผลการวิจัยโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ ห้องรับรอง ชั้น ๙ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ ๑ รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนา จำนวนรวม ๑๑๐ ท่าน ประกอบด้วย

คณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๖ ท่าน ดังนี้

๑. ศ.ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
๒. นายปัญญา อุดชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๓. ศ.พิเศษ ดร.จิรนิติ หะวานนท์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๔. นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๕. ศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๖. นายสุเมธ รอยกุลเจริญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

จำนวน ๑๑ ท่าน ดังนี้

๗. นายพลวัฒน์ พิรติชัยธนกุล	ผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๘. นางสาวสุวัชรีย์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญประจำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๙. นางศิริวรรณ จุลโพธิ์	เลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๐. นายพุทธา ศรีคำภา	เลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๑. นางสาวพรอัมรินทร์ อิศราภรณ์	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๒. นางสาวเบญจวรรณ กิตติคงคานนท์	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๓. นายศิริพงศ์ แมลงภู	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๔. นางสาวอัจฉรา แก้วปา	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๕. นางสาวนิภารัตน์ ศรีพิโรจน์	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๖. นางสาวจันทราวรรณ ศรีจันทร์อ่อน	ผู้ช่วยเลขานุการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๗. นายวรินทร์ ศรีพนัสกุล	เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้บริหารและบุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๑๘. นายสุทธิรักษ์ ทรงศิริไธ	เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
๑๙. นางสาวร่มปรางค์ สวมประคำ	รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
๒๐. นายอดิเทพ อุษะพัฒน์	รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๒๑. นางฉัตรแก้ว เลิศไพฑูรย์	ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหาร รักษาการแทนรองเลขาธิการ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้เชี่ยวชาญด้านคดี จำนวน ๗ ท่าน ดังนี้

๒๒. ว่าที่เรือตรี ดิเรก สุขสว่าง
๒๓. นางสาวปิยดา บุญเรืองขาว
๒๔. นางสาวธาริณี มณีรอด

๒๕. นางศรัณยา วีระกรพานิช

๒๖. นางสาวไพรยา ทัศนสกุล

๒๗. นางสาวพรพินี ปลุกเจริญ

๒๘. นายอรรถวุฒิ รัตนสุภา

สำนักคดี ๑ จำนวนรวม ๙ ท่าน ดังนี้

กลุ่มงานคดี ๑ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๒๙. นางสาวนฤมล แซ่โจ้ว

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๑

๓๐. นางสาวจิรนนท์ ตุ่นมาก

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๓๑. นางสาวณัฐธัญย์ สุวรรณรัตน์

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๓๒. นางสาวจิราวรรณ ราชกันทร

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๒ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๓๓. นางสาวณัฏฐาภิมพ์ ภัทรานุรักษ์กุล

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๒

๓๔. นายศราวุธ โพธิราม

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๓๕. นายภาณุพันธุ์ วรรณพานิชย์

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๓๖. นายวิศวิทย์ อุดมจิตพิทยา

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๓๗. นางสาวพัชรภรณ์ อินทรปรุ่ง

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักคดี ๒ จำนวนรวม ๘ ท่าน ดังนี้

กลุ่มงานคดี ๔ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๓๘. นายสรวิทย์ เลี่ยมสุวรรณ

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๔

๓๙. นางสาวจุฑารัตน์ โฉมวิไล

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๔๐. นายธวัชชัย จันทิ

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๔๑. นายอติศ กำพลนุรักษ์

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๕ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๔๒. นายปฐมพงษ์ คำเขียว

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๕

๔๓. นางสาวพัลลภา ดาเกลี้ยง

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๔๔. นางสาวจินต์จุฑา พานิชวงศ์

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๔๕. นายกฤษฎา สีไพร

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักคดี ๓ จำนวนรวม ๑๐ ท่าน ดังนี้

๔๖. นายสุภัทร แสงประดับ

ผู้อำนวยการสำนักคดี ๓

กลุ่มงานคดี ๗ จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๔๗. นางบุศรา เทียนดี

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ

๔๘. นางสาวศัลยา ชาญศรีสมุทร

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

๔๙. นายพลสิทธิ์ จิระสันติมน

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

๕๐. นางสาวสุณัฐฐา ยอดดี

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๘ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๕๑. นายศรชัย อำนวย	ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๘
๕๒. นายภาณุมาศ ชัดประเสริฐ	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๕๓. นายจักรกฤษณ์ อุตโม	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๕๔. นายสิริวิช สุรนวงศ์	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๕๕. นางสาวชวนากร สมบัติวงศ์	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักคดี ๔ จำนวนรวม ๑๐ ท่าน ดังนี้

กลุ่มงานคดี ๑๐ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๕๖. นางสาวกนกวรรณ พรประสิทธิ์	ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๑๐
๕๗. นายนิพัทธ์ หงษ์มณี	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ
๕๘. นางสาวณิชากร มิ่งโมลี	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๕๙. นางสาวธีระภรณ์ เปี้ยปลูก	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๖๐. นายพีรณัฐ บุญเกิด	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๑๑ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๖๑. นายชัยธร หัตถกรรม	ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๑๑
๖๒. นายธีรณัย เทียมทอง	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๖๓. นางสาวชุตินา สุขเนียม	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๖๔. นายวิสนกร วงศ์ขารี	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๖๕. นางสาวกนกนิกษ์ ช้วยชู	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

สำนักบริหารจัดการคดี จำนวนรวม ๑๓ ท่าน ดังนี้

๖๖. นายณชพล พันธาสุ	พนักงานธุรการ ๔
๖๗. นายบัญญัติ จรูญไชยพิพัฒน์	พนักงานธุรการ ๔
๖๘. นายกนก ไสวจันทร์	พนักงานธุรการ

กลุ่มตรวจรับคำร้องและให้คำปรึกษาคดี จำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

๖๙. นายเอกชัย นุ่นทิพย์	ผู้อำนวยการกลุ่มงานตรวจรับคำร้องและให้คำปรึกษาคดี
๗๐. นายศรศักดิ์ มลสุวรรณ	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๗๑. นายเจตน์สฤณี หฤทัยสฤติกุล	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๗๒. นางสาวแพรว วิชญเนตินัย	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานสนับสนุนธุรการงานคดี จำนวน ๙ ท่าน ดังนี้

๗๓. นายฉวีรักษ์ โพธิ์คัง	ผู้อำนวยการกลุ่มงานสนับสนุนธุรการงานคดี
๗๔. นางวรรณภา แก้วปิ่นทอง	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ
๗๕. นายอาทิตย์ สมัครการ	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการพิเศษ
๗๖. นางสาวมาริษา รัตนมงคล	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๗๗. นางสาวศิริพร มะโนปา	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๗๘. ว่าที่ร้อยตรี ชัชชัย วรวิญญาวิวัฒน์	นักเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำนักมาตรฐานคดีรัฐธรรมนูญ รวมจำนวน ๑๓ ท่าน ดังนี้

๗๙. นายธรรมรงค์ จันทร์ดำ	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานคดีรัฐธรรมนูญ

๘๐. นายวิเชียร ภาโนมัย	พนักงานธุรการ
๘๑. นายคณิศร คณากรณ์	นิติกร
กลุ่มงานส่งเสริมมาตรฐานงานคดี จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้	
๘๒. นายสุนาถ คณาศโภคิน	ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมมาตรฐานงานคดี
๘๓. นางจินตนา ราชนิยม	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๘๔. นายกรมิษฐ์ เจษฎาพิพัฒน์	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๘๕. นายภัทรธร บดีธีรโยธิน	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๘๖. นายกิตตินันท์ จงอารี	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
กลุ่มงานพัฒนามาตรฐานงานคดี จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้	
๘๗. นายเถกิงเกียรติ จันท์พูล	ผู้อำนวยการกลุ่มงานพัฒนางานคดี
๘๘. นายสาธิต โพธิ์รักษ์	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๘๙. นายสกุลพงษ์ ตรีสมพงษ์	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๙๐. นางสาวพัชรีย์ อินทรวีเชียร	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๙๑. นายธนัท พันธุ์วิเชียร	นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
สำนักเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้	
๙๒. นายชลธิ์ จาตุรนต์รัศมี	ช่างสื่อสาร
กลุ่มงานนิติกร จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้	
๙๓. นายบรรชา รั้งแก้ว	ผู้อำนวยการกลุ่มงานนิติกร
๙๔. นายตามพล กาญจนสุธา	นิติกรปฏิบัติการ
๙๕. นายตฤณวัฒน์ เพชรน้อย	นิติกรปฏิบัติการ
๙๖. นางสาวกิตติยาพรรณ ชูเกียรติ	นิติกรปฏิบัติการ
๙๗. นายณัฐภัทร ณ นคร	นิติกรปฏิบัติการ
กองสื่อสารองค์กร จำนวน ๓ ท่าน ดังนี้	
๙๘. นายชลอ อินน้อย	ผู้อำนวยการกองสื่อสารองค์กร
๙๙. นางสาวจิราพร นาคอุไร	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๑๐๐. นางสาวยุธรา เกิดทอง	นักจัดการงานทั่วไป
สำนักบริหารกลาง จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้	
๑๐๑. นางสาวอาจารย์ ทรายทอง	พนักงานธุรการ
สำนักบริหารและอำนวยการ จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้	
๑๐๒. นางสาวชุติมา คนขยัน	พนักงานธุรการ
กลุ่มงานรักษาความปลอดภัย และอาคารสถานที่ จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้	
๑๐๓. นายพีรวิษฐ์ ชนกฤตย์มนตรี	ผู้อำนวยการกลุ่มงานรักษาความปลอดภัยและอาคารสถานที่
๑๐๔. นายวีรพงษ์ พักตร์ผ่อง	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญชำนาญการ
๑๐๕. ดาบตำรวจ ประเมษฐ์ รัตนมาศ	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๑๐๖. นางสาวกชกร น้อยเพ็ง	เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ
๑๐๗. นายสาธิตา เข้มทอง	ช่างซ่อมบำรุง
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา จำนวน ๑ ท่าน ดังนี้	

๑๐๘. นางวรรณรัตน์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (คณะผู้วิจัย) จำนวน ๒ ท่าน
๑๐๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติพงศ์ กมลธรรมวงศ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๑๐. รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ส่วนที่ ๒ สรุปผลการสัมมนาการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑
ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย
พ.ศ. ๒๕๖๒

ในการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามโครงการนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทราบถึง
วัตถุประสงค์ของการศึกษาตามโครงการ วิธีการศึกษาวิจัย และผลการศึกษาวิจัยซึ่งจะเน้นไปที่รายงาน
การประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย
จำนวน ๒ ฉบับ คือ

- (๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒
- (๒) ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล
พ.ศ. ๒๕๖๒

นอกเหนือจากรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยยังได้นำเสนอรายงานสรุปผล
การรับฟังความคิดเห็นการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ
ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน ๒ ฉบับ
ซึ่งดำเนินการจัดเก็บรวบรวมความคิดเห็นผ่าน ๔ ช่องทางสำคัญ คือ

- (๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) และระบบเทคโนโลยี
สารสนเทศของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (www.constitutionalcourt.or.th) ระหว่างวันที่ ๙ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๕๖๗ ถึงวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ (ระยะเวลา ๑ เดือน) โดยมีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๖๘ คน
- (๒) การสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น ส่งไปยังหน่วยงานของรัฐและ
บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ รวมถึงประชาชนทั่วไปโดยมี
จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามกลับมารวม ๒๒๒ คน
- (๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น หน่วยงานของรัฐ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตาม
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประกอบด้วย คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้สนับสนุน
การปฏิบัติงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ บุคลากรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ผู้แทนจากองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานอัยการสูงสุด และประชาชนทั่วไป โดยได้จัดขึ้น
เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา ณ อาคารทรงกลม ชั้น ๒

ห้องออডিโตรีม โรงแรมเซ็นทารา ไหล่ ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวน ๑๗๐ คน

(๔) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมงานสัมมนาเนื่องจากติดราชการ และผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญรวม ๔ ท่าน เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎซึ่งออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายจำนวน ๒ ฉบับ ไว้สองประการ คือ ๑. ประเด็นความสมบูรณ์ครบถ้วนในรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมายที่จัดทำขึ้นตามโครงการ และ ๒. ประเด็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกฎที่นำมาประเมินผลสัมฤทธิ์กฎหมาย ซึ่งจากการรับฟังความคิดเห็นมีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

- ประเด็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในเรื่องการใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการดุลพินิจของเจ้าหน้าที่และโทษอาญาในกฎหมาย (ถ้ามี) ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ อย่างไร ควรที่จะระบุให้ชัดเจนว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะโดยเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่ใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีขององค์กรตุลาการ ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติโดยทั่วไปที่เป็นากำหนดเรื่องการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่อยู่ในฝ่ายบริหาร
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ของศาลรัฐธรรมนูญไทยไม่ได้มีการกำหนดวิธีพิจารณาคดีเฉพาะประเภทคดีเอาไว้ เหมือนกับศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่มีการกำหนดวิธีพิจารณาคดีแยกไปตามลักษณะคดีใหญ่ ๆ ซึ่งหลักการนี้น่าจะนำมาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญไทยด้วย
- ความไม่ชัดเจนของการกำหนดอำนาจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คนเดียวไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งตามมาตรา ๗๐ ที่กำหนดไว้มีเพียงเรื่องการลงลายมือชื่อในประกาศคำสั่ง รายงานการพิจารณาคดี หรือหนังสืออื่นใดของศาล ซึ่งน่าจะเพียงพอโดยควรกำหนดเพิ่มเติมให้ชัดเจนและครอบคลุม
- ในตอนพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ในชั้นคณะกรรมการการของสภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้น ประเด็นการกำหนดให้มีตำแหน่งพนักงานคดีรัฐธรรมนูญได้ตกไป ซึ่งหากจะมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ก็ควรจะนำประเด็นนี้กลับมาใส่เอาไว้ด้วย เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่มาช่วยงานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คล้ายกับตำแหน่งพนักงานคดีปกครองของศาลปกครอง ซึ่งเรื่องนี้จะเกี่ยวพันกับเงินประจำตำแหน่ง ที่ต้องใช้งบประมาณมากขึ้น โดยต้องมีการอธิบายให้เข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นดังกล่าว

- เห็นด้วยกับข้อเสนอของคณะผู้วิจัยที่ให้กำหนดช้อยกเว้นเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจดุลพินิจที่จะรับเรื่องที่เข้าลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๔๗ นั้นไว้พิจารณาได้ถ้าเป็นประโยชน์สาธารณะ ก็น่าจะช่วยให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้มากขึ้นในกรณีตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๓
- ปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแก่นักโทษในเรือนจำ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ โดยนักโทษหลายคนก็อยากรื่นเรื่องด้วย ซึ่งการกำหนดระยะเวลา ๙๐ วัน ในกฎหมาย ก็อาจเป็นอุปสรรคของนักโทษ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่มีอำนาจที่จะรับเรื่องดังกล่าวได้ถ้าพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว
- บทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินในการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ ซึ่งบุคคลหรือชุมชนเห็นว่าการฝ่าฝืน บทบัญญัติรัฐธรรมนูญใน หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และได้รับความเสียหายจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องครบถ้วนหรือปฏิบัติล่าช้าเกินสมควร ย่อมมีสิทธิยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย นั้น มาตรการที่กำหนดไว้ให้ต้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินก่อนมีความเหมาะสมเพื่อช่วยกรองเรื่องไม่ให้เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมากเกินไป
- กรณีปัญหาของรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๓ และ มาตรา ๒๓๑ ที่คณะผู้วิจัยเห็นว่ามีความขัดแย้งของตัวบทบัญญัติ นั้น อันที่จริงตามแนวทางของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้เคยวินิจฉัยไว้ ก็สามารถแยกเรื่องออกจากกันได้ชัดเจน โดยมาตรา ๒๑๓ เป็นเรื่องของการกระทำที่บุคคลถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ ส่วนมาตรา ๒๓๑ เป็นเรื่องของบทบัญญัติกฎหมาย ไม่มีตัวคนที่ถูกระทำละเมิดโดยตรง
- ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๙ มีความจำเป็นที่จะช่วยคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และการกำหนดช้อยกเว้นเรื่องการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลก็มีความเหมาะสมแล้ว ซึ่งในทางความเป็นจริงที่ผ่านมา ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่เคยใช้มาตรานี้ดำเนินคดีในเรื่องนี้จนถึงที่สุด